Raftul întâi
Arundhati Roy
DUMNEZEUL LUCRURILOR MĂRUNTE
Humanitas

ARUNDHATI ROY (n.1961, Bengal) a studiat arhitectura la Delhi School Of Architecture, dar a devenit mai cunoscută prin scenariile ei de film care demascau injustiţiile societăţii indiene *(In Which Annie* Gives It Those Ones, Electric Moon*)*. În 1997 a publicat prima ei carte, *The God of Small Things,* care s-a bucurat imediat de succes și a fost încununată în acelaşi an cu prestigiosul Booker Prize (Arundhati Roy este prima scriitoare indiană rezidentă în țara natală şi prima femeie indiană care a câştigat acest premiu britanic). Amestecul de exotism, misticism şi istorie indiană, erotismul intens inserat in peisajul unei societăţi fracturate în caste şi condiţionate de prejudecăţi religioase, limbajul şi stilul inventiv, intensitatea poetică a prozei recomandă *The God of Small Things* drept un roman ambiţios si încântător. Celebritatea câştigată fulgerător şi fascinaţia exercitată de autoare i-au consolidat poziţia de publicistă şi militantă ecologistă, feministă, antinucleară, antiglobalizare.

ARUNDHATI ROY

Dumnezeul lucrurilor mărunte

Traducere din engleză de LUANA STOICA

Note de
LUANA STOICA și ADELINA PATRICHI

HUMANITAS
2004

Pentru Mary Roy, care m-a crescut.
Care m-a învăţat să spun „Scuză-mă"
înainte de a o întrerupe în Public.
Care m-a iubit îndeajuns de mult
pentru a-mi da drumul.

Pentru LKC, care, ca şi mine,
a supravieţuit.

Nicicând nu va mai fi spusă vreo poveste de parca ar fi singura.

JOHN BERGER

Murături & conserve Paradis

Luna mai este o lună toridă şi înăbuşitoare în Ayemenem. Zilele sunt lungi şi umede. Râul seacă şi ciori negre se îndoapă cu fructe viu colorate de mango. în copaci nemişcaţi, de un verde prăfuit. Bananele roşii se coc. Fructele arborilor de pâine plesnesc. Muşte albastre[1] dezmăţate zumzăie leneş în aerul înmiresmat. Se lovesc buimace de geamuri translucide şi mor, zădărnicite greoi în soare.

Nopţile sunt senine, dar cufundate în lene şi aşteptări mohorâte.

La începutul lui iunie se stârneşte însă musonul de sud-vest şi urmează trei luni de vânt şi apă cu scurte răstimpuri de raze puternice şi scânteietoare de soare pe care copiii încântaţi le prind ca să se joace cu ele. Regiunea se îmbracă într-un verde impudic. Limitele se pierd când gardurile de tapioca prind rădăcini şi înfloresc. Zidurile de cărămidă capătă culoarea muşchiului. Vrejurile de piper se încolăcesc pe stâlpii de înaltă tensiune. Plante agăţătoare sălbatice năvălesc prin malurile de laterit şi se revarsă pe drumurile inundate. Bărcile asaltează bazarurile. Iar peşti mici îşi fac apariţia în băltoacele ce umplu gropile Ministerului Lucrărilor Publice de pe şosele.

Când Rahel s-a întors la Ayemenem ploua. Funii argintii oblice izbeau în pământul afânat, răvăşindu-l ca rafalele de mitralieră. Casa cea veche de pe deal îşi purta acoperişul abrupt, cu fronton, tras pe urechi ca o pălărie turtită. Umezeala infiltrată din pământ făcea ca zidurile năpădite de muşchi să devină moi şi puţin umflate. Grădina sălbatică, invadată de bălării, era plină de şoaptele şi forfota vietăţilor mărunte. In arboretul tânăr un şarpe se freca de o piatră lucitoare. Broaşte-bou galbene străbăteau pline de speranţă iazul înspumat în căutarea unei perechi. O mangustă udă leoarcă traversa ca o săgeată aleea acoperită de frunze.

Casa în sine părea goală. Uşile şi ferestrele erau zăvorâte. Veranda din faţă pustie. Fără urmă de mobilă. Dar Plymouth-ul azuriu, cu coada lui cromată de rândunică, era parcat încă afară, iar înăuntru Baby Kochamma mai era încă în viaţă.

Era mătuşa lui Rahel, sora cea mai mică a bunicului ei. Numele ei adevărat era Navomi, Navomi Ipe, dar toţi îi spuneau Baby[2]. A devenit Baby Kochamma când a ajuns destul de bătrână să fie mătuşă. Însă Rahel nu venise să o vadă pe ea. Nici nepoata şi nici mătuşa nu-şi

făceau iluzii în această privinţă. Rahel venise să îşi vadă fratele, pe Estha. Erau gemeni bivitelini. „Dizigoţi" — aşa le spuneau doctorii. Născuţi din ouă diferite, dar fecundate simultan. Estha — Esthappen — era mai mare cu optsprezece minute.

Nu semănaseră niciodată prea mult, Estha şi Rahel, şi nici măcar atunci când erau nişte copii cu braţe subţiri, cu piepturi plate, bântuiţi de viermi şi îndopaţi cu Elvis Presley nu apăruse obişnuitul „Cine e cine?" sau „Care e care?" din partea rudelor prea zâmbitoare sau a episcopilor ortodocşi siriaci care vizitau adesea casa din Ayemenem în căutare de donaţii.

Confuzia sălăşluia într-un loc mult mai profund şi mai tainic.

În acei ani timpurii amorfi, când amintirea abia începuse, când viaţa era plină de începuturi şi fără de Sfârşituri, şi Totul era Pentru Totdeauna, Esthappen şi Rahel gândeau despre ei doi laolaltă ca Eu, şi separat, individual, ca Noi.

De parcă ar fi fost o specie rară de siamezi, separaţi fizic, dar cu identităţi reunite.

Acum, după atâţia ani, Rahel îşi mai amintea cum se trezise într-o noapte chicotind din cauza visului caraghios al lui Estha.

Mai are şi alte amintiri pe care nu ar avea dreptul să le aibă.

Îşi aminteşte, de pildă (deşi nu a fost acolo), ce i-a făcut lui Estha Omul Limonadă Oranjadă la Abhilash Talkies. Îşi aminteşte gustul sandvişurilor cu roşii — sandvişurile lui Estha, pe care Estha le-a mâncat — în Trenul Poştal înspre Madras.

Iar acestea nu sunt decât lucrurile mărunte.

În orice caz, acum ea se gândeşte la Estha şi Rahel ca la *Ei,* deoarece, separat, ei doi nu mai sunt ceea ce *Ei* erau sau crezuseră că *ar fi.*

Vreodată.

Vieţile lor au acum o mărime şi o formă. Estha le are pe ale lui, Rahel pe ale ei.

Muchii, Margini, Frontiere, Ţărmuri şi Limite au apărut ca o trupă de troli la orizonturile lor distincte. Creaturi scunde cu umbre lungi, patrulând Capătul Obscur. Semiluni blânde li s-au adunat sub ochi şi au vârsta pe care o avea Ammu când a murit. Treizeci şi unu.

Nu bătrână.

Nu tânără.

Ci o vârstă numai bună de trăit-murit.

Mai-mai că s-au născut într-un autobuz, Estha şi Rahel. Maşina cu care Baba, tatăl lor, o ducea pe Ammu, mama lor, la spitalul din Shillong să îi nască pe ei a rămas în pană pe drumul şerpuitor al plantaţiei de ceai din Assam. Au abandonat maşina şi au oprit un autobuz aglomerat de transport în comun. Cu înţelegerea stranie a

celor foarte săraci faţă de cei înstăriţi în comparaţie cu ei, sau poate doar pentru că au văzut cât de avansată era sarcina lui Ammu, pasagerii care şedeau pe scaune au făcut loc cuplului şi, pe toată durata călătoriei, tatăl lui Estha şi Rahel a trebuit să ţină burta mamei lor (cu ei în ea) ca să nu vibreze. Asta era înainte ca ei să divorţeze şi Ammu să se întoarcă să locuiască în Kerala.

După Estha, dacă s-ar fi născut în autobuz, ar fi primit dreptul de-a călători gratis pentru tot restul vieţii. Nu era clar de unde avea o asemenea informaţie sau cum de ştia el lucrurile astea, dar ani de zile gemenii au nutrit un uşor resentiment faţă de părinţii lor fiindcă îi privaseră de călătorii gratuite pe viaţă cu autobuzul.

Şi mai credeau că, dacă ar fi fost omorâţi pe o trecere de pietoni, Guvernul le-ar fi plătit cheltuielile de înmormântare. Aveau convingerea nestrămutată că pentru asta erau trecerile de pietoni. Funeralii gratuite. Desigur, nu existau treceri de pietoni pe care să fii omorât în Ayemenem, nici măcar în Kottayam, care era oraşul cel mai apropiat, dar văzuseră câteva de la fereastra autoturismului când fuseseră la Cochin, situat la două ore de mers cu maşina.

Guvernul nu a plătit niciodată funeraliile lui Sophie Mol pentru că ea nu a fost omorâtă pe o trecere de pietoni. A fost înmormântată în Ayemenem, în biserica veche cu zugrăveală nouă. Era verişoara Iui Estha şi a lui Rahel, fiica unchiului lor Chacko. Venise în vizită din Anglia. Estha şi Rahel aveau şapte ani când a murit ea. Sophie Mol avea aproape nouă. A avut un sicriu special de copil.

Căptuşit cu satin.

Mânerele de alamă străluceau.

Zăcea în pantalonii ei evazaţi, galbeni, cu părul prins într-o panglică şi cu gentuţa ei şic Fabricată-în-Anglia. Avea faţa palidă şi la fel de zbârcită ca un deget de spălătoreasă ţinut prea mult în apă. Congregaţia s-a adunat în jurul sicriului şi biserica cea galbenă s-a umplut ca un gâtlej de sunetele cântecului trist. Preoţii cu bărbi cârlionţate bălăngăneau vase cu tămâie agăţate în lanţuri şi nu le-au zâmbit niciodată copiilor, aşa cum făceau în duminicile obişnuite.

Lumânările lungi de la altar erau aplecate. Cele scurte nu.

O femeie bătrână, pretinzându-se a fi o rudă îndepărtată (pe care nu o recunoştea nimeni), dar care se ivea adesea în preajma morţilor la funeralii (o dependentă de înmormântări? o necrofilă latentă?), a pus colonie pe un tampon de vată şi, cu un aer pios şi uşor provocator, a tamponat cu el fruntea lui Sophie Mol. Sophie Mol mirosea a colonie şi a lemn de coşciug.

Margaret Kochamma, mama englezoaică a lui Sophie Mol, nu îl lăsa pe Chacko, tatăl biologic al lui Sophie Mol, să o cuprindă cu braţul pentru a o alina.

Familia stătea strânsă laolaltă. Margaret Kochamma, Chacko, Baby Kochamma şi, lângă ea, cumnata ei, Mammachi bunica lui Estha şi a lui Rahel (şi a lui Sophie Mol). Mammachi era aproape oarbă şi purta ochelari fumurii ori de câte ori ieşea din casă. Lacrimile i se prelingeau dindărătul lor şi îi tremurau pe obraz ca stropii de ploaie pe marginea acoperişului. Chacko era singurul fiu al lui Mammachi. Propria ei durere o apăsa. A lui o devasta.

Deşi lui Ammu, Estha şi Rahel li s-a permis să asiste la înmormântare, au fost puşi să stea separat, nu cu restul familiei. Nimeni nu se uita la ei.

În biserică era cald şi marginile calelor se uscau şi se curbau. O albină murise într-o floare din sicriu. Mâinile lui Ammu tremurau şi o dată cu ele cărţulia ei de rugăciuni. Avea pielea rece. Estha stătea lângă ea, cu greu treaz, cu ochii sticlindu-i dureroşi, cu obrajii arzând lipiţi de braţul tremurând al lui Ammu, care ţinea cartea de rugăciuni.

Rahel, pe de altă parte, era cum nu se poate mai trează, extrem de vigilentă şi de fragilă din pricina epuizării de după lupta cu Viaţa Adevărată.

Observă că Sophie Mol era trează la înmormântarea ei. I-a arătat lui Rahel două lucruri.

Primul Lucru era domul înalt, proaspăt vopsit, al bisericii galbene, pe care Rahel nu îl privise niciodată din interior. Era vopsit în albastru-azuriu, cu nori purtaţi de vânt şi minuscule avioane cu reacţie vâjâind, lăsând în urmă dâre albe ce se intersectau în nori. Este drept (şi trebuie menţionat) că ar fi fost mai uşor să observi lucrurile acestea zăcând într-un sicriu privind în sus decât stând în picioare în strană, înconjurată de şolduri triste şi cărţi de rugăciuni.

Rahel se gândi la acel cineva care îşi dăduse osteneala să se urce acolo sus cu nişte cutii de vopsea — alb pentru nori, albastru pentru cer, argintiu pentru avioane — şi pensule, şi solvent. Îşi imagină acolo sus pe cineva ca Velutha, cu trupul gol şi strălucitor, stând pe o scândură, legănându-se de pe schela din domul înalt al bisericii, pictând avioane argintii pe un cer albastru de biserică.

Se gândi la ce s-ar întâmpla dacă ar ceda frânghia. Şi-l imagină picând ca o stea întunecată din cerul pe care îl zugrăvise. Zăcând zdrobit pe pardoseala fierbinte a bisericii, sângele întunecat revărsându-i-se din craniu ca un secret.

La momentul acela, Esthappen şi Rahel descoperiseră deja că lumea avea alte metode de a-i zdrobi pe oameni. Erau deja familiarizaţi cu mirosul. Dulceag-greţos. Ca trandafirii vechi în bătaia vântului.

Lucrul al Doilea pe care Sophie Mol i-l arătă lui Rahel fu puiul de liliac.

În timpul slujbei de înmormântare, Rahel privi un liliac mic, negru, urcându-se pe costisitorul sari negru de doliu al lui Baby Kochamma

cu nişte gheruţe lipicioase, uşor curbate. Când ajunse la locul dintre sari şi bluză, cuta ei de tristeţe, mijlocul ei gol, Baby Kochamma ţipă şi lovi aerul cu cartea ei de rugăciuni. Cântecul se întrerupse cu un „Ceeste? Ces-a- întâmplat?" şi pentru un fâlfâit-îmblănit şi un lovit-de-sari.

Preoţii trişti îşi şterseră bărbile cârlionţate cu degete purtând inele de aur de parcă păianjeni ascunşi ar fi ţesut pânze subite în ele.

Puiul de liliac zbură în înalt şi se transformă într-un avion cu reacţie fără dâră în zigzag.

Doar Rahel observă tumba secretă a lui Sophie Mol în sicriu.

Cântecul cel trist reîncepu şi cântară de două ori acelaşi verset trist. Şi, o dată în plus, biserica cea galbenă se umplu de voci ca un gâtlej.

Când coborâră sicriul lui Sophie Mol în pământ, în micul cimitir din spatele bisericii, Rahel ştia că ea nu era încă moartă. Auzise (în locul lui Sophie Mol) sunetele stinse ale noroiului roşu şi sunetele dure ale lateritului portocaliu care strica lacul lucios al sicriului. Auzi bubuiturile înfundate prin lemnul şlefuit al sicriului, prin căptuşeala de satin a sicriului. Vocile triste ale preoţilor estompate de noroi şi lemn.

Încredinţăm mâinilor tale, Tată atotmilostiv,
Sufletul acestui copil al nostru plecat,
Şi încredinţăm pământului trupul ei,
Pământ în pământ, cenuşă în cenuşă, ţărână în ţărână.

În pământ, Sophie Mol ţipă şi sfâşie satinul cu dinţii. Dar nu poţi auzi ţipetele prin pământ şi piatră.

Sophie Mol a murit pentru că nu a putut respira.

Înmormântarea ei a ucis-o. *Ţăr în ţăr în ţar în ţar în ţăr*. Pe piatra ei funerară scria *O Rază de Soare Dăruită Nouă Prea Puţin.*

Ammu explică ulterior că Prea Puţin însemna Pentru Prea Puţin Timp.

După înmormântare, Ammu îi duse din nou pe gemeni la secţia de poliţie din Kottayam. Locul le era familiar. Petrecuseră acolo o bună parte din ziua precedentă. Anticipând duhoarea pătrunzătoare, înecăcioasă, de urină veche care se degaja din pereţi şi mobilier, îşi ţinură nările strânse cu mult înainte ca mirosul să se facă simţit.

Ammu întrebă de şeful secţiei de poliţie şi, când fu condusă în biroul acestuia, îi spuse că se făcuse o greşeală îngrozitoare şi că dorea să dea o declaraţie. Ceru să îl vadă pe Velutha.

Mustaţa inspectorului Thomas Mathew fremăta ca aceea a prietenosului maharajah de la Air India, dar ochii îi erau şireţi şi lacomi.

— Este puţin cam târziu pentru toate acestea, nu credeţi ? spuse el.

Vorbea dialectul aspru din Kottayam al limbii malayalami[3]. în timp ce vorbea, privirea i se pironi pe sânii lui Ammu. Spuse că poliţia ştia tot ce trebuia să ştie şi că poliţia din Kottayam nu lua depoziţii de la *veshyas*[4] sau de la copiii lor nelegitimi. Ammu spuse că o privea pe ea personal. Inspectorul Thomas Mathew ieşi de după birou şi se apropie de Ammu cu bastonul de cauciuc.

— Dacă aş fi în locul dumitale, spuse el, m-aş duce cuminte acasă.

Apoi îi lovi uşor sânii cu bastonul. Uşor. *Tap, tap.* De parcă ar fi ales fructe de mango dintr-un coş. Arătându-le pe cele pe care le dorea ambalate şi duse la el. Inspectorul Thomas Mathew părea să ştie pe cine putea alege şi pe cine nu. Poliţiştii au acest instinct.

În spatele lui, pe o tablă roşu cu albastru scria[5]:

Politeţe
Obedienţă
Loialitate
Inteligenţă
Ţinută
Informaţii
Eficienţă.

Când au părăsit secţia de poliţie, Ammu plângea, aşa că Estha şi Rahel n-au întrebat-o ce înseamnă *veshya.* Şi nici *nelegitim.* Era prima dată când îşi vedeau mama plângând. Nu suspina. Chipul îi era încremenit, dar lacrimile îi şiroiau din ochi şi i se prelingeau pe obrajii împietriţi. I-a îngrozit pe gemeni. Lacrimile lui Ammu făceau real tot ceea ce până atunci păruse ireal. S-au întors la Ayemenem cu autobuzul. Taxatorul, un bărbat scund, în kaki, a alunecat spre ei pe balustrada autobuzului. Şi-a proptit şoldurile osoase de spătarul unui scaun şi şi-a ţăcănit cleştele de taxat spre Ammu. *Încotro?* voia să însemne ţăcănitul. Rahel putea să simtă mirosul teancului de bilete de autobuz şi acreala barelor de oţel pe mâinile taxatorului.

— E mort, îi şopti Ammu. L-am ucis.

— Ayemenem, spuse iute Estha, înainte ca omul să îşi piardă răbdarea.

Scoase banii din poşeta lui Ammu. Conductorul îi dădu biletele. Estha le îndoi cu grijă şi le puse în buzunar. Apoi, cu mânuţele lui mici, îşi cuprinse mama încremenită şi înlăcrimată.

Două săptămâni mai târziu, Estha fu Returnat. Ammu a fost silită să îl trimită înapoi la tatăl lor, care demisionase la vremea aceea din postul lui izolat de pe plantaţia de ceai din Assam şi se mutase în Calcutta să lucreze pentru o companie care producea negru de fum. Se recăsătorise, se lăsase de băut (mai mult sau mai puţin) şi nu mai avusese decât recidive ocazionale.

Estha şi Rahel nu se mai văzuseră de atunci.

Iar acum, după douăzeci şi trei de ani, tatăl lor îl re-Returnase pe Estha. ÎI trimisese înapoi la Ayemenem cu o valiză şi o scrisoare. Valiza era plină cu haine noi, elegante. Baby Kochamma îi arătă lui Rahel scrisoarea. Era acoperită de un scris aplecat, feminin, de pension de maici, însă semnătura de dedesubt era a tatălui lor. Sau cel puţin numele era al lui. Rahel nu ar fi recunoscut semnătura. Scrisoarea spunea că el, tatăl lor, îşi părăsise slujba de la fabrica de negru de fum şi emigra în Australia, unde primise un post de şef al pazei la o fabrică de ceramică, şi că nu îl putea lua pe Estha cu el. Dorea numai bine tuturor celor din Ayemenem şi spunea că avea să îl caute pe Estha dacă se reîntorcea vreodată în India, ceea ce, continua el, era destul de puţin probabil.

Baby Kochamma îi spuse lui Rahel că, dacă dorea, putea să păstreze scrisoarea. Rahel o puse înapoi în plic. Hârtia se înmuiase şi se îndoia ca pânza.

Uitase cât de umed putea fi aerul musonic din Ayemenem. Dulapurile umflate scârţâiau. Ferestrele închise se deschideau brusc. Cărţile deveneau moi şi creţe între coperte. Insecte ciudate apăreau seara precum ideile şi ardeau pe becurile slabe de 40 de waţi ale lui Baby Kochamma. În timpul zilei, cadavrele lor crocante, incinerate, împânzeau podeaua şi pervazurile ferestrelor, şi până să le mături Kochu Maria în făraşul ei de plastic aerul mirosea a Ceva Ars.

Nu se schimbase, Ploaia de Iunie.

Zăgazurile cerului se deschiseseră şi apa răpăia în jos, revigorând fântâna cea veche şi refractară, acoperind cu muşchi verde cocina lipsită de porci, ciuruind bălţi liniştite, de culoarea ceaiului, tot aşa cum memoria asaltează încă minţile de culoarea ceaiului. Iarba părea satisfăcută şi de un verde ud. Râme fericite mişunau movulii în noroi. Urzici verzi încuviinţau din cap. Copacii se îndoiau.

Ceva mai încolo, în vânt şi ploaie, pe malurile râului, în întunericul brusc, prevestitor de furtună al zilei, Estha se plimba. Purta un tricou roz ca zmeura zdrobită, mai închis acum de ud ce era, şi ştia că Rahel venise.

Estha fusese întotdeauna un copil liniştit, aşa că nimeni nu putea indica cu o cât de mică precizie când anume (anul, dacă nu luna sau ziua) încetase să vorbească. Încetase să vorbească pur şi simplu, atâta tot. Adevărul este că nu exista un „când anume". Fusese o izolare şi o închidere în sine treptată. O cufundare în tăcere abia observabilă. De parcă ar fi epuizat subiectele de conversaţie şi nu mai avea nimic de spus. Şi totuşi, tăcerea lui Estha nu era niciodată penibilă. Niciodată deranjantă. Niciodată zgomotoasă- Nu era o tăcere acuzatoare,

protestatară, ci un fel de eschivare — hibernare, echivalentul psihologic a ceea ce fac peştii dipnoi pentru a trece cu bine de sezonul secetos, cu deosebirea că în cazul lui Estha sezonul secetos arăta de parcă ar fi urmat să dureze o veşnicie.

În timp, dobândise capacitatea de-a se pierde în decor sau oriunde s-ar fi aflat — rafturi de cărţi, grădini, perdele, praguri, străzi — de-a părea inanimat, aproape invizibil pentru ochiul neavizat. Străinilor le trebuia de obicei ceva vreme pentru a-l remarca, asta chiar şi atunci când se aflau în aceeaşi încăpere cu el. Le trebuia şi mai mult să remarce că nu vorbea niciodată. Unii nici măcar nu ajungeau să o remarce.

Estha ocupa foarte puţin loc pe lume.

După înmormântarea lui Sophie Mol, când Estha fu Returnat, tatăl lor îl trimise la o şcoală de băieţi din Calcutta. Nu era un elev excepţional, dar nici rămas în urmă nu era sau prea slab la vreo materie. *Un elev mediocru,* sau *Lucrare satisfăcătoare* erau comentariile obişnuite pe care le consemnau profesorii în Situaţia Şcolară Anuală a lui Estha. *Nn participă la Activităţile de Grup* era o altă plângere frecventă. Deşi nu spuneau niciodată ce anume însemnau „Activităţile de Grup".

Estha termină şcoala cu rezultate mediocre, dar refuză să meargă la colegiu. În schimb, spre marea dezamăgire iniţială a tatălui şi a mamei sale vitrege, începu să facă treburile casei. De parcă încerca, în felul lui, să îşi câştige traiul. Mătura, freca pe jos şi spăla toate rufele. Învăţă să gătească şi să cumpere legumele. Vânzătorii din bazar, postaţi în spatele piramidelor de legume unse, lucioase, ajunseră să îl recunoască şi să se ocupe de el în mijlocul zarvei făcute de ceilalţi clienţi ai lor. Îi dădeau cutii de film ruginite în care să pună legumele alese. El nu se târguia niciodată. Ei nu îl înşelau niciodată. După ce legumele erau cântărite şi achitate, i le aşezau în coşurile de cumpărături, din plastic roşu (cepele la fund, vinetele şi roşiile deasupra), întotdeauna cu o mână de coriandru şi un pumn de ardei verzi iuţi gratis. Estha le aducea acasă cu tramvaiul aglomerat. Un balon tăcut plutind pe o mare de zgomote.

La vremea prânzului, când voia ceva, se ridica şi se servea singur.

Tăcerea, o dată ivită, rămase şi se răspândi în Estha. Porni din cap şi îl învălui în braţele-i lipicioase. Îl legăna în ritmul unei bătăi de inimă arhaice, fetale. Îşi întindea tentaculele tainice pline de ventuze ce înaintau încetul cu încetul prin ungherele craniului lui Estha, aspirându-i suişurile şi coborâşurile memoriei, dislocând fraze vechi, măturându-i-le de pe vârful limbii. Îi dezbrăca gândurile de cuvintele care le descriau şi le lăsa curate şi goale. Inarticulabile. Amorţite. Şi de aceea, pentru cineva din afară, poate abia existente acolo. Încetul

cu încetul, de-a lungul anilor, Estha se retrase din lume. Se obişnui cu caracatiţa neliniştită care trăia înăuntrul lui şi îşi scuipa tranchilizantul de cerneală peste trecutul lui. Cu timpul, motivul tăcerii sale fu disimulat, înmormântat undeva adânc în cutele alinătoare ale faptului în sine.

Când Khubchand, corcitura sa iubită, oarbă, incontinentă, în vârstă de şaptesprezece ani, decise să îşi regizeze o moarte chinuitoare, prelungită, nenorocită, Estha îl îngriji pe parcursul calvarului ultim de parcă propria lui viaţă ar fi depins cumva de asta. În ultimele luni de viaţă, Khubchand, care avea cele mai bune intenţii, dar cea mai imprevizibilă băşică, se târa până la uşiţa cu balamale făcută în partea de jos a uşii ce dădea spre grădina din spate. Îşi împingea capul prin ea şi urina nesigur, galben-închis, *înăuntru.* Apoi, cu băşica goală şi conştiinţa curată, privea către Estha cu ochi verzi opaci care îi stăteau în craniul cărunt ca nişte bazine tulburi şi îşi croia împleticit drum înapoi pe perna umedă, lăsând pe podea urme ude. În timp ce Khubchand zăcea muribund pe perna lui, Estha putea să vadă fereastra dormitorului reflectată în testiculele lui netede, violacee. Şi cerul de dincolo de ea. Şi, o dată, o pasăre care îl traversă în zbor. Pentru Estha — îmbibat de mirosul de trandafiri vechi, însângeraţi de amintirile unui om zdrobit —, faptul că ceva atât de fragil, atât de insuportabil de delicat supravieţuise, că îi fusese *permis* să existe, era un miracol. O pasăre în zbor reflectată în testiculele unui câine bătrân. Îl făcu să zâmbească sonor.

După moartea lui Khubchand, Estha îşi începu plimbările. Umbla ore în şir. La început, patrulă doar prin împrejurimi, dar încetul cu încetul se avântă tot mai departe şi mai departe în câmp.

Oamenii se obişnuiră să îl vadă pe drum. Un bărbat bine îmbrăcat, cu mers tăcut. Chipul îi deveni întunecat şi călit de vreme. Aspru. Ridat de soare. începu să pară mai înţelept decât era în realitate. Ca un pescar în oraş. Purtând în el secretele mării.

Acum, că fusese re-Returnat, Estha umbla prin tot Aye- menemul.

În unele zile, umbla de-a lungul malurilor râului ce mirosea a fecale şi pesticide cumpărate din împrumuturile Băncii Mondiale. Majoritatea peştilor muriseră. Cei care supraviețuiseră aveau înotătoarele putrezite şi furuncule interne ce supurau.

În alte zile, umbla de-a lungul drumului. Pe lângă casele noi, proaspăt „coapte", glazurate, pe bani din Golf, construite de asistente medicale, zidari, bobinatori şi funcţionari de bancă ce munciseră din greu şi fără bucurie în locuri îndepărtate. Dincolo de casele mai vechi, pline de resentimente, înverzite de invidie, chircindu-se pe aleile private, printre arborii particulari de cauciuc. Fiecare dintre ele un domeniu în derivă cu o istorie personală.

Trecu pe lângă şcoala din sat construită de străbunicul lui pentru copiii paria.

Pe lângă biserica galbenă a lui Sophie Mol. Pe lângă Clubul de Kung Fu al Tineretului din Ayemenem. Pe lângă Grădiniţa Muguri Fragezi (pentru Tangibili[6]), pe lângă magazinul pe cartele care vindea orez, zahăr şi banane ce spânzurau în ciorchini galbeni de acoperiş. Reviste erotice ieftine despre duhuri sexuale fictive din India de Sud erau prinse cu cârlige de rufe de funii ce atârnau din tavan. Se răsuceau leneş în briza caldă, ispitindu-i cumpărătorii oneşti de raţii cu străfulgerări de femei coapte, goale, întinse în bazine cu sânge artificial.

Uneori, Estha trecea pe lângă Lucky Press — tipografia bătrânului Tovarăş K. N. M. Pillai, pe vremuri biroul Partidului Comunist din Ayemenem, unde se ţineau întrunirile din miez de noapte ale studenţilor şi se tipăreau şi distribuiau manifeste cu versurile aţâţătoare ale cântecelor Partidului Marxist. Steagul care flutura pe acoperiş era acum boţit şi vechi. Roşul se decolorase.

Tovarăşul Pillai în persoană ieşea dimineaţa într-o vestă îngălbenită, cu testiculele profilându-se prin *mundu*[7]*-ul* alb, moale. Se ungea cu ulei cald de cocos picant, frământându-şi carnea bătrână, flască, ce îi spânzura în voie de pe oase, ca o gumă de mestecat. Locuia acum singur. Soţia lui, Kalyani, murise de cancer ovarian. Fiul lui, Lenin, se mutase în New Delhi, unde era prestator de servicii pentru ambasade străine.

Dacă, la trecerea lui Estha, Tovarăşul Pillai era afară din casă şi se ungea, obişnuia să îl salute.

Estha Mon! striga el, cu glasul lui înalt piţigăiat, devenit dogit şi fibros, ca trestia de zahăr jupuită de coajă. Bună dimineaţa! Plimbarea dumitale zilnică?

Estha trecea pe lângă el, nici bădăran, nici politicos. Ci doar tăcut.

Tovarăşul Pillai se plesnea peste tot pentru a-şi pune sângele în mişcare. Nu putea spune dacă Estha îl recunoştea sau nu după atâţia ani. Nu că i-ar fi păsat în mod deosebit. Deşi rolul lui în toată povestea nu fusese nici pe departe unul mic, Tovarăşul Pillai nu se simţea în mod personal responsabil în vreun fel de cele întâmplate. Îşi alunga din minte întreaga chestiune ca pe o Consecinţă Inevitabilă a Politicii Necesare. Vechea poveste cu omleta şi ouăle. Dar pe atunci Tovarăşul K. N. M. Pillai era, în esenţă, un om politic. Un omletist profesionist. Umbla prin lume ca un cameleon. Ne- dându-se niciodată în vileag, nepărând niciodată că s-ar ascunde. Ieşind neatins din haos.

Era prima persoană din Ayemenem care auzise de întoarcerea lui Rahel. Vestea nu îl tulburase, cât îi trezise curiozitatea. Estha era aproape un străin pentru Tovarăşul Pillai. Expulzarea lui din Ayemenem fusese atât de neaşteptată şi de neceremonioasă, şi atât de

demult. Pe Rahel însă, Tovarăşul Pillai o cunoştea bine. O văzuse crescând. Se întreba ce o adusese înapoi. După atâţia ani.

În capul lui Estha fusese linişte până la venirea lui Rahel. Ea adusese cu sine sunetul trenurilor ce trec şi lumina şi umbra ce te învăluie dacă ai un loc la fereastră. Lumea, zăvorâtă ani de zile, îl asalta din nou şi acum Estha nu se putea auzi pe el însuşi din cauza zgomotului. Trenuri. Trafic. Muzică. Bursa. Un baraj cedase şi apele sălbatice măturau într-un vârtej tot ce le ieşea în cale. Comete, viori, parade, singurătate, nori, bărbi, bigoţi, liste, steaguri, cutremure, disperare, toate fură măturate într-un vârtej haotic.

Iar Estha, mergând pe malul râului, nu putea simţi umezeala ploii sau tremurul brusc al căţelului îngheţat care îl adoptase temporar şi care schelălăia lângă el. Trecu pe lângă bătrânul mangostan şi o luă în sus, pe marginea unui pinten de laterit care ieşea din apele râului. Se lăsă pe vine şi se legănă în ploaie. Noroiul ud de sub tălpile lui scotea sunete brute, înfundate. Căţelul înfrigurat tremura — şi privea.

Baby Kochamma şi Kochu Maria, bucătăreasa cu inima acrită, irascibilă, pitică, erau singurele persoane care mai rămăseseră în Casa din Ayemenem când Estha fusese re-Returnat. Mammachi, bunica lor, murise. Chacko trăia acum în Canada şi conducea o afacere falimentară cu antichităţi.

Cât despre Rahel.

După moartea lui Ammu (după ultima ei venire la Ayemenem, umflată de cortizon şi cu un şuierat în piept care suna ca un bărbat îndepărtat care strigă), Rahel fu purtată de val. Dintr-o şcoală în alta. Îşi petrecea vacanţele în Ayemenem, ignorată în mare măsură de Chacko şi Mammachi (îmblânziţi de necazuri, cufundaţi în nenorocirea lor ca un cuplu de beţivi într-o cârciumă) şi ignorând-o din plin pe Baby Kochamma. În chestiunile legate de creşterea lui Rahel, Chacko şi Mammachi încercau, dar fără să reuşească. Îi asigurau cele necesare (hrană, îmbrăcăminte, taxe), dar renunţară să îşi mai dea interesul.

Pierderea lui Sophie Mol păşea încet în jurul Casei din Ayemenem ca o entitate tăcută în şosete. Se ascundea în cărţi şi în mâncare. În cutia viorii lui Mammachi. În crusta rănilor de pe gambele lui Chacko, pe care el le zgândărea neîncetat. În picioarele lui molatece, de femeie.

Este curios cum, uneori, amintirea morţii trăieşte cu mult mai mult decât amintirea vieţii pe care a furat-o. În decursul anilor, în timp ce amintirea lui Sophie Mol (Căutatoarea micilor învăţături: *Unde se duc păsările bătrâne să moară? De ce acelea moarte nu cad din cer ca pietrele?* Vestitoarea realităţii dure: *Sunteţi amândoi cu totul străini, iar eu sunt*

doar pe jumătate astfel. Guru-ul sângelui închegat: *Am văzut intr-un accident un om cu globul ocular legănându-se la capătul unui nerv, ca un yo-yo)* se stingea treptat, Pierderea lui Sophie Mol deveni viguroasă şi vie. Era mereu acolo. Ca un fruct în plin sezon. În fiecare anotimp. La fel de permanentă ca o slujbă guvernamentală. O călăuzi pe Rahel prin copilărie (din şcoală în şcoală) în vârsta adultă.

Rahel a fost trecută pentru prima dată pe lista neagră la mănăstirea Nazareth, la vârsta de unsprezece ani, când a fost prinsă în afara porţii grădinii Directoarei ei, decorând cu floricele un morman de băligar proaspăt de vacă[8]. La Adunarea din dimineaţa zilei următoare a fost pusă să caute în dicţionarul Oxford cuvântul *depravare* şi să îi citească cu glas tare înţelesul. *„Calitatea sau starea de a fi depravat sau corupt",* citi Rahel, cu un şir de călugăriţe cu gura severă aşezate în spatele ei şi o mare de chipuri de şcolăriţe chicotind în faţă. *„Însuşire pervertită: Perversiune morală; Corupere înnăscută a naturii umane datorată păcatului originar; Atât alesul, cât şi cel neales vin pe lume într-o stare de totală d. şi alienare de Dumnezeu şi, de la sine, nu pot face altceva decât să păcătuiască. J. H. Blunt."*

Şase luni mai târziu fu exmatriculată după plângeri repetate venite din partea fetelor mai mari. Era acuzată (oarecum pe drept) că s-ar fi ascuns în spatele uşilor şi s-ar fi izbit intenţionat de cele mai mari decât ea. Interogată de Directoare cu privire la comportamentul ei (luată cu frumosul, bătută cu nuiaua, înfometată), recunoscu în cele din urmă că o făcuse pentru a afla dacă sânii dor. În acea instituţie creştină, sânii nu erau recunoscuţi. Nu erau consideraţi a exista or, dacă nu existau, puteau ei să doară?

Aceasta a fost prima din cele trei exmatriculări. A doua pentru fumat. A treia pentru a fi dat foc cocului fals al Directoarei, pe care Rahel mărturisi, sub constrângere, că îl furase.

În fiecare dintre şcolile frecventate, profesorii notau că ea:

Era un copil extrem de politicos.

Nu avea prieteni.

Părea să fie o formă solitară, civilă, de corupere. Şi tocmai din acest motiv, fură cu toţii de acord (savurându-şi dezaprobarea didactică, atingând-o cu limbile, sugând-o ca pe o acadea) — cu atât mai gravă.

Era, îşi şoptiră ei unul altuia, *de parcă nu ar fi ştiut cum să fie fată.*

Nu erau prea departe de adevăr.

În mod straniu, neglijarea părea să se fi concretizat într-o eliberare accidentală a spiritului.

Rahel crescu fără instructaj. Fără cineva care să îi aranjeze o căsătorie. Fără cineva care să îi asigure o dotă şi, de aceea, fără un soţ obligatoriu la orizont.

Aşa că, atâta vreme cât nu făcea valuri în privinţa asta, era liberă

să îşi desfăşoare propriile anchete: în privinţa sânilor şi a cât de mult dor. A cocurilor false şi a cât de bine ard. În privinţa vieţii şi a modului în care trebuie trăită.

Când termină şcoala, câştigă admiterea într-un colegiu mediocru de arhitectură din Delhi. Nu era rodul vreunui interes special în arhitectură. De fapt, nici măcar al unuia superficial. Se întâmplase pur şi simplu să dea examenul de intrare şi se întâmplase să îl ia. Comisia fusese impresionată mai curând de dimensiunea (enormă) decât de măiestria schiţelor ei de naturi moarte în cărbune. Liniile neglijente, nechibzuite fură greşit interpretate drept siguranţă artistică, deşi, în realitate, creatoarea lor nu era artistă.

Petrecu opt ani în colegiu fără a-şi termina ultimul an de studii şi fără a-şi lua diploma. Taxele erau mici şi nu era greu să îţi asiguri existenţa locuind la cămin, mâncând la cantina studenţească subvenţionată, mergând rar la cursuri, lucrând în schimb ca desenator la firme obscure de arhitectură care exploatau forţa de muncă ieftină a studenţilor pentru a le face desenele de prezentare şi pentru a da vina pe ei atunci când lucrurile ieşeau prost. Ceilalţi studenţi, mai ales băieţii, erau intimidaţi de spiritul rebel şi lipsa aproape încrâncenată de ambiţie ale lui Rahel. O lăsară singură. Nu fu invitată niciodată în casele lor frumoase sau la petrecerile lor zgomotoase. Chiar şi profesorii ei erau puţin circumspecţi în ceea ce o privea — planurile ei de construcţie bizare, nepractice, prezentate pe hârtie cafenie ieftină, indiferenţa ei la criticile lor pasionate.

Le scria din când în când lui Chacko şi Mammachi, dar nu s-a întors niciodată la Ayemenem. Nici atunci când a murit Mammachi. Nici atunci când Chacko a emigrat în Canada.

Pe când era la Şcoala de Arhitectură, l-a cunoscut pe Larry McCaslin, venit la Delhi ca să adune material pentru teza lui de doctorat despre *Eficienţa energiei în arhitectura naţională.* El o remarcă prima dată pe Rahel la biblioteca şcolii şi apoi, din nou, câteva zile mai târziu, în Piaţa Khan. Era în blugi şi cu un tricou alb. O bucată de cuvertură veche în petice, prinsă în nasturi în jurul gâtului, trena în urma ei ca o capă. Îşi legase părul rebel la spate, că să pară drept, deşi nu era. Un diamant minuscul sclipea într-o nară. Avea cla- vicule aberant de frumoase şi o alură atletică plăcută.

Are o poezie a ei, îşi spuse Larry McCaslin şi o urmări într-o librărie în care nici unul dintre ei nu se uită la cărţi.

Rahel se lăsă purtată în căsnicie aşa cum migrează pasagerul către locul liber dintr-o sală de aşteptare de la aeroport. Din dorinţa de A Sta Jos. Se întoarse cu el la Boston.

Când Larry îşi ţinea nevasta în braţe, cu obrazul ei pe inima lui, era suficient de înalt pentru a-i vedea creştetul capului, cascada întunecată a părului. Când îi punea degetul aproape de colţul gurii,

putea să simtă un puls aproape imperceptibil. Îi adora locaţia. Şi tresărirea abia simţită, nesigură, imediat sub piele. O atingea, o asculta cu ochii, ca un tată în devenire care îşi simte pruncul nenăscut lovind în uterul mamei sale.

O ţinea de parcă ar fi fost un dar. Dat lui în dragoste. Ceva tăcut şi mic. Insuportabil de preţios.

Dar atunci când făcea dragoste cu ea era jignit de ochii ei. Se purtau de parcă ar fi aparţinut altcuiva. Cuiva care privea. Privea pe fereastră la mare. La o barcă pe râu. Sau la un trecător în ceaţă, cu o pălărie.

Era exasperat, deoarece nu ştia ce *însemna* privirea aceea. O plasa undeva între indiferenţă şi disperare. Nu ştia că în anumite locuri, cum ar fi ţara din care venea Rahel, diferite feluri de disperare luptă pentru supremaţie. Şi că disperarea *personală* nu poate fi niciodată destul de disperată. Că se întâmpla ceva atunci când frământarea personală vizita troiţa frământării vaste, violente, circulare, motrice, ridicole, nebune, imposibile, publice a unei naţiuni. Că Dumnezeul cel Mare urla ca un vânt fierbinte şi cerea supunere. Că Dumnezeul cel Mic (plăcut şi stăpânit, particular şi limitat) ieşea cauterizat, râzând mânzeşte de propria-i temeritate. Deprins cu confirmarea propriei inconsecvenţe, devenea maleabil şi cu adevărat indiferent. Nimic nu conta prea mult. Nimic prea mult nu conta. Şi cu cât însemna mai puţin, cu atât mai puţin însemna. Nu era niciodată destul de important. Deoarece Lucrurile Cele Mai Rele se întâmplaseră. În ţara din care venea ea, pendulând pe veci între teroarea războiului şi oroarea păcii, Lucrurile Cele Mai Rele se tot întâmplau.

Aşa că Dumnezeul cel Mic hohoti cu un râs nesincer şi o luă vesel la fugă. Ca un băiat bogat în pantaloni scurţi. Fluieră, lovi pietrele. Sursa entuziasmului lui firav era relativa micime a nefericirii lui. Se cocoţa în ochii oamenilor şi devenea o expresie exasperantă.

Ceea ce văzuse Larry McCaslin în ochii lui Rahel nu era câtuşi de puţin disperare, ci un fel de optimism silit. Şi un gol acolo unde fuseseră cuvintele lui Estha. Nu era de aşteptat ca el să înţeleagă asta. Că vidul dintr-un geamăn nu era decât o versiune a liniştii din celălalt. Că aceste două lucruri se potriveau unul cu celălalt. Ca lingurile puse una peste alta. Ca trupurile familiare ale amanţilor.

După divorţ, Rahel fu câteva luni chelneriţă într-un restaurant indian din New York. Apoi, lucră câţiva ani ca angajată de noapte în baraca anti-glonţ a unei benzinării din afara Washington-ului, unde beţivii vomau din când în când în tăviţa pentru rest, iar proxeneţii îi propuneau slujbe mult mai rentabile. De două ori văzu oameni împuşcaţi prin fereastra propriei lor maşini. Şi o dată, un bărbat înjunghiat, aruncat dintr-o maşină în mers cu un cuţit înfipt în spate.

Apoi Baby Kochamma îi scrise să îi comunice că Estha fusese re-

Returnat. Rahel îşi abandonă slujba de la benzinărie şi părăsi bucuroasă America. Pentru a se întoarce la Ayemenem. La Estha în ploaie.

În casa cea veche de pe deal, Baby Kochamma şedea la masă îndepărtând partea amară, groasă, spumoasă dintr-un castravete bătrâior. Purta o cămaşă de noapte boţită, în carouri, din pânză topită cu mâneci bufante şi pete de un galben-şofran. Pe sub masă, îşi balansa, ca un copilaş cocoţat pe un scaun înalt, picioarele mici, cu pedichiura făcută. Erau umflate de edeme, ca nişte perne de aer în formă de picioare. Baby Kochamma avea grijă în zilele de demult ca, ori de câte ori îi vizita cineva la Ayemenem, să îi atragă atenţia asupra picioarelor lor mari. Cerea papucii să-i încerce şi spunea „Uitaţi cât îmi sunt de mari!" După care mergea cu ei prin casă, ridicându-şi puţin sariul pentru ca toţi să se poată minuna de picioarele ei micuţe.

Muncea la castravete cu un aer triumfător, greu de ascuns. Era încântată că Estha nu îi vorbise lui Rahel. Că o privise şi trecuse de-a dreptul pe lângă ea. În ploaie. Aşa cum făcea cu toţi ceilalţi.

Avea optzeci şi trei de ani. Ochii i se întindeau ca untul în spatele ochelarilor groşi.

— Ţi-am spus, nu? îi zise ea lui Rahel. La ce te aşteptai? Tratament special? Şi-a pierdut minţile, ascultă-mă pe mine! Nu mai *recunoaşte* oamenii! Ce credeai?

Rahel nu spuse nimic.

Putea simţi ritmul legănării lui Estha şi umezeala ploii pe pielea lui. Putea auzi lumea răguşită, haotică din capul lui.

Baby Kochamma privi stânjenită în sus spre Rahel. Regreta deja că îi scrisese despre întoarcerea lui Estha. Dar ce altceva să fi făcut? Să rămână cu el în braţe pentru tot restul vieţii? De ce *ea?* Nu era responsabilitatea ei.

Sau era?

Tăcerea se aşternu ca o a treia persoană între strănepoată şi mătuşă. Un străin. Umflat. Nociv. Baby Kochamma îşi reaminti singură să îşi încuie noaptea uşa dormitorului. Încercă să se gândească la ce ar putea spune.

— Ce părere ai de tunsoarea mea?

Cu mâna în care ţinea castravetele îşi atinse noua frizură. Lăsă în urmă un strop amar concentrat de spumă de castravete.

Rahel nu găsi nimic de spus. O privi pe Baby Kochamma curăţându-şi castravetele. Feliuţe galbene de coajă de castravete îi împroşcau pieptul. Părul, vopsit negru ca pana corbului, îi era aranjat pe scalp ca un scul nedepănat. Vopseaua îi pătase pielea de pe frunte în gri deschis, făcând-o astfel să apară ca o a doua linie, umbrită, a părului. Rahel observă că începuse să se machieze. Ruj. Dermatograf.

O atingere vicleană de roşu. Şi cum casa era încuiată şi întunecoasă, şi cum ea nu credea decât în becurile de 40 de waţi, gura ei rujată îi depăşea uşor gura adevărată.

Slăbise la faţă şi la umeri, ceea ce o transformase dintr-o persoană rotundă, într-una conică. Dar stând aşa la masă, cu şoldurile enorme ascunse, reuşea să pară aproape fragilă. Lumina slabă din sufragerie îi ştersese ridurile de pe faţă lăsându-i-o — într-un mod straniu, suptă — mai tânără. Purta multe bijuterii. Bijuteriile bunicii moarte a lui Rahel. Toate. Inele scânteietoare. Cercei cu diamante. Brăţări de aur şi un lanţ plat de aur, frumos lucrat pe care îl atingea din când în când, asigurându-se că era acolo şi era al ei. Ca o tânără mireasă ce nu îşi putea crede norocului.

Îşi trăieşte viaţa în sens invers, îşi zise Rahel.

Era o observaţie ciudat de pertinentă. Baby Kochamma îşi *trăise* viaţa în sens invers. Tânără fiind, renunţase la lumea materială, iar acum, la bătrâneţe, părea să o îmbrăţişeze. O îmbrăţişa, iar aceasta îi răspundea îmbrăţişând-o la rândul ei.

Când avea optsprezece ani, Baby Kochamma se îndrăgostise de un tânăr şi chipeş călugăr irlandez, părintele Mulligan, venit pentru un an în Kerala, trimis în delegaţie de seminarul său din Madras. Studia scrierile sfinte hinduse, pentru a le putea combate cu inteligenţă.

În dimineaţa fiecărei zile de joi, părintele Mulligan venea la Ayemenem să îl viziteze pe tatăl lui Baby Kochamma, reverendul E. John Ipe, preot la biserica Mar Thoma. Reverendul Ipe era bine cunoscut în comunitatea creştină drept omul care fusese binecuvântat de Patriarhul Antiohiei în persoană, capul Bisericii creştine siriace — episod ce devenise parte integrantă a folclorului din Ayemenem.

În 1876, când tatăl lui Baby Kochamma avea şapte ani, tatăl lui îl dusese să-l vadă pe patriarh, care îi vizita pe creştinii siriaci din Kerala. S-au trezit drept în faţa unui grup de oameni cărora patriarhul li se adresa de pe veranda cea mai de vest a casei Kalleny, din Cochin. Profitând de ocazie, tatăl lui a şoptit ceva la urechea micului său fiu şi l-a împins înainte. Viitorul reverend, proptindu-se în călcâie, îngheţat de spaimă, şi-a pus buzele înspăimântate pe inelul de pe degetul mijlociu al patriarhului, lăsându-i-l ud de salivă. Patriarhul şi-a şters inelul cu mâneca şi l-a binecuvântat pe băieţel. Mult după ce crescuse şi ajunsese preot, reverendul Ipe continua să fie cunoscut drept *Punnyan Kunju* — Cel Mic şi Binecuvântat—, iar oamenii veneau cu barca pe râu tocmai din Alleppy şi Ernakulam, cu copii pe care el să îi binecuvânteze.

Deşi era o diferenţă considerabilă de vârstă între părintele Mulligan şi reverendul Ipe şi deşi aparţineau unor confesiuni diferite ale Bisericii (al căror singur sentiment comun era lipsa reciprocă de afecţiune), se bucurau unul de tovărăşia celuilalt şi destul de des

părintele Mulligan era invitat să rămână la prânz. Dintre cei doi bărbaţi, doar unul recunoştea atracţia sexuală ce urca precum fluxul în fata zveltă care se foia în jurul mesei mult după ce mâncarea fusese luată.

La început, Baby Kochamma încercase să îl seducă pe părintele Mulligan prin afişarea săptămânală a unei caritătţi înscenate. În fiecare joi dimineaţă, chiar atunci când părintele Mulligan trebuia să sosească, Baby Kochamma îmbăia cu forţa la fântână un copil sărac din sat, cu săpun roşu, tare, ce-i rănea coastele proeminente.

— Bună dimineaţa, părinte! striga Baby Kochamma când îl vedea, având pe buze un zâmbet ce contravenea întru totul strânsorii de menghină exercitată asupra braţelor subţiri, alunecoase de săpun, ale copilului.

— Bună dimineaţa ţie, Baby! spunea părintele Mulligan, oprindu-se şi strângându-şi umbrela.

— Voiam să te întreb ceva, părinte, spunea Baby Kochamma. În Prima Epistolă către Corinteni, capitolul zece, versetul douăzeci şi trei, scrie... „Toate lucrurile sunt îngăduite; dar nu toate sunt de folos." Părinte, cum pot fi *toate* lucrurile îngăduite pentru El? Vreau să spun că pot să înţeleg dacă *unele* lucruri sunt îngăduite pentru El, dar...

Părintele Mulligan era mai mult decât flatat de fiorul pe care îl trezea în tânăra atrăgătoare care îi stătea înainte cu o gură tremurătoare, bună de sărutat, şi ochi arzători, de tăciune. Căci şi el era tânăr şi, poate, nu întru totul străin de faptul că explicaţiile solemne cu care alunga falsele ei îndoieli biblice erau cu totul în contradicţie cu promisiunea incitantă pe care o ofereau ochii lui strălucitori de smarald.

În fiecare joi stăteau acolo, lângă fântână, fără a se speria de soarele nemilos al amiezii. Tânăra fată şi iezuitul îndrăzneţ, tremurând amândoi de pasiune necreştinească. Folosind Biblia drept pretext pentru a fi împreună.

În mod invariabil, la mijlocul conversaţiei, nefericitul copil plin de săpun care era îmbăiat cu de-a sila reuşea să fugă, iar părintele Mulligan îşi revenea brusc în fire şi spunea „Ah! Ar fi bine să dăm de el înainte să dea boala."

Apoi îşi deschidea iar umbrela şi pleca în robă ciocolatie şi sandale confortabile, ca o cămilă ţanţoşă care trebuie să ajungă la o întâlnire. Ţinea în lesă inima plină de dor a tinerei Baby Kochamma, tresărind în urma lui, săltând peste frunze şi pietricele. Rănită şi aproape frântă.

Un an întreg de zile de joi trecu astfel. În cele din urmă, sosi şi timpul ca părintele Mulligan să se reîntoarcă la Madras. Cum caritatea nu produsese nici un rezultat tangibil, tânăra Baby Kochamma, înnebunită, îşi învesti toate speranţele în credinţă.

Afişând o hotărâre încăpăţânată (care pentru o tânără din

vremurile acelea era considerată la fel de rea ca o diformitate fizică — buză de iepure, poate, sau elefantiazis), Baby Kochamma sfidă dorinţele tatălui ei şi deveni romano-catolică. Cu dispensă specială de la Vatican, se călugări şi intră într-o mănăstire din Madras, ca novice. Spera întrucâtva ca aceasta să îi ofere ocazia legitimă de-a fi cu părintele Mulligan. Se imagina alături de el, în întunecoasele încăperi solemne cu draperii grele de catifea, discutând Teologie. Era tot ce îşi dorea. Tot ce îndrăznea vreodată să spere. Doar să fie alături de el. Suficient de aproape pentru a-i mirosi barba. Pentru a-i vedea ţesătura aspră a sutanei. Pentru a-l iubi doar privindu-l.

Foarte repede îşi dădu seama de futilitatea acestui efort. Descoperi că surorile superioare îi monopolizau pe preoţi şi pe episcopi cu îndoieli biblice mai sofisticate decât ar fi fost vreodată ale ei şi că puteau trece ani buni până să ajungă în preajma părintelui Mulligan. Ajunse să fie neliniştită şi nefericită la mănăstire. Făcu o eczemă alergică rebelă a pielii capului de la frecarea neîncetată a vălului ei de călugăriţă. Simţea că vorbea engleza mai bine decât oricine altcineva. Asta o făcea mai singură decât oricând.

La un an după intrarea în mănăstire, tatăl ei începu să primească nişte scrisori care-l nedumereau. *Dragul meu Papa, Sunt bine şi fericită în slujba Fecioarei. Dar Koh-i-noor pare nefericită şi tânjeşte după casă. Dragul meu Papa, Astăzi, Koh-i-noor a vomat după prânz şi are febră. Dragul meu Papa, Mâncarea de la mănăstire nu pare să ii priască lui Koh-i-noor, deşi mie îmi place destul de mult. Dragul meu Papa, Koh-i-noor este necăjită pentru că familia nu pare nici s-o înţeleagă, nici să se îngrijească de starea ei...*

În afară de faptul că era (la vremea aceea) numele celui mai mare diamant din lume, reverendul E. John Ipe nu cunoştea nici un alt Koh-i-noor. Se întreba cum de a fost posibil ca o fată cu nume musulman să ajungă într-o mănăstire catolică.

Mama lui Baby Kochamma fu cea care îşi dădu în cele din urmă seama că Koh-i-noor nu era nimeni altcineva decât Baby Kochamma. Îşi aminti că, în urmă cu mulţi ani, îi arătase lui Baby Kochamma o copie a testamentului tatălui ei (bunicul lui Baby Kochamma) în care, descriindu-şi nepoţii, acesta scrisese: *Am şapte nestemate, dintre care una este Koh-i-noor a mea.* Continua prin a lăsa moştenire fiecăruia dintre ei sume mici de bani şi bijuterii, fără a preciza vreodată pe cine considerase el a fi Koh-i-noor. Mama lui Baby Kochamma îşi dădu seama că, fără vreun motiv anume pe care ea să îl poată identifica, Baby Kochamma presupusese că bătrânul se referise la *ea* — şi după toţi acei ani, la mănăstire, ştiind că înainte de-a fi puse la poştă toate scrisorile ei erau citite de maica superioară, o reînviase pe Koh-i-noor pentru a comunica familiei ei problemele care o frământau.

Reverendul Ipe se duse la Madras şi îşi scoase fiica de la mănăstire.

Ea fu bucuroasă să plece, dar insistă să nu se re- convertească şi, pentru tot restul zilelor ei, rămase romano-catolică. Reverendul Ipe îşi dădu seama că fiica lui dobândise deja o „reputaţie" şi nu existau şanse să îşi găsească un soţ. Decise că, întrucât nu putea avea un soţ, nu era nimic rău în a fi instruită. Aşa că aranjase ca ea să urmeze cursuri la Universitatea Rochester, în America.

Doi ani mai târziu, Baby Kochamma se întoarse de la Rochester cu o diplomă în Peisagistică, dar mai îndrăgostită ca niciodată de părintele Mulligan. Nu rămăsese nici urmă din fata zveltă, atrăgătoare, care fusese. În anii petrecuţi la Rochester, Baby Kochamma devenise extrem de grasă. De fapt, mai exact spus, obeză. Până şi micul şi timidul Chellappen Croitorul de la Podul Chungam insistă să încaseze preţ de sahariană pentru bluzele ei de sari.

Ca să-i alunge gândurile negre, tatăl ei îi dădu lui Baby Kochamma în grijă grădina din faţă a Casei din Ayemenem, unde ea creă un spaţiu sălbatic, auster, pe care oamenii veneau tocmai din Kottayam să îl vadă.

Era o bucată de pământ circulară, în pantă, în jurul căreia şerpuia o alee pietruită abruptă. Baby Kochamma o transformă într-un labirint luxuriant de tufişuri pitice, stânci şi gargui. Floarea pe care o iubea cel mai mult era anthuriumul. Anthurium *andraeanum.* Avea o întreagă colecţie, „Rubrum", „Lună de Miere" şi o serie întreagă de varietăţi japoneze. Limbul lor unic, suculent, mergea de la negru cu stropi la roşu-sângeriu şi portocaliu strălucitor. Inflorescenţa lor proeminentă, colorată întotdeauna galbenă. În centrul grădinii lui Baby Kochamma, înconjurat de paturi de flox[9], un heruvim din marmură urina un arc argintiu nesfârşit într-un bazin puţin adânc, unde înflorea un singur lotus albastru. În fiecare colţ al bazinului lâncezea un gnom roz din ipsos, cu obraji trandafirii şi cuşmă roşie ascuţită.

Baby Kochamma îşi petrecea după-amiezile în grădina ei. În sari şi cizme de cauciuc. Mânuia nişte foarfece uriaşe de tuns tufişurile cu mănuşile ei de grădinărit de un portocaliu aprins. Ca un îmblânzitor de lei, îmblânzea viţele răsucite şi îngrijea cactuşi ţepoşi. Controla creşterea plantelor bonsai şi răsfăţa orhidee rare. Declarase război vremii. Încerca să cultive flori-de-colţ şi guava chinezească.

În fiecare noapte îşi ungea picioarele cu cremă adevărată şi împingea în jos pieliţele unghiilor de la picioare.

De curând, după ce suportase mai bine de jumătate de secol de atenţie continuă, minuţioasă, grădina ornamentală fusese abandonată. Lăsată în voia sorţii, crescuse încâlcită şi sălbatică, precum un circ în care animalele şi-au uitat giumbuşlucurile. Buruiana comunistă, cum o numeau oamenii (pentru că înflorea în Kerala aidoma comunismului), sufocase plantele mai exotice. Doar cârceii de viţă continuau să crească, la fel ca unghiile de la picioarele unui cadavru. Pătrunseseră

prin nările gnomilor roz din ipsos şi înfloreau în capetele lor goale, dându-le un aer pe jumătate surprins, pe jumătate gata să strănute.

Cauza acestui abandon subit, neceremonios, era o nouă dragoste. Baby Kochamma instalase pe acoperişul Casei din Ayemenem o antenă parabolică. Prezida Lumea din sufragerie prin intermediul televiziunii prin satelit. Exaltarea imposibilă pe care acest fapt o trezea în Baby Kochamma nu era greu de înţeles. Nu era ceva care să se fi petrecut treptat. Se întâmplase peste noapte. Blonde, războaie, foamete, fotbal, sex, muzică, lovituri de stat — soseau toate cu acelaşi tren. Descindeau laolaltă. Stăteau în acelaşi hotel. Iar în Ayemenem, unde pe vremuri sunetul cel mai puternic fusese claxonul muzical al unui autobuz, puteau fi convocate acum, ca nişte servitori, războaie întregi, foametea, masacre pitoreşti şi Bill Clinton. Şi aşa, Baby Kochamma urmări jocurile din liga Americană NBA, crichet zi-lumină şi toate turneele de tenis din Marele Şlem. În timpul săptămânii urmărea *Tânăr şi neliniştit* şi *Santa Barbara,* în care blonde fragile cu ruj pe buze şi coafuri ţepene de fixativ seduceau androizi şi îşi apărau imperiile sexuale. Lui Baby Kochamma îi plăceau hainele lor lucitoare şi replicile spirituale, maliţioase. În timpul zilei îi reveneau crâmpeie disparate din ele, făcând-o să chicotească.

Kochu Maria, bucătăreasa, mai purta încă cerceii groşi din aur care îi desfiguraseră pentru totdeauna lobii urechilor. Ea prefera show-urile de genul *Mania luptei,* în care Hulk Hogan şi Dl Perfect, ale căror gâturi erau mai groase decât capetele, purtau colanţi Lycra cu paiete şi se bateau unul pe celălalt cu brutalitate. Râsul lui Kochu Maria avea în el acea sonoritate uşor crudă pe care o au uneori copiii mici.

Stăteau ziua întreagă în sufragerie, Baby Kochamma pe scaunul de plantator cu braţe lungi sau pe şezlong (în funcţie de starea picioarelor ei), Kochu Maria lângă ea, pe pardoseală (navigând pe canale când putea), închise amândouă într-o tăcere de Televiziune zgomotoasă. Părul uneia alb ca zăpada, al celeilalte vopsit negru tăciune. Participau la toate concursurile, profitau de toate reducerile anunţate şi, în două ocazii, câştigaseră un tricou şi un termos pe care Baby Kochamma le ţinea încuiate în dulapul ei.

Baby Kochamma iubea casa din Ayemenem şi păstra cu grijă mobila pe care o moştenise supravieţuind tuturor celorlalţi. Vioara lui Mammachi şi pupitrul pentru partituri, dulapurile Ooty, scaunele împletite din plastic, paturile din Delhi, măsuţa vieneză de toaletă, cu mânere rotunde din fildeş crăpat. Masa de sufragerie din lemn de trandafir făcută de Velutha.

Era speriată de foametea prezentată de BBC şi de războaiele televizate pe care le întâlnea în timp ce naviga pe canale. Vechile ei spaime de Revoluţie şi de ameninţarea marxist-leninistă fuseseră reaprinse de noile nelinişti transmise de televiziune privitoare la

numărul crescând de oameni disperaţi şi deposedaţi. Privea epurările etnice şi genocidul ca pe ameninţări directe la adresa mobilierului ei.

Ţinea uşile şi ferestrele ferecate când nu le utiliza. Îşi folosea ferestrele în scopuri bine definite. Pentru o Gură de Aer Proaspăt. Pentru a Plăti Laptele. Pentru a Elibera o Viespe Prinsă înăuntru (pe care Kochu Maria era pusă să o vâneze prin casă cu un prosop).

Îşi încuia până şi frigiderul trist, cu vopseaua scorojindu-se, în care îşi ţinea stocurile săptămânale de gogoşi cu cremă pe care Kochu Maria i le aducea de la Bestbakery din Kottayam. Şi cele două sticle cu apă de orez pe care o bea în locul apei obişnuite. Pe raftul de sub tăviţa frigiderului ţinea ce mai rămăsese din serviciul de masă cu sălcii al lui Mammachi.

Punea duzina (sau câte or fi fost) de sticle cu insulina cumpărate de Rahel în compartimentul pentru brânză şi unt. Bănuia că în zilele acelea până şi inocenţii cu ochii rotunzi puteau fi speculanţi de oale, sau ahtiaţi după gogoşi cu cremă, sau diabetici hoţi colindând Ayemenemul după insulina importată.

Nu avea încredere nici măcar în gemeni. Îi decretase Capabili de Orice. Pur şi simplu orice. *Ar putea chiar să îşi fure cadourile înapoi,* gândea ea, şi îşi dădea seama cu o strângere de inimă cât de repede reîncepuse să gândească despre ei de parcă ar fi fost din nou o singură entitate. După toţi acei ani. Hotărâtă să nu lase trecutul să o înfioare, îşi schimbă gândul deîndată. *Ea. Ea şi-ar putea fura cadoul înapoi.*

O privi pe Rahel stând la masă şi remarcă aceeaşi disimulare stranie, capacitatea de-a sta foarte nemişcat şi foarte liniştit pe care părea să o stăpânească Estha. Baby Kochamma era puţin intimidată de tăcerea lui Rahel.

— Deci! spuse ea. Cu glasul strident, ezitant. Ce planuri ai? Cât ai să rămâi? Te-ai hotărât?

Rahel încercă să spună ceva. Sunetele ieşiră răguşite. Ca o tinichea. Se îndreptă spre fereastră şi o deschise. Pentru o Gură de Aer Proaspăt.

— Închide-o când ai terminat, spuse Baby Kochamma, şi îşi zăvorî faţa ca pe un dulap.

Nu mai puteai vedea râul de la fereastră.

Se putuse, până când a închis Mammachi veranda din spate cu prima uşă glisantă-pliantă din Ayemenem. Portretele în ulei ale reverendului E. John Ipe şi ale lui Aleyooty Ammachi (străbunicii lui Estha şi Rahel) fură date jos de pe veranda din spate şi mutate în cea din faţă.

Acum atârnau acolo, Cel Mic şi Binecuvântat şi soţia lui, de-o parte şi de alta a capului împăiat de bizon.

Reverendul Ipe zâmbea cu zâmbetul lui încrezător de strămoş

camerei, nu râului.

Aleyooty Ammachi părea mai ezitantă. De parcă ar fi vrut să se întoarcă şi n-ar fi putut. Poate nu era atât de uşor pentru ea să abandoneze râul. Cu ochii privea în direcţia în care privea şi soţul ei. Cu inima privea în altă parte. Cerceii ei anoşti, masivi, *kunukku*[10] grei, din aur (dovezi ale Bunătăţii Celui Mic şi Binecuvântat) îi întinseseră lobii urechilor şi îi atârnau până la umeri. Prin găurile din urechile ei puteai vedea râul fierbinte şi copacii întunecaţi care se aplecau în el. Şi pescarii în bărcile lor. Şi peştii.

Deşi nu mai puteai vedea râul din casă, aşa cum scoica are mereu suflul mării, Casa din Ayemenem mai avea încă un suflu al râului.

Un suflu năvalnic, vijelios, alunecos.

De la fereastra sufrageriei la care stătea, cu vântul în păr, Rahel putea vedea ploaia răpăind pe acoperişul de tablă ruginită al clădirii care fusese cândva fabrica de murături a bunicii ei.

Murături & Conserve Paradis.

Se afla între casă şi râu.

Obişnuiau să facă murături, sucuri acidulate de fructe, dulceţuri, praf de curry şi ananas conservat. Şi dulceaţă de banane (ilegal) după ce fusese proscrisă de OPA (Organizaţia Produselor Alimentare) deoarece, conform specificaţiilor lor, nu era nici dulceaţă, nici jeleu. Prea subţire pentru un jeleu, prea groasă pentru o dulceaţă. O consistenţă ambiguă, inclasificabilă, spuseseră ei.

Conform scriptelor lor.

Privind acum în urmă, lui Rahel i se părea că această dificultate cu clasificarea întâmpinată de familia ei depăşea cu mult problema dulceaţă-jeleu.

Poate Ammu, Estha şi cu ea erau cei mai răi transgresori. Dar nu erau numai ei. Mai erau şi ceilalţi. Cu toţii încălcaseră regulile. Trecuseră cu toţii în teritoriu interzis. Umblaseră cu toţii la legile care stabileau cine trebuia iubit şi cum. Şi cât de mult. Legile care făceau bunicile bunici, unchii unchi, mamele mame, verişoarele verişoare, dulceaţa dulceaţă şi jeleul jeleu.

A existat o vreme când unchii deveneau taţi, mamele iubite, iar verişoarele mureau şi erau înmormântate.

A existat o vreme când inimaginabilul a devenit imaginabil, iar imposibilul s-a întâmplat în realitate.

Chiar înaintea înmormântării lui Sophie Mol, poliţia l-a găsit pe Velutha.

Braţele lui aveau pielea de găină acolo unde cătuşele îi atingeau pielea. Cătuşe reci cu miros metalic, acru. Ca barele de autobuz şi mirosul mâinilor taxatorului din autobuz care le ţine.

Când totul se sfârşise, Baby Kochamma spuse „Cine seamănă vânt culege furtună". De parcă *ea* nu ar fi avut nimic în comun cu Semănatul şi cu Culesul. Se întoarse pe picioarele ei mici la broderia ei „în cruciuliţe". Degetele ei mici de la picioare nu atingeau niciodată podeaua. Fusese ideea ei ca Estha să fie Returnat.

Suferinţa şi amărăciunea lui Margaret Kochamma la moartea fiicei ei se încolăcise în ea ca un arc furios. În zilele cât a mai stat acolo, înainte de-a se fi întors în Anglia, nu spunea nimic, dar îl pocnea ori de câte ori putea pe Estha.

Rahel o privea pe Ammu făcând micul cufăr al lui Estha.

Poate că au dreptate, spuse şoapta lui Ammu. Poate că un băiat are nevoie de un Baba.

Rahel văzu că ochii îi erau împietriţi şi roşii.

Consultaseră o Expertă în Gemeni din Hyderabad. Ea le răspunsese în scris că nu era indicat să se separe gemenii monozigoţi, dar că gemenii bivitelini nu difereau de fraţii obişnuiţi şi, deşi ar fi cunoscut suferinţa normală a copiilor proveniţi din familii destrămate, nu ar fi fost nimic mai mult decât atât. Nimic ieşit din comun.

Astfel, Estha fu Returnat într-un tren cu cufărul lui de tablă şi pantofii bej, ascuţiţi, înfăşuraţi în sacul kaki de haine. Clasa întâi, noaptea cu Trenul Poştal spre Madras şi apoi, cu un prieten al tatălui lui, de la Madras la Calcutta.

Avea o cutie de alimente cu sandvişuri cu roşii. Şi un termos Vultur cu un vultur. Avea imagini îngrozitoare în cap.

Ploaie. Apă învolburată, ca cerneala. Şi un miros. Dulceag-greţos. Ca trandafirii vechi în adierea vântului.

Dar, mai rău decât orice altceva, purta în el amintirea unui bărbat tânăr cu gura unui om bătrân. Amintirea unui chip tumefiat şi a unui zâmbet strivit, răsturnat. A unei bălţi tot mai mari de lichid limpede cu un bec fără abajur reflectat în ea. A unui ochi injectat cu sânge care se deschisese, rătăcise şi apoi îşi fixase privirea asupra lui. Estha. Şi ce făcuse Estha? Privise în acel chip iubit şi spusese: Da.

Da, el era.

Cuvântul la care nu putea ajunge caracatiţa lui Estha: *Da.* Absorbţia nu părea să fie de vreun ajutor. Era instalat acolo, adânc înăuntrul unui pliu sau al unei cute, ca un puf de mango între molari. Care nu putea fi extras.

Din punct de vedere pur practic, poate că ar fi mai corect să spunem că totul a început o dată cu venirea lui Sophie Mol la Ayemenem. Probabil că este adevărat că lucrurile se pot schimba peste noapte. Că sunt suficiente câteva zeci de ore pentru a afecta mersul unor vieţi întregi. Şi că, atunci când o fac, acele câteva zeci de ore, ca

resturile recuperate dintr-o casă arsă — ceasul carbonizat, fotografia pârlită, mobila pârjolită —, trebuie reînviate din ruine şi examinate. Păstrate. Justificate.

Evenimentele mărunte, lucrurile obişnuite, sfărâmate şi reconstituite. Îmbibate cu semnificaţii noi. Ele devin deodată oasele albite ale unei poveşti.

Şi totuşi, a spune că totul a început cu venirea lui Sophie Mol la Ayemenem este doar un posibil mod de-a privi lucrurile.

În aceeaşi măsură s-ar putea afirma că totul a început de fapt cu mii de ani în urmă. Cu mult înainte de venirea marxiştilor. Înainte ca britanicii să cucerească Malabarul, înaintea Dominaţiei olandeze, înainte de sosirea lui Vasco da Gama, înainte de cucerirea Calicutului de către Zamorin. Înainte ca trei episcopi sirieni în robe purpurii, ucişi de portughezi, să fie găsiţi plutind pe mare, cu şerpi de mare călătorindu-le, încolăciţi, pe piept şi stridii înnodate în bărbile încâlcite. S-ar putea susţine că a început mult înainte ca creştinismul să sosească într-o barcă şi să se răspândească în Kerala precum ceaiul dintr-un pliculeţ de ceai.

Că a început de fapt în zilele în care au fost făurite Legile Dragostei. Legile care stabileau cine trebuie iubit şi cum.

Şi cât de mult.

Însă, din considerente practice,
într-o lume iremediabil practică...

Molia lui Pappachi

...era o zi cu cer senin în decembrie şaizeci şi nouă (o mie nouă sutele mut). Era acel gen de perioadă din viaţa unei familii în care se întâmplă ceva care să trezească moralitatea ascunsă din locul ei de odihnă, făcând-o să se ridice la suprafaţă şi să plutească o vreme. La vedere. Să o poată vedea toată lumea.

Un Plymouth azuriu, cu soarele în coada lui de rândunică, trecu în viteză pe lângă câmpuri tinere de orez şi arbori bătrâni de cauciuc, în drum spre Cochin. Ceva mai departe, într-o ţară mică, cu peisaje asemănătoare (jungle, râuri, câmpuri de orez, comunişti), erau aruncate suficiente bombe pentru a o acoperi în întregime cu cincisprezece centimetri de oţel. Aici însă era pace şi familia din Plymouth călătorea fără teamă sau presimţiri funeste.

Plymouth-ul îi aparţinuse lui Pappachi, bunicul lui Rahel şi al lui Estha. Acum, că el era mort, îi aparţinea lui Mammachi, bunica lor, iar Rahel şi Estha erau în drum spre Cochin să vadă pentru a treia oară *Sunetul muzicii.* Ştiau toate cântecele pe de rost.

După aceea, urmau să stea cu toţii la hotelul Regina Mării, cu mirosul lui de mâncare veche. Rezervările fuseseră făcute. În zorii zilei următoare aveau să meargă la Aeroportul Cochin să o ia pe fosta soţie a lui Chacko — mătuşa lor englezoaică, Margaret Kochamma — şi pe verişoara lor, Sophie Mol, care veneau de la Londra să petreacă Crăciunul la Ayemenem. Cu câteva luni în urmă, cel de-al doilea soţ al lui Margaret Kochamma, Joe, murise într-un accident de maşină. Când Chacko a auzit de accident le-a invitat la Ayemenem. Spunea că nu poate să suporte gândul că ele petrec un Crăciun singuratic, trist, în Anglia. Într-o casă plină de amintiri.

Ammu spunea că Chacko nu încetase niciodată să o iubească pe Margaret Kochamma. Mammachi nu era de acord. Îi plăcea să creadă că Chacko nici nu o iubise vreodată.

Rahel şi Estha nu o întâlniseră niciodată pe Sophie Mol. Auziseră însă multe despre ea în acea ultimă săptămână. De la Baby Kochamma, Kochu Maria şi chiar Mammachi. Nici ele nu o cunoscuseră, dar se purtau cu toate de parcă ar fi ştiut-o deja. Fusese săptămâna *Ce O Să Creadă Sophie Mol?*

Toată săptămâna, Baby Kochamma trăsese neîncetat cu urechea la

conversaţiile particulare ale gemenilor şi, ori de câte ori îi suprindea vorbind în malayami, le percepea o mică amendă dedusă de la sursă. Din banii lor de buzunar. Îi făcuse să scrie rânduri întregi — „impuneri", le spunea ea — *voi vorbi mereu în engleză, voi vorbi mereu în engleză.* De câte o sută de ori fiecare. Când terminau, ea le însemna cu creionul roşu pentru a se asigura că rândurile vechi nu erau reciclate în folosul unor noi pedepse.

Îi făcuse să repete un cântec englezesc de călătorie pentru drumul de întoarcere. Trebuiau să formeze corect cuvintele şi să fie cu precădere atenţi la pronunţie. Pro *NUN*ţi ia.

BucurAţi-vă întru Do-Omnul Me-Ereu
Şi din nou vă spun bucurAţi-vă,
BucurAţi-vă,
BucurAţi-vă,
Şi din nou vă spun BucurAţi-vă.

Numele întreg al lui Estha era Esthappen Yako. Al lui Rahel era Rahel. Până Una Alta nu aveau nume de familie, deoarece Ammu se gândea să revină la numele ei de fată, deşi spunea că o femeie nu prea avea de ales când trebuia să opteze între numele soţului şi acela al tatălui.

Estha purta pantofii lui bej cu vârf ascuţit şi moţul lui de Elvis. Moţul lui pentru Ieşiri Speciale. Cântecul lui preferat interpretat de Elvis era *Party*. *„Some people like to rock, some people like to roll",* fredona el, când nu-l privea nimeni, zăngănind o paletă de badminton, arcuindu-şi buzele ca Elvis. *„But moonin' an' a-groonin' gonna satisfy mah soul, less have a pardy... “*

Estha avea ochi somnoroşi, oblici, iar noii lui incisivi aveau încă marginile inegale. Dinţii cei noi ai lui Rahel aşteptau în gingii, aşa cum aşteaptă cuvintele în stilou. Toţi erau nedumeriţi că o diferenţă de optsprezece minute putea produce o asemenea discrepanţă în apariţia incisivilor.

Cea mai mare parte a părului lui Rahel îi stătea în vârful capului ca o fântână. Era ţinut laolaltă de o *Dragoste-în-Tokio* — două bile pe un elastic, nici o legătură cu Dragostea sau cu Tokyo. În Kerala, *Dragoste-în-Tokio*-urile au rezistat cu bine trecerii timpului, şi până şi astăzi, dacă ai cere una în orice magazin respectabil de articole pentru femei, asta ai primi. Două bile pe un elastic.

Ceasul de jucărie al lui Rahel avea ora pictată pe el. Două fără zece. Una dintre ambiţiile ei era să aibă un ceas la care să poată schimba ora ori de câte ori dorea (ceea ce, după ea, însemna scopul primordial al Timpului). Ochelarii ei din plastic, roşii cu rame galbene, făceau lumea să pară roşie. Ammu spunea că nu erau buni pentru ochi şi o sfătuise să îi poarte cât mai rar posibil.

Rochiţa ei de Aeroport era în valiza lui Ammu. Avea şi pantalonaşi bufanţi speciali, asortaţi.

Chacko conducea. Era cu patru ani mai mare decât Ammu. Rahel şi Estha nu îi puteau spune Chacken pentru că, atunci când o făceau, el îi numea Chetan şi Cheduthi. Dacă îi spuneau Ammaven, el îi numea Appoi şi Ammai. Dacă îi spuneau Unchiule, el îi numea Mătuşică, ceea ce era jenant în Public. Aşa că îi spuneau Chacko.

Camera lui Chacko era înţesată cu cărţi, din podea până în tavan. Le citise pe toate şi cita fragmente lungi din ele fără vreun motiv aparent. Sau, cel puţin, fără vreunul pe care oricine altcineva să-l poată intui. De exemplu, în dimineaţa aceea, pe când ieşeau cu maşina pe poartă, luându-şi rămas-bun în gura mare de la Mammachi pe verandă, Chacko spusese deodată: *„In cele din urmă Gatsby se dovedi OK; ceea ce îl apăsa pe Gatsby, pulberea sordidă ce plutea în calea visurilor sale, fu ceea ce îmi obtură temporar interesul cu privire la frământările fără rost şi elanurile omeneşti incendiare."*

Toţi erau atât de obişnuiţi, încât nu se mai oboseau să îşi dea ghionturi sau să facă schimb de priviri. Chacko fusese Bursier Rhodes la Oxford şi i se permiteau excese şi excentricităţi inaccesibile altora.

Susţinea că scrie o Biografie a Familiei, pe care Familia ar trebui să îl plătească pentru a nu o publica. Ammu zicea că în familie exista o singură persoană care să fie un candidat potrivit pentru şantajul biografic, şi aceasta era chiar Chacko.

Desigur, asta era atunci. Înaintea Terorii.

În Plymouth, Ammu stătea în faţă, lângă Chacko. Împlinea în anul acela douăzeci şi şapte de ani, şi în adâncul inimii ducea conştiinţa apăsătoare a faptului că, pentru ea, viaţa fusese trăită. Avusese o ocazie. Făcuse o greşeală. Se căsătorise cu bărbatul nepotrivit.

Ammu a terminat-o cu şcoala în anul în care tatăl ei a demisionat din postul pe care îl avea la Delhi şi s-a mutat în Ayemenem. Pappachi susţinea că studiile la colegiu erau o cheltuială inutilă pentru o fată, aşa că Ammu n-a avut altă opţiune decât să părăsească Delhi-ul şi să se mute cu ei. Pentru o tânără nu era mare lucru de făcut în Ayemenem în afara faptului de-a aştepta propuneri de căsătorie în timp ce îşi ajuta mama la treburile casei. Cum tatăl ei nu avea destui bani pentru a aduna o dotă rezonabilă, în întâmpinarea lui Ammu nu veni nici o propunere. Trecură doi ani. Cea de-a optsprezecea ei aniversare sosi şi se duse. Neobservată, sau cel puţin neremarcată de părinţi. Ammu era deja disperată. Ziua întreagă visa că scapă din Ayemenem şi din ghearele violentului ei tată şi de mama ei plină de amărăciune şi de mult suferindă. Urzi o serie de mici planuri chinuite, în cele din urmă, unul funcţiona. Pappachi fu de acord să o lase să îşi petreacă vara cu o mătuşă îndepărtată care locuia la Calcutta.

Acolo, la o petrecere de nuntă, îşi întâlni Ammu viitorul soţ.

Era venit în concediu din Assam, unde lucra ca administrator-adjunct al unei plantaţii de ceai. Familia lui, cândva *zamindari*[11] înstăriţi, migrase după Împărţire din Bengalul de Est în Calcutta.

Era un bărbat scund, dar bine clădit. Plăcut la înfăţişare. Purta ochelari de modă veche care îl făceau să pară onest şi îi dezminţeau total şarmul uşuratic şi simţul tineresc, dar complet dezarmant, al umorului. Avea douăzeci şi cinci de ani şi lucra deja de şase ani pe plantaţiile de ceai. Nu fusese la colegiu, ceea ce explica umorul lui şcolăresc. O ceru în căsătorie pe Ammu la cinci zile după prima lor întâlnire. Ammu nu se prefăcu a fi îndrăgostită de el. Cântări doar şansele şi acceptă. Gândea că *orice,* oricine, ar fi mai bun decât reîntoarcerea la Ayemenem. Le scrise părinţilor ei informându-i asupra deciziei pe care o luase. Ei nu îi răspunseră.

Ammu avu o nuntă sofisticată la Calcutta. Mai târziu, privind în urmă, Ammu îşi dădu seama că sclipirea oarecum febrilă din ochii mirelui ei nu fusese dragoste, nici măcar exaltare la perspectiva fericirii carnale, ci aproximativ opt măsuri mari de whisky. Curat. Atâta tot.

Socrul lui Ammu era Preşedintele Comitetului Căilor Ferate şi ducea dorul Boxului de la Cambridge. Era Secretar al ABBA — Asociaţia Bengaleză de Box Amator. Făcu cadou tinerei perechi un Fiat roz-prăfuit, vopsit la comandă, cu care plecă el personal după nuntă, cu toate bijuteriile şi cele mai frumoase cadouri primite de tineri. Murise înainte de naşterea gemenilor — pe masa de operaţie, în timpul extirpării vezicii biliare. La incinerarea lui au luat parte toţi boxerii din Bengal. O congregaţie de îndoliaţi cu maxilare puternice şi nasuri rupte.

Când Ammu şi soţul ei se mutară la Assam, Ammu, frumoasă, tânără şi obrăznicuţă, ajunse deliciul Clubului Plantatorilor. Purta la sariuri bluze cu spatele gol şi o geantă din lamé argintiu pe lanţ. Fuma ţigarete lungi dintr-un port-ţigaret de argint şi învăţase să facă rotocoale perfecte de fum. Soţul ei se dovedi a fi nu numai un băutor înrăit, ci un alcoolic notoriu, cu rătăcirile şi şarmul tragic ale unui alcoolic. Au existat lucruri la el pe care Ammu nu le-a înţeles niciodată. Mult după ce îl părăsise, ea tot se mai întreba de ce minţea el atât de grosolan când nu era nevoie. *Mai ales* când nu era nevoie. De exemplu, într-o discuţie cu prietenii, menţionase despre cât de mult îi plăcea somonul afumat, când Ammu ştia că, de fapt, îl ura. Sau venea acasă de la club şi îi spunea lui Ammu că a văzut *Meet Me in St Louis*, când văzuseră de fapt *The Bronze Buckaroo.* Când ea îl lua la întrebări în privinţa acestor lucruri, el nu se explica şi nu se scuza niciodată. Chicotea doar, exasperând-o pe Ammu mai mult decât crezuse ea că ar fi posibil.

Ammu era gravidă în luna a opta când izbucni războiul cu China.

Era octombrie 1962. Soţiile şi copiii plantatorilor erau evacuaţi din Assam. Ammu, cu o sarcină prea avansată ca să călătorească, rămase pe plantaţie. În noiembrie, după o călătorie cumplită cu autobuzul la Shillong, pe un drum plin de hopuri, în toiul zvonurilor privitoare la ocupaţia chineză şi la înfrângerea iminentă a Indiei, se născură Estha şi Rahel. La lumina lumânării. Într-un spital cu ferestrele camuflate. Ieşiră fără prea multe fasoane, la o distanţă de optsprezece minute unul de altul. Doi micuţi, în locul unuia mare. Foci gemene, lucind de sucul mamei lor. Zbârcite de efortul de-a se fi născut. Înainte de-a închide ochii să doarmă, Ammu îi controlă să vadă dacă nu aveau malformaţii.

Numără patru ochi, patru urechi, două guri, două nasuri, douăzeci de degete de mânuţe şi douăzeci de degete de picioruşe, toate perfecte.

Nu remarcă sufletul unic siamez. Era bucuroasă că îi avea. Tatăl lor, întins pe o banchetă tare pe coridorul spitalului, era beat.

Când gemenii aveau doi ani, beţiile tatălui lor, agravate de singurătatea vieţii de pe plantaţia de ceai, îl aduseseră într-un stadiu de toropeală alcoolică. Zile întregi nu făcea decât să zacă în pat fără a se duce la lucru. în cele din urmă, directorul lui englez, dl Hollick, îl convocă în bungalow-ul lui pentru o „discuţie serioasă".

Ammu stătea pe veranda casei, aşteptând nerăbdătoare întoarcerea soţului ei. Era convinsă că unicul motiv pentru care Hollick voise să îl vadă era acela de-al concedia. Fu surprinsă când îl văzu întorcându-se cu un aer afectat, dar nu distrus. Dl Hollick îi propusese ceva, îi zise el lui Ammu, pe care trebuia să îl discute cu ea. Începu oarecum evaziv, evitându-i privirea, dar pe măsură ce vorbea căpăta curaj. Privită din considerente practice, era o propunere care pe termen lung avea să îi avantajeze pe amândoi, spuse el. De fapt, pe *toţi,* dacă luau în considerare educaţia copiilor.

Dl Hollick fusese deschis cu tânărul său asistent. Îl informase asupra plângerilor primite din partea muncitorilor, ca şi de la ceilalţi manageri adjuncţi.

— Mă tem că nu am de ales, spuse el, decât să îţi cer să îţi dai demisia.

Lăsă tăcerea să îşi intre în drepturi. Îl lăsă pe omul demn de milă aşezat de cealaltă parte a mesei să înceapă să tremure. Să plângă. Apoi Hollick vorbi din nou.

— Mă rog, *s-ar putea* să existe de fapt o posibilitate... poate am putea aranja ceva. Gândeşte pozitiv, spun eu întotdeauna. Numără-ţi binecuvântările.

Hollick se întrerupse pentru a comanda cafea neagră.

— Eşti un om foarte norocos, ştii, familie minunată, copii frumoşi, aşa o soţie atrăgătoare...

Aprinse o ţigaretă şi lăsă chibritul să ardă până ce nu îl mai putu ţine.

— O soţie *extrem* de atrăgătoare...

Plânsul încetă. Ochi căprui miraţi priviră în unii verzi, ademenitori, cu vinişoare roşii. La cafea, dl Hollick propuse ca Baba să plece o vreme. Într-o vacanţă. La o clinică, poate, pentru tratament. Atâta vreme cât i-ar fi trebuit ca să se facă bine. Iar între timp, cât era el plecat, dl Hollick sugera ca Ammu să fie trimisă în bungalow-ul lui, să se „aibă grijă de ea".

Existau deja pe plantaţie o serie de copii zdrenţăroşi, cu pielea deschisă, pe care Hollick îi lăsase moştenire culegătoarelor de ceai pe care le îndrăgise. Aceasta era prima lui incursiune în cercul managerial.

Ammu privea cum gura soţului ei se mişca formând cuvinte. Nu zise nimic. El fu stânjenit, apoi înfuriat de tăcerea ei. Deodată se repezi la ea, o înşfacă de păr, o pocni, după care leşină din cauza efortului. Ammu luă cea mai grea carte pe care o găsi pe raft — *Atlasul Geografic „Reader's Digest"*— şi îl lovi cât putu de tare cu ea. În cap. În picioare. În spate şi în umeri. Când el îşi recăpăta cunoştinţa, fu uimit de vânătăi. Se scuză în mod abject pentru violenţă, dar începu s-o piseze imediat referitor la ajutorul ei în vederea transferului. Acesta deveni un laitmotiv. Violenţa beţiei urmată de pisălogelile de după beţie. Ammu fu scârbită de mirosul medicinal de alcool trezit pe care îl emana pielea lui şi de voma uscată, închegată, care îi încrusta ca o plăcintă gura în fiecare dimineaţă. Când accesele lui de violenţă începură să îi includă şi pe copii, şi începu războiul cu Pakistanul, Ammu îşi părăsi soţul şi se întoarse, nepoftită, la părinţii ei, în Ayemenem. La toate cele de care fugise cu doar câţiva ani în urmă. Exceptând faptul că acum avea doi copii mici. Şi nu mai avea vise.

Pappachi nu îi crezu povestea — nu pentru că ar fi avut o părere bună despre soţul ei, ci pur şi simplu pentru că nu credea că un englez, *orice* englez, ar râvni la soţia unui alt bărbat.

Ammu îşi iubea copiii (desigur), însă vulnerabilitatea lor cu ochi mari şi disponibilitatea lor de a iubi oameni care nu îi iubeau cu adevărat o exasperau şi o făceau uneori să vrea să îi rănească — doar ca să-i înveţe minte, ca o măsură de protecţie.

Era ca şi cum fereastra prin care dispăruse tatăl lor fusese lăsată deschisă pentru ca oricine să poată intra şi să fie bine venit.

Pentru Ammu, gemenii ei arătau ca o pereche de broscuţe mici, zăpăcite, captivate una de tovărăşia alteia, hoinărind braţ la braţ pe o şosea ultra-aglomerată. Ignorând total ceea ce le pot face camioanele broaştelor. Ammu îi veghea cu străşnicie. Veghea o tensiona, o făcea să fie încordată. Era iute în a-şi dojeni copiii, dar şi mai iute în a se

simţi jignită în numele lor.

În ceea ce o privea, ştia că nu vor mai exista ocazii. Acum nu mai exista decât Ayemenem. O verandă din faţă şi o verandă din spate. Un râu încins şi o fabrică de conserve.

Iar pe fundal, miorlăitul constant, intens şi tânguitor al dezaprobării locale.

În primele luni de după întoarcerea în casa părintească, Ammu învăţă repede să recunoască şi să dispreţuiască urâtul chip al compătimirii. Rudele bătrâne de sex feminin, cu bărbi incipiente şi câteva bărbii tremurătoare, făcură călătorii de-o noapte la Ayemenem pentru a o compătimi în privinţa divorţului. Îi strânseră genunchiul şi o sorbiră din priviri. Ea se luptase cu nevoia de-a le pocni. Sau de-a le răsuci sfârcurile. Cu o cheie de piuliţe. Ca Chaplin în *Timpuri noi*.

Când se privea în fotografiile de nuntă, Ammu simţea că femeia care o privea din ele era altcineva. O mireasă prostuţă, împodobită. Sariul ei de mătase de culoarea apusului împroşcat cu aur. Inele pe fiecare deget. Puncte albe de pastă de santal peste sprâncenele arcuite. Privindu-se arătând astfel, gura delicată a lui Ammu se strângea într-un zâmbet mic, amar, la această amintire — nu atât a nunţii în sine, cât a faptului că se lăsase decorată atât de scrupulos înainte de-a fi dusă la spânzurătoare. Părea atât de absurd. Atât de zadarnic.

Ca şlefuitul lemnului de foc.

Se duse la fierarul satului şi îşi topi verigheta grea, făcând din ea o brăţară subţire, cu capete de şerpi, pe care o puse deoparte pentru Rahel.

Ammu ştia că nunţile nu erau ceva care să poată fi evitat cu totul. Cel puţin, nu la drept vorbind. Însă pentru tot restul vieţii susţinu nunţile *mici* în haine *obişnuite*. Le făcea mai puţin macabre, gândea ea.

Din când în când, ascultând la radio cântece care îi plăceau, Ammu se simţea răscolită. O durere lichidă i se propaga pe sub piele şi părăsea ca o vrăjitoare lumea, pentru un loc mai bun, mai fericit. În asemenea zile, era în ea ceva neliniştit, neîmblânzit. De parcă pe moment ar fi lăsat deoparte moralitatea maternităţii şi a divorţului. Până şi mersul i se schimba dintr-un mers sigur, de mamă, într-un fel mai sălbatic de mers. Purta flori în păr şi secrete magice în priviri. Nu vorbea cu nimeni. Petrecea ore în şir pe malul râului cu micul ei tranzistor în formă de mandarină. Fuma ţigarete şi înota la miezul nopţii.

Ce anume îi dădea lui Ammu această Latură Nesigură? Acest imprevizibil? Era conflictul pe care îl purta în ea. Un amestec imposibil. Tandreţea maternă infinită şi dezlănţuirea necugetată a unui terorist sinucigaş. Asta clocotea în ea şi asta o aduse în cele din urmă să-l iubească noaptea pe barbatul pe care copiii ei îl iubeau ziua. Să folosească noaptea barca pe care copiii ei o foloseau ziua. Barca pe

care stătuse Estha şi pe care o găsise Rahel.

În zilele în care radioul cânta cântecele lui Ammu, toţi erau puţin circumspecţi în ceea ce o privea. Simţeau oarecum că ea trăia în umbrele de la graniţa dintre două lumi, dincolo de puterea lor de înţelegere. Că o femeie pe care ei o condamnaseră deja avea acum puţin de pierdut şi putea fi, de aceea, periculoasă. Aşa că, în zilele în care radioul cânta cântecele lui Ammu, oamenii o evitau, făceau mici ocoluri în jurul ei, deoarece toţi erau de acord că era cel mai bine să O Lase în Pace pur şi simplu.

În alte zile, făcea gropiţe adânci atunci când zâmbea.

Avea un chip delicat, fin cizelat, sprâncene negre arcuite ca aripile unui pescăruş în zbor planat, un nas mic, drept, şi o piele luminoasă de culoarea nucii. În acea zi senină de decembrie, părul ei rebel, ondulat, se răspândea în şuviţe purtat de vântul din maşină. În bluza fără mâneci a sariului, umerii îi străluceau de parcă ar fi fost daţi cu lustru de umeri cu luciu puternic. Uneori era cea mai frumoasă femeie pe care o văzuseră Estha şi Rahel. Şi uneori nu era.

Pe bancheta din spate a Plymouth-ului, între Estha şi Rahel, stătea Baby Kochamma. Ex-călugăriţă şi stră-mătuşă mică în virtutea sorţii. Aşa cum nefericiţilor le displac cei la fel de nefericiţi ca ei, lui Baby Kochamma îi displăceau gemenii, pentru că îi considera nişte copii abandonaţi, stigmatizaţi, fără tată. Mai rău, erau Hibrizi pe Jumătate-Hinduşi cu care nici un creştin siriac cu respect de sine nu s-ar fi căsătorit vreodată. Era dornică să îi facă să îşi dea seama că ei (ca şi ea) erau toleraţi în Casa din Ayemenem, casa bunicii lor materne, unde nu aveau de fapt nici un drept să fie. Baby Kochamma nu o înghiţea pe Ammu, deoarece o vedea răzvrătindu-se în faţa unei sorţi pe care ea, Baby Kochamma, simţea că o acceptase cu graţie. Soarta nefericitelor femei-fără-de-Bărbat. Trista Baby Kochamma, fără-de-părintele-Mulligan. Reuşise să se convingă singură în decursul anilor că dragostea ei neconsumată faţă de părintele Mulligan se datorase integral rezervelor *ei* şi hotărârii *ei* de-a face ceea ce se cuvenea.

Se ralie din toată inima părerii generale că o fiică măritată nu are nici o poziţie în casa părinţilor ei. Cât priveşte o fiică *divorţată* — după Baby Kochamma, n-avea nici o poziţie, nicăieri. În ce priveşte o fiică *divorţată* dintr-o căsătorie din *dragoste,* ei bine, cuvintele nu pot descrie indignarea lui Baby Kochamma. Iar în ce priveşte o fiică *divorţată* dintr-o căsătorie *intercomunitară* — Baby Kochamma alese, tremurând, să păstreze tăcerea asupra acestui subiect.

Gemenii erau prea mici ca să înţeleagă toate acestea, aşa că Baby Kochamma le invidia momentele de mare fericire, când o libelulă pe care o prinseseră le ridica cu picioruşele o pietricică din palmă, sau când aveau permisiunea de-a îmbăia porcii, sau găseau un ou — cald

încă de la găină. Dar mai presus de toate le invidia mângâierea pe care şi-o ofereau unul celuilalt. Aştepta de la ei un semn de nefericire. Măcar atât.

Pe drumul de întoarcere de la aeroport, Margaret Kochamma urma să stea în faţă cu Chacko, pentru că îi fusese soţie. Sophie Mol avea să stea între ei. Ammu avea să se mute în spate.

Urmau să fie două sticle cu apă. Apă fiartă pentru Margaret Kochamma şi Sophie Mol, apă de la robinet pentru toţi ceilalţi.

Bagajul urma să stea în portbagaj.

Rahel se gândi că *portbagaj* era un cuvânt frumos. Un cuvânt mult mai bun, în orice caz, decât *rastel. Rastel* era un cuvânt groaznic. Ca numele unui pitic. *Rastel Koshy Oom-men* — un pitic plăcut, din clasa de mijloc, cu frică de Dumnezeu, cu genunchi joşi şi cărare într-o parte.

Pe portbagajul de pe acoperişul Plymouth-ului era un afişaj paralelipipedic din placaj căptuşit cu metal, pe care scria, pe toate cele patru laturi, *Murături & Conserve Paradis.* Sub inscripţie erau pictate sticle cu dulceaţă de fructe asortate şi lămâi picante conservate în ulei comestibil, cu etichete pe care scria, cu litere înflorite, *Murături & Conserve Paradis.* Lângă sticle era o listă a tuturor produselor Paradis şi un dansator *kathakali*[12] cu faţa verde şi fustele învolburate. De-a lungul părţii inferioare a poalelor unduitoare în formă de S, *împăraţi ai Regatului Gustului* — contribuţia nesolicitată a Tovarăşului K. N. M. Pillai. Era o traducere literală a *Ruchi lokathinde Rajavu,* care suna ceva mai puţin ridicol decât *împăraţi ai Regatului Gustului.* Dar cum Tovarăşul Pillai le tipărise deja, nimeni nu avusese inima să-i ceară să refacă întreaga comandă de tipărituri. Aşa că, din nefericire, *împăraţi ai Regatului Gustului* deveni o caracteristică permanentă a etichetelor Murături Paradis.

Ammu spuse că dansatorul *kathakali* era un Hering Roşu şi nu avea nici o legătură cu nimic. Chacko zise că dădea un Parfum Regional produselor şi avea să le fie de mare folos atunci când vor intra pe Piaţa de Peste Ocean.

Ammu spuse că afişajul îi făcea să pară ridicoli. Ca un circ ambulant. Cu coadă de rândunică.

Mammachi începuse să facă conserve pentru comercializare puţin după ce Pappachi îşi dăduse demisia din postul lui guvernamental de la Delhi şi venise să trăiască în Ayemenem. Societatea Biblică din Kottayam organiza un târg şi o rugase pe Mammachi să prepare puţin din renumita ei dulceaţă de banane şi din murăturile de mango fraged. Se vândură repede, iar Mammachi descoperi că avea mai multe comenzi decât putea face faţă. Încântată de succes, hotărî să continue

cu conservele şi dulceaţa, şi curând se trezi ocupată tot anul. Pappachi, la rândul lui, nu prea putea să se adapteze la ruşinea pensionării. Era cu şaptesprezece ani mai bătrân decât Mammachi şi îşi dădu seama şocat că era un om bătrân, în timp ce soţia lui se afla încă în floarea vârstei.

Deşi Mammachi suferea de o afecţiune gravă a corneei şi era deja aproape oarbă, Pappachi nu o ajuta la făcutul conservelor, deoarece nu o considera o îndeletnicire potrivită unui fost funcţionar guvernamental de rang înalt. Fusese întotdeauna un bărbat gelos, aşa că îi displăcea profund atenţia de care se bucura dintr-o dată soţia lui. Hoinărea fără rost pe proprietatea lor, în costume bine croite, imaculate, desenând cercuri lugubre în jurul movilelor de ardei roşii iuţi şi şofran proaspăt măcinat, privind-o pe Mammachi supervizând achiziţionarea, cântărirea, sărarea şi uscarea lămâilor verzi şi a fructelor fragede de mango. În fiecare noapte o batea cu o vază de flori din bronz. Bătăile nu erau noi. Nouă era doar frecvenţa cu care aveau loc. Într-o noapte, Pappachi rupse arcuşul viorii lui Mammachi şi îl aruncă în râu.

Apoi, într-o vacanţă de vară, Chacko veni acasă de la Oxford. Devenise un bărbat masiv şi era, în zilele acelea, puternic de la vâslitul pentru Balliol. La o săptămână după venirea acasă dădu peste Pappachi bătând-o pe Mammachi în birou. Chacko pătrunsese în încăpere, prinsese mâna lui Pappachi ce ţinea vaza şi i-o răsucise la spate.

- Nu vreau să se mai întâmple asta vreodată, îi spusese tatălui lui. Niciodată.

Pentru tot restul acelei zile, Pappachi stătuse pe verandă şi privise fix, împietrit, grădina ornamentală, ignorând vasele cu mâncare pe care i le aducea Kochu Maria. Noaptea, târziu, se duse în birou şi îşi scoase afară balansoarul preferat din mahon. ÎI puse jos în mijlocul aleii şi îl zdrobi cu o cheie franceză până îl făcu bucăţele. ÎI lăsă acolo, în lumina lunii, un morman de răchită lăcuită şi de lemn făcut ţăndări. Nu se mai atinse niciodată de Mammachi. Dar nici nu îi mai vorbi tot restul vieţii. Când avea nevoie de ceva le folosea pe Kochu Maria sau Baby Kochamma drept intermediari.

Serile, când ştia că sunt aşteptaţi musafiri, stătea pe verandă şi îşi cosea la cămăşi nasturi care nu lipseau, pentru a da impresia că Mammachi îl neglija. Într-o mică măsură, reuşi să strice părerea Ayemenem-ului despre nevestele care lucrau.

Cumpără Plymouth-ul azuriu de la un englez bătrân din Munnar. Deveni o imagine obişnuită în Ayemenem, coborând impozant în josul drumului îngust în maşina lui lată, părând elegant pe dinafară, dar transpirând din plin în costumele sale de lână. Nu îi permitea lui Mammachi sau oricui altcuiva din familie să îl folosească sau măcar să

stea în el. Plymouth-ul era răzbunarea lui Pappachi.

Pappachi fusese Entomolog Imperial la Institutul Pusa. După Independenţă, din Entomolog Imperial fusese numit Director Asociat, Entomologie. În anul în care demisionase, ajunsese la un rang echivalent cu acela de director.

Cea mai mare înfrângere a vieţii lui era că molia pe care o descoperise *el* nu îi purta numele.

Îi căzuse în băutură într-o seară pe când stătea pe veranda unei case de odihnă, după o zi lungă petrecută pe câmp. Culegând-o, îi remarcase smocurile dorsale neobişnuit de dese. Se uitase mai atent. Cu un entuziasm crescând o preparase, o măsurase şi o pusese a doua zi dimineaţă pentru câteva ore la soare, pentru a se evapora alcoolul. Luase apoi primul tren înapoi spre Delhi. Spre atenţia taxonomică şi, spera el, spre faimă. După şase luni insuportabile de nelinişte, spre marea dezamăgire a lui Pappachi, i se spuse că molia fusese în cele din urmă identificată ca o rasă puţin neobişnuită a unei specii bine cunoscute ce aparţinea familiei tropicale Lymantriidae.

Adevărata lovitură veni doisprezece ani mai târziu: ca urmare a unei remanieri taxonomice radicale, lepidopteriştii deciseră că molia lui Pappachi *era* de fapt o specie separată şi un gen necunoscut până atunci de ştiinţă. La vremea aceea, desigur, Pappachi demisionase şi se retrăsese în Ayemenem. Era prea târziu pentru el să îşi revendice dreptul la descoperire. Molia lui fu numită după Directorul Interimar al Departamentului de Entomologie, un funcţionar de rang inferior care îi displăcuse dintotdeauna lui Pappachi.

În anii care au urmat, deşi fusese prost dispus mult înainte de-a descoperi molia, Molia lui Pappachi fu considerată răspunzătoare de accesele lui de proastă dispoziţie şi de subitele izbucniri temperamentale. Fantoma ei nocivă — cenuşie, păroasă şi cu smocuri dorsale neobişnuit de dese — bântui toate casele în care a locuit el. Îi chinui pe el şi pe copiii lui şi pe copiii copiilor lui.

Până în ziua morţii, chiar şi în căldura sufocantă din Aye- menem, Pappachi purtă zi de zi un costum bine călcat din trei piese şi ceasul de buzunar din aur. Pe măsuţa lui de toaletă, lângă colonie şi peria de cap din argint, păstră o fotografie de-a lui din tinereţe, cu părul dat cu briantină, făcută într-un atelier foto din Viena, unde urmase un curs de şase luni finalizat printr-o diplomă care îl îndreptăţise să ceară postul de Entomolog Imperial. În timpul acelor câteva luni petrecute la Viena luase Mammachi primele ei lecţii de vioară. Lecţiile fură întrerupte brusc atunci când profesorul lui Mammachi, Launsky-Tieffenthal, făcu greşeala de a-i spune lui Pappachi că soţia lui era extrem de talentată şi, după părerea lui, probabil de talie concertistică.

Mammachi lipi, în albumul foto al familiei, tăietura din ziarul

Indian Express care anunţa moartea lui Pappachi. Scria:

> Cunoscutul entomolog Shri Benaan John Ipe, fiu al răposatului reverend E. John Ipe din Ayemenem (cunoscut mai ales sub numele de *Punnyan Kunju),* a suferit noaptea trecută un infarct şi a decedat la Spitalul General din Kottayam. A acuzat dureri pectorale în jurul orei 1:05 dimineaţa şi a fost transportat de urgenţă la spital. Sfârşitul a venit la 2:45. În ultimele şase luni, starea de sănătate a lui Shri Ipe nu a fost tocmai bună. Lasă în urmă pe soţia sa, Soshamma, şi doi copii.

Mammachi a plâns la înmormântarea lui Pappachi şi lentilele de contact îi alunecau de colo colo în ochi. Ammu le spuse gemenilor că Mammachi plângea mai mult pentru că era obişnuită cu el decât pentru că îl iubea. Era obişnuită cu el umblând fără rost prin fabrica de conserve, şi era obişnuită să fie bătută din când în când. Ammu spuse că fiinţele umane erau făpturi ale obişnuinţei şi că era uluitor cu ce fel de lucruri se puteau obişnui.

— Nu trebuie decât să priviţi în jur, spuse Ammu, şi o să vedeţi că lovitul cu vaze de alamă este cel mai puţin grav dintre ele.

După înmormântare, Mammachi o rugă pe Rahel să o ajute să îşi găsească şi să îşi scoată lentilele de contact cu mica pipetă portocalie livrată într-o cutiuţă specială. Rahel o întrebă pe Mammachi dacă, la moartea ei, putea moşteni ea pipeta. Ammu o scoase din cameră şi îi dădu o palmă.

— Nu vreau să te mai aud niciodată vorbind cu oamenii despre moartea lor, îi zise ea.

Estha spuse că Rahel o merita pentru că fusese atât de lipsită de sensibilitate.

Fotografia lui Pappachi la Viena, cu părul lipit de cap, fu reînrămată şi agăţată în sufragerie.

Era un bărbat fotogenic, elegant şi îngrijit, cu un cap cam mare de om mărunt. Avea un început de bărbie dublă care s-ar fi accentuat dacă ar fi privit în jos sau dacă ar fi încuviinţat din cap. În fotografie avusese grijă să îşi ţină capul destul de sus pentru a-şi ascunde bărbia dublă, dar nu atât de sus încât să pară arogant. Ochii lui căprui-deschis erau politicoşi, şi totuşi malefici, de parcă ar fi făcut un efort să fie amabil cu fotograful în timp ce plănuia să îşi omoare soţia. Avea în centrul buzei superioare un neg mic de culoarea cărnii, care atârna peste buza de jos într-un fel de bosumflare efeminată — de genul celor care apar la copiii care îşi sug degetul mare. În bărbie avea o gropiţă alungită care nu făcea decât să sublinieze ameninţarea unei violenţe maniacale ascunse. Un soi de cruzime reprimată. Purta pantaloni indieni de călărie kaki, deşi nu călărise în viaţa lui un cal. Cizmele de călărie reflectau luminile din studioul foto. O cravaşă cu măciulie de

fildeş îi era aşezată cu grijă în poală.

Există în acea fotografie o linişte vigilentă care umplea de fiori camera călduroasă unde era atârnată.

La moartea lui, Pappachi lăsă cufere pline cu costume scumpe şi o cutie de ciocolată plină cu butoni pe care Chacko îi împărţi şoferilor de taxi din Kottayam. Butonii fură separaţi şi transformaţi în inele şi pandantive pentru dotele fiicelor nemăritate.

Când gemenii întrebară la ce foloseau butonii de manşete — „Pentru a «butona»[13] manşetele între ele", fusese răspunsul lui Ammu — fură încântaţi de această mostră de logică în ceea ce păruse până atunci un limbaj ilogic. *Manşetă + buton = Buton de manşetă.* Pentru ei, aceasta rivaliza cu matematica prin precizie şi logică. *Butonii de manşete* le dădeau o satisfacţie neobişnuită (chiar dacă exagerată) şi o afecţiune reală pentru limba engleză.

Ammu spuse că Pappachi era un CCP britanic incurabil, ceea ce era prescurtarea pentru *chhi-chhi-poach,* care în hindi însemna ştergător-de-rahat. Chacko spuse că termenul corect pentru oameni ca Pappachi ar fi *anglofil.* Îi puse pe Estha şi Rahel să caute *anglofil* în *Marele Dicţionar Enciclopedic „Reader's Digest".* Scria: *Persoană dispusă să admire, să aprobe şi să iubească tot ceea ce este englezesc sau vine de la englezi.* Apoi Estha şi Rahel trebuiră să caute *a dispune.*

Scria:

(1) *A plasa conform unei anumite ordini, a aranja.*
(2) *A aduce gândirea cuiva într-o anumită stare.*
(3) *A face ceea ce vrei cu ceva/cineva, a da un ordin.*

Chacko spuse că în cazul lui Pappachi însemna (2) A *aduce gândirea cuiva într-o anumită stare.* Ceea ce, spuse Chacko, însemna că gândirea lui Pappachi fusese *adusă într-o stare* care îl făcea să îi placă pe englezi.

Chacko le spuse gemenilor că, deşi nu îi făcea câtuşi de puţin plăcere să recunoască, ei toţi erau anglofili. Erau *o familie* de anglofili. Îndreptată în direcţia greşită, prinsă în capcană în afara propriei istorii şi incapabilă să se întoarcă înapoi deoarece urmele lor fuseseră şterse. Le explică faptul că istoria era ca o casă veche la ceas de noapte. Cu toate lămpile aprinse. Şi cu strămoşii şoptind înăuntrul ei.

— Pentru a înţelege istoria, spuse Chacko, trebuie să intrăm şi să ascultăm ce spun ei. Şi să ne uităm la cărţi şi la tablourile de pe perete. Şi să adulmecăm mirosurile.

Estha şi Rahel nu aveau nici un dubiu că acea casă la care se referea Chacko era casa de pe celălalt mal al râului, din mijlocul plantaţiei abandonate de cauciuc, unde ei nu fuseseră niciodată. Casa lui Kari Saipu. Sahibul cel Negru. Englezul care „devenise localnic".

Care vorbea malayalami şi purta *mundu*-uri. Kurtz-ul Ayemenem-ului. Ayemenem, propria lui Inimă a Întunericului. Se împuşcase în cap cu zece ani în urmă, când părinţii tânărului său iubit îl luaseră pe băiat de la el şi îl trimiseseră la şcoală. După sinucidere, proprietatea făcuse obiectul unor litigii îndelungate între bucătarul lui Kari Saipu şi secretarul său. Casa rămăsese goală ani de zile. Foarte puţini oameni o văzuseră. Dar gemenii şi-o puteau imagina.

Casa Istoriei.

Cu pardoseli reci din piatră şi pereţi întunecaţi şi umbre mişcătoare în formă de vapor. Şopârle umflate, translucide, trăiau în spatele tablourilor vechi, şi strămoşi de ceară, fărâmicioşi, cu unghii tari la picioare şi respiraţie mirosind a hărţi galbene, bârfeau în şoapte şuierătoare, foşnitoare.

— Dar nu putem intra înăuntru, explică Chacko, pentru că am fost încuiaţi afară. Şi când privim înăuntru, prin ferestre, nu vedem decât umbre. Iar când încercăm să ascultăm, nu auzim decât o şoaptă. Şi nu putem înţelege şoapta, deoarece gândurile ne-au fost invadate de un război. Un război pe care l-am câştigat şi l-am pierdut. Cel mai rău fel de război. Un război care prinde visele şi le visează din nou. Un război care ne-a făcut să ne adorăm cuceritorii şi să ne dispreţuim pe noi înşine.

— *Să ne căsătorim* cu cuceritorii noştri, aşa ar fi mai corect, spuse sec Ammu, referindu-se la Margaret Kochamma. Chacko nu o băgă în seamă. Îi puse pe gemeni să caute *a dispreţui*. Scria: *A privi de sus; a privi batjocoritor; a lua în zeflemea sau a desconsidera.*

Chacko spuse că în contextul războiului despre care vorbea — Războiul Viselor—*a dispreţui* însemna toate acele lucruri.

— Suntem Prizonieri de Război, spuse Chacko. Visele noastre au fost falsificate. Nu aparţinem unui loc anume. Navigăm fără ancoră pe mări tulburi. S-ar putea să nu ni se permită niciodată să tragem la mal. Necazurile noastre nu vor fi niciodată destul de triste. Bucuriile noastre destul de vesele. Visele noastre destul de măreţe. Vieţile noastre destul de importante. Pentru a conta.

Apoi, pentru a le da lui Estha şi Rahel o idee despre perspectiva istorică (deşi perspectiva era ceva care, în săptămânile ce aveau să vină, urma să îi lipsească amarnic lui Chacko), le vorbi despre Femeia Pământ. Îi făcu să îşi imagineze că pământul — vechi de patru mii şase sute de milioane de ani — era o femeie de patruzeci şi şase de ani — de aceeaşi vârstă, să spunem, cu profesoara Aleyamma, care le dădea lecţii de malayalami. Fusese nevoie de toată viaţa Femeii Pământ pentru ca pământul să devină ceea ce era. Pentru ca oceanele să se separe. Pentru ca munţii să se înalţe. Femeia Pământ avea unsprezece ani, spusese Chacko, atunci când au apărut organismele unicelulare. Primele animale, vietăţi precum viermii şi meduzele, nu

au apărut decât atunci când ea avea patruzeci de ani. Avea patruzeci şi cinci — cu doar opt luni în urmă — când dinozaurii colindau pe pământ.

— Toată civilizaţia umană, aşa cum o cunoaştem, le spuse Chacko gemenilor, a început cu doar *două ore* în urmă în viaţa Femeii Pământ. Atâta cât ne ia nouă să mergem cu maşina de la Ayemenem la Cochin.

Era un gând ce inspira teamă respectuoasă şi smerenie, spusese Chacko *(Smerenie* era un cuvânt drăguţ, gândi Rahel. *Smerenie continuă, fără vreo grijă pe lume),* că toată istoria contemporană, Războaiele Mondiale, Războiul Viselor, Omul pe Lună, ştiinţa, literatura, filozofia, goana după cunoaştere — nu erau decât o clipire a ochiului Femeii Pământ.

— Şi noi, dragii mei, tot ce suntem şi vom fi vreodată — nu reprezentăm decât o clipire în ochiul ei, zise Chacko reverenţios, întins pe pat, privind ţintă în tavan.

Când era în această stare, Chacko îşi folosea vocea de Citit cu Glas Tare. Camera lui avea un aer de biserică. Nu îi păsa dacă îl ascultau sau nu. Şi, în caz că îl ascultau, nu îi păsa dacă înţelegeau sau nu ce le spunea el. Ammu le numea Stările lui de Oxford.

Mai târziu, în lumina tuturor celor întâmplate, *clipire* părea un cuvânt cu totul greşit pentru a descrie expresia din ochiul Femeii Pământ. Clipire era un cuvânt cu margini vesele, ondulate.

Deşi Femeia Pământ lăsă o impresie durabilă asupra gemenilor, Casa Istoriei —mult mai la îndemână — era aceea care îi fascina cu adevărat. Se gândeau adesea la ea. Casa de pe malul celălalt al râului.

Profilându-se ameninţător în Inima Întunericului.

O casă în care nu puteau intra, plină de şoapte pe care nu le puteau înţelege.

Nu ştiau atunci că în curând *aveau* să intre. Că vor traversa râul şi vor fi acolo unde nu ar fi trebuit să fie, cu un bărbat pe care nu ar fi trebuit să îl iubească. Că vor privi cu ochii cât cepele cum istoria li se dezvăluia pe veranda din spate.

În timp ce alţi copii de vârsta lor învăţau alte lucruri, Estha şi Rahel învăţară cum îşi negociază istoria termenii şi cum îşi colectează drepturile de la aceia care îi încalcă legile, îi auziră zgomotul surd şi scârbos. Îi mirosiră mirosul şi nu îl mai uitară niciodată.

Mirosul istoriei.

Ca trandafirii vechi într-o adiere.

Avea să pândească veşnic în lucrurile obişnuite. În umeraşe. Roşii. În smoala de pe drum. În anumite culori. În farfuriile dintr-un restaurant. În absenţa cuvintelor. Şi în vidul din priviri.

Aveau să crească luptându-se cu diversele căi de-a trăi cu cele întâmplate. Aveau să caute să îşi spună singuri că, în termenii timpului geologic, era un eveniment neînsemnat. Doar o clipire în

ochiul Femeii Pământ. Că se întâmplaseră şi Lucruri Mai Rele. Că se tot întâmplau Lucruri Mai Rele. Dar nu aveau să găsească alinare în gând.

Chacko spuse că faptul că se duceau să vadă *Sunetul muzicii* era un exerciţiu prelungit de anglofilie.

Ammu spuse:

— Hai, termină, toată lumea se duce să vadă *Sunetul muzicii.* Este un Succes Mondial.

— Cu toate acestea, draga mea, zise Chacko cu vocea lui de Citit cu Glas Tare. Cu. Toate. Acestea.

Mammachi spunea adesea că Chacko era de departe unul dintre cei mai deştepţi oameni din India.

— Potrivit cui? zicea Ammu. Pe *ce* bază?

Mammachi adora să spună povestea (povestea lui Chacko) despre cum unul dintre universitarii de la Oxford afirmase că, după părerea lui, Chacko era sclipitor şi avea stofă de prim-ministru.

La asta, Ammu răspundea mereu „Ha! Ha! Ha!", ca oamenii din benzile desenate.

Spunea:

(a) Mersul la Oxford nu-l face neapărat pe un om mai deştept.

(b) Deşteptâciunea nu face neapărat un prim-ministru bun.

(c) Dacă un individ nu este în stare nici măcar să conducă în mod rentabil o fabrică de conserve, cum ar putea conduce o ţară întreagă?

Şi, cel mai important dintre toate:

(d) Toate mamele indiene sunt obsedate de fiii lor şi sunt, prin urmare, nişte judecători slabi în ceea ce priveşte calităţile acestora.

Chacko zise:

(a) Nu te *duci* la Oxford. *Studiezi* la Oxford.

Şi

(b) După ce *studiezi* la Oxford *cobori.*

— Jos, pe pământ, vrei să spui? întreba atunci Ammu. *Asta* faci, precis. Ca şi faimoasele tale avioane.

Ammu spuse că soarta tristă, dar întru totul predictibilă, a avioanelor lui Chacko era o măsură imparţială a abilităţilor lui.

O dată pe lună (exceptând sezonul musonilor) sosea un pachet pentru Chacko prin poşta rapidă. Conţinea invariabil un kit de aeromodelism, din plută. Lui Chacko îi trebuiau de obicei între opt şi zece zile pentru a asambla avionul cu micuţul lui rezervor de combustibil şi elicea motorizată. Când era gata, îi lua pe Estha şi Rahel pe câmpurile de orez din Nattakom să-l ajute să-l lanseze. Nu zbura niciodată mai mult de un minut. Lună de lună, avioanele grijuliu construite ale lui Chacko se prăbuşeau în câmpurile de orez,

de un verde-noroios, în care Estha şi Rahel goneau ca nişte câini de vânătoare încercând să recupereze resturile.

O coadă, un rezervor, o aripă.

O maşinărie rănită.

Camera lui Chacko era plină până la refuz cu avioane de lemn stricate. Şi în fiecare lună sosea un alt kit. Chacko nu dădea niciodată vina pe kit.

Abia după moartea lui Pappachi renunţă Chacko la postul lui de profesor la Colegiul Creştin din Madras şi veni la Ayemenem cu vâsla lui Balliol şi visele de Baron al Conservelor. Îşi lichidase pensia şi fondul de economii pentru a cumpăra o maşină de capsulat sticle Bharat. Vâsla lui (cu numele colegilor lui de echipă înscrise în aur) atârna în nişte cercuri de fier pe peretele fabricii.

La sosirea lui Chacko, fabrica era o întreprindere mică, dar profitabilă. Mammachi o conducea pur şi simplu ca pe o bucătărie mare. Chacko o înregistrase drept parteneriat şi o informă pe Mammachi că ea era comanditarul[14]. Investi în echipamente (maşini de sigilat conserve, cazane, maşini de gătit) şi extinse forţa de muncă. Aproape imediat începu declinul financiar, dar fabrica se menţinu la suprafaţă în mod artificial, prin împrumuturile bancare extravagante pe care Chacko le contracta ipotecând câmpurile de orez ale familiei din jurul Casei din Ayemenem. Deşi Ammu muncea în fabrică la fel de mult ca şi Chacko, ori de câte ori el avea de-a face cu inspectorii sau cu tehnicienii sanitari se referea întotdeauna la fabrica *mea,* ananaşii *mei,* conservele *mele.* Din punct de vedere legal, aceasta era situaţia, deoarece Ammu, ca fiică, nu avea drept asupra proprietăţii.

Chacko le spuse lui Estha şi Rahel că Ammu nu avea Drept de Domiciliu I.

— Datorită minunatei noastre societăţi masculine şovine, spuse Ammu.

Chacko zise:

— Ce-i al tău e al meu şi ce e al meu e tot al meu.

Avea un râs surprinzător de piţigăiat pentru un bărbat de gabaritul lui. Iar când râdea, se zgâlţâia tot fără a părea că se mişcă.

Până la sosirea lui Chacko la Ayemenem, fabrica lui Mammachi nu avea nume. Toţi se refereau la conservele şi dulcețurile ei cu Mango Fraged Sosha sau Dulceaţă de Banane Sosha. Sosha fiind numele mic al lui Mammachi. Soshamma.

Chacko fu acela care boteză fabrica Murături & Conserve Paradis şi puse să se deseneze şi să se tipărească etichete la tipografia Tovarăşului K. N. M. Pillai. La început, voise să o numească Zeus Murături & Conserve, dar ideea fusese respinsă deoarece toţi spuseseră că Zeus era prea obscur și nu avea relevanţă locală, în timp ce Paradis

avea. (Sugestia Tuvarăşului K. N. M. Pillai — Murături Parashuram— fusese respinsă din motivul opus: prea *multă* relevanţă locală.)

Fu ideea lui Chacko de-a picta un panou şi de a-l instala pe portbagajul de pe acoperişul Plymouth-ului.

Acum, în drum spre Cochin, huruia şi făcea nişte zgomote de parca era gata să se desprindă.

Trebuiră să se oprească lângă Vaikom şi să cumpere nişte funie pentru a-l ancora mai bine. Aceasta îi întârzie cu alte douăzeci de minute. Rahel începu să se îngrijoreze că vor întârzia la *Sunetul muzicii.*

Apoi, când se apropiau de suburbiile Cochinului, braţul roşu cu alb al barierei coborî. Rahel ştiu că se întâmplase pentru că ea sperase că nu se va întâmpla.

Nu învăţase încă să îşi controleze Speranţele. Estha zise că era un Semn Rău.

Aşa că acum aveau să piardă începutul filmului. Când Julie Andrews începe ca un punct pe deal şi devine tot mai mare şi mai mare până ce umple ecranul cu glasul ei ca apa cristalină şi respiraţia ca menta.

Semnul roşu de pe braţul roşu cu alb spunea STOP cu alb.

— POTS, spuse Rahel.

Un panou de afişaj galben spunea FII INDIAN, CUMPĂRĂ INDIAN cu roşu.

— NAIDNI ĂRĂPMUC IIF, spuse Estha.

Gemenii erau precoce cu cititul. Parcurseseră *Bătrânul câine Tom*, *Janet şi John* şi *Caietele de exerciţii ale lui Ronald Ridout.* Noaptea, Ammu le citea din *Cartea junglei*, a lui Kipling.

Acum Chil Zmeul aduce acasă noaptea
Pe care o eliberează Mang Liliacul...

Puful de pe braţe li se ridica, auriu în lumina lămpii de lângă pat. În timp ce citea, Ammu îşi putea face glasul grav, ca al lui Shere Khan. Sau plângăcios, ca al lui Tabaqui.

Alegi şi nu alegi! Ce discuţie e asta cu alesul? Lângă taurul omorât, să stau eu adulmecând în bârlogul vostru de câini după drepturile ce mi se cuvin? Sunt eu, Shere Kahn, cel care vorbeşte!

Şi sunt eu, Raksha [Demonul], cel care răspunde, strigau gemenii cu glas ascuţit. Nu împreună, dar aproape.

Puiul de om este al meu *Lungri — al meu* mie! *El nu va fi ucis. Va trăi să fugă cu Haita şi să vâneze cu Haita; iar la sfârşit, ascultă tu, vânător de puişori golaşi — mâncător de broaşte — ucigaş de peşti — el te va vâna* pe tine!

Baby Kochamma, care fusese desemnată să se ocupe de educaţia lor formală, le citise o versiune a *Furtunii,* prescurtată de Charles şi Mary Lamb.

Unde suge albina, acolo sug şi eu, începeau atunci să spună Estha şi Rahel. *Într-o cupă de ciuboţica cucului stau.*

Atunci când prietena misionară din Australia a lui Baby Kochamma, domnişoara Mitten, venită în vizită la Ayemenem, le făcu cadou lui Estha şi Rahel o carte de copii mici, *Aventurile veveriţei Susie,* ei fură profund ofensaţi. Întâi o citiră normal. Domnişoara Mitten, care aparţinea unei secte de baptişti, spuse că fusese Puţin Dezamăgită atunci când i-o citiseră cu glas tare, în sens invers.

elirutnevA ieţirevev eisuS. o-rtnî ăţaenimid ed ăravămirp ei- suS aţirevev es izert.

Îi arătară domnişoarei Mitten cum era posibil să citeşti atât *malayalam,* cât şi *Madam,* deopotrivă în sens invers şi normal. Ea nu fu amuzată şi se dovedi că nici măcar nu ştia ce însemna *malayalam.* Ei îi spuseră că malayalami era limba pe care o vorbeau toţi cei din Kerala. Ea spuse că avusese impresia că se numea keraleză. Estha, care până atunci o antipatizase făţiş pe domnişoara Mitten, îi spuse că, în ceea ce îl privea, era o Impresie Extrem de Stupidă.

Domnişoara Mitten i se plânse lui Baby Kochamma de bădărănia lui Estha şi de faptul că ei citeau în sens invers. Îi spuse lui Baby Kochamma că îl văzuse pe Satan în ochii lor. *NataS nî iihco rol.*

Fură puşi să scrie *Pe viitor nu voi mai citi în sens invers*. *Pe viitor nu voi mai citi în sens invers.* De o sută de ori. Înainte.

Câteva luni mai târziu, domnişoara Mitten fu omorâtă de un camion care transporta lapte în Hobart, vizavi de un teren de crichet. Pentru gemeni era o dreptate ascunsă în faptul că maşina de lapte dăduse *cu spatele.*

Mai multe autobuze şi maşini opriră de ambele părţi ale barierei. O salvare pe care scria *Spitalul Sfânta Inimă* era plină cu un grup de oameni în drum spre o nuntă. Mireasa privea afară pe fereastra din spate, cu faţa parţial acoperită de vopseaua scorojită a uriaşei cruci roşii.

Toate autobuzele aveau nume de fată. Lucykutty, Mollykutty Beena Mol. În malayalami *Mol* înseamnă Fetiţă, iar *Mon* Băieţel. Beena Mol era plin de pelerini care îşi răseseră capetele la Tirupati. Rahel putea zări un şir de capete chiluge la fereastra autobuzului, deasupra unor dâre echidistante de vomă. Era cât se poate de curioasă în privinţa vomei. Nu vomitase niciodată. Nici măcar o dată. Estha o făcuse, şi când o făcuse pielea îi devenise fierbinte şi lucioasă, iar ochii neajutoraţi şi frumoşi, iar Ammu îl iubise mai mult decât de obicei.

Chacko spunea că Estha şi Rahel erau indecent de sănătoşi. Şi la fel era şi Sophie Mol. El spunea că lucrurile stăteau astfel pentru că nu suferiseră efectul căsătoriilor între rudele de sânge, ca majoritatea creştinilor siriaci. Şi a parsilor[15].

Mammachi spuse că nepoţii ei sufereau de ceva mult mai rău decât căsătoria între rudele de sânge. Se referea la faptul că aveau părinţi divorţaţi. De parcă acestea ar fi fost singurele două opţiuni la dispoziţia oamenilor: Căsătorie între rudele de sânge sau Divorţ.

Rahel nu era sigură de ce anume suferea ea, dar ocazional exersa mutre triste şi ofta în faţa oglinzii.

— *Este un lucru pe care îl fac — sau l-am făcut vreodată — mult, mult mai bine,* îşi spunea cu tristeţe în sinea ei. Aceea era Rahel pe post de Sydney Carton pe post de Charles Darnay care, în versiunea sub formă de benzi desenate a *Poveştii a două oraşe,* din „Clasicii ilustraţi", stătea pe trepte, aşteptând să fie ghilotinată.

Se întreba ce îi făcuse pe pelerinii cei chei să vomite atât de uniform şi dacă vomitaseră împreună, într-un icnet unic, bine orchestrat (pe muzică, poate, în ritmul unui *bhajan* din autobuz), sau separat, unul câte unul.

Iniţial, când bariera abia se lăsase, Aerul era plin de sunetele nerăbdătoare ale motoarelor care se învârteau în gol. Însă atunci când omul care manevra bariera ieşi din ghereta lui, pe picioarele curbate spre înapoi, şi semnalase cu lampa, îndreptându-se legănat spre galantarul cu ceai, că aveau mult de aşteptat, şoferii opriseră motorul şi se foiseră derutaţi, întinzându-şi picioarele.

Cu o încuviinţare sporadică a capului plictisit şi somnoros, Divinitatea Trecerii la Nivel îi chemă ca prin farmec pe cerşetorii cu bandaje, oamenii cu tăvi vânzând bucăţi de nucă de cocos proaspătă, *parippu vadas*[16] pe frunze de banan. Şi băuturi reci. Coca-Cola, Fanta, Lapte-de-trandafiri.

Un lepros cu bandaje pătate cerşi la fereastra autoturismului.

— Mie îmi pare cromat-de-mercur, zise Ammu, la vederea sângelui lui excesiv de viu colorat.

— Felicitări, spuse Chacko. Ai vorbit ca o adevărată burgheză.

Ammu zâmbi şi îşi dădură mâna, de parcă ea ar fi primit într-adevăr o Diplomă de Merit pentru faptul că era o Autentică Burgheză cinstită-până-în-pânzele-albe. Momente ca acesta gemenii le păstrau cu religiozitate şi le înşirau ca pe nişte mărgele preţioase pe un colier (oarecum sărăcăcios).

Rahel şi Estha îşi striviră nasurile de ferestruicile cele mici ale Plymouth-ului. Nalbe mari, pline de dor, cu copii învăluiţi în ceaţă dincolo de ele. Ammu spuse, un „Nu" ferm şi cu convingere.

Chacko aprinse un Charminar. Inhală adânc şi apoi îndepărtă un fir mic de tutun care-i rămăsese pe limbă.

În Plymouth, nu era uşor pentru Rahel să îl vadă pe Estha, deoarece Baby Kochamma se ridicase între ei ca un munte. Ammu insistase ca ei să stea separat, pentru a-i împiedica să se certe. Când se certau, Estha o numea pe Rahel o Insectă Înţepătoare Refugiată. Rahel îi spunea lui Estha Elvis Pelvis şi făcea un soi de dans caraghios, contorsionat, care îl înfuria pe Estha. Când se băteau serios, raportul de forţe era atât de echilibrat, încât bătăile continuau la nesfârşit, iar lucrurile care le picau în cale — lămpi de masă, scrumiere, carafe de apă — erau făcute ţăndări sau stricate fără posibilitatea de-a mai fi recuperate.

Baby Kochamma se ţinea cu braţele de spătarul scaunului din faţă. Când se mişca maşina, grăsimea de pe braţe îi zvâcnea precum rufele grele în bătaia vântului. Acum atârna ca o perdea din carne, despărţindu-l pe Estha de Rahel.

Pe partea de drum dinspre Estha se găsea tejgheaua de ceai la care se vindeau ceai şi biscuiţi vechi de glucoză în casete de sticlă îmbâcsită cu muşte. În sticle groase, cu dopuri albastre de marmură menite a păstra acidul înăuntru, era o răcoritoare cu lămâie. Şi o cutie roşie, cu gheaţă, pe care scria, destul de trist, *Lucrurile merg mai bine cu Coca-Cola.*

Murlidharan, nebunul de la barieră, era cocoţat cu picioarele încrucişate şi perfect în echilibru pe borna kilometrică. Testiculele şi penisul i se bălăbăneau în direcţia semnului pe care scria:

COCHIN

Murlidharan era gol, cu excepţia unei pungi de plastic pe care cineva i-o pusese pe cap ca un chipiu transparent de bucătar prin care continua perspectiva asupra peisajului — spălăcit dar neîntrerupt în formă de bonetă de bucătar. Nu îşi putea scoate chipiul chiar dacă ar fi vrut, pentru că nu avea braţe. Îi fuseseră smulse într-o explozie în Singapore, în '42, în prima săptămână după ce fugise de acasă pentru a se alătura Armatei Naţionale Indiene. După Independenţă se înregistrase ca Luptător pentru Libertate Clasa I şi primise un permis gratuit pe viaţă de călătorie cu trenul, clasa I. Şi pe acesta îl pierduse (o dată cu minţile), aşa că nu mai putea trăi în trenuri sau în bufeturile din gări. Murlidharan nu avea casă, nici uşi de încuiat, dar îşi avea vechile chei legate cu grijă la brâu. Într-un mănunchi lucitor. Mintea îi era plină de dulapuri, ticsite cu plăceri secrete.

Un ceas deşteptător. O maşină roşie cu claxon muzical. O cană roşie pentru baie. O soţie cu un diamant. O servietă cu acte importante. O întorcere acasă de la birou. Şi *Îmi pare rău, domnule colonel Sabhapathy, dar mă tem că am spus ceea ce aveam de spus.* Şi rondele de banană prăjită pentru copii.

Privea trenurile venind şi plecând. Îşi număra cheile.

Privea guvernele ajungând la putere şi căzând. Îşi număra cheile.

Privea copii înceţoşaţi la ferestrele maşinilor cu nasuri de nalbă mare, plină de dor.

Cei fără adăpost, fără ajutor, bolnavii, cei mici şi pierduţi, toţi se perindau pe la fereastra lui. Iar el îşi tot număra cheile.

Nu era niciodată sigur ce dulap trebuia deschis, sau când. Stătea pe borna kilometrică fierbinte cu părul încâlcit şi ochii ca nişte ferestre, şi era bucuros că poate să privească uneori în altă parte. Să îşi aibă cheile pe care să le numere şi să le verifice neîncetat.

Numerele ar fi bune.

Stupefacţia ar fi bună.

Murlidharan îşi mişca gura atunci când număra şi făcea cuvinte bine formate.

Onner.

Runder.

Moonner.

Estha observă că părul de pe capul lui era creţ şi cenuşiu, părul de la subsuorile lui goale, fără braţe, era ca o perie neagră, iar părul dintre picioare îi era negru şi creţ. Un om cu trei feluri de păr. Estha se întrebă cum de era posibil aşa ceva. Încercă să se gândească pe cine să întrebe.

Aşteptarea o umplu pe Rahel până ce fu gata să explodeze. Îşi privi ceasul de mână. Era două fără zece. Se gândi la Julie Andrews şi Christopher Plummer sărutându-se într-o parte, ca să nu-şi lovească nasurile. Se întrebă dacă oamenii se sărutau întotdeauna într-o parte. Încercă să se gândească pe cine ar putea să întrebe.

Apoi, din depărtare, de dincolo de circulaţia întreruptă, se apropie un murmur care îi învălui ca o mantie. Şoferii care îşi dezmorţiseră picioarele se urcară din nou în maşini şi trântiră portierele. Cerşetorii şi vânzătorii ambulanţi dispărură. În câteva minute, nu mai era nimeni pe drum. Cu excepţia lui Murlidharan. Cocoţat cu fundul pe borna kilometrică încinsă. Imperturbabil şi doar vag curios.

Era un du-te vino. Şi fluierele poliţiştilor.

Din spatele şirului de vehicule în aşteptare, apăru o coloană de oameni, cu steaguri roşii şi pancarte şi un murmur care creştea şi creştea.

— Ridicaţi-vă ferestrele, spuse Chacko. Şi rămâneţi calmi. Nu ne vor face nici un rău.

— De ce nu li te alături, Tovarăşe? zise Ammu către Chacko. Am să conduc eu.

Chacko nu spuse nimic. Un muşchi i se încorda sub mormanul de grăsime de pe maxilar. Îşi aruncă ţigara şi ridică fereastra.

Chacko era un marxist autoproclamat. Le chema în camera lui pe femeile drăguţe din fabrică şi, sub pretextul de-a le ţine o conferinţă despre drepturile muncitorilor şi despre legile sindicale, flirta cu ele în mod scandalos. Le spunea Tovarăşă şi insista ca şi ele să i se adreseze cu Tovarăşe (ceea ce le făcea să chicotească). Spre marea lor stânjeneala şi spre neliniştea lui Mammachi, le silea să stea cu el la masă şi să bea ceai.

O dată a luat chiar un asemenea grup să participe la cursurile Sindicatului care se ţineau în Alleppey. Se duseră cu autobuzul şi se întoarseră cu barca. Reveniră fericite, cu brăţări de sticlă şi flori în păr.

Ammu zise că nu erau decât găinării. Doar un caz de prinţişor răsfăţat jucându-se de-a *Tovarăşe! Tovarăşe!* O întrupare de tip Oxford a vechii mentalităţi de *zamindar* — un proprietar de pământuri impunându-şi avansurile la adresa femeilor care depindeau de el pentru a-şi câştiga existenţa.

În timp ce mărşăluitorii se apropiau, Ammu îşi ridică fereastra. Estha pe a lui. Rahel pe a ei. (Cu efort, deoarece butonul negru al mânerului căzuse.)

Deodată, Plymouth-ul azuriu păru ridicol de opulent pe strada îngustă, plină de gropi. Ca o doamnă corpolentă strecurându-se cu greu printr-un coridor îngust. Ca Baby Kochamma la biserică, în drumul ei spre sfânta împărtăşanie.

— Uitaţi-vă în jos! zise Baby Kochamma atunci când rândurile din faţă se apropiară de maşină. Evitaţi contactul vizual. De fapt, asta îi provoacă.

Pulsul îi zvâcnea pe laterala gâtului.

În câteva minute, drumul fu inundat de mii de oameni în marş. Insule de automobile într-un fluviu de oameni. Aerul era roşu de steaguri care coborau şi se ridicau pe măsură ce demonstranţii se strecurau pe sub barieră şi înaintau rapid peste şinele de cale ferată într-un val roşu.

Sunetul a o mie de voci se răspândi ca o Umbrelă de Zgomote pe deasupra traficului înţepenit.

„Inquilab Zindabad!
Thozhilali Ekta Zindabad!"

„Trăiască Revoluţia!" strigau ei. „Muncitori din toate ţările, uniţi-vă!"

Nici măcar Chacko nu putea da o explicaţie deplină motivului pentru care Partidul Comunist avea mult mai mult succes în Kerala decât aproape oriunde altundeva în India, exceptând poate Bengalul.

Existau câteva teorii contradictorii. Una susţinea că avea de-a face

cu numeroasa populaţie creştină a statului. Douăzeci la sută din populaţia Keralei era formată din creştini siriaci, care se considerau descendenţii a o sută de brahmani pe care Sfântul Toma Apostolul îi convertise la creştinism în timpul călătoriei sale spre est, după Înviere. Structural acest argument oarecum rudimentar ţinea — marxismul era un substitut simplu pentru creştinism. Înlocuiţi-l pe Dumnezeu cu Marx, pe Satan cu burghezia, Raiul cu o societate lipsită de clase, Biserica cu Partidul — forma şi scopul călătoriei rămâneau aceleaşi. O cursă cu obstacole, cu un premiu la capăt. În timp ce mintea hinduşilor trebuia să opereze ajustări mult mai complexe.

Problema cu această teorie era că, în Kerala, creştinii siriaci erau, de departe, cei bogaţi, stăpâni feudali cu proprietăţi (conducători-de-fabrici-de-conserve), pentru care comunismul reprezenta o soartă mai rea decât moartea. Votaseră întotdeauna pentru Partidul Congresului.

O a doua teorie susţinea că avea legătură cu nivelul comparativ mai ridicat de alfabetizare de pe teritoriul statului. Poate. Exceptând faptul că nivelul de alfabetizare era ridicat în bună măsură *datorită* mişcării comuniste.

Adevăratul secret era că în realitate comunismul se infiltra insidios în Kerala. Ca mişcare reformatoare care nu a pus niciodată deschis sub semnul întrebării valorile tradiţionale ale unei comunităţi extrem de tradiţionale, dominată de caste. Marxiştii lucrau *din interiorul* diviziunilor comunale, fără a le provoca vreodată, nepărând vreodată că nu ar face-o. Ofereau o revoluţie-cocteil. Un amestec ameţitor de marxism oriental şi hinduism ortodox, asezonat cu o urmă de democraţie.

Deşi Chacko nu era membru legitimat al Partidului, fusese convertit de timpuriu şi rămăsese, pe parcursul tuturor dificultăţilor, un susţinător devotat.

Era student la Universitatea din Delhi în timpul euforiei din 1957, când Comuniştii câştigaseră alegerile pentru Consiliul Statelor şi Nehru îi invitase să formeze un guvern. Eroul lui Chacko, Tovarăşul E. M. S. Namboodiripad, emfaticul mare preot brahman al marxismului în Kerala, devenise prim-ministru al primului guvern comunist democratic ales din lume. Pe neaşteptate, comuniştii se treziră în extraordinara — criticii spuneau absurda — poziţie de-a trebui să guverneze un popor şi de-a aţâţa, simultan, revoluţia. Tovarăşul E. M. S. Namboodiripad îşi dezvoltă propria teorie despre cum ar face acest lucru. Chacko îi studie tratatul despre *Tranziţia paşnică spre comunism,* cu sârguinţa obsesivă a adolescentului şi aprobarea indiscutabilă a unui adept pătimaş. Stabilea în detaliu cum intenţiona guvernul Tovarăşului E. M. S. Namboodiripad să implementeze reforme funciare, să neutralizeze poliţia, să răstoarne sistemul juridic şi să „Ţină în Frâu Guvernul de Centru al Congresului Anti-Popular

Reacţionar".

Din nefericire, înainte de încheierea anului, rolul Paşnic al Tranziţiei Paşnice luă sfârşit.

În fiecare dimineaţă, la micul dejun, Entomologul Imperial îşi lua fiul marxist peste picior, citindu-i reportajele din presă referitoare la revolte, greve şi episoade de brutalitate ale poliţiei care zguduiau Kerala.

— Deci, Karl Marx! mârâia Pappachi când venea Chacko la masă. Ce ne facem acum cu studenţii ăştia afurisiţi? Tembelii se agită împotriva Guvernului Poporului. Să-i anihilăm? E sigur că studenţii nu mai sunt Poporul?

În următorii doi ani, discordia politică, alimentată de Partidul Congresului şi de Biserică, alunecă în anarhie. Când Chacko îşi luă diploma şi părăsi Oxfordul pentru a urma o altă facultate, Kerala era în pragul războiului civil. Nehru dizolvase Guvernul Comunist şi anunţase alegeri libere. Partidul Congresului reveni la putere.

Abia în 1967 — la aproape zece ani de la prima lor venire.la putere — partidul Tovarăşului E. M. S. Namboodiripad fu reales. De data aceasta, ca parte a unei coaliţii între ceea ce deveniseră acum două partide separate — Partidul Comunist Indian şi Partidul Comunist Indian (Marxist). PCI şi PCI(M).

În momentul acela, Pappachi era deja mort. Chacko divorţat. Murături Paradis avea şapte ani.

Kerala era măcinată de consecinţele foametei şi ale unui muson ratat. Oamenii mureau. Foametea trebuia plasată cât mai în fruntea listei de priorităţi a oricărui guvern.

În timpul celui de-al doilea mandat al său, Tovarăşul E. M. S. Namboodiripad se dedică implementării mai moderate a Tranziţiei Paşnice. Faptul acesta atrase furia Partidului Comunist Chinez. Îl denunţară pentru „Cretinismul Parlamentar" de care dădea dovadă şi îl acuzară de faptul că „oferea facilităţi poporului, erodând astfel Conştiinţa Maselor şi abătându-le de la Revoluţie".

Beijing-ul îşi trecu patronajul asupra celei mai noi şi mai revoluţionare facţiuni a PCI(M), naxaliţii, care aranjaseră o insurecţie armată în Naxalbari, un sat din Bengal. Ei îi organizaseră pe ţărani în cadre de luptă, puseseră mâna pe pământ, îi expulzaseră pe proprietari şi instituiseră Curţile Populare care să îi judece pe Duşmanii de Clasă. Mişcarea naxalită a cuprins toată ţara şi a răspândit teroarea în toate inimile burgheze.

În Kerala, au cunoscut un moment de exaltare şi spaimă în aerul deja înfricoşat. Omorurile începuseră în nord. În luna mai a acelui an apăruse în ziare fotografia neclară a unui latifundiar din Palghat care fusese legat de un stâlp şi decapitat. Capul îi zăcea alături, la o anumită distanţă de trup, într-o baltă întunecată care ar fi putut fi

apă, care ar fi putut fi sânge. Era greu de spus în alb-negru. În lumina cenuşie de dinaintea zorilor.

Ochii lui surprinşi erau deschişi.

Tovarăşul E. M. S. Namboodiripad *(Câine Gonaci, Trepăduş Sovietic)* îi alungase pe naxaliţi din partidul lui şi continuase să folosească furia în scopuri parlamentare.

Marşul care se dezlănţuise în acea zi senină de decembrie în jurul Plymouth-ului azuriu făcea parte din acest proces. Fusese organizat de Sindicatul Muncitoresc Marxist Travancore-Cochin. Tovarăşii lor din Trivandrum aveau să mărşăluiască spre Secretariat şi să prezinte Tovarăşului E. M. S. în persoană Carta Doleanţelor Poporului. Orchestra petiţionându-şi dirijorul. Cererile lor erau ca muncitorilor din orezării, care erau puşi să lucreze pe câmp unsprezece ore şi jumătate pe zi — de la şapte dimineaţa la şase şi jumătate seara —, să li se acorde o pauză de prânz de o oră. Salariile femeilor să fie mărite de la o rupie douăzeci şi cinci de paisa pe zi la trei rupii, şi ale bărbaţilor, de la două rupii cincizeci la patru rupii cincizeci pe zi. Mai cereau şi ca Intangibilii să nu mai fie chemaţi după numele castei lor. Cereau să *nu* fie numiţi Achoo *Parajan,* sau Kelan *Paravan,* sau Kuttan *Pulayan,* ci doar Achoo, Kelan sau Kuttan.

Regii Nucşoarei, Conţii Cafelei şi Baronii Cauciucului — vechi camarazi de internat — coborâră din proprietăţile lor singuratice, întinse, şi sorbiră bere rece la Clubul Nautic. Îşi ridicară paharele. *„Un trandafir, oricum i-ai spune...",* ziseră ei şi chicotiră pentru a-şi ascunde spaima crescândă.

Demonstranţii din ziua aceea erau lucrători de partid, studenţi şi muncitorii înşişi. Tangibili şi Intangibili. Pe umeri purtau un butoi de furie străveche, aprinsă de o scânteie recentă. Un „capăt" al acestei furii era naxalit şi nou.

Prin ferestrele Plymouth-ului, Rahel putea distinge cum cuvântul rostit cel mai tare de ei era *Zindabad.* Şi cum li se umflau venele în gât atunci când îl rosteau. Şi cum braţele care ţineau steaguri şi pancarte erau întreţesute şi tari.

Înăuntrul Plymouth-ului era linişte şi cald.

Frica lui Baby Kochamma zăcea rulată pe podeaua automobilului ca un trabuc umed, rece, cu capetele tăiate. Acesta nu era decât începutul. Frica avea să crească în decursul anilor şi să o macine. Avea să o facă să îşi încuie uşile şi ferestrele. Avea să îi sape două linii ale frunţii şi ambele guri. Şi era o frică ancestrală, veche de când lumea, frica ei. Frica de-a fi expropriată.

Încercă să numere mărgelele verzi ale rozariului, dar nu se putu concentra. O palmă se lovi de fereastra maşinii.

Un pumn strâns izbi în capota fierbinte, azurie. Aceasta se deschise.

Plymouth-ul arăta ca un animal cu forme colţuroase dintr-o grădină zoologică, cerând să fie hrănit.

O gogoaşă.

O banană.

Un alt pumn strâns o izbi, şi capota se închise. Chacko îşi lăsă fereastra în jos şi strigă la omul care făcuse asta.

— Mulţumesc, *keto*! spuse el. *Valarey* mulţumesc!

—Nu fi atât de îndatoritor, tovarăşe, spuse Ammu. A fost un accident. Nu a intenţionat de fapt să ajute. Cum ar *putea* şti că în maşina asta veche bate o inimă sincer marxistă?

— Ammu, zise Chacko, cu glasul ferm şi voit nepăsător, n-ai putea oare să îţi împiedici cinismul nesărat să coloreze absolut totul?

Liniştea umplu maşina ca un burete suprasaturat. *Nesărat* tăie ca un cuţit în carne vie. Soarele străluci cu un suspin înfiorat. Ăsta era necazul cu familiile. La fel ca medicii invidioşi, ştiau cu exactitate unde doare.

Chiar atunci Rahel îl zări pe Velutha. Fiul lui Vellya Paapen, Velutha. Cel mai iubit prieten al ei, Velutha. Velutha mărşăluind cu un steag roşu. Într-o cămaşă albă şi *mundu,* cu vene furioase pe gât. De obicei nu purta cămaşă.

Rahel îşi coborî brusc geamul.

— Velutha! Velutha! îl strigă ea.

El înlemni o clipă şi ascultă cu steagul. Ceea ce auzea era un glas familiar într-o împrejurare cum nu se putea mai nefamiliară. Rahel, stând în picioare pe banchetă, ieşise pe fereastra Plymouth-ului precum cornul unui ierbivor în formă de maşină. Cu o fântână într-o *Dragoste-în-Tokio* şi ochelari de soare din plastic roşu, cu rame galbene.

— Velutha! *Ividay!* Velutha!

Şi avea şi ea vene pe gât.

El păşi într-o parte şi dispăru cu abilitate în furia din jurul lui.

În maşină, Ammu se răsuci, iar ochii ei erau furioşi. Plesni gambele lui Rahel, singura ei parte rămasă în maşină care putea fi plesnită. Gambe şi picioare maro în sandale Bata.

— Poartă-te frumos! spuse Ammu.

Baby Kochamma o trase pe Rahel înapoi, iar ea ateriză pe banchetă cu o bufnitură surprinsă. Crezu că fusese o neînţelegere.

— Era Velutha! explică ea cu un zâmbet. Şi avea un steag!

Steagul i se păruse o piesă extrem de impresionantă a echipamentului lui. Lucrul cel mai potrivit pe care să-l aibă un prieten.

— Eşti o fetiţă prostuţă! spuse Ammu.

Furia ei sălbatică subită o ţintui pe Rahel de banchetă. Rahel era

nedumerită. De ce era Ammu *atât* de furioasă? Pentru ce?

— Dar *era* el! spuse Rahel.

— Taci! zise Ammu.

Rahel văzu că Ammu avea pe frunte şi pe buza superioară o peliculă de transpiraţie, şi că ochii îi deveniseră duri, ca marmura. La fel cu ai lui Pappachi în fotografia din studioul de la Viena. (Cum mai şoptea molia lui Pappachi în venele copiilor lui!)

Baby Kochamma ridică fereastra lui Rahel.

Peste ani, într-o dimineaţă proaspătă de toamnă în nordul statului New York, într-un tren de duminică de la Grand Central la Croton Harmon, Rahel îşi aminti brusc. Expresia aceea de pe chipul lui Ammu. Ca o piesă solitară într-un puzzle. Ca un semn de întrebare care aluneca pe paginile unei cărţi şi nu se aşeza niciodată la sfârşitul unei propoziţii.

Acea privire dură, de marmură, în ochii lui Ammu. Stropii de sudoare de pe buza ei superioară. Şi răceala acelei tăceri bruşte, rănite.

Ce însemnaseră toate astea?

Trenul de duminică era aproape gol. De cealaltă parte a culoarului, o femeie cu obraji crăpaţi şi mustaţă expectora flegmă şi o înfăşură în cornete făcute din hârtia ruptă din teancul de ziare de duminică pe care îl avea în poală. Aranja micile pacheţele în şiruri cuminţi pe scaunul gol din faţa ei, de parcă ar fi aranjat un galantar de flegmă. Şi în timp ce lucra vorbea singură cu un glas plăcut, liniştitor.

Memoria era femeia aceea din tren. Nebună în felul în care scruta lucrurile întunecoase dintr-un dulap şi ieşea cu cele mai neaşteptate — o privire fugară, un sentiment. Mirosul fumului. Un ştergător de parbriz. Ochii de piatră ai unei mame. Destul de zdravănă în felul în care lăsa întinderi imense de întuneric învăluite în ceaţă. Nereamintite.

Nebunia tovarăşei ei de drum o linişti pe Rahel. O aduse mai aproape de pântecul încercat de crampe al New York-ului. Departe de celălalt lucru, mai îngrozitor, care o bântuia. *Un miros metalic, acru, ca barele de oţel din autobuz, şi mirosul mâinilor unui taxator care se ţine de ele. Un tânăr cu gura unui bătrân.*

În afara trenului, râul Hudson sclipea, iar copacii aveau culorile ruginii ale toamnei. Era doar puţin cam rece.

— Uite un sfârc în aer, îi zise Larry McCaslin lui Rahel, şi îşi puse delicat palma peste sugestia de protest venită din partea unui sfârc rece prin tricoul ei de bumbac. Se întrebă de ce ea nu zâmbise.

Ea se întrebă de ce, atunci când se gândea acasă, o făcea mereu în culorile lemnului întunecat, dat cu ulei, al bărcilor şi al miezului gol al limbilor de foc ce pâlpâiau în lămpile de alamă.

Era Velutha.

De asta Rahel era sigură. Îl văzuse. El o văzuse. L-ar fi recunoscut oriunde, oricând. Şi dacă nu ar fi purtat cămaşă, l-ar fi recunoscut din spate. Îi cunoştea spatele. Fusese purtată pe el. De mai multe ori decât putea număra. Avea un semn din naştere maro deschis, de forma unei frunze ascuțite uscate. El spunea că era o frunză norocoasă, care făcea ca musonii să vină la timp. O frunză brună pe un spate negru. O frunză de toamnă în noapte.

O frunză norocoasă care nu era suficient de norocoasă.

Velutha n-ar fi trebuit să fie tâmplar.

A fost numit Velutha — ceea ce înseamnă Alb în malayalami — deoarece era atât de negru. Tatăl lui, Vellya Paapen, era un Paravan. Un beţiv amator de suc fermentat de palmier. Avea un ochi de sticlă. Cioplea un bloc de granit cu ciocanul când o aşchie i-a zburat în ochiul stâng şi i l-a secţionat.

Copil fiind, Velutha venea cu Vellya Paapen la uşa din spate a Casei din Ayemenem să aducă nucile de cocos pe care le culeseseră din copacii din curte. Pappachi nu permitea accesul Paravanilor în casă. Nimeni n-ar fi făcut-o. Ei nu aveau voie să atingă nimic atins de Tangibili. Casta Hinduşilor şi Casta Creştinilor. Mammachi le spusese lui Estha şi Rahel că îşi mai amintea încă de o vreme, în copilăria ei, când se aştepta de la Paravani să se târască înapoi cu o mătură, ştergându-şi urmele pentru ca brahmanii sau creştinii siriaci să nu se pângărească păşind din greşeală pe urmele unui Paravan. Pe vremea lui Mammachi, Paravanii, aidoma altor intangibili, nu aveau voie sa meargă pe drumurile publice, nici să îşi acopere partea superioară a trupului, nici să poarte umbrele. Trebuiau să îşi pună mâinile la gură atunci când vorbeau, pentru a-i feri de respiraţia lor poluată pe cei cărora li se adresau.

La venirea britanicilor în Malabar, o serie de Paravani, Pelayas şi Pulayas (printre care şi bunicul lui Velutha, Kelan) s-au convertit la creştinism şi s-au alăturat Bisericii Anglicane pentru a scăpa de calvarul statutului de paria. Ca încurajare suplimentară, au primit ceva mâncare şi bani. Erau cunoscuţi drept creştinii-de-orez. Nu le-a trebuit mult până să îşi dea seama că săriseră din lac în puţ. Au fost puşi să aibă biserici separate, cu slujbe separate şi preoţi separaţi. Ca o favoare specială, au primit chiar şi un episcop paria separat. După Independenţă, au descoperit că nu aveau dreptul la nici un fel de sprijin guvernamental, cum ar fi păstrarea locului de muncă sau dobânzi mici, deoarece oficial, pe hârtie, erau creştini, şi de aceea fără de castă. Era puţin ca şi cum ar fi trebuit să mături urmele de paşi fără mătură. Sau, mai rău, ca şi cum n-ar fi avut *voie* să lase urme

deloc.

Mammachi, venită în vacanţă departe de Delhi şi Entomologia Imperială, a fost prima care a observat remarcabila uşurinţă a lui Velutha în tot ce ţinea de lucrul manual. Velutha avea pe atunci unsprezece ani, cam cu trei ani mai puţin decât Ammu. Era ca un mic magician. Putea face jucării complicate — minuscule mori de vânt, pârâitoare, cutii de bijuterii migălit lucrate din fire uscate de palmier; putea sculpta bărci perfecte din tulpini de tapioca şi figurine pe alunele cashew. Le aducea pentru Ammu, ţinându-le în palma întinsă (după cum fusese învăţat), pentru ca ea să nu trebuiască să îl atingă când le lua. Deşi era mai mic decât ea, îi spunea Ammukutty — Mica Ammu. Mammachi l-a convins pe Vellya Paapen să îl trimită la Şcoala Paria, fondată de socrul ei, Punnyan Kunju.

Velutha avea paisprezece ani atunci când Johann Klein, un tâmplar din breasla tâmplarilor din Bavaria, a venit în Kottayam şi a petrecut trei ani la Societatea Misiunii Creştine, conducând un atelier cu tâmplarii din partea locului. În fiecare după-amiază, după şcoală, Velutha sărea să prindă autobuzul de Kottayam unde lucra cu Klein până în amurg. La vârsta de şaisprezece ani, Velutha îşi terminase liceul şi era un tâmplar desăvârşit. Îşi avea propriile scule de tâmplărie şi o sensibilitate specific germană în privinţa designului. Îi construi lui Mammachi o masă de sufragerie Bauhaus cu douăsprezece scaune din lemn de trandafir şi un şezlong bavarez tradiţional dintr-un lemn mai deshis la culoare. Pentru piesele ei anuale de Crăciun, i-a făcut lui Baby Kochamma un teanc de aripi de înger cu schelet din sârmă care se fixau pe spatele copiilor ca nişte raniţe, nori din carton pentru ca Arhanghelul Gabriel să poată apărea printre ei şi o iesle demontabilă în care să se nască Cristos. Când arcul de argint al heruvimului ei din grădină s-a uscat în mod inexplicabil, Velutha a fost cel care i-a reparat vezica.

În afara talentului de tâmplar, Velutha se pricepea şi la maşinării. Mammachi (cu logica impenetrabilă a Tangibililor) spunea adesea că, dacă n-ar fi fost Paravan, ar fi putut deveni inginer. Repara aparate de radio, ceasuri, pompe de apă. Se îngrijea de instalaţii şi de toate dispozitivele electrice din casă.

Când Mammachi decise să închidă veranda din spate, Velutha fu acela care concepu şi construi uşa culisant-pliantă care a ajuns să fie, ulterior, o adevărată modă în Ayemenem.

Velutha ştia despre maşinile din fabrică mai mult decât oricine altcineva.

Când Chacko demisionă din postul lui de profesor în Madras şi reveni în Ayemenem cu o maşină de îmbuteliat Bharat, Velutha a fost acela care a asamblat-o şi a pus-o în funcţiune. Velutha a fost acela care s-a ocupat de întreţinerea noii maşini de sigilat conserve şi a

tocătorului automat de ananas. Velutha acela care ungea cu ulei pompele de apă şi micul generator diesel. Velutha acela care a construit suprafeţele de tocat acoperite cu aluminiu, uşor de curăţat, şi cuptoarele la nivelul solului destinate fierberii fructelor.

Tatăl lui Velutha, Vellya Paapen, era însă un Paravan de Modă Veche. El apucase Zilele Mersului înapoi şi gratitudinea lui faţă de Mammachi şi familia ei pentru tot ceea ce făcuseră pentru el era la fel de profundă ca un fluviu ieşit din matcă. Când a avut accidentul cu aşchia de piatră, Mammachi i-a asigurat şi plătit ochiul de sticlă. Nu îşi lichidase încă datoria şi, deşi ştia că nu se aştepta de la el să facă acest lucru, că nu ar fi fost niciodată în stare — simţea că ochiul nu îi aparţinea. Gratitudinea îi făcea zâmbetul mai larg şi îi încovoia spatele.

Vellya Paapen se temea pentru fiul lui mai mic. Nu putea spune ce anume îl speria. Nu era ceva ce ar fi făcut. Sau spus. Nu era *ce* spunea, ci *felul* în care o spunea. Nu *ce* făcea, ci *felul* în care o făcea.

Poate era doar o lipsă de ezitare. O siguranţă nejustificată. În felul în care mergea. În felul în care îşi ţinea capul. Felul calm în care oferea sugestii fără a fi fost întrebat. Sau felul în care respingea sugestiile fără a părea rebel.

În timp ce acestea erau calităţi perfect acceptabile, poate chiar dezirabile la Tangibili, Vellya Paapen gândea că la un Paravan ele puteau (şi aveau să fie, şi într-adevăr, *ar fi trebuit)* să fie luate drept insolenţă.

Vellya Paapen încercă să îl atenţioneze pe Velutha. Dar cum nu era în stare să pună degetul pe ceea ce îl deranja, Velutha îi înţelese greşit grija confuză. Avea impresia că tatăl lui îi invidia scurta ucenicie şi abilităţile înnăscute. Bunele intenţii ale lui Vellya Paapen degenerară rapid în cicăleală şi ceartă şi o atmosferă generală dezagreabilă între tată şi fiu. Spre marea nelinişte a mamei sale, Velutha începu să evite să se ducă acasă. Lucra până târziu. Prindea peşte în râu şi îl prăjea la foc în aer liber. Dormea afară, pe malul râului.

Apoi, într-o bună zi, dispăru. Vreme de patru ani nimeni nu ştiu unde era. Umbla zvonul că ar lucra pe un şantier al Departamentului Protecţiei Sociale şi al Spaţiului Locativ din Trivandrum. Iar mai recent, zvonul inevitabil că ar fi devenit naxalit. Că ar fi fost la închisoare. Cineva spuse că l-ar fi văzut în Quilon.

Nu a putut fi contactat atunci când mama lui, Chella, a murit de tuberculoză. Apoi, Kuttappen, fratele lui mai mare, a căzut dintr-un cocotier şi şi-a fracturat coloana vertebrală. Paralizase şi era incapabil să lucreze. Velutha auzi de accident la un an după ce se întâmplase.

Erau cinci luni de când revenise la Ayemenem. Nu a suflat niciodată vreo vorba despre unde a fost sau ce a făcut.

Mammachi îl reangajă pe Velutha ca tâmplar al fabricii şi îl puse

responsabil cu întreţinerea generală. Provocă multă indignare în rândul celorlalţi lucrători Tangibili din fabrică deoarece, după spusele lor, Paravanii nu erau *meniţi* să fie tâmplari. Şi, desigur, Paravanii rătăcitori nu erau meniţi să fie reangajaţi .

Pentru a-i mulţumi pe ceilalţi — şi cum ştia că nimeni altcineva nu l-ar angaja tâmplar —Mammachi îl plăti pe Velutha mai puţin decât ar fi plătit un tâmplar Tangibil, dar mai mult decât ar fi plătit un Paravan. Mammachi nu îl încuraja să intre în casă (exceptând cazul în care avea nevoie ca un lucru să fie reparat sau instalat). Socotea că ar trebui să-i fie recunoscător că i se permitea accesul în clădirile fabricii, şi că avea voie să atingă lucruri pe care le atingeau Tangibilii. Spunea că era un pas mare pentru un Paravan.

Când revenise în Ayemenem după anii de pribegie, Velutha avea încă aceeaşi iuţeală. Siguranţa. Iar Vellya Paapen se temea acum pentru el mai mult ca niciodată. De data aceasta însă, îşi ţinu gura. Nu spuse nimic.

Cel puţin nu înainte ca Teroarea să pună stăpânire pe el. Nu înainte să vadă, noapte de noapte, o bărcuţă vâslită dincolo de râu. Nu înainte s-o vadă revenind în zori. Nu înainte să vadă ce atinsese fiul său paria. Mai mult decât atinsese.

Penetrase.

Iubise.

Când Teroarea puse stăpânire pe el, Vellya Paapen se duse la Mammachi. Privi ţintă în faţă cu ochiul său ipotecat.

Plânse cu singurul său ochi. Un obraz strălucindu-i de lacrimi. Celălalt rămas uscat. Clătină din cap dintr-o parte în alta, până ce Mammachi îi porunci să înceteze. Tremura din tot trupul, ca un om bolnav de malarie. Mammachi îi porunci să înceteze, dar el nu putu, deoarece nu-i poţi comanda fricii. Nici măcar aceleia a unui Paravan. Vellya Paapen îi spuse lui Mammachi ceea ce văzuse. Ceru iertare lui Dumnezeu pentru a fi conceput un monstru. Se oferi să îşi ucidă fiul cu mâna lui. Să distrugă ceea ce crease.

În camera de alături, Baby Kochamma auzi zgomotul şi veni să afle despre ce era vorba. Zări Suferinţă şi Probleme la orizont şi, în secret, în adâncul inimii ei, jubilase.

Spuse (printre altele) — *Cum de-a putut ea să-i suporte mirosul? N-ai remarcat? Au miros specific, Paravanii ăştia.*

Şi se scutură teatral, ca un copil silit să mănânce spanac. Prefera un miros iezuit-irlandez aceluia specific de Paravan.

De departe. De departe.

Velutha, Vellya Paapen şi Kuttappen locuiau într-o colibă mică de laterit, mai la vale de Casa din Ayemenem. O fugă de trei minute printre cocotieri pentru Esthappen şi Rahel. Abia sosiseră la

Ayemenem cu Ammu şi erau prea mici să şi-l mai amintească pe Velutha înainte de-a fi plecat. Dar în lunile de când se întorsese, ajunseseră să fie cei mai buni prieteni. Le era interzis să îi viziteze casa, dar ei o făceau. Stăteau cu el ore întregi, pe vine — semne de întrebare încovoiate într-un bazin de rumeguş şi aşchii de lemn —, şi se minunau cum de părea el să ştie întotdeauna ce forme netede îl aşteptau în interiorul lemnului. Adorau felul în care în mâinile lui Velutha lemnul părea să se înmoaie şi să devină la fel de maleabil ca plastilina. El îi învăţă să folosească rindeaua. Casa lui (într-o zi bună) mirosea a aşchii proaspete de lemn şi a soare. A curry de peşte roşu cu tamarind negru. Cel mai bun curry de peşte din lume, după spusele lui Estha.

Velutha a fost acela care i-a făcut lui Rahel cea mai norocoasă undiţă din lume şi i-a învăţat, pe ea şi pe Estha, să pescuiască.

Şi în acea zi senină de decembrie, el *fu* acela pe care ea îl văzuse prin ochelarii ei roşii, mărşăluind cu un steag roşu la bariera din afara Cochinului.

Fluiere de poliţişti sfredeliră găuri în Umbrela de Zgomote. Prin găurile umbrelei cârpite, Rahel putu vedea crâmpeie de cer roşu. Şi pe cerul roşu, zmee de un roşu-aprins se roteau, căutând şobolani. În ochii lor galbeni, ascunşi, exista un drum şi steaguri roşii în marş. Şi o cămaşă albă pe un spate negru cu un semn din naştere.

Mărşăluind.

Teroare, sudoare şi pudră de talc se amestecară într-o pastă mov între inelele de grăsime de pe gâtul lui Baby Kochamma. Saliva i se coagula în mici cheaguri albe în colţurile gurii. Îşi imagină că văzuse un bărbat în procesiune, care arăta ca fotografia din ziare a naxalitului pe nume Rajan, despre care se zvonea că s-ar fi mutat la sud de Palghat. Îşi imagină că el privise drept la ea.

Un om cu un steag roşu şi un chip ca un ghem deschise uşa lui Rahel, pentru că nu era închisă. Pragul era plin de oameni care se opriseră să caşte gura.

— Ţi-e cald, puiule? o întrebă amabil omul ca un ghem pe Rahel, în malayalami.

Apoi, dur:

— Cere-i lui taică-tău să îţi cumpere aer condiţionat! şi hohoti încântat de propria-i remarcă spirituală şi bine plasată.

Rahel îi zâmbi la rândul ei, mulţumită că Chacko fusese confundat cu tatăl ei. Ca o familie normală.

— Nu răspunde! îi şopti răguşit Baby Kochamma. Priveşte în jos. Priveşte pur şi simplu în jos!

Omul cu steagul îşi îndreptă atenţia asupra ei. Privea în jos, în podeaua maşinii. Ca o mireasă sfioasă, speriată, care fusese măritată cu un străin.

— Bună, surioară, spuse cu grijă bărbatul în engleză. Cum te cheamă, te rog?

Când Baby Kochamma nu răspunse, el privi în spate, la tovarăşii lui.

— Nu are nume.

— Ce zici de *Modalali* Mariakutty? sugeră cineva chicotind.

În malayalami, *Modalali* înseamnă stăpân.

— A, B, C, D, X, Y, Z, spuse altcineva, fără nici o legătură.

Mai mulţi studenţi se îngrămădiră în jurul lor. Pentru a se feri de soare, purtau cu toţii pe cap batiste sau prosopele imprimate la „Vopsitoria Bombay". Arătau ca nişte figuranţi care hoinăriseră pe platourile de filmare ale versiunii malayalami a filmului *Sindbad: ultima călătorie.*

Bărbatul ca un ghem îi dădu cadou lui Baby Kochamma steagul lui roşu.

— Ia, zise el. Ţine-l.

Baby Kochamma îl ţinu, continuând să nu îl privească pe om.

— Flutură-l, ordonă el.

Trebui să îl fluture. Nu avu de ales. Mirosea a pânză nouă şi a prăvălie. Apretat şi prăfuit. Încercă să îl fluture de parcă nu l-ar fi fluturat.

— Acum spune *Inquilab Zindabad!*

— *Inquilab Zindabad,* şopti Baby Kochamma.

— Fată bună.

Mulţimea hohoti de râs. Se auzi un şuierat ascuţit.

— Bine, atunci, îi spuse în engleză bărbatul lui Baby Kochamma, de parcă amândoi ar fi încheiat cu succes o afacere. Pa!

Trânti portiera azurie. Baby Kochamma tremura. Mulţimea din jurul maşinii se desfăcu şi îşi continuă marşul.

Baby Kochamma rulă steagul cel roşu şi îl puse după bancheta din spate a maşinii. Îşi vârî rozariul înapoi în bluză, unde îl ţinea laolaltă cu pepenii ei. Se ocupă cu una-alta, încercând să îşi păstreze o urmă de demnitate.

După ce trecură şi ultimii oameni, Chacko zise că acum era în regulă dacă voiau să lase ferestrele în jos.

— Eşti sigură că era el? o întrebă Chacko pe Rahel.

— Cine? spuse Rahel, devenind deodată prudentă.

— Eşti sigură că era Velutha?

— Hmmm... spuse Rahel, jucându-se pentru a câştiga timp, încercând să descifreze semnalele gândurilor disperate ale lui Estha.

— Am spus, eşti sigură că omul pe care l-ai văzut era Velutha? întrebă Chacko pentru a treia oară.

— Mmm... nda... nn... nnaproape, spuse Rahel.

— Eşti aproape sigură? spuse Chacko.

— Nu... era aproape Velutha, spuse Rahel. Arăta aproape ca el...

— Deci *nu* eşti sigură?

— Aproape nu.

Rahel aruncă o privire spre Estha pentru a primi aprobarea.

— Trebuie să fi fost el, zise Baby Kochamma. Trivandrum-ul i-a făcut-o. Toţi se duc acolo şi se întorc crezându-se mari politicieni.

Nimeni nu păru impresionat în mod special de puterea ci de pătrundere.

— Ar trebui să fim cu ochii pe el, zise Baby Kochamma. Dacă începe chestia asta cu sindicatul în fabrică... Am remarcat anumite semne, o anumită grosolănie, o anumită ingratitudine... Mai deunăzi, l-am rugat să mă ajute cu pietrele pentru patul meu de grohotiş şi el...

— Eu l-am văzut pe Velutha acasă, înainte să plecăm, spuse senin Estha. Atunci, cum să fi fost el?

— Pentru binele lui, spuse întunecat Baby Kochamma, sper că nu era. Şi data viitoare, Esthappen, nu mă mai întrerupe.

Era supărată că nimeni nu o întrebase ce era acela un pat de grohotiş.

În zilele care au urmat, Baby Kochamma îşi canaliză întreaga furie pentru a-l umili public pe Velutha. Şi-o ascuţi ca pe un creion. În mintea ei, el ajunsese să reprezinte marşul. Şi pe bărbatul care o silise să fluture steagul Partidului Marxist. Şi pe bărbatul care o botezase Modalali Mariakutty. Şi pe toţi oamenii care râseseră de ea.

Începu să îl urască.

Din felul în care îşi ţinea Ammu capul, Rahel putea spune că mai era încă supărată. Rahel îşi privi ceasul. Două fără zece. Nici urmă de tren. Îşi puse bărbia pe pervazul ferestrei. Simţea cum garnitura cenuşie de fetru care căptuşea geamul îi pătrundea în piele. Îşi scoase ochelarii de soare ca să privească mai bine broasca strivită de pe drum. Era atât de moartă şi atât de plat strivită, încât arăta mai mult a pată de forma unei broaşte decât a broască. Rahel se întrebă dacă domnişoara Mitten fusese strivită într-o pată de forma domnişoarei Mitten de către camionul cu lapte care o omorâse.

Cu certitudinea unui drept-credincios, Vellya Paapen îi asigurase pe gemeni că nu existau pe lume pisici negre. Aşa ceva nu există! le spuse el. Existau doar găuri negre în Univers, în formă de pisică.

Erau atât de multe pete pe drum.

Pete în Univers de forma strivitei domnişoare Mitten.

Pete în Univers în formă de broască strivită.

Pete în Univers în formă de cioară strivită care încercase să mănânce petele în formă de broasca strivită.

Câini striviţi care mâncaseră petele în formă de cioară strivită din

Univers.

Pene. Fructe de mango. Scuipat.

Pe tot drumul spre Cochin.

Soarele strălucea prin ferestrele Plymouth-ului drept pe Rahel. Ea îşi închise ochii şi străluci la el. Până şi în spatele pleoapelor, lumina era puternică şi fierbinte. Cerul era portocaliu, iar cocotierii erau anemone de mare unduindu-şi tentaculele, sperând să prindă în cursă şi să mănânce un nor care nu bănuia nimic. Un şarpe translucid cu pete şi cu limba despicată plutea pe cer. Apoi un soldat roman pe un cal pătat. După părerea lui Rahel, chestia ciudată în ceea ce îi privea pe soldaţii romani din benzile desenate era că dădeau atâta atenţie armurilor şi coifurilor, pentru ca apoi, după toate astea, să îşi lase picioarele goale. Nu avea nici un sens. Nici aşa, nici aşa.

Ammu le spusese povestea lui Iulius Cezar şi cum fusese el înjunghiat în Senat de către Brutus, cel mai bun prieten al lui. Şi cum căzuse el pe jos cu pumnalele în spate şi spusese „Ei *tu? Brute? — Atunci cazi, Caesar".*

— Asta arată, spusese Ammu, că nu poţi avea încredere în nimeni. Mamă, tată, frate, soţ, cel mai bun prieten. Nimeni.

Cu copiii, spusese ea (când o întrebaseră), rămânea de văzut. Le spuse că era pe deplin posibil, de exemplu, ca Estha să ajungă un Porc Şovin.

Noaptea, Estha obişnuia să stea în picioare în pat, cu cearşaful înfăşurat în jurul lui, spunând „Ei *tu, Brute? — Atunci cazi, Caesar!"* şi se prăvălea fără a-şi îndoi genunchii, ca un cadavru străpuns de cuţite. Kochu Maria, care dormea pe jos, pe o rogojină, spunea că avea să i se plângă lui Mammachi.

— Spune-i mamei tale să te ducă acasă la taică-tău, zicea ea. Acolo poţi rupe câte paturi vrei. Astea nu-s paturile tale. Asta nu e casa *ta.*

Estha se scula din morţi, se ridica în picioare în pat şi spunea *„Et tu? Kochu Marin?* — Atunci cazi, Estha!" şi murea din nou.

Kochu Maria era sigură că *Et tu* era o obscenitate în engleză şi aştepta momentul potrivit pentru a i se plânge lui Mammachi de Estha.

Femeia din maşina învecinată avea fărâmituri de biscuit pe gură. Soţul ei aprinse o ţigară îndoită de-după-biscuit. Scoase doi nori de fum pe nări şi, pentru o clipă fugară, arătă ca un mistreţ. Doamna Mistreţ o întrebă pe Rahel cum o cheamă, cu un Glas de Copil.

Rahel o ignoră şi făcu, neatentă, un balon de salivă.

Ammu nu putea să sufere ca ei să facă baloane din salivă. Spunea că îi amintea de Baba. Tatăl lor. Zicea că el obişnuia să facă balonaşe din salivă şi să îşi bâţâie piciorul. Conform spuselor lui Ammu, doar funcţionarii se purtau aşa, nu aristocraţii.

Aristocraţii erau oameni care nu făceau balonaşe din salivă şi nu îşi

bâţâiau picioarele. Nici nu bolboroseau.

Deşi Baba nu era funcţionar, Ammu spunea că se comporta adesea de parcă ar fi fost unul dintre ei.

Când erau singuri, Estha şi Rahel se prefăceau uneori că erau funcţionari. Făceau balonaşe din salivă şi îşi bâţâiau picioarele şi bolboroseau precum curcanii. Şi-l aminteau pe tatăl lor, pe care îl cunoscuseră între războaie. El le dăduse o dată să tragă din ţigara lui şi se supărase pentru că o supseseră, udându-i filtrul cu salivă.

— Nu e o nenorocită de bomboană! spusese el, sincer furios.

Îşi aminteau furia lui. Şi a lui Ammu. Îşi aminteau cum, odată, fuseseră împinşi prin cameră, de la Ammu la Baba şi de la Baba la Ammu, ca nişte mingi de biliard. Ammu împingându-l pe Estha:

— Ia, tu ţii unul dintre ei. Nu pot să am grijă de amândoi.

Mai târziu, când Estha a întrebat-o pe Ammu despre asta, ea l-a îmbrăţişat şi a spus că nu trebuie să îşi închipuie tot soiul de lucruri.

În singura fotografie de-a lui pe care o văzuseră (pe care Ammu le dăduse voie să o privească o dată), el purta o cămaşă albă şi ochelari. Arăta ca un jucător de crichet chipeş, cu un aer studios. Cu un braţ îl ţinea pe Estha cocoţat pe umeri. Estha zâmbea, cu bărbia odihnindu-se pe capul tatălui lui. Rahel era ţinută cu cealaltă mână, lipită de trupul lui. Avea un aer morocănos şi irascibil, cu picioruşele de bebeluş bălăngănindu-i-se. Cineva le pictase pete rumene pe obraji.

Ammu spunea că el i-a luat în braţe doar pentru fotografie, şi chiar şi atunci fusese atât de beat, încât ea se temuse că avea să îi scape. Ammu zise că stătuse în afara cadrului, gata să îi prindă dacă i-ar fi scăpat. Totuşi, cu excepţia obrajilor lor, Estha şi Rahel găseau că era o fotografie frumoasă.

— Ai de gând să termini! spuse Ammu atât de tare, încât Murlidharan, care sărise de pe piatră pentru a se holba în Plymouth, se dădu îndărăt, cioturile tresărindu-i de spaimă.

— Ce? spuse Rahel, dar ştiu imediat ce anume. Balonaşele de salivă. Iartă-mă, Ammu.

— Iartă-mă nu învie un mort, zise Estha.

— Oh, gata! spuse Chacko. Nu poţi dicta ce face cu propria ei *salivă*!

— Vezi-ţi de treaba ta, i-o tăie Ammu.

— Trezeşte amintiri, îi explică Estha, în înţelepciunea sa, lui Chacko.

Rahel îşi puse ochelarii de soare. Lumea căpătă culoarea furiei.

— Scoate-ţi ochelarii ăia ridicoli! spuse Ammu.

Rahel îşi scoase ochelarii ei ridicoli.

— Felul în care te porţi cu ei e fascist, spuse Chacko. Până şi copiii au anumite drepturi, pentru Dumnezeu!

— Nu lua numele Domnului în deşert, zise Baby Kochamma.

— N-o fac, spuse Chacko. Îl folosesc în mod justificat.

— Încetează să pozezi în Marele Salvator al copiilor! spuse Ammu. Când trecem la lucrurile practice, nu dai doi bani pe ei. Sau pe mine.

— Ar trebui? zise Chacko. Sunt ei responsabilitatea *mea*?

Spuse că Ammu şi Estha şi Rahel erau nişte pietre de moară atârnate de gâtul lui.

Partea din spate a picioarelor lui Rahel era udă şi transpirată. Pielea îi aluneca pe tapiseria de scai a banchetei. Ea şi Estha ştiau de pietrele de moară. În *Revoltă pe Bounty,* când oamenii mureau pe mare, erau înfăşuraţi în cearşafuri albe şi aruncaţi peste bord cu pietre de moară în jurul gâtului, pentru ca trupurile să nu plutească. Estha nu era sigur cum hotărau ei câte pietre de moară să ia la bord înainte de-a pleca în călătorie.

Estha îşi puse capul în poală.

Moţul îi era ciufulit.

Şuieratul unui tren îndepărtat se ridică de pe drumul pătat cu broaşte. Frunzele de ignamă de pe ambele părţi ale şinei de cale ferată începură să dea din cap, consimţind în bloc. *Dadadadada.*

Pelerinii cei chei din Beena Mol începură un alt *bhajan.*

— Vă spun, hinduşii ăştia, zise pioasă Baby Kochamma, nu au nici un simţ al *intimităţii.*

—Au toţi bătături şi piele solzoasă, spuse sarcastic Chacko. Şi am auzit că pruncii lor ies din ouă.

Rahel avea două umflături pe frunte, despre care Estha spunea că vor deveni coarne. Cel puţin cu una dintre ele avea să se întâmple aşa, pentru că era pe jumătate hindusă. Ea nu fusese suficient de iute pentru a-l întreba cum era cu coarnele *lui.* Pentru că orice ar fi fost Ea, era şi El.

Trenul trecu pe lângă ei sub o coloană neagră de fum gros. Erau treizeci şi două de vagoane, iar pragurile uşilor erau pline cu tineri tunşi castron, în drum spre Marginea Lumii, pentru a vedea ce se întâmpla cu oamenii care cădeau. Cei care îşi lungeau prea mult gâtul cădeau ei înşişi de pe margine. În întunericul greu, cu coafurile întoarse pe dos.

Trenul trecu atât de repede, încât era greu de imaginat că toţi aşteptaseră atâta vreme, pentru atât de puţin. Frunzele de ignamă continuară să încuviinţeze din cap mult după ce trenul trecuse, de parcă ar fi fost întru totul de acord cu el şi nu aveau nici un fel de îndoieli.

O pătură fină de praf de cărbune pluti în jos ca o binecuvântare murdară şi degajă puţin traficul.

Chacko porni Plymouth-ul. Baby Kochamma încercă să fie veselă. Începu un cântec.

Se-aude un dangăt trist
de ceas de primărie
şi de clopote de tur-lă.
Iar sus, în camera copiilor,
o absur-dă
păsă-rică
iese-afară ca să spună...

Se uită Ia Estha şi Rahel, aşteptând ca ei să spună *Cu-cu.*

Nu o făcură.

Se simţi o adiere de maşină. Copaci verzi şi stâlpi de telegraf trecură pe lângă ferestre. Păsări nemişcate alunecară pe lângă ei pe sârme în mişcare, precum bagajul nerevendicat la aeroport.

O lună palidă atârna enorm pe cer, în plină zi, şi mergea acolo unde mergeau şi ei. La fel de mare ca burta unui băutor de bere.

Omul cel mare — Laltain,
Omul cel mărunt — Mombatti

Mizeria asediase Casa din Ayemenem aşa cum o armată medievală avansează către un castel inamic. Astupa orice crăpătură şi se lipea de geamuri.

Musculiţele bâzâiau în ceainice. Insecte moarte zăceau în vase goale.

Podeaua era lipicioasă. Pereţii albi deveniseră de un cenuşiu neuniform. Balamalele şi clanţele de alamă erau mohorâte şi unsuroase la atingere. Prizele, arareori folosite, erau astupate de murdărie. Becurile erau acoperite cu un strat de ulei. Singurele lucruri care luceau erau gândacii uriaşi care mişunau de jur-împrejur ca ornamentele emailate într-un decor cinematografic.

Baby Kochamma încetase de mult să mai observe aceste lucruri. Kochu Maria, care remarca totul, renunţase să se mai sinchisească de ele.

Şezlongul pe care era tolănită Baby Kochamma avea coji de alune îndesate în crăpăturile tapiseriei putrezinde.

Cu un gest inconştient de democraţie cultivată de televiziune, stăpâna şi servitoarea scormoneau amândouă, fără să se uite, în acelaşi bol cu alune. Kochu Maria îşi îndesa alunele în gură. Baby Kochamma *le punea* cu demnitate în a ei.

La *Best of Donahue,* publicul din studio urmărea un clip dintr-un film în care un cântăreţ ambulant negru cânta *Somewhere Over the Rainbow* într-o staţie de metrou. Cânta sincer, de parcă ar fi crezut cu adevărat cuvintele cântecului. Baby Kochamma cânta o dată cu el, iar glasul ei firav tremura îngroşat de pasta de alune. Zâmbea când versurile ajungeau din nou la ea. Kochu Maria o privea de parcă ar fi luat-o razna şi înşfăca mai mult decât porţia de alune ce-i revenea de drept. Când atinse sunetele înalte (*where* din *somewhere),* cântăreţul ambulant îşi aruncă capul pe spate şi palatul roz şi zimţat al gurii lui umplu ecranul televizorului. Era tot atât de zdrenţăros ca un star rock, dar dinţii lipsă şi paloarea nesănătoasă a tenului ilustrau elocvent o viaţă de privaţiuni şi deznădejde. Trebuia să se oprească din cântat ori de câte ori venea sau pleca un tren, ceea ce se întâmpla

des.

Apoi luminile se aprinseră în studio şi Donahue îl prezentă pe bărbatul acela care, la un semnal prestabilit, începu să cânte din exact acelaşi loc unde trebuise să se oprească (pentru un tren) — obţinând evident o victorie înduioşătoare a Cântecului asupra Metroului.

Data următoare când cântăreţul ambulant fu întrerupt la mijlocul cântecului fu abia atunci când Phil Donahue îi petrecu braţul pe după umeri şi-i spuse „Mulţumesc. Mulţumesc mult".

Era desigur cu totul altceva să fii întrerupt de Phil Donahue decât să fii întrerupt de un uruit de metrou. Era o plăcere. O onoare.

Publicul din studio începu să aplaude şi părea înţelegător.

Cântăreţul ambulant strălucea, fericit să apară la o oră de audienţă maximă, şi, pentru câteva clipe, privaţiunile trecură pe planul doi. Fusese visul lui să cânte la emisiunea lui Donahue, spuse el, nedându-şi seama că şi acesta tocmai îi fusese furat.

Există vise măreţe şi vise mărunte. „Omul cel Mare — Laltain sahib. Omul cel Mărunt — Mombatti", spunea despre vise un bătrân hamal bihari, care întâmpina la gară (în mod constant, an de an) excursia-petrecere şcolară a lui Estha.

Omul cel Mare — Lanternă. Omul cel Mărunt — Bastonaşul-de-seu.

Omul cel Imens — Luminile Stroboscopului, uitase el să spună. Şi *Omul cel Mărunt — Staţia de Metrou.*

Profesorii se tocmeau cu el în timp ce el se târa în spatele lor cu bagajele băieţilor, picioarele lui crăcănate devenind şi mai crăcănate, şcolarii cruzi imitându-i mersul. Obişnuiau să îl numească Testicule-între-Paranteze.

Omul cel mai Mărunt — Vene Varicoase, uitase el cu totul să menţioneze în timp ce se îndepărta şovăind cu jumătate din banii pe care îi ceruse şi mai puţin de o zecime din ceea ce i se cuvenea.

Afară, ploaia se oprise. Cerul plumburiu se crăpă, iar norii se separară în ghemotoace mici, ca o umplutură de saltea standard.

Esthappen apăru în pragul uşii de la bucătărie, ud (şi mai înţelept decât era el de fapt). În spatele lui iarba înaltă strălucea. Căţelul stătea lângă el, pe trepte. Picături de ploaie alunecau pe fundul curbat al jgheabului ruginit de pe marginea acoperişului, ca nişte bile sclipitoare pe un abac.

Baby Kochamma îşi ridică privirea de pe ecranul televizorului.

— Uite-l că vine, o anunţă ea pe Rahel, fără a se mai deranja să coboare glasul. Fii atentă acum. Nu va spune nimic. Se va duce *direct* în camera lui. Priveşte!

Căţelul profită de ocazie şi încercă să regizeze o intrare combinată. Kochu Maria lovi cu sălbăticie podeaua cu palmele şi spuse „Marş!

Marş! *Poda Patti!"*

Aşa că mica vietate încetă, cu înţelepciune.

— Priveşte! zise Baby Kochamma.

Părea exaltată.

— Se va duce *direct* în camera lui şi îşi va spăla hainele. Este exagerat de curat... nu va spune un *cuvânt!*

Avea aerul unui câine de vânătoare dresat pentru aport, semnalând un animal în iarbă. Mândrindu-se cu abilitatea ei de a-i prezice mişcările. Cunoaşterea ei superioară a obiceiurilor şi a preferinţelor lui.

Părul lui Estha era culcat în smocuri, aidoma petalelor răsfrânte ale unei flori. Printre ele se zăreau crâmpeie de scalp alb. Şiroaie de apă i se prelingeau pe faţă şi pe gât. Se îndreptă spre camera lui.

Un halou de satisfacţie apăru în jurul capului lui Baby Kochamma.

— Vezi? zise ea.

Kochu Maria profită de ocazie pentru a schimba canalul şi a se uita puţin la *Unităţi de elită.*

Rahel îl urmă pe Estha în camera lui. Camera lui Ammu. Cândva.

Camera îi păstrase secretele. Nu dezvăluia nimic. Nici prin dezordinea cearşafurilor mototolite, nici în neglijenţa unui pantof azvârlit sau a unui prosop ud atârnat de speteaza unui scaun. Sau a unei cărţi pe jumătate citite. Era ca o cameră de spital imediat după ieşirea asistentei. Pardoseala era curată, pereţii albi. Dulapurile închise. Pantofii aranjaţi. Coşul de gunoi gol.

Curăţenia obsesivă a camerei era singurul semn pozitiv de voinţă din partea lui Estha. Singura sugestie vagă că avea, poate, vreun Scop în Viaţă. Doar murmurul unei lipse de chef de-a trăi din resturile oferite de alţii. Pe perete, lângă fereastră, era un fier de călcat pe o scândură. Un teanc de haine împăturite, mototolite aşteptau să fie călcate.

Tăcerea atârna în aer ca o pierdere secretă.

Fantomele cumplite ale jucăriilor imposibil de uitat se îngrămădeau pe palele ventilatorului de plafon. O catapultă. Un koala (de la domnişoara Mitten) cu ochi din nasturi, slăbiţi. O gâscă gonflabilă (care fusese arsă cu o ţigaretă de poliţist). Două pixuri cu peisaje citadine tăcute şi autobuze londoneze roşii care pluteau în sus şi în jos prin ele.

Estha învârti robinetul şi apa răpăi într-o găleată din plastic. Se dezbrăcă în baia plină de sclipiri. Ieşi din blugii lui uzi leoarcă. Ţepeni. Albastru-închis. Din care se ieşea greu. Îşi trase peste cap tricoul de culoarea zmeurei zdrobite, încrucişându-şi peste trup braţele subţiri, netede, musculoase. Nu-şi auzi sora la uşă.

Rahel îi privi abdomenul supt şi cutia toracică ridicându-i-se atunci

când tricoul umed i se dezlipea de piele, lăsând-o udă şi de culoarea mierii. Faţa şi gâtul şi un triunghi în formă de V la baza gâtului îi erau mai închise decât restul pielii. Şi braţele lui aveau două culori. Mai palide acolo unde se terminau mânecile. Un bărbat brun-închis în haine deschise ca mierea. Ciocolată cu o urmă de cafea. Pomeţi înalţi şi ochi hăituiţi. Un pescar într-o baie îmbrăcată în faianţă albă, purtând în ochi secrete marine.

O *zărise? Chiar era supărat? Ştia că ea era acolo?*

Nu se jenaseră niciodată unul de trupul celuilalt, dar nu fuseseră niciodată destul de vârstnici (împreună) pentru a şti ce însemna jena.

Acum erau. Destul de vârstnici.

Vârstnici.

O vârstă numai bună de trăit- murit.

Ce cuvânt caraghios era *vârstnic* luat în sine, gândi Rahel, şi-şi spuse: *Vârstnic.*

Rahel în uşa băii. Îngustă în şolduri. („Spune-i că va avea nevoie de cezariană!", îi spusese soţului ei un ginecolog beat în timp ce aşteptau restul la o benzinărie.) O şopârlă pe o hartă de pe tricoul ei decolorat. Părul lung, rebel, cu o scânteiere de roşu-henna aprins, azvârlea şuviţe nervoase spre şale. Diamantul din nara ei sclipea. Uneori. Uneori nu. O brăţară subţire, de aur, cu capete de şarpe strălucea ca un cerc de lumină portocalie la încheietura mâinii ei. Şerpi zvelţi, şoptind unul către celălalt, cap la cap. Verigheta topită a mamei ei. Zorii îndulceau liniile ascuţite ale braţelor ei subţiri, colţuroase.

La prima vedere, părea să fi crescut în pielea mamei ei. Pomeţi înalţi. Gropiţe adânci atunci când zâmbea. Era însă mai înaltă, mai musculoasă, mai subţire, mai colţuroasă decât fusese Ammu. Mai puţin frumoasă poate pentru aceia cărora le plăceau rotunjimile şi moliciunea la femei. Numai ochii ei erau incontestabil mai frumoşi. Mari. Luminoşi. *În care să te îneci,* cum spusese Larry McCaslin, descoperind asta pe propria lui piele.

Rahel căută în goliciunea fratelui ei semne care să îi aparţină. În forma genunchilor. Arcuirea scobiturii piciorului. Panta umerilor. Unghiul sub care restul braţului întâlnea cotul. Felul în care unghiile de la picioare i se curbau în sus la capete. Adânciturile sculptate de fiecare parte a feselor lui frumoase, tari. Prune încordate. Fesele bărbaţilor nu cresc niciodată. Ca nişte ghiozdane de şcolar, evocă o clipă amintirile copilăriei. Două cicatrice de vaccin pe braţ îi străluceau ca nişte monede. Ale ei se găseau pe coapsă.

Fetele le au întotdeauna pe coapse, obişnuia să spună Ammu.

Rahel îl privi pe Estha cu curiozitatea mamei care îşi priveşte copilul ud. O soră un frate. O femeie un bărbat. Un geamăn un geamăn.

Înălţă simultan aceste câteva zmee.

Era un străin gol întâlnit sub semnul hazardului. Era cel pe care ea îl cunoscuse înainte ca Viaţa să înceapă. Cel care o condusese cândva (înot) prin vaginul încântătoarei lor mame.

Amândouă lucrurile insuportabile în polaritatea lor. În separarea lor ireconciliabilă.

O picătură de ploaie scânteie în vârful lobului urechii lui Estha. Gros, argintiu, în lumină, ca un bob greu de mercur. Se întinse. Îl atinse. Îl luă.

Estha nu o privi. Se retrase într-o tăcere şi mai adâncă. De parcă trupul lui avea puterea de a fereca simţurile în interior (înnodate, ovoidale), departe de suprafaţa pielii, într-un cotlon profund şi mai inaccesibil.

Tăcerea îşi adună fustele şi alunecă, precum Femeia Păianjen, în susul peretelui alunecos al băii.

Estha îşi puse hainele ude într-o găleată şi începu să le spele cu săpun sfărâmicios, de un albastru viu.

Abhilash Talkies

Abhilash Talkies se autoprezenta drept prima sală de cinematograf din Kerala cu ecran cinemascop de 70 mm. Pentru a sugera acest lucru, faţada clădirii fusese concepută ca o replică în ciment a unui ecran cinemascop curb. Deasupra (litere din ciment, iluminare cu neon) scria *Abhilash Talkies* în engleză şi în malayalami.

Toaletele erau numite A LUI şi A EI. A EI pentru Ammu, Rahel **şi** Baby Kochamma. A LUI doar pentru Estha, deoarece Chacko se dusese să se ocupe de rezervările la hotelul Regina Mării.

— Ai să te descurci? spuse Ammu, îngrijorată.

Estha dădu din cap.

Prin uşa roşie din formica[17] închizându-se încet, de una singură, Rahel le urmă pe Ammu şi pe Baby Kochamma în A EI. Se întoarse pentru a-i face cu mâna lui Estha Singur (cu un pieptene), aflat la celălalt capăt al pardoselii alunecos-uleioase de marmură, în pantofii lui bej şi ascuţiţi. Estha aşteptă în holul murdar din marmură, cu oglinzi singuratice care te priveau, până ce uşa roşie îi luă sora. Se întoarse apoi şi dispăru în A LUI.

În A LUI, Ammu sugeră ca Rahel să stea în echilibru pentru a face pipi. Spuse că WC-urile Publice erau Murdare.

La fel ca şi Banii. Nu ştii niciodată cine i-a atins. Leproşi. Măcelari. Mecanici auto. (Puroi. Sânge. Unsoare.)

Odată, când Kochu Maria o luase cu ea la măcelărie, Rahel remarcase că bancnota verde de cinci rupii pe care le-o dăduse măcelarul avea pe ea un strop minuscul de carne roşie. Kochu Maria a îndepărtat stropul cu degetul mare. Zeama lăsase o pată roşie. A pus banii în pieptar. Bani însângeraţi mirosind a carne.

Rahel era prea scundă pentru a sta pe vine fără să atingă vasul, aşa că Ammu şi Baby Kochamma au ridicat-o, cu picioarele petrecute peste braţele lor. Picioarele ei cu degete răsfirate ca de porumbel în sandale Bata. Sus-sus, cu bufănţeii jos. Preţ de o clipă, nu se întâmplă nimic şi Rahel privi în sus spre mama ei şi spre strămătuşă cu o privire întrebător-răutăcioasă (şi acum?).

— Hai, spuse Ammu. Pşşş...

Pşşş pentru sunetul de Pişu. Mmmm pentru Sunetul Muuzitşii.

Rahel chicoti. Ammu chicoti. Baby Kochamma chicoti. Când se

porni jetul, îi ajustară poziţia suspendată. Rahel nu era stânjenită. Terminase, iar Ammu ţinea hârtia igienică.

— Tu sau eu? îi zise Baby Kochamma lui Ammu.

— Indiferent, zise Ammu. Haide. Tu.

Rahel îi ţinea poşeta. Baby Kochamma îşi ridică sariul mototolit. Rahel studie picioarele enorme ale strămătuşei. (Mulţi ani după aceea, pe când se citea la şcoală o lecţie de istorie — *Împăratul Babur avea un ten făinos şi coapse aidoma unor stâlpi* —, înaintea ochilor avea să i se ivească această scenă. Baby Kochamma aplecată ca o pasăre mare deasupra unui WC public. Vene albastre, ca nişte fire neregulate de tricotat trecând de-a lungul tibiilor ei translucide. Genunchi graşi, încreţiţi. Păr pe ei. Bietele picioare mititele — să care o asemenea povară!) Baby Kochamma aşteptă o fracţiune de secundă. Capul împins în faţă. Zâmbet tâmp. Sânii legănându-i-se în jos. Pepeni într-o bluză. Fundul în sus, scos în afară. Când începu sunetul gâlgâitor, băşicat, ea asculta cu ochii. Un pârâu galben bolborosi printr-o trecătoare montană.

Lui Rahel îi plăcură toate astea. Ţinea poşeta. Fiecare dintre ele făcând pipi în faţa celorlalte. Ca prietenele. Pe atunci habar nu avea cât de preţios era sentimentul acela. *Ca prietenele.* Nu vor mai fi niciodată împreună în felul acesta. Ammu, Baby Kochamma şi ea.

Când Baby Kochamma termină, Rahel se uită la ceas.

— Ţi-a trebuit atât de mult, Baby Kochamma, spuse ea. Este două fără zece.

Rubadub dub (gândi Rahel),
Trei femei într-o cadă,
Zăbovesc o vreme spuse Încet.

Gândea că Încet e o persoană. Încet Kurien. Încet Kutty. Încet Mol. Încet Kochamma.

Încet Kutty. Repede Verghese. Şi Kuriakose. Trei fraţi cu mătreaţă.

Ammu îşi rezolvă problema în şoaptă. Prelinsă pe peretele vasului, să nu se audă. Asprimea tatălui ei îi dispăruse din priviri şi avea din nou ochii lui Ammu. Avea gropiţe în zâmbet şi nu mai părea supărată. Nici cu privire la Velutha, nici la balonaşele de salivă.

Era un Semn Bun.

Estha Singur în A LUI trebui să urineze pe bilele de naftalină şi chiştoacele de ţigară din pisoar. A face pipi în vasul de toaletă ar fi însemnat Înfrângere. Pentru a o face în pisoar era prea scund. Avea nevoie de înălţime. A căutat înălţime şi, într-un colţ din A LUI, a găsit-o. O mătură murdară, o sticlă de suc de fructe acidulat pe jumătate cu un lichid lăptos (fenil) cu chestii negre plutitoare prin el. O perie de baie pleoştită şi două cutii metalice ruginite de nimic. Ar fi putut fi produse cu marca Murături Paradis. Bucăţi de ananas în sirop. Sau

felii. Felii de ananas. Cu onoarea reabilitată de conservele bunicii sale, Estha Singur aranja cutiile goale în faţa pisoarului. Stătea cocoţat, cu câte un picior pe fiecare dintre ele, şi urina cu grijă, cu ezitări minime. Ca un Bărbat. Chiştoacele de ţigară, până atunci doar îmbibate cu apă, erau acum ude şi încreţite. Greu de aprins. După ce termină, Estha se mută la chiuveta din faţa oglinzii. Se spălă pe mâini şi îşi umezi părul. Apoi, inhibat de dimensiunea pieptenelui lui Ammu, care era prea mare pentru el, îşi refăcu cu grijă moţul. Dat pe spate, apoi împins în faţă şi răsucit într-o parte la capăt. Puse pieptenele din nou în buzunar, coborî de pe cutii şi le puse la loc împreună cu sticla şi peria şi mătura. Se înclină în faţa tuturor. A întregului alai liniştitor. Sticla, mătura, cutiile, peria de baie pleoştită.

— Înclină-te, spuse el şi zâmbi, deoarece atunci când era mai mic trăise cu convingerea că trebuie să spui „înclină-te" atunci când te înclini. Că trebuia să *o spui* pentru a o face. „Înclină-te, Estha", ar fi spus ele. Iar el s-ar fi înclinat şi ar fi spus „Înclină-te" şi ele s-ar fi uitat una la alta şi ar fi râs, iar el şi-ar fi făcut griji.

Estha Singur al dinţilor neregulaţi.

Afară, îşi aşteptă mama, sora şi strămătuşa. Când ele ieşiră, Ammu spuse „E-n regulă, Esthappen?"

Estha zise „În regulă" şi clătină din cap cu grijă pentru a nu-şi deranja moţul.

În regulă? În regulă. Puse pieptenele la loc în geanta ei. Ammu simţi un elan subit de afecţiune pentru băieţelul ei tăcut, demn în pantofii lui bej şi ascuţiţi, care tocmai dusese la bun sfârşit prima lui sarcină de adult. Îi trecu degetele iubitoare prin păr. Îi strică moţul.

Omul cu Torţa de oţel Veşnic Gata le spuse că filmul a început, aşa că să se grăbească. Trebuiră să se precipite pe treptele roşii cu covorul roşu vechi. O scară roşie cu pete roşii de scuipat în colţul roşu. Omul cu Torţa îşi adună mototol *mundu*-ul, ţinându-l înghesuit sub testicule, cu mâna stângă. Pe când urca, muşchii gambei i se întăreau ca nişte ghiulele păroase sub pielea care urca. Ţinea lanterna în mâna dreaptă. Se grăbea în gând.

— A început de mult, spuse el.

Aşadar, pierduseră începutul. Pierduseră ridicarea perdelei încreţite de catifea, cu becuri în ciucurii galbeni grupaţi în mănunchiuri. Ridicându-se uşor, iar muzica ar fi fost *Plimbarea puiului de elefant* din *Hatari.* Sau *Marşul colonelului Bogey.*

Ammu ţinea mâna lui Estha. Baby Kochamma, urcând cu efort treptele, o ţinea pe a lui Rahel. Baby Kochamma, împovărată de pepenii ei, nu voia să recunoască în sinea ei că abia aştepta filmul. Prefera să simtă că nu făcea asta decât de dragul copiilor. Ţinea în gând o evidenţă organizată, atentă a Lucrurilor Pe Care Ea Le Făcuse Pentru Oameni şi a Lucrurilor Pe Care Oamenii Nu Le Făcuseră Pentru

Ea.

Cel mai mult îi plăceau fragmentele cu călugăriţe de la început şi spera că nu le pierduseră. Ammu le-a explicat lui Estha şi Rahel că oamenilor le plăceau întotdeauna cel mai mult lucrurile cu care se *Identificau* cel mai tare. Rahel presupuse că se Identifica cel mai mult cu Christopher Plummer, care juca rolul căpitarului von Trapp. Chacko nu se Identifica deloc cu el şi îl numea căpitanul von Clapp Trapp.

Rahel era ca un ţânţar frenetic într-o lesă. În zbor. Imponderabil. Două trepte în sus. Două în jos. Una sus. Urca cinci şiruri de trepte roşii pentru una a lui Kochamma.

Sunt Popeye marinarul dum dum
Locuiesc într-o rulotă dum dum
Deschid uşa
Şi cad pe jos
Sunt Popeye marinarul dum dum

Sus două. Jos două. Una sus. Sari, sari.

— Rahel, zise Ammu, n-ai învăţat încă Lecţia. Nu-i aşa?

Rahel învăţase: *Frenezia Aduce întotdeauna Lacrimi.* Dum dum.

Ajunseră în holul Rondoul Prinţesei. Depăşiră Standul de Răcoritoare unde aşteptau oranjadele. Şi limonadele aşteptau. Portocala prea portocală. Lămâia prea lămâie. Ciocolatele prea topite.

Omul cu Torţa deschise uşa grea a Rondoului Prinţesei către întunericul plin de vâjâit de ventilator şi ronţăit de alune. Mirosea a oameni care respirau şi a ulei de păr. Şi a covoare vechi. Un miros magic de *Sunetul muzicii* pe care Rahel şi-l amintea şi îl îndrăgea. Mirosurile, aidoma muzicii, poartă amintiri. Inspiră adânc şi îl îmbutelie pentru veşnicie.

Estha avea biletele. Omuleţul. Locuia într-o rulotă. Dum dum.

Omul cu Torţa îşi aţinti lumina asupra biletelor roz. Rândul J. Numerele 17,18,19, 20. Estha, Ammu, Rahel, Baby Kochamma. Se strecurară cu greu pe lângă oameni enervaţi care îşi mişcau picioarele încoace şi încolo pentru a le face loc. Şezutul scaunelor trebuia lăsat în jos. Baby Kochamma îi ţinu scaunul lui Rahel cât să se caţăre pe el. Nu era destul de grea, aşa că scaunul o plie în interiorul lui ca pe umplutura unui sandviş, iar ea privi printre genunchi. Doi genunchi şi o fântână. Estha, cu mai multă demnitate, stătu pe marginea scaunului.

Umbrele ventilatoarelor se profilau pe marginile ecranului, acolo unde nu ajungeau imaginile filmului.

Gata cu lanterna. Începea Succesul Mondial.

Camera se avântă în înaltul albastru (de culoarea maşinii) al

Austriei, cu sunetul cristalin, trist, al clopotelor bisericii.

Mult mai jos, pe pământ, în curtea abaţiei, pavajul strălucea. Călugăriţele îl străbăteau. Lente ca ţigările de foi. Călugăriţe tăcute adunate în linişte în jurul maicii stareţe, care nu le citea niciodată scrisorile. Se adunau ca furnicile în jurul unei fărâmituri de pâine prăjită. Ţigări de foi în jurul unei Regine Ţigară. Fără păr pe genunchi. Fără pepeni în bluze. Şi cu respiraţia ca menta. Aveau de înaintat plângeri maicii stareţe. Plângeri în cântecdulce. Despre Julie Andrews, care era încă sus, pe dealuri, cântând *Dealurile sunt vii de sunetul muzicii [The Hills Are Alive with the Sound of Music],* şi întârzia iar la slujbă.

Se urcă într-un copac și îşi juleşte genunchii

pârâu muzical surorile.

Rochia i s-a rupt.
Valsează în drum spre mesă
Şi fluieră pe scări...

Oamenii din sală se întorceau.

— Ssst! spuneau ei.

Ssst! Ssst! Ssst!

Şi sub văl
Are bucle în păr!

Se auzea o voce din afara filmului. Era limpede şi adevărată, străbătând întunericul plin de vâjâit de ventilator şi ronţăit de alune. În public era o măicuţă. Capetele se răsuciră ca dopurile de sticlă. Cefele cu păr negru deveniră chipuri cu guri şi mustăţi. Mustăţi şuierătoare cu dinţi de rechin. Multe dintre ele. Ca autocolantele lipite.

— Ssst! spuseră ei cu toţii.

Estha era acela care cânta. O călugăriţă cu moţ. Un Elvis Pelvis călugăriţă. Nu se putea abţine.

— Scoateţi-l de aici! spuse Publicul, când îl descoperi.

Tacidingură sau Ieşiafară. Ieşiafară sau Tacidingură.

Publicul era un Om Mare. Estha era un Omuleţ, cu biletele.

— Estha, pentru numele lui Dumnezeu, TACI! se auzi şoapta cruntă a lui Ammu.

Aşa că Estha TĂCU. Gurile şi mustăţile se întoarseră. Şi atunci, fără nici un avertisment, cântecul reveni, şi Estha nu se putu abţine.

— Ammu, pot să mă duc să-l cânt afară? zise Estha (înainte ca Ammu să-l plesnească). Mă întorc după cântec.

— Dar să nu te mai aştepţi vreodată să merg cu tine undeva, spuse

Ammu. Ne faci pe *toţi* de râs.

Dar Estha nu se putea abţine. Se ridică să iasă. Să treacă de Ammu cea furioasă. De Rahel concentrându-se printre genunchi. De Baby Kochamma. De Publicul care trebui să îşi mişte din nou picioarele. Încoaceşiîncolo. Semnul roşu de deasupra uşii indica IEŞIRE cu o lumină roşie. Estha IEŞI.

În hol, oranjadele aşteptau. Limonadele aşteptau. Ciocolatele ce se topeau aşteptau. Banchetele-de-maşină din scai de un albastru electric aşteptau. Afişele cu *În curând!* aşteptau.

Estha Singur se aşeză pe o banchetă-de-maşină din scai de un albastru electric, în holul Rondoul Prinţesei de la Abhilash Talkies şi cântă. Cu o voce de călugăriţă, la fel de limpede ca apa curată.

Dar cum s-o faci să stea
Şi să asculte tot ce spui?

Bărbatul de după Tejgheaua cu Răcoritoare, care aţipise pe un şir de scaune, în aşteptarea pauzei, se trezi. Îl zări, cu ochi cleioşi, pe Estha Singur în pantofii lui bej cu vârful ascuţit. Şi cu moţul lui ciufulit. Omul îşi şterse tejgheaua de marmură cu o cârpă cenuşie. Şi aşteptă. Şi aşteptând ştergea. Şi ştergând aştepta. Şi îl privea pe Estha cântând.

Cum ţii în loc un val pe nisip?
Oh, cum rezolvi o problemă ca... Marii ...ia?

— Ai! *Eda cherukka*! zise Omul Oranjadă Limonadă, cu un glas grav, îngroşat de somn. Ce naiba crezi că faci?

Cum ţii o
rază de lună
în mână?

Estha cânta.

— Ai! zise Omul Oranjadă Limonadă. Uite ce e, acesta este Timpul meu de Odihnă. Curând va trebui să mă trezesc şi să muncesc. Aşa că nu poţi cânta cântece englezeşti aici. Termină!

Ceasul lui de aur era aproape ascuns de părul cârlionţat de pe antebraţ. Lanţul lui de aur era aproape ascuns de părul de pe piept. Cămaşa lui albă de terilenă era descheiată până unde îi începea umflătura burţii. Arăta ca un urs neprietenos plin cu bijuterii. În spatele lui erau oglinzi pentru ca oamenii să se privească în ele în timp ce cumpărau băuturi reci şi gustări. Să îşi refacă ciufurile şi să îşi aranjeze cozile. Oglinzile îl priveau pe Estha.

— Aş putea înainta o Plângere Scrisă împotriva ta, îi spuse Omul lui Estha. Ţi-ar plăcea? O Plângere Scrisă?

Estha se opri din cântat şi se ridică să intre înapoi în sală.

— Acum, că m-am sculat, spuse Omul Oranjadă Limonadă, acum, că m-ai trezit din Timpul meu de Odihnă, acum, că m-ai *deranjat,* vino măcar să bei ceva. Poţi să faci măcar atât.

Avea o faţă nerasă, fălcoasă. Dinţii, ca nişte clape galbene de pian, îl priveau pe micul Elvis Pelvis.

— Nu, mulţumesc, spuse Elvis politicos. Familia mă aşteaptă. Şi mi-am terminat banii de buzunar.

Bandăbuzna'? spuse Omul Oranjadă Limonadă cu dinţii încă la pândă. Întâi cântece englezeşti şi acum *bandăbuzna'*! Pe ce lume trăieşti? Pe lună?

Estha se întoarse să plece.

— Stai o clipă! spuse aspru Omul Oranjadă Limonadă. Doar o clipă! zise el iar, mai blând. Cred că te-am întrebat ceva.

Dinţii lui galbeni erau ca nişte magneţi. Vedeau, zâmbeau, cântau, miroseau, se mişcau. Hipnotizau.

— Te-am întrebat unde stai, zise el, ţesându-şi plasa răutăcioasă.

— Ayemenem, zise Estha. Locuiesc în Ayemenem. Bunica mea are Murături & Conserve Paradis. Este Comanditarul — Partenerul Inactiv.

— Da? spuse Omul Oranjadă Limonadă. Inactivă şi zi şi *noapte*?

Râse cu un râs răutăcios pe care Estha nu-l putu înţelege.

- N-are importanţă. N-ai să înţelegi. Vino să bei ceva, spuse el. O Băutură Rece Gratuită. Vino. Vino încoace şi spune-mi totul despre bunica ta.

Estha se duse. Atras de dinţii galbeni.

— Aici. După tejghea, spuse Omul Oranjadă Limonadă.

Glasul îi deveni şoaptă.

— Trebuie să rămână un secret, deoarece băuturile nu se dau înaintea pauzei. E o Jignire adusă Cinematografului. De competenţa justiţiei, adăugă el după o pauză.

Estha trecu în spatele Tejghelei cu Răcoritoare să îşi ia Băutura Rece Gratuită. Zări cele trei scaune înalte aliniate pentru ca Omul Oranjadă Limonadă să doarmă pe ele. Lemnul lucios pe locul unde şezuse acesta.

— Acum, fii drăguţ şi ţine asta pentru mine, spuse Omul Oranjadă Limonadă, întinzându-i lui Estha penisul prin *dhoti*[18]-ul lui de muselină albă şi moale. Am să-ţi dau sucul. Portocale? Lămâie?

Estha îl ţinu pentru că trebuia.

— Portocale? Lămâie? zise Omul? Lămâiecuportocale?

— Lămâie, vă rog, zise Estha politicos.

Primi o sticlă rece şi un pai. Aşa că ţinu o sticlă într-o mână şi un penis în cealaltă. Tare, fierbinte, vânos. Nu o rază de lună.

Mâna Omului Oranjadă Limonadă se închise peste a lui Estha. Unghia degetului lui mare era lungă, ca de femeie. Mişcă mâna lui

Estha în sus şi în jos. La început încet. Apoi mai repede.

Limonada era rece şi dulce. Penisul fierbinte şi tare.

Clapele pianului priveau.

— Deci bunica ta conduce o fabrică? zise Omul Oranjadă Limonada. Ce fel de fabrică?

— Multe produse, zise Estha, fără să se uite, cu paiul în gură. Sucuri acidulate din fructe, murături, dulceţuri, praf de curry. Felii de ananas.

— Bun, zise Omul Oranjadă Limonadă. Excelent.

Mâna i se strânse şi mai tare peste a lui Estha. Tare şi transpirată. Şi tot mai repede.

Rapid mai rapid bairam
Nu-l lăsa să stea nici neam
Pân' rapidu-i mai rapid,
Şi postitoru'i mulţumit.

Dulceaţa lichidă de lămâie se ridică prin paiul de hârtie umedă (aplatizat aproape de salivă şi teamă). Suflând în pai (în timp ce cealaltă mână a lui se mişca), Estha făcu bule de aer în sticlă. Bule dulci-lipicioase de lămâie ale sucului pe care nu-l putea bea. Lista în minte produsele bunicii sale.

MURĂTURI	*SUC ACIDULAT*	*DULCEȚURI*
Mango	*Portocale*	*Banane*
Ardei verde	*Struguri*	*Fructe asortate*
Dovleac amar	*Ananas*	*Marmeladă de grapefruit*
Usturoi		
Lămâi verzi		
în saramură		

Apoi faţa cartilaginos-ţepoasă se contorsionă, iar mâna lui Estha deveni udă şi fierbinte şi lipicioasă. Avea albuş de ou pe ea. Albuş alb de ou. Fiert ca de pahar.

Limonada era rece şi dulce. Penisul era moale şi zbârcit: ca un portofel de piele gol. Cu cârpa lui cenuşie, omul şterse cealaltă mână a lui Estha.

— Acum termină-ţi sucul, zise el şi ciupi afectuos una din bucile fundului lui Estha. Prune tari în ţevi strâmte. Şi pantofi bej cu vârful ascuţit.

— Nu trebuie să îl iroseşti, zise el. Gândeşte-te la toţi oamenii săraci care nu au nimic de mâncat sau de băut. Eşti un băiat bogat, norocos, cu *bandăbuzna'* şi fabrica unei bunici pe care s-o moşteneşti. Ar trebui să îi mulţumeşti lui Dumnezeu că nu ai griji. Acum termină-ţi sucul.

Şi aşa, în spatele Tejghelei cu Răcoritoare, în holul Rondo-ul Prinţesei de la Abhilash Talkies, în sala cu primul ecran Cinemascop de 70 mm Esthappen Yako îşi termină prima sticlă gratuită de teamă acidulată cu aromă de lămâie. Lămâieprealămâie, prea rece. Prea dulce. Acidul îi ieşi pe nas. Avea să primească curând încă o sticlă (frică acidulată, gratis). Dar nu ştia încă asta. Îşi ţinea Cealaltă Mână lipicioasă departe de trup.

Nu trebuia să atingă nimic.

Când Estha îşi termină sucul. Omul Oranjadă Limonadă spuse „Gata? Bunbăiat".

Luă sticla goală şi strivi paiul şi îl trimise pe Estha înapoi în *Sunetul muzicii.*

Înapoi în întunericul să-l tai cu cuţitul, Estha îşi ţinu cu grijă Cealaltă Mână (în sus, de parcă ar fi ţinut o portocală imaginară). Se strecură pe lângă Public (cu picioarele mişcându-se încoaceşiîncolo), pe lângă Baby Kochamma, pe lângă Rahel (tot lăsată pe spate), pe lângă Ammu (tot supărată). Estha se aşeză, ţinându-şi încă portocala lipicioasă.

Şi iată-l pe căpitanul von Clapp-Trapp. Christopher Plummer. Arogant. Cu inima de piatră. Cu gura ca o fantă. Şi un fluier de poliţist cu sunet oţelit. Un căpitan cu şapte copii. Copii curaţi, ca un pachet de mentosan. Se prefăcea că nu îi iubeşte, dar nu era aşa. Îi iubea. O iubea pe ea (Julie Andrews), ea îl iubea pe el, ei îi iubeau pe copii, copiii îi iubeau pe ei. Toţi se iubeau între ei. Erau copii curaţi, albi, iar paturile lor erau moi de Puf de. Ra. Ţă. Pol. Ară.

Casa în care locuiau avea un lac şi grădini, o scară somptuoasă, uşi şi ferestre albe şi perdele cu flori.

Copiii curaţi şi albi, chiar şi cei mari, se temeau de tunete. Pentru a-i linişti, Julie Andrews i-a băgat pe toţi în patul ei curat şi a cântat cu ei un cântec despre câteva dintre lucrurile ei preferate. Acestea erau câteva dintre lucrurile ei preferate:

(1) Fete în rochiţe albe cu funde albastre de satin.
(2) Gâşte sălbatice care zburau cu luna pe aripi.
(3) Ceainice strălucitoare de alamă.
(4) Clopoţei de uşă şi de sanie şi şniţel cu tăiţei.
(5) Etc.

Apoi, în capul anumitor membri gemeni bivitelini ai publicului din Abhilash Talkies, s-au ridicat unele întrebări, care necesitau răspunsuri, cum ar fi:

(1) Căpitanul von Clapp-Trapp îşi bâţăia piciorul?
Nu.
(2) Căpitanul von Clapp-Trapp făcea balonaşe din salivă?
Mai mult ca sigur, nu.

(3) Bolborosea?
Nu.

Ah, căpitane von Clapp-Trapp, căpitane von Clapp-Trapp, l-ai putea iubi pe omuleţul cu portocala din rândurile publicului mirositor?

Tocmai ce-a ţinut în mână pişu-pişu-ul Omului Oranjadă Limonadă, dar l-ai putea totuşi iubi?

Şi pe sora lui geamănă? Basculând în sus cu fântâna ei într-o *Dragoste-în-Tokio*? Ai putea-o iubi şi pe ea?

Căpitanul von Trapp avea, la rândul lui, câteva întrebări.

(1) Sunt ei nişte copii albi curaţi?
Nu. *(Dar Sophie Mol este.)*
(2) Fac balonaşe din salivă?
Da. *(Dar Sophie Mol, nu.)*
(3) Îşi bâţâie picioarele?
Da. *(Dar Sophie Mol, nu.)*
(4) Au ţinut vreodată, unul dintre ei sau amândoi, pişupişu-urile unor străini?
N... Nda. *{Dar Sophie Mol, nu.)*

„Atunci îmi pare rău", spuse căpitanul von Clapp-Trapp. „Nici nu intră în discuţie. Nu îi pot iubi. Nu pot fi Baba al lor. Oh, nu."

Căpitanul von Clapp-Trapp nu putea.

Estha îşi puse capul în poală.

— Ce s-a întâmplat? zise Ammu. Dacă mai faci bot, te duc direct acasă. Ridică-te, te rog. Şi priveşte. Pentru asta ai fost adus aici.

Termină-ţi sucul.

Priveşte filmul.

Gândeşte-te la toţi oamenii săraci.

Băiat bogat norocos cu bandăbuzna'. Fără griji.

Estha se ridică şi privi. Stomacul i se întoarse pe dos. Avea o senzaţie vălurit-verzuie, vâscoasă, algoasă, cu noduri, abisală-de-abisuri-plină.

— Ammu? spuse el.

— Ce mai vrei? Ce-ul răstit, lătrat, scuipat.

— Simt că vomit, zise Estha.

— Doar simţi sau îţi vine? Vocea lui Ammu trăda îngrijorarea.

— Nu ştiu.

— Mergem să încercăm? zise Ammu. O să te simţi mai bine.

— Bine, zise Estha.

Bine? Bine.

— Unde vă duceţi? vru să ştie Baby Kochamma.

— Estha merge să încerce să vomite, zise Ammu.

— Unde mergeţi? întrebă Rahel.

— Simt că vomit, spuse Estha.

— Pot să vin şi eu să mă uit?

— Nu, zise Ammu.

Din nou pe lângă Public (picioarele încoaceşiîncolo). Ultima dată ca să cânte. De data aceasta ca să încerce să vomite.

Ieşirea pe la IEȘIRE**.** Afară, în holul de marmură, Omul Oranjadă Limonadă mânca ceva dulce. Falca i se umfla cu ceva dulce mişcător. Scotea sunete înfundate, aspirate ca apa ce se scurge dintr-o chiuvetă. Pe tejghea era un ambalaj verde de *Parry*. Pentru omul acesta dulciurile erau pe gratis. Avea un şir de dulciuri gratuite în sticle îmbâcsite. Ştergea tejgheaua de marmură cu cârpa lui cenuşie pe care o ţinea în mâna păroasă, cu ceas la încheietură. Când o zări pe femeia luminoasă cu umeri lucind şi pe băieţel, o umbră îi traversă chipul. Apoi zâmbi, cu zâmbetul lui de pian portabil.

— Din nou afară atâtdecurând? zise el.

Estha avea deja greţuri Ammu îl dirijă spre toaleta din Rondoul Prinţesei. A EI.

Fu ţinut între chiuveta murdară şi trupul lui Ammu. Cu picioarele bălăbănindu-i-se. Chiuveta avea robinete din oţel şi pete de rugină. Şi crăpături din ghemotoace de peri bruni întreţesuţi, ca harta rutieră a unui oraş mare, încâlcit.

Estha se convulsionă, dar nu ieşi nimic. Doar gânduri. Iar ele plutiră afară şi înapoi înăuntru. Ammu nu le putu vedea. Ele roiau ca nişte nori de furtună deasupra oraşului Chiuvetă. Dar bărbaţii chiuvetă şi femeile chiuvetă îşi vedeau de treburile lor obişnuite de chiuvetă. Maşini chiuvetă şi autobuze chiuvetă încă mai vâjâiau de jur-împrejur. Viaţa chiuvetă îşi urma cursul.

— Nu? întrebă Ammu.

— Nu, spuse Estha.

Nu? Nu.

— Atunci spală-te pe faţă, zise Ammu. Apa îţi face întotdeauna bine. Spală-te pe faţă şi hai să mergem să bem o limonadă acidulată.

Estha se spălă pe faţă şi pe mâini şi pe faţă şi pe mâini. Genele îi erau ude şi lipite între ele.

Omul Oranjadă Limonadă îndoi ambalajul verde de bomboană şi marcă pliul cu unghia vopsită de la degetul mare. Pocni o muscă cu o revistă făcută sul. Delicat, îi făcu vânt de pe marginea tejghelei pe podea. Zăcea pe spate şi dădea din picioarele ei firave.

— Dulce băiatul, îi spuse el lui Ammu. Cântă frumos.

— E fiul meu, zise Ammu.

— Da? spuse Omul Oranjadă Limonadă, şi o privi pe Ammu cu dinţii. Da? Nu păreţi destul de vârstnică!

— Nu se simte bine, zise Ammu. M-am gândit că un suc rece iar putea face bine.

— Cu siguranţă, spuse Omul. „Cusiguranţăcusiguranţă.

Portocaleculămâie? Lămâiecuportocale?

Întrebare înfiorătoare, temută.

— Nu, mulţumesc.

Estha o privi pe Ammu. Vălurit-verzui, algos, abisal- de-abisuri-plin.

— Şi dumneata? o întrebă pe Ammu Omul Oranjadă Limonadă. Coca-ColaFanta? ÎngheţatăLaptedetrandafiri?

— Nu. Pentru mine nu, mulţumesc, zise Ammu.

Femeie luminoasă, cu gropiţe adânci.

— Uite, spuse Omul, cu un pumn plin de bomboane, ca o stewardesă darnică. Astea sunt pentru micul dumitale Mon.

— Nu, mulţumesc, spuse Estha, privind-o pe Ammu.

— Ia-le, Estha, zise Ammu. Nu fi nepoliticos.

Estha le luă.

— Spune Mulţumesc, zise Ammu.

Mulţumesc, spuse Estha. (Pentru dulciuri, pentru albuşul alb de ou.)

— Cu plăcere, zise în engleză Omul Oranjadă Limonadă.

— Deci! zise el. Mon spune că sunteţi din Ayemenem?

— Da, zise Ammu.

— Merg acolo deseori, spuse Omul Oranjadă Limonadă. Familia soţiei este din Ayemenem. Ştiu unde e fabrica voastră. Murături Paradis, nu-i aşa? El mi-a spus. Mon al dumitale.

Ştia unde să îl găsească pe Estha. Asta încerca să spună. Era un avertisment.

Ammu văzu ochii strălucind de febră ai fiului ei.

—Trebuie să mergem, spuse ea. Nu trebuie să riscăm un puseu de febră. Verişoara lor vine mâine, îi explică ea Unchiului. După care adăugă, fără emfază: De la Londra.

— De la Londra?

Un nou respect sclipi în ochii Unchiului. Pentru o familie cu legături la Londra.

— Estha, rămâi aici cu Unchiul. Eu le aduc pe Baby Kochamma şi pe Rahel, spuse Ammu.

— Vino, zise Unchiul. Vino şi stai cu mine pe un scaun înalt.

— Nu, Ammu! Nu, Ammu, nu! Vreau să vin cu tine!

Ammu, uimită de insistenţa stridentă, neobişnuită la fiul ei de obicei tăcut, îi ceru scuze Unchiului Oranjadă Limonadă.

— De obicei nu e aşa. Hai atunci, Esthappen.

Mirosul înapoi-înăuntru. Umbre de ventilator. Cefe. Gâturi. Gulere. Păr. Cocuri. Cozi. Cozi de cal.

O fântână în *Dragoste-în-Tokio.* O fetiţă şi o fostă călugăriţă.

Cei şapte copii de mentă ai căpitanului von Trapp îşi făcuseră baia

de mentă şi stăteau într-un şir de mentă cu părul bine pieptănat, cântându-i cu glasuri obediente de mentă femeii cu care căpitanul aproape că se însurase. Baroneasa blondă care strălucea ca un diamant.

Dealurile sunt vii
de sunetul muzicii.

— Trebuie să plecăm, le spuse Ammu lui Baby Kochamma şi Rahel.

— Dar, Ammu! zise Rahel. Nici măcar nu s-au întâmplat încă Lucrurile cele mai Importante! Nici măcar nu a *sărutat-ol* Nici măcar nu a rupt încă steagul lui Hitler! Nici măcar nu au fost încă *trădaţi* de Rolf Poştaşul!

— Estha e bolnav, spuse Ammu. Haideţi!

— Soldaţii nazişti nici n-au venit încă!

— Haideţi, spuse Ammu. Ridicaţi-vă!

— Nici nu au prezentat *Sus pe deal era o turmă singuratică de capre [High on a hill was a lonely goatherd]*!

- Estha trebuie să fie sănătos pentru Sophie Mol, nu? zise Baby Kochamma.

— Nu trebuie, spuse Rahel, dar mai mult pentru ea însăşi.

— Ce-ai spus? zise Baby Kochamma, prinzând intenţia în mare, nu şi ceea ce fusese spus de fapt.

— Nimic, zise Rahel.

— Te-am *auzit,* spuse Baby Kochamma.

Afară, Unchiul îşi reorganiza sticlele opace. Ştergând cu cârpa lui cenuşie petele de apă în formă de inel pe care le lăsaseră pe Tejgheaua de Răcoritoare din marmură. Se pregătea pentru Pauză. Era un Unchi Oranjadă Limonadă Curat. Avea o inimă de stewardesă prizonieră într-un trup de urs.

— Plecaţi, deci? spuse el.

— Da, zise Ammu. De unde putem lua un taxi?

— Ieşiţi pe poartă, în susul drumului, la stânga, spuse el privind-o pe Rahel. Nu mi-aţi spus niciodată că aveţi şi o mică Mol.

Şi, întinzând o altă bomboană:

— Uite, Mol — pentru tine.

— Ia-o pe a mea! spuse repede Estha, nevrând ca Rahel să se apropie de bărbat.

Rahel o pornise însă spre el. În timp ce se apropia, el îi zâmbea şi ceva din zâmbetul de pian portabil, ceva din privirea fixă pironită asupra ei o făcu să se ferească de el. Era lucrul cel mai hidos pe care îl văzuse vreodată. Se răsuci pentru a-l privi pe Estha.

Se îndepărtă de omul cel păros.

Estha îi îndesă în mână bomboana lui *Parry,* iar ea îi simţi degetele înfierbântate cu buricele reci ca gheaţa.

— La revedere, Mon, îi zise Unchiul lui Estha. O să ne vedem într-o bună zi în Ayemenem.

Deci, din nou treptele cele roşii. De data aceasta Rahel mergea agale. Lent. Nu, nu vreau să plec. O tonă de cărămizi la capătul unei lese.

— Drăguţ om, tipul cu Oranjada Limonada, spuse Ammu.

— Câhh! zise Baby Kochamma.

— Nu pare, dar a fost surprinzător de drăguţ cu Estha, spuse Ammu.

— Atunci de ce nu te măriţi cu el? zise Rahel cu obrăznicie.

Timpul se opri pe scara roşie. Estha se opri. Baby Kochamma se opri.

— Rahel, spuse Ammu.

Rahel îngheţă. Îi părea extrem de rău pentru ceea ce spusese. Nu ştia de unde veniseră cuvintele acelea. Nu ştiuse că le purta în ea. Dar acum ieşiseră şi nu aveau cum să se mai întoarcă înapoi. Planau asupra scării roşii ca nişte funcţionari într-un birou guvernamental. Unii stăteau în picioare, alţii şedeau şi îşi bâţâiau picioarele.

— Rahel, spuse Ammu. Îţi dai seama ce ai făcut adineaori?

Ochi speriaţi şi o fântână o priviră pe Ammu.

— E-n regulă. Nu-ţi fie frică, spuse Ammu. Răspunde-mi doar. Îţi dai?

— Ce? zise Rahel abia şoptit.

— Seama ce ai făcut adineaori? spuse Ammu.

Ochi speriaţi şi o fântână o priviră pe Ammu.

— Ştii ce se întâmplă când îi răneşti pe oameni? zise Ammu. Când îi răneşti pe oameni, ei încep să te iubească mai puţin. Asta fac cuvintele aruncate la întâmplare. Îi fac pe oameni să te iubească ceva mai puţin.

O molie rece cu smocuri dorsale neobişnuit de dese ateriza uşor pe inima lui Rahel. Acolo unde o atingeau picioarele ei de gheaţă i se făcu pielea de găină. Şase ridicături de piele de găină pe inima ei neglijentă.

Ceva mai puţin o iubea Ammu a ei.

Şi aşa, pe poartă, în susul drumului şi la stânga. Staţia de taxi. O mamă rănită, o fostă călugăriţă, un copil fierbinte şi unul rece. Şase ridicături de piele de găină şi o molie.

Taxiul mirosea a somn. Haine vechi făcute sul. Prosoape umede. Subsuori. Era, la urma urmei, căminul şoferului de taxi. Locuia în el. Era singurul loc în care să îşi depoziteze mirosurile. Scaunele fuseseră vandalizate. Sfâşiate. O bucată de buret de un galben murdar ieşea în afară şi vibra pe bancheta din spate ca un ficat imens, bolnav de hepatită. Şoferul avea vioiciunea sălbatică a unui mic rozător. Avea un nas roman coroiat şi o mustaţă a la Micul Richard. Era atât de scund,

că privea drumul prin volan. Pentru partenerii de trafic arăta ca un taxi cu pasageri, dar fără şofer. Conducea repede, agresiv, ţâşnind în spaţiile libere, deranjând alte maşini de pe benzile pe care circulau. Accelerând pe trecerile de pietoni. Trecând pe roşu.

— De ce nu folosiţi o pernă sau ceva de genul acesta? sugeră cu glasul ei prietenos Baby Kochamma. Aţi putea vedea mai bine.

— Nu te amesteca, soro! sugeră şoferul cu glasul lui neprietenos.

Trecând pe lângă marea ca cerneala, Estha scoase capul pe fereastră. Putea simţi în gură gustul brizei fierbinţi, sărate. O putea simţi ridicându-i părul. Ştia că, dacă Ammu ar afla ce făcuse el cu Omul Oranjadă Limonadă, l-ar iubi şi pe el mai puţin. Mult mai puţin. Simţi vârtejul ruşinos transformându-i-se în stomac în greaţă. Tânjea după râu. Pentru că apa ajută întotdeauna.

Noaptea pâcloasă de neon năvăli pe geamul taxiului. În taxi era zăpuşeală şi linişte. Baby Kochamma părea îmbujorată şi exaltată. Îi plăcea tare mult să nu fie sursa stânjenelii. De fiecare dată când le ieşea în drum vreun câine vagabond, şoferul făcea un efort sincer să-l omoare.

Molia de pe inima lui Rahel îşi întinse aripile catifelate şi frigul îi pătrunse în oase.

În parcarea hotelului Regina Mării, Plymouth-ul azuriu bârfea cu alte maşini, mai mici. *Slip, Slip, Snuh-sneh.* O doamnă mare la o petrecere a doamnelor mici. Cu coada ei de rândunică fluturând.

— Camerele cu numărul 313 şi 327, spuse bărbatul de la recepţie. Fără aer condiţionat. Două paturi. Ascensorul este oprit pentru reparaţii.

Băiatul de serviciu care îi conduse sus nu era băiat. Avea ochi înceţoşaţi şi doi nasturi lipsă de la haina cafenie, ponosită. I se vedea maioul cenuşiu. Trebuia să îşi poarte chipiul Caraghios lăsat pe o parte, cu bareta lui tare, de plastic, pătrunzând în bărbia lui dublă, flască. Părea o cruzime inutilă să-l faci pe un om bătrân să poarte un asemenea chipiu pe o ureche şi să rearanjezi arbitrar felul în care vârsta alegea să îi atârne din bărbie.

Mai erau alte trepte roşii de urcat. Acelaşi covor roşu din holul cinematografului îi urmărea pretutindeni. Covor fermecat zburător.

Chacko era în camera lui. Surprins îndopându-se. Pui fript, cartofi pai, porumb dulce şi supă de pui, două bucăţi de *paratha*[19] şi îngheţată de vanilie cu sos de ciocolată. Sos într-o sosieră. Chacko spunea adesea că ambiţia sa era să moară de prea mult mâncat. Mammachi spunea că era un semn cert de nefericire refulată. Chacko spunea că nici vorbă de aşa ceva. Spunea că era Lăcomie Pură.

Chacko era mirat să îi vadă pe toţi înapoindu-se atât de curând, dar se prefăcu că nu ar fi aşa. Continuă să mănânce.

Planul iniţial fusese ca Estha să doarmă cu Chacko, iar Rahel cu Ammu şi Baby Kochamma. Însă acum, că Estha nu se simţea bine şi Iubirea fusese redistribuită (Ammu o iubea ceva mai puţin), Rahel urma să doarmă cu Chacko, iar Estha cu Ammu şi Baby Kochamma.

Ammu scoase din valiză pijamaua lui Rahel şi periuţa ei de dinţi şi le puse pe pat.

— Uite, zise Ammu.

Două clicuri să închidă valiza.

Clic. Şi clic.

— Ammu, spuse Rahel, am să rămân fără cină drept pedeapsă?

Era dornică să schimbe pedepsele. Fără cină, pentru ca Ammu să o iubească la fel ca înainte.

— Cum doreşti, zise Ammu. Dar te sfătuiesc să mănânci. Dacă vrei să creşti, trebuie. Ai putea să iei puţin din puiul lui Chacko.

— Poate da, poate nu, spuse Chacko.

— Şi pedeapsa mea? zise Rahel. Nu m-ai pedepsit!

— Unele lucruri vin cu propriile lor pedepse, spuse Baby Kochamma. De parcă ar fi explicat o problemă pe care Rahel nu putea să o înţeleagă.

Unele lucruri vin cu propriile lor pedepse. Precum dormitoarele cu dulapuri înzidite. Curând toţi aveau să afle mai multe despre pedepse. Că veneau în mărimi diferite. Că unele erau atât de mari, încât erau ca nişte dulapuri cu dormitoare înzidite. Îţi puteai petrece toată viaţa în ele, rătăcind printre rafturi întunecoase.

Sărutul de noapte bună al lui Baby Kochamma lăsă un mic scuipat pe obrazul lui Rahel. Şi-l şterse cu umărul.

— Noapte bună, Domnul să vă binecuvânteze, spuse Ammu. Dar o spuse cu spatele. Plecase deja.

— Noapte bună, spuse Estha, prea bolnav ca să îşi iubească sora.

Rahel Singură îi privi îndepărtându-se pe coridorul hotelului ca nişte fantome tăcute, dar materializate. Două mari, una mică, cu pantofi bej şi ascuţiţi. Covorul roşu le înghiţea zgomotul paşilor.

Rahel rămase în pragul camerei de hotel, plină de tristeţe.

Purta în ea tristeţea venirii lui Sophie Mol. Tristeţea că Ammu o iubea ceva mai puţin. Şi tristeţea a ceea ce i-o fi făcut lui Estha în Abhilash Talkies Omul Oranjadă Limonadă.

Un vânt înţepător suflă peste ochii ei uscaţi, dureroşi.

Chacko puse o pulpă de pui şi câţiva cartofi prăjiţi pe o farfurioară, pentru Rahel.

— Nu, mulţumesc, spuse Rahel, sperând că, dacă îşi va putea ispăşi cumva pedeapsa, Ammu şi-o va revoca pe a ei.

— Ce zici de nişte îngheţată cu sos de ciocolată? spuse Chacko.

— Nu, mulţumesc, zise Rahel.

— Bine, spuse Chacko. Dar nu ştii ce pierzi.

Termină tot puiul şi apoi toată îngheţata.

Rahel îşi puse pijamaua.

— Te rog nu îmi spune pentru ce eşti pedepsită, zise Chacko. Nu suport să aud aşa ceva.

Aduna cu o bucată de paratha ultimele urme de sos de ciocolată din sosieră. Dezgustătorul lui dulce după-dulce.

— Ce-a fost? Ţi-ai scărpinat pişcăturile de ţânţar până ţi-a dat sângele? Nu i-ai spus „mulţumesc" şoferului de taxi?

— Ceva mult mai rău decât asta, zise Rahel, loială faţă de Ammu.

— Nu-mi spune, spuse Chacko. Nu vreau să ştiu.

Sună pentru room-service şi un servitor obosit veni să ia farfuriile şi oasele. Încercă să surprindă mirosurile cinei, dar acestea evadară şi urcară în draperiile brune şi boţite ale hotelului.

O nepoată lipsită de cină şi unchiul ei saturat de cină se spălau împreună pe dinţi în baia hotelului Regina Mării. Ea, o condamnată disperată, uscată în pijama vărgată şi o Fântână într-o *Dragoste-în-Tokio.* El, în izmene şi vestă de bumbac. Vesta lui, strâmtă şi întinsă ca o a doua piele pe burta-i rotundă, se lărgea deasupra depresiunii buricului.

Când Rahel îşi ţinu neclintită periuţa de dinţi înspumată şi îşi mişcă în schimb dinţii, el nu îi spuse că nu trebuia să facă aşa.

Nu era un fascist.

Scuipară pe rând. Rahel îşi cercetă cu atenţie spuma albă de Binaca, urmărind-o cum se prelingea pe marginea chiuvetei, să vadă ce putea distinge.

Ce culori şi ce creaturi stranii fuseseră eliminate din spaţiile dintre dinţii ei?

Nici una în seara asta. Nimic neobişnuit. Doar bule de pastă de dinţi Binaca.

Chacko stinse Lumina Mare.

În pat, Rahel îşi scoase *Dragoste-în-Tokio-ul* şi-l puse lângă ochelarii de soare. Fântâna ei alunecă puţin, dar rămase în picioare.

Chacko stătea întins pe pat în baia de lumină de la lampa de căpătâi. Se întinse spre cămaşa ce zăcea mototolită la picioarele patului. Îşi scoase portofelul din buzunar şi se uită la fotografia lui Sophie Mol, trimisă de Margaret Kochamma cu doi ani în urmă,

Rahel îl privi şi molia ei rece îşi întinse din nou aripile. Încet în afară. Încet înăuntru. Sclipirea leneşă a unui prădător.

Cearşafurile erau aspre, dar curate.

Chacko îşi închise portofelul şi stinse lumina. În întunericul nopţii aprinse o ţigară Charminar şi se întrebă cum arăta acum fiica lui. Nouă ani. Ultima dată o văzuse când era roşie şi zbârcită. Cu greu ai fi numit-o făptură omenească. Trei săptămâni după aceea, soţia lui,

Margaret, singura lui iubire, plânsese şi îi spusese despre Joe.

Margaret îi spusese lui Chacko că nu mai putea trăi cu el. Îi spusese că avea nevoie de un spaţiu al ei. De parcă Chacko ar fi folosit rafturile *ei* pentru hainele *lui.* Ceea ce, cunoscându-l, probabil că făcea.

Ea îi ceru divorţul.

În acele câteva nopţi pline de chin înainte de-a pleca, Chacko se strecura din pat cu o lanternă şi îşi privea copila adormită . Pentru a o cunoaşte. Pentru a şi-o întipări în memorie. Pentru a se asigura că, atunci când avea să se gândească la ea, copilul pe care îl va invoca va coincide cu realitatea. Îşi întipări în minte puful castaniu de pe craniul ei moale. Forma gurii ei contractate, în continuă mişcare. Spaţiile dintre degeţelele ei de la picioare. Umbra ce sugera o aluniţă. Şi apoi, fără să vrea, se trezi căutându-şi copilul de semne ale lui Joe. Bebeluşul îi strânse arătătorul în timp ce el îşi întreprindea studiul nebunesc, sfâşiat, invidios, în lumina lanternei. Buricul i se profila pe abdomenul sătul, satinat, ca un monument cocoţat pe un deal. Chacko îşi puse urechea pe el şi ascultă cu uimire zgomotele din interior. Mesaje trimise de colo colo. Organe noi obişnuindu-se unul cu altul. Un guvern nou implementându-şi sistemele. Organizând diviziunea muncii, hotărând cine ce va face.

Mirosea a lapte şi a urină. Chacko se miră cum cineva atât de mic şi de nedefinit, atât de vag în asemănările sale, putea dispune atât de acaparator de atenţia, dragostea, *sănătatea mintală* ale unui bărbat în toată firea.

Când plecă, simţi cum ceva se rupsese în el. Ceva mare.

Dar acum Joe era mort. Ucis într-un accident rutier. Cum nu se putea mai mort. O gaură în Univers având forma lui Joe.

În fotografia lui Chacko, Sophie Mol avea şapte ani. Alb şi albastru. Buze trandafirii şi nici urmă de creştină siriacă. Deşi Mammachi, scrutând fotografia, insista că avea nasul lui Pappachi.

— Chacko? spuse Rahel din patul ei cufundat în întuneric. Pot să-ţi pun o întrebare?

— Pune două, spuse Chacko.

— Chacko, o iubeşti pe Sophie Mol Mai Mult decât Orice pe Lume?

— E fiica mea, spuse Chacko.

Rahel prelucra răspunsul.

— Chacko? Este *obligatoriu* ca oamenii să TREBUIASCĂ să îşi iubească copiii Mai Mult decât Orice pe Lume?

— Nu există reguli, spuse Chacko. Dar de obicei aşa se întâmplă.

— Chacko, de exemplu, zise Rahel. Doar de *exemplu,* este posibil ca Ammu s-o iubească pe Sophie Mol mai mult decât pe mine şi pe Estha? Sau ca tu să mă iubeşti mai mult decât pe Sophie Mol, de *exemplu*?

— Orice este posibil pentru Natura Umană, zise Chacko cu vocea lui de Citit cu Glas Tare. Vorbindu-i acum în întuneric micii lui nepoate brusc încordate cu părul-fântână. Iubire. Nebunie. Speranţă. Bucurie nemărginită.

Din cele patru lucruri posibile pentru Natura Umană, Rahel se gândi că *Bucuria Nemărginită* suna cel mai trist. Poate din cauza felului în care o rostise Chacko.

Bucurie Nemărginită. Cu o sonoritate de biserică. Ca un peşte trist cu aripioare pe tot corpul.

O molie rece ridică un picior rece.

Fumul de ţigară se răsuci în noapte. Iar bărbatul cel gras şi fetiţa cea mică stăteau întinşi în tăcere.

Câteva camere mai încolo, în timp ce mătuşa lui sforăia, Estha se trezi.

Ammu dormea şi era frumoasă în lumina albastru-dungată a străzii, ce pătrundea prin fereastra albastru-dungată. Zâmbea în somn, visând delfini şi un albastru-închis dungat. Era un zâmbet care nu dădea nici o indicaţie despre faptul că persoana căreia îi aparţinea era o bombă gata să explodeze.

Estha Singur se duse clătinându-se la baie. Vomită un lichid limpede, amar, lămâios, spumos, acidulat. Gustul acru rămas în gură al primei întâlniri cu Frica a unui Omuleţ. Dum dum.

Se simţi ceva mai bine îşi puse pantofii şi o porni, cu şireturile desfăcute, de-a lungul coridorului, şi se opri tăcut la uşa lui Rahel.

Rahel se cocoţă pe un scaun şi îi descuie uşa.

Chacko nu se deranjă să se întrebe cum de putuse ea să ştie că Estha era la uşă. Era obişnuit cu ciudăţeniile lor ocazionale.

Zăcea pe un pat îngust de hotel ca o balenă eşuată pe plajă şi se întreba zadarnic dacă fusese cu adevărat Velutha cel pe care îl văzuse Rahel. Nu i se părea probabil. Velutha promitea mult prea mult. Era un Paravan cu viitorul în faţă. Se întreba dacă Velutha devenise membru legitimat al Partidului Marxist. Şi dacă îl văzuse în ultima vreme pe Tovarăşul K. N. M. Pillai.

Pe la începutul acelui an, ambiţiile politice ale Tovarăşuui Pillai primiseră un imbold neaşteptat. Doi membri ai Partidului local, Tovarăşul J. Kattukaran şi Tovarăşul Guhan Menon fuseseră excluşi din Partid pe motiv că ar fi naxaliţi. Unul dintre ei — Tovarăşul Guhan Menon — era primul pe lista candidaţilor Partidului la alegerile suplimentare din Kottayam pentru Adunarea Legislativă din martie următor. Excluderea sa din Partid crea un vid pe care o serie de aspiranţi se amăgeau că îl vor umple. Printre aceştia şi Tovarăşul K. N. M. Pillai.

Tovarăşul Pillai începuse să urmărească ce se petrecea la Murături Paradis cu interesul unei rezerve la un meci de fotbal. Pentru că a iniţia un nou sindicat, cât de mic, în ceea ce spera el să fie viitoarea sa circumscripţie electorală, ar fi reprezentat un început excelent pentru ascensiunea către Adunarea Legislativă.

Până atunci, la Murături Paradis *Tovarăşe! Tovarăşe!* (cum se exprima Ammu) nu fusese decât un joc inofensiv din afara orelor de program. Dar dacă ar fi crescut miza, iar bastonul de mareşal ar fi fost smuls din mâinile lui Chacko, toată lumea (cu excepţia lui Chacko) şi-ar fi dat seama că fabrica, şi aşa înglodată în datorii, urma să aibă necazuri.

Cum lucrurile nu mergeau bine din punct de vedere financiar, munca era plătită mult sub tarifele minime specificate de sindicat. Desigur, Chacko însuşi fusese acela care subliniase acest lucru în faţa oamenilor şi le promisese că, de îndată ce situaţia se redresa, salariile le vor fi reconsiderate. Era convins că ei aveau încredere în el şi ştiau că le urmărea interesul.

Dar exista cineva care credea altfel. Serile, după ieşirea din schimb, Tovarăşul K. N. M. Pillai îi pândea pe muncitorii de la Murături Paradis şi îi mâna în tipografia sa. Cu vocea lui stridentă, piţigăiată, îi îndemna la revoluţie. În discursul lui reuşea să îmbine cu abilitate chestiunile locale pertinente cu retorica maoistă grandioasă care suna şi mai grandioasă în malayalami.

„Popoare ale Lumii", obişnuia el să-i îndemne, „fiţi curajoase, *îndrăzniţi* să luptaţi, *înfruntaţi* dificultăţile şi avansaţi val după val. Atunci Lumea întreagă va aparţine Maselor. Monştrii de orice fel vor fi distruşi. Trebuie să pretindeţi ceea ce vi se cuvine de drept. Prime anuale. Fond de binefacere. Asigurare de accidente." Cum aceste discursuri erau în parte repetiţii pentru momentul în care, în calitate de Membru local al Adunării Legislative, Tovarăşul Pillai avea să se adreseze milioanelor asuprite, era ceva straniu în tonalitatea şi cadenţa lor. Glasul îi era plin de câmpuri verzi de orez şi lozinci roşii care se profilau pe un cer albastru, nu pe fundalul unei încăperi mici şi încinse şi al mirosului de tuş tipografic.

Tovarăşul K. N. M. Pillai nu se manifestă niciodată deschis împotriva lui Chacko. Ori de câte ori se referea la el în discursurile sale, avea grijă să îl despoaie de orice atribut uman şi să îl prezinte ca pe un funcţionar abstract într-o schemă mai mare. Un construct teoretic. Un tentacul al monstruosului complot burghez menit a submina revoluţia. Nu se referea niciodată la el spunându-i pe nume, ci îl numea întotdeauna „Conducerea". De parcă Chacko ar fi fost mai mulţi oameni. În afara faptului că, din punct de vedere strategic era mişcarea corectă, disjuncţia dintre om şi postul pe care îl ocupa îl ajuta pe Tovarăşul Pillai să îşi păstreze conştiinţa curată în ceea ce

privea afacerile lui particulare cu Chacko. Contractul pentru tipărirea etichetelor la produsele Murături Paradis îi asigurau un venit indispensabil. Îşi spunea că Chacko-Clientul şi Chacko-Conducerea erau doi oameni diferiţi. Destul de diferiţi, desigur, de Chacko-Tovarăşul.

Singura piedică în calea planurilor Tovarăşului K. N. M. Pillai rămânea Velutha. Dintre toţi muncitorii de la Murături Paradis, era singurul membru legitimat al Partidului şi asta îi asigura Tovarăşului Pillai un aliat de care ar fi preferat să se lipsească. Ştia că toţi ceilalţi muncitori Tangibili din fabrică nu-l puteau suferi pe Velutha din vechi motive personale. Tovarăşul Pillai păşea cu grijă pe lângă acest obstacol, aşteptând momentul oportun pentru a-l înlătura.

Rămase în permanent contact cu muncitorii. Îşi făcu o îndatorire din a şti exact ce se întâmpla în fabrică. Îi ridiculiza pentru faptul că acceptau salariile pe care le aveau, în vreme ce *propriul* lor guvern, Guvernul Poporului, era la putere.

Când Punnachen, contabilul, care citea în fiecare dimineaţă ziarele lui Mammachi, aduse vestea că umbla vorba printre muncitori să ceară o mărire de salariu, Mammachi se înfurie.

— Spune-le să citească ziarele. E foamete. Nu sunt locuri de muncă. Oamenii mor de foame. Ar trebui să fie recunoscători că au *un* serviciu.

Ori de câte ori se întâmpla ceva grav la fabrică, vestea îi era adusă întotdeauna lui Mammachi, nu lui Chacko. Poate fiindcă Mammachi se potrivea cu ordinea convenţională a lucrurilor. Ea era *Modalali.* Îşi juca rolul. Răspunsurile ei, oricât de dure, erau directe şi previzibile. Chacko, pe de altă parte, deşi era Bărbatul din Casă şi deşi spunea „Murăturile *mele*, dulceţurile *mele,* prafurile *mele* de curry", era atât de ocupat să încerce diferite costume, încât încurca borcanele.

Mammachi încerca să îl prevină pe Chacko. El o auzea, dar nu asculta cu adevărat ce îi spunea. Aşa că, în ciuda zvonurilor timpurii referitoare la nemulţumirile de pe proprietatea de la Murături Paradis, Chacko, repetând pentru Revoluţie, continua să se joace de-a *Tovarăşe! Tovarăşe!*

În noaptea aceea, în patul lui îngust de hotel, se gândi somnoros să i-o ia înainte Tovarăşului Pillai organizându-şi muncitorii într-un fel de sindicat particular. Avea să le organizeze alegeri. Să îi facă să voteze. Puteau fi aleşi cu rândul ca reprezentanţi. Zâmbi la ideea de-a ţine negocieri la masa rotundă cu Tovarăşa Sumathi sau, mai mult, cu Tovarăşa Lucykutty, care avea cel mai frumos păr.

Gândurile îi reveniră la Margaret Kochamma şi la Sophie Mol. Legături aprige de dragoste îi înfăşurară strâns pieptul, lăsându-l aproape fără suflare. Zăcea treaz şi număra orele până aveau să plece

spre aeroport.

Pe patul de alături, nepoata şi nepotul lui dormeau ţinându-se în braţe. Un geamăn fierbinte şi unul rece. El şi Ea. Noi şi Noi. Cumva, nu pe deplin inconştienţi de umbra de predestinare şi tot ceea ce le rezerva viitorul.

Visau la râul lor.

La cocotierii care se aplecau spre el şi priveau, cu ochi de cocos, bărcile alunecând pe apă. În susul râului, dimineaţa. În josul lui, seara. Şi sunetul monoton, lugubru, al ramelor de bambus ale barcagiilor care se loveau de lemnul întunecat, uleios, al bărcilor.

Era caldă, apa. Gri-verzuie. Ca mătasea încreţită.

Cu peşti în ea.

Cu cerul şi cu pomii în ea.

Şi noaptea, cu luna galbenă şi sfărâmată în ea.

Când obosiră de atâta aşteptat, mirosurile cinei părăsiră draperiile şi migrară pe ferestrele Reginei Mării pentru a dansa noaptea departe, pe marea mirosind a cină.

Era două fără zece.

Ținutul lui Dumnezeu însuși

Peste ani, când Rahel reveni la râu, acesta o întâmpină cu zâmbetul unui craniu înspăimântător, cu găuri acolo unde fuseseră ochii şi cu o mână ţeapănă ridicată de pe un pat de spital.

Se întâmplaseră ambele lucruri.

El se îngustase. Ea crescuse.

În aval, fusese construit un baraj de apă sărată, în schimbul voturilor puternicului lobby al cultivatorilor de orez. Barajul regla aportul de apă sărată din apele îndiguite ce se deschideau în Marea Arabiei. Astfel, aveau acum două recolte pe an, în loc de una. Mai mult orez, cu preţul unui râu.

Deşi era iunie, şi ploua, râul era doar un canal umflat.

O panglică subţire de apă tulbure care lipăia obosită pe malurile pline de mâl de pe ambele părţi, împânzită de o buruiană suculentă ale cărei rădăcini brune, aţoase, se unduiau pe sub apă ca nişte tentacule subţiri. Gâze cu aripi de bronz mişunau pe suprafaţa ei. Cu picioarele răsucite în afară, atente.

Avusese cândva puterea de-a inspira teamă. De-a schimba vieţi. Acum însă colţii îi erau smulşi, energia vlăguită. Nu era decât o panglică mâloasă verde, leneşă, care transporta spre mare deşeuri fetide. Pungi de plastic în culori ţipătoare pluteau de colo colo pe suprafaţa lui vâscoasă, plină de buruieni, ca nişte flori tropicale zburătoare.

Treptele din piatră care pe vremuri îi conduceau pe înotători direct la apă, iar pe Poporul Pescar la peşte, erau în întregime dezgolite şi duceau acum de nicăieri nicăieri, ca un monument absurd în consolă ce nu comemora nimic. În crăpături creşteau ferigi.

De cealaltă parte a râului, malurile noroioase abrupte se transformau brusc în pereţii scunzi, de noroi, ai cocioabelor. Copiii îşi suspendau fundurile deasupra marginii şi defecau direct pe noroiul moale, poros al albiei expuse a râului. Cei mai mici îşi lăsau dârele fluide ca muştarul să îşi găsească singure calea în jos. În cele din urmă, seara, râul se ridica pentru a accepta ofrandele zilei şi a le târî spre mare, lăsând în urmă dâre unduioase de spumă albă, groasă. În amonte, mame curate spălau haine şi vase în deşeuri industriale lichide nediluate. Oamenii se scăldau. Torsuri austere săpunindu-se,

aranjate precum busturile negre pe o pajişte îngustă, unduitoare, ca o panglică.

În zilele călduroase, mirosul de fecale se ridica din apele râului şi plutea ca o pălărie deasupra Ayemenem-ului.

Mai departe, spre interior, şi tot de cealaltă parte, un lanţ hotelier de cinci stele cumpărase Inima Întunericului.

Nu te mai puteai apropia de Casa Istoriei (unde şoptiseră cândva strămoşi cu respiraţie de hărţi, cu unghiile picioarelor tari) dinspre râu. Întorsese spatele Ayemenem-ului. Oaspeţii hotelului erau transportaţi pe apele îndiguite, direct din Cochin. Soseau cu şalupa, deschizând pe ape un „V" de spumă, lăsând în urmă o peliculă uleioasă cu irizări de curcubeu.

Priveliştea hotelului era splendidă, dar şi aici apa era vâscoasă şi contaminată. Fuseseră puse pancarte cu *Scăldatul interzis,* elegant caligrafiate. Construiseră un zid înalt care să ecraneze mahalaua şi să o împiedice să violeze proprietatea lui Kari Saipu. În privinţa mirosului nu puteau face mare lucru.

Aveau însă un bazin pentru înotători. Şi *pomfret tandoori*[20] proaspăt şi clătite în meniu.

Copacii erau încă verzi, cerul mai era albastru, ceea ce avea o oarecare importanţă. Aşa că mergeau înainte şi îşi înecau paradisul în duhori — „Ţinutul lui Dumnezeu însuşi", după cum îl numeau ei în broşurile lor, deoarece ştiau, Oamenii aceia abili ai Hotelului, că duhoarea, ca şi sărăcia altora, nu era decât o simplă chestiune de obişnuinţă. O chestiune de disciplină. De Rigoare şi Aer Condiţionat. Nimic mai mult.

Casa lui Kari Saipu fusese renovată şi zugrăvită. Devenise piesa centrală a unui complex sofisticat, întretăiat de canale artificiale şi poduri de legătură. Bărci mici se legănau pe apă. Vechiul bungalow colonial, cu veranda lui profundă şi coloanele dorice, era înconjurat de case mai mici, mai vechi, din lemn — case strămoşeşti — pe care lanţul hotelier le cumpărase de la familiile vechi şi le transplantase în Inima Întunericului. Jucării ale Istoriei în care să se joace turiştii bogaţi. Ca snopii de orez din visul lui Iosif, ca o grămadă de băştinaşi nerăbdători înfăţişându-şi petiţiile unui magistrat englez, casele cele vechi fuseseră aranjate în jurul Casei Istoriei în poziţii de apărare. *Moştenirea,* se numea hotelul.

Oamenilor Hotelului le plăcea să le spună oaspeţilor că cea mai veche dintre casele de lemn, cu magazia ei etanşă, lambrisată, în care putea să încapă suficient orez pentru a hrăni un an o armată întreagă, fusese casa strămoşească a Tovarăşului E. M. S. Namboodiripad, „Mao Zedong al Keralei", le explicau ei neiniţiaţilor. Mobilierul şi obiectele decorative dobândite o dată cu casa erau expuse. O umbrelă din

trestie, o canapea din răchită. O ladă de zestre din lemn. Erau prevăzute cu etichete edificatoare pe care scria *Umbrelă tradiţională din Kerala* şi *Ladă tradiţională de zestre.*

Aşadar, acolo se ajunsese atunci, Istoria şi Literatura raliate comerţului. Kurtz şi Karl Marx dându-şi mâna pentru a saluta oaspeţii bogaţi de îndată ce coborau din bărci.

Casa Tovarăşului Namboodiripad funcţiona ca sală de mese a hotelului, unde turişti în costume de baie, pe jumătate arşi de soare, îşi sorbeau laptele de nucă fragedă de cocos (servită în coajă), iar foştii comunişti, care lucrau acum ca ospătari servili în costume populare colorate, se plecau uşor îndărătul tăvilor lor cu băuturi.

Seara (pentru Parfumul Regional), turiştii erau trataţi cu spectacole *kathakali* trunchiate („Putere redusă de concentrare", le explicau dansatorilor Oamenii Hotelului). Astfel, poveştile străvechi erau fragmentate şi amputate. Legende clasice de şase ore erau condensate în pastile de douăzeci de minute.

Spectacolele erau puse în scenă lângă piscină. în timp ce toboşarii băteau toba, iar dansatorii dansau, oaspeţii hotelului se hârjoneau în apă împreună cu copiii lor. În timp ce Kunti îi dezvăluia lui Karna, pe malul râului, secretul ei, cupluri amoroase se ungeau reciproc cu ulei de plajă. În timp ce taţii jucau cu fiicele lor adolescente nubile jocuri sexuale sublimate, Poothana îl alăpta pe tânărul Krishna la pieptul ei otrăvit. Bhima îl eviscera pe Dushasana şi spăla părul lui Draupadi cu sângele lui.

Veranda din spatele Casei Istoriei (unde se reunise un detaşament de poliţişti Tangibili, unde fusese arsă o gâscă gonflabilă) fusese închisă şi transformată în bucătăria de vară a hotelului. Acum lucrul cel mai rău care se petrecea acolo erau kebaburile şi crema de zahăr ars. Teroarea ţinea de trecut. Învinsă de mirosul mâncării. Redusă la tăcere de bucătarii care fredonau. Tocatul vesel al usturoiului şi ghimbirului. Scoaterea măruntaielor mamiferelor mici — porci, capre. Tăiatul cărnii în cubuleţe. Curăţatul peştilor de solzi.

Ceva zăcea îngropat în pământ. Sub iarbă. Sub douăzeci şi trei de ani de ploaie de iunie.

Un lucruşor uitat.

Nimic de care lumea să ducă lipsă.

Un ceas de copil, din plastic, cu orele vopsite pe el.

Arăta două fără zece.

O ceată de copii o urmă pe Rahel în plimbarea ei.

— Salut, hippie, ziseră ei douăzeci şi cinci de ani prea târziu. Cumtecheamă?

Apoi, cineva aruncă spre ea cu o pietricică, şi copilăria ei fugi, fluturându-şi braţele firave.

Pe drumul de întoarcere, înconjurând Casa din Ayemenem, Rahel ieşi în drumul principal. Şi aici, casele se înmulţiseră precum ciupercile, şi doar faptul că se înălţau sub copaci şi că drumeagul îngust ce se desprindea din drumul principal şi ducea la ele era impracticabil pentru autovehicule mai dădeau Ayemenem-ului aparenţa liniştii rurale. În realitate, populaţia lui crescuse la aceea a unui mic orăşel. Dincolo de faţada fragilă de verdeaţă trăia o mare de oameni care se puteau aduna cât ai clipi din ochi. Pentru a omorî în bătaie un şofer de autobuz neglijent. Pentru a spulbera parbrizul unei maşini care îndrăznise să se aventureze pe străzi în ziua unui marş al Opoziţiei. Pentru a fura insulina importată a lui Baby Kochamma şi gogoşile ei umplute cu cremă, aduse tocmai de la Bestbakery din Kottayam.

În faţa tipografiei Lucky Press, Tovarăşul K. N. M. Pillai stătea lângă zidul împrejmuitor şi discuta cu oamenii aflaţi de cealaltă parte a zidului. Braţele Tovarăşului K. N. M. Pillai erau încrucişate pe piept, şi îşi strângea subsuorile cu un gest posesiv, de parcă cineva i-ar fi cerut să i le împrumute şi el tocmai refuzase. Omul de dincolo de zid frunzărea un teanc de fotografii aflate într-o pungă de plastic, cu un aer de interes simulat. Fotografiile erau, în marea lor majoritate, poze ale fiului Tovarăşului K. N. M. Pillai, Lenin, care locuia şi lucra în Delhi pentru ambasadele daneză şi germană — se îngrijea de vopsitorie, instalaţii şi toate lucrările electrice. Pentru a înlătura orice temere pe care clienţii ar fi putut-o avea cu privire la orientarea lui politică, el îşi modificase uşor numele. Levin, îşi spunea acum. P. Levin.

Rahel încercă să treacă neobservată pe acolo. Era absurd din partea ei să îşi imagineze că ar fi putut reuşi.

— *Aiyyo,* Rahel Mol! spuse Tovarăşul K. N. M. Pillai, re- cunoscând-o instantaneu. *Orkunnilley?* Tovarăşul Unchi?

— *Oower,* zise Rahel.

îşi mai amintea de el? Îşi amintea, într-adevăr.

Nici întrebarea, nici răspunsul nu se voiau a fi altceva decât un preambul politicos la o conversaţie. Şi ea, şi el ştiau că există lucruri care pot fi uitate. Şi lucruri care nu pot — care stau pe rafturi prăfuite aidoma păsărilor împăiate cu ochi răi, privind ţintă lateral.

— Deci! zise Tovarăşul Pillai. Dacă nu mă înşel, eşti în Ameirica[21] acum?

— Nu, spuse Rahel. Sunt aici.

— Da, da, zise el cu un aer puţin nerăbdător, dar altfel în Ameirica, presupun?

Tovarăşul Pillai îşi descrucişă braţele. Sfârcurile lui priveau peste zidul despărţitor la Rahel ca ochii trişti ai unui St. Bernard.

— Aţi recunoscut-o? îl întrebă Tovarăşul Pillai pe omul cu

fotografiile, arătând cu bărbia spre Rahel.

Omul nu o recunoscuse.

— Fiica fiicei bătrânei Kochamma de la Murături Paradis, zise Tovarăşul Pillai.

Omul avu un aer încurcat. Era evident un străin. Şi nici nu consuma murături. Tovarăşul Pillai încercă o abordare diferită.

— Punnyan Kunju? întrebă el. Patriarhul din Antiohia apăru fugar pe cer — şi îşi flutură mâna veştedă.

Lucrurile începură să se lege pentru omul cu fotografiile. Încuviinţă entuziasmat.

— Fiul lui Punnyan Kunju? Benaan John Ipe? Care obişnuia să stea la Delhi? spuse Tovarăşul Pillai.

—*Oower, oower, oower*, spuse omul.

— Fiica fiicei lui este dânsa. Acum în Ameirica.

Cel care încuviinţa dădu din cap atunci când genealogia lui Rahel îi deveni clară.

— *Oower, oower, oower.* Acum în Ameirica, da.

Nu era o întrebare. Era pură admiraţie.

Îşi aminti vag o răbufnire de scandal. Uitase detaliile, dar îşi amintea că implicase sex şi moarte. Apăruse în ziare. După o scurtă tăcere şi o altă serie de mici încuviinţări din cap, omul îi întinse Tovarăşului Pillai punga cu fotografii.

— Bineatunci, tovarăşe, eu plec.

Avea un autobuz de prins.

— Deci!

Zâmbetul Tovarăşul Pillai deveni mai larg când îşi concentră, ca un reflector, întreaga atenţie asupra lui Rahel. Gingiile îi erau surprizător de roz, recompensa unei vieţi întregi de vegetarianism neabătut. Era genul de om despre care cu greu ţi-ai fi putut imagina că fusese cândva un băieţel. Sau un bebeluş. Arăta de parcă s-ar fi *născut* la vârsta mijlocie. Cu un început de chelie.

— Soţul lui Mol? vru el să ştie.

— N-a venit.

— Vreo fotografie?

— Nu.

— Numele?

— Larry. Lawrence.

— *Oower.* Lawrence.

Tovarăşul Pillai încuviinţă din cap de parcă ar fi fost de acord cu asta. De parcă, dată fiind posibilitatea unei opţiuni, era tocmai varianta pe care ar fi ales-o.

— Vreo odraslă?

— Nu, spuse Rahel.

— Încă în stadiul de planificare, presupun? Sau eşti gravidă?

— Nu.

— Unul e obligatoriu. Băiat fată. Orice, spuse Tovarăşul Pillai. Doi este, desigur, opţiunea ta.

— Suntem divorţaţi.

Rahel speră să îl reducă la tăcere.

— Di-vorţaţi[22]?

Vocea i se ridică într-un registru atât de înalt, încât i se sparse la semnul de întrebare. Pronunţă chiar cuvântul de parcă ar fi fost o formă de moarte.

— Este extrem de regretabil, spuse el, când îşi reveni. Recurgând, pentru nu se ştie ce motiv, la un limbaj necaracteristic, livresc. Extremdereg-retabil.

Tovarăşului Pillai îi trecu prin cap ideea că generaţia aceasta plăteşte poate pentru decadenţa burgheză a strămoşilor.

Unul era nebun. Celălalt di-vorţat. Probabil steril.

Poate *aceasta* era adevărata revoluţie. Burghezia creştină începuse să se autodistrugă.

Tovarăşul Pillai coborî glasul de parcă i-ar fi ascultat cineva, deşi nu mai era nimeni acolo.

— Şi Mon? şopti el confidenţial. Ce mai face?

— Bine, spuse Rahel. E bine.

Bine. Subţire şi de culoarea mierii. Îşi spală hainele cu săpun sfărâmicios.

— *Aiyyo paavam,* şopti Tovarăşul Pillai, şi sfârcurile îi căzură într-o spaimă falsă. Bietul băiat.

Rahel se întreba ce avea el de câştigat interogând-o atât de amănunţit, pentru ca apoi să îi ignore cu totul răspunsurile. Era clar că nu aştepta adevărul de la ea, dar de ce nu încerca măcar să se prefacă?

— Lenin e acum în Delhi, spuse în cele din urmă Tovarăşul Pillai, incapabil să îşi ascundă mândria. Lucrează pentru ambasade străine. Uite!

Îi întinse lui Rahel punga de celofan. Fotografiile erau, în marea lor majoritate, fotografii ale lui Lenin şi ale familiei sale. Soţia lui, copilul lui, scuter lui Bajaj nou. Era una care îl înfăţişa pe Lenin dând mâna cu un bărbat foarte bine îmbrăcat, foarte roz.

— Primul Secretar german, zise Tovarăşul Pillai.

Păreau veseli în fotografii, Lenin şi soţia lui. De parcă ar fi avut un frigider nou în sufragerie şi un avans dat pentru un apartament pe credit.

Rahel îşi aminti incidentul care îl făcuse pe Lenin să ia forma unei Persoane Reale pentru ea şi Estha, când încetaseră să îl mai privească ca pe un simplu alt pliu al sariului mamei sale. Ea şi Estha aveau cinci ani, Lenin avea poate trei sau patru ani. Se întâlniseră la Clinica Dr.

Verghese Verghese (Palpatorul Mamelor şi pediatrul cel mai vestit din Kottayam). Rahel era cu Ammu şi Estha (care insistase să vină şi el). Lenin era cu mama lui, Kalyani. Atât Rahel, cât şi Lenin se plângeau de acelaşi lucru — Obiecte Străine Vârâte în Nas. Acum părea o coincidenţă extraordinară, dar atunci, nu se ştie de ce, nu păruse. Era curios cum politica se ascundea până şi în ceea ce alegeau copiii să îşi îndese în nas. Ea, nepoata unui Entomolog Imperial, el, fiul unui lucrător de partid din cadrul organizaţiilor de masă ale Partidului Marxist. Deci, ea avea o mărgea de sticlă, el un bob verde de mazăre.

Sala de aşteptare era plină.

De după perdeaua doctorului, glasuri sinistre murmurau, întrerupte de urletele copiilor dezlănţuiţi. Se auzi un pocnet de sticlă şi metal, şi susurul şi bolborositul apei care fierbea. Un băiat se juca cu plăcuţa de lemn *Doctorul este ÎNĂUNTRU/Doctorul este PLECAT* de pe perete, făcând pancarta de alamă să alunece în sus şi în jos. Un bebeluş cu febră sughiţa la sânul mamei. Ventilatorul de plafon se învârtea lent, despicând aerul vâscos, speriat, într-o spirală nesfârşită care se răsucea lent pe pardoseală ca o coajă jupuită de cartof ce nu se mai termina.

Nimeni nu citea revistele.

De dincolo de perdeaua sărăcăcioasă întinsă de-a curmezişul pragului uşii care ducea direct în stradă venea toc- toc-ul necruţător al picioarelor lipsite de corp, vârâte în papuci. Lumea zgomotoasă, lipsită de griji a Celor care Nu Aveau Nimic în Nas.

Ammu şi Kalyani schimbară copiii. Nasurile fură împinse în sus, capetele lăsate pe spate şi întoarse spre lumină pentru a vedea dacă o mamă putea zări ceea ce nu reuşise cealaltă. Când asta nu dădu rezultat, Lenin, îmbrăcat ca un taxi — cămaşă galbenă, şort negru din supraelastic — reveni în poala de nailon a mamei sale *(şi* la pachetul lui de pastile de gumă de mestecat). Se aşeză pe florile sariului şi din acea poziţie inatacabilă de putere urmări impasibil scena, îşi înfundă adânc arătătorul stâng în nara neobturată şi respiră zgomotos pe gură. Avea o cărare frumoasă. Părul îi era lipit de cap cu ulei ayurvedic. Pastilele de gumă de mestecat erau ale lui, să le *ţină* până îl consulta doctorul şi să le consume după aceea. Totul mergea aşa cum trebuie în lume. Probabil că era cam prea mic să ştie că Atmosfera din Sala de Aşteptare, plus Ţipetele din Spatele Perdelei, ar fi trebuit să ducă, în mod logic, la o Frică Sănătoasă de dr V. V.

Un şobolan cu umerii acoperiţi de păr ţepos făcu mai multe incursiuni preocupate între uşa doctorului şi fundul dulapului din sala de aşteptare.

O soră medicală apăru şi dispăru prin uşa cu perdea zdrenţuită a doctorului. Scoase la iveală arme ciudate. O fiolă micuţă. Un dreptunghi din sticlă cu o pată de sânge pe el. Un tub de analize cu urină sclipitoare, luminat indirect. O tavă din inox cu ace fierte. Părul

de pe picioare îi era presat ca sârma în spirală de ciorapii albi, transparenţi. Tocurile late ale sandalelor ei albe, scâlciate, erau tocite spre interior, făcându-i picioarele să alunece unul spre celălalt. Agrafe negre, strălucitoare, ca nişte şerpi întinşi, îi fixau de capul unsuros boneta de soră.

Părea să aibă filtre antişobolan la ochelari. Nu păru să remarce şobolanul cu umeri ţepoşi nici măcar atunci când acesta trecu iute chiar pe lângă picioarele ei. Mormăia nume cu un glas grav, de bărbat: „A. Ninan... S. Kusumalatha... B. V. Roshini... N. Ambady." Ignora aerul tensionat, învolburat.

Ochii lui Estha erau cât cepele, speriaţi. Era fascinat de indicatorul cu *Doctorul este ÎNĂUNTRU/Doctorul este PLECAT*.

Rahel fu cuprinsă de un val de panică.

— Ammu, hai să mai încercăm o dată.

Ammu prinse cu o mână ceafa lui Rahel. Cu degetul mare învelit în batistă, astupă nara fără biluţă în ea. Toţi ochii din sala de aşteptare erau întorşi spre Rahel. Urma să fie spectacolul vieţii ei. Expresia lui Estha pregătit să îşi sufle nasul. Fruntea i se încreţi toată şi inspiră adânc.

Rahel îşi adună toate puterile. *Te rog, Doamne, fă-o să iasă.* Din vârfurile degetelor de la picioare, din adâncul inimii, suflă în batista mamei ei.

Şi, într-un torent de mucus şi uşurare, ieşi. O biluţă mică, mov, într-un înveliş lucitor de mucus. La fel de mândră ca o perlă într-o stridie. Copiii se adunară în jurul ei să o admire. Băiatul care se juca cu pancarta era plin de dispreţ.

—Puteam să fac asta fără probleme! anunţă el.

— Încearcă numai şi ai să vezi ce palmă primeşti, spuse mama lui.

— Domnişoara Rahel! strigă sora privind în jur.

— A ieşit! îi spuse Ammu femeii. A ieşit.

Întinse batista mototolită. Sora habar nu avea ce voia să spună Ammu.

— E în regulă. Plecăm, spuse Ammu. Biluţa a ieşit.

— Următorul, zise sora, şi închise ochii îndărătul filtrelor ei antişobolan. („Sunt fel de fel de oameni", îşi spuse ea.) S. V. S. Kurup!

Băiatul dispreţuitor scoase un urlet când mama îl împinse în cabinetul doctorului.

Rahel şi Estha părăsiră triumfători clinica. Micul Lenin rămase în urmă pentru ca dr Verghese Verghese să îi sondeze nara cu instrumentele sale reci şi pe mama lui cu altele, mai moi.

Acesta era Lenin pe vremea aceea.

Acum avea o casă şi un scuter Bajaj. O soţie şi o *progenitură*.

Rahel îi înapoie Tovarăşului Pillai punga cu fotografii şi încercă să

plece.

— Un min't, zise Tovarăşul Pillai. Era ca un paparazzo într-un tufiş. Momind oamenii cu sfârcurile şi băgându-le apoi pe gât fotografii cu fiul lui. Frunzări teancul de fotografii (un ghid pictorial al Vieţii-lui-Lenin-într-un-Minut) până la ultima poză. *Orkunnundo?*

Era o fotografie veche, alb-negru. Una pe care Chacko o făcuse cu aparatul lui Rolleiflex pe care Margaret Kochamma i-l adusese drept cadou de Crăciun. Apăreau în ea toţi patru. Lenin, Estha, Sophie Mol şi ea, stând în faţa verandei Casei din Ayemenem. În spatele lor, decoraţiunile de Crăciun ale lui Baby Kochamma atârnau din tavan în ghirlande. O stea de carton era legată de un bec. Lenin, Rahel şi Estha arătau ca nişte animale speriate surprinse de farurile unei maşini. Cu genunchii lipiţi unul de altul, cu zâmbetele îngheţate pe chip, cu braţele înţepenite de-o parte şi de alta a trupului, cu pieptul răsucit pentru a fi cu faţa la fotograf. De parcă statul într-o parte ar fi fost un păcat.

Numai Sophie Mol, cu un teatralism de Lumea întâi, îşi pregătise o poză specială pentru fotografia tatălui ei biologic. Îşi întorsese genele pe dos pentru ca ochii să îi arate ca nişte petale de carne cu vinişoare roz (cenuşii într-o fotografie alb-negru). Purta dinţi falşi, proeminenţi, tăiaţi din coaja galbenă a unei lămâi dulci. Limba i se strecura printre dinţi şi avea fixat în vârf degetarul de argint al lui Mammachi. (Îl şterpelise în ziua în care sosise, şi jurase să îşi petreacă vacanţa bând doar dintr-un degetar.) Ţinea în fiecare mână câte o lumânare aprinsă. Un crac al blugilor ei evazaţi era ridicat pentru a expune un genunchi alb, osos, pe care fusese desenat un chip omenesc. Cu câteva minute înainte ca fotografia să fie făcută terminase să le explice cu răbdare lui Estha şi Rahel (respingând orice dovadă contrarie, fotografii, amintiri) că exista o şansă destul de mare ca ei să fie bastarzi, şi ce însemna, de fapt, cuvântul bastard. Faptul generase o descriere implicită, deşi nu tocmai corectă, a sexului. „Vezi, ce fac ei este..."

Asta era doar cu câteva zile înainte ca ea să moară.

Sophie Mol.

Băutoare din degetar.

Făcătoare de tumbe în sicriu.

Sosise cu zborul Bombay-Cochin. Cu pălărie, pantaloni evazaţi şi Iubită de la început.

Cangurii din Cochin

Pe aeroportul din Cochin, noii pantalonaşi bufanţi ai lui Rahel erau plini de buline şi încă apretaţi. Repetiţiile fuseseră făcute. Era Ziua Spectacolului. Punctul culminant al săptămânii *Ce O Să Spună Sophie Mol?*

Dimineaţa, la hotelul Regina Mării, Ammu — care visase noaptea delfini şi un adânc albastru — o ajută pe Rahel să îşi pună Rochiţa Spumoasă de Aeroport. Era una dintre acele aberaţii ruşinoase ale gustului lui Ammu, un nor de dantelă galbenă ţeapănă cu paiete mici argintii şi o fundă pe fiecare umăr. Fusta cu volănaşe era dublată cu vatir ca să stea bufantă. Rahel se temea că nu se potrivea suficient de bine cu ochelarii ei de soare.

Ammu îi întinse pantalonaşii apretaţi, asortaţi. Rahel, cu mâinile pe umerii lui Ammu, se vârî în pantalonaşii ei bufanţi noi (piciorul stâng, piciorul drept) şi o sărută pe Ammu pe fiecare gropiţă (obrazul stâng, obrazul drept). Elasticul îi plesni uşor abdomenul.

— Mulţumesc, Ammu, spuse Rahel.

— Mulţumesc? zise Ammu.

— Pentru rochiţa şi bufănţeii mei noi, spuse Rahel.

Ammu zâmbi.

— Cu plăcere, draga mea, spuse ea, dar cu tristeţe.

Cu plăcere, draga mea.

Molia de pe inima lui Rahel ridică un picioruş pufos. Apoi îl puse la loc. Picioruşul ei mic era foarte rece. *Mama ei o iubea ceva mai puţin.*

Camera de la Regina Mării mirosea a ouă şi a cafea-filtru.

În drum spre maşină, Estha îşi cără termosul Vultur cu apă fierbinte. Termosurile Vultur aveau pe ele Vulturi de vid cu aripile întinse şi un glob în gheare. Vulturii de vid, credeau gemenii, priveau cât era ziua de lungă lumea şi zburau toată noaptea în jurul recipientelor lor. Zburau fără zgomot, ca bufniţele, cu luna pe aripi.

Estha purta o cămaşă roşie, cu mâneci lungi şi guler ascuţit, şi pantaloni strâmţi negri. Moţul lui părea băţos şi surprins. Ca albuşul bătut spumă.

Estha — cu un oarecare temei, să recunoaştem — spuse că Rahel era caraghioasă în rochiţa ei de aeroport. Rahel îl pălmui, iar el

ripostă.

La aeroport nu îşi vorbiră.

Chacko, care de obicei purta *mundu,* îmbrăcase acum un costum caraghios de strâmt şi arbora un zâmbet larg. Ammu îi îndreptă cravata, ciudată şi strâmbă. Tocmai îşi luase micul dejun şi era satisfăcută.

Ammu zise:

— Ce s-a întâmplat deodată cu Omul Maselor?

O spuse însă cu gropiţele, deoarece Chacko era atât de entuziasmat. Atât de fericit.

Chacko n-o pocni.

Aşa că ea nu îl pocni la loc.

De la florăreasa de la Regina Mării Chacko cumpărase doi trandafiri roşii pe care îi ţinea cu grijă.

Stângaci.

Cu drag.

Magazinul aeroportului, ţinut de Corporaţia de Dezvoltare a Turismului din Kerala, era plin cu maharajahi Air India (mici medii mari), elefanţi din lemn de santal (mici medii mari) şi măşti din *papier-mâché* reprezentând dansatori *kathakali* (mici medii mari). Mirosul greu de lemn de santal şi de finet de subsuori (mici medii mari) plutea în aer.

În Sectorul Sosiri erau patru canguri din ciment în mărime naturală, cu marsupii din ciment, pe care scria FOLOSEŞTE-MĂ. În marsupiile lor, în loc de pui din ciment, aveau chiştoace de ţigară, chibrituri arse, capace de sticlă, coji de alune, pahare din carton mototolite şi gândaci.

Pete de scuipat plin de betel roşu le împânzeau, ca nişte răni proaspete, burţile de cangur.

Cangurii de Aeroport aveau guri roşii zâmbitoare.

Şi urechi cu margini roz.

Arătau de parcă, apăsându-i, ar fi spus „Ma-ma" cu voci de păpuşă mecanică.

Când avionul lui Sophie Mol apăru pe cerul albastru de la Bombay-Cochin, mulţimea se împinse în barele de fier pentru a vedea mai mult din toate.

Sectorul Sosiri era o grămadă de dragoste şi nerăbdare, deoarece zborul Bombay-Cochin era zborul cu care reveneau acasă toţi Reveniţii din Străinătate.

Familiile veniseră să îi întâmpine. Din toată Kerala. Făcând lungi călătorii cu autobuzul. De la Ranni, de la Kumili, de la Vizhinjam, de la Uzhavoor. Unii dintre ei îşi petrecuseră noaptea în aeroport, îşi

aduseseră şi de mâncare. Şi rondele de tapioca prăjită şi *chakka velaichathu*[23] pentru drumul de întoarcere.

Erau toţi acolo—*ammooms*[24] surde, arţăgoase, *appoopans*[25] artritici, soţiile înţepate, unchii ticăloşi, copiii cu capricii. Logodnicele pentru a fi reevaluate. Soţul profesoarei aşteptându-şi încă viza saudită. Surorile soţului profesoarei aşteptându-şi zestrea. Soţia gravidă a bobinatorului.

— Majoritatea din casta servitorilor, zise funest Baby Kochamma şi privi în altă parte, în timp ce o mamă, neintenţionând să îşi cedeze Locul cel Bun de la bară, îndreptă penisul copilaşului ei neatent spre o sticlă goală, în timp ce acesta zâmbea şi le făcea cu mâna oamenilor din jurul lui.

— Ssst... făcu mama lui.

La început stăruitor, apoi sălbatic. Însă copilul credea că el era Papa. Zâmbea şi făcea cu mâna şi zâmbea şi făcea cu mâna. Cu penisul într-o sticlă.

— Nu uitaţi că sunteţi Ambasadorii Indiei, le spuse Baby Kochamma lui Rahel şi Estha. Le veţi forma Prima Impresie despre ţara voastră.

Ambasadorii Gemeni bivitelini. Excelenţele Lor Ambasador E(lvis). Pelvis, şi Ambasador Î(nţepătoare). Insectă.

În rochia ei apretată de dantelă şi fântâna ei într-o *Dragoste-în-Tokio,* Rahel arăta ca o Zână a Aeroportului cu un gust îndoielnic. Era înghesuită de şolduri umede (aşa cum avea să fie din nou la o înmormântare într-o biserică galbenă) şi nerăbdare cumplită. Purta în inimă molia bunicului ei. Se întoarse cu spatele la pasărea gălăgioasă din oţel de pe cerul albastru care îi purta în ea verişoara, şi iată ce văzu: canguri cu gura roşie cu zâmbete rubinii străbăteau cu paşi de ciment pardoseala aeroportului.

Călcâi — Vârf
Călcâi — Vârf

Picioare lungi cu platfus.

Gunoiul aeroportului în recipientele lor pentru pui.

Cel mai mic îşi întinse gâtul cum fac bărbaţii din filmele englezeşti când îşi lărgesc cravata după orele de birou. Cel din mijloc scotocea în punga lui după un chiştoc lung de ţigară pe care să-l fumeze. Găsi într-o pungă întunecoasă din plastic o alună cashew veche. O ronţăise cu dinţii din faţă, ca un rozător. Cel mare clătină panoul cu *Corporaţia de Dezvoltare a Turismului din Kerala vă urează Bine Aţi Venit* cu o dansatoare *kathakali* făcând un *namasté.* Pe un alt panou, nezguduit de nici un cangur, scria *tinev-iţa-eniB ep atsaoC ănaidnI a roliinorriM.*

Urgent, Ambasador Rahel se afundă în mulţimea de oameni, îndreptându-se spre fratele ei şi co-Ambasador.

Estha, priveşte! Estha, priveşte!

Ambasador Estha nu privi. Nu vru să privească. Privea aterizarea plină de hudurcăieli cu termosul Vultur umplut cu apă de la robinet atârnat în jurul lui şi un sentiment abisal-de-abisuri-plin: Omul Oranjadă Limonadă ştia unde să-l găsească. În fabrica din Ayemenem. Pe malurile râului Meenachal.

Ammu privea cu geanta.

Chacko cu trandafirii lui.

Baby Kochamma cu negul de pe gâtul ei lipicios.

Apoi ieşiră oamenii Bombay-Cochin. Din aerul răcoros în aerul fierbinte. Oameni boţiţi, neteziţi in drum spre Sectorul Sosiri.

Şi iată-i, Reîntorşi din Străinătate, în costume care nu trebuie călcate şi cu ochelari curcubeu. Purtând în valizele lor Aristocratice sfârşitul sărăciei mistuitoare. Cu acoperişuri de ciment pentru casele lor acoperite cu stuf şi cu boilere pentru băile părinţilor. Cu sisteme de canalizare şi fose septice. Fuste maxi şi tocuri înalte. Mâneci bufante şi ruj. Mixere şi bliţuri automate pentru aparatele lor de fotografiat. Cu chei pe care să le numere şi dulapuri de încuiat. Cu poftă de *kappa*[26] şi *meen vevichathu*[27] pe care nu le mai mâncaseră de atâta vreme. Cu dragoste şi o dâră de ruşine că familiile venite să îi întâmpine erau atât de... atât de lălâi. *Priveşte cum sunt îmbrăcaţi! Cu siguranţă aveau haine, mai potrivite pentru aeroport! De ce au malayalezii aşa nişte dinţi groaznici?*

Şi chiar şi aeroportul în sine! Semănând mai curând cu autogara locală! Găinaţul de pe clădire! Oh, petele de scuipat de pe canguri!

Oho! India se duce de râpă!

Când lungile călătorii cu autobuzul şi şederile peste noapte la aeroport fură întâmpinate cu dragoste şi o dâră de ruşine, apărură mici fisuri, care aveau să crească şi să crească, şi înainte ca ei, Reîntorşii din Străinătate, să îşi dea seama, aveau să fie prinşi în capcană în afara Casei Istoriei, iar visele aveau să le fie revisate.

Apoi, acolo, printre costumele care nu trebuie călcate şi valizele strălucitoare, Sophie Mol.

Băutoare din degetar.

Făcătoare de tumbe în sicriu.

Păşi pe pistă, cu mirosul Londrei în păr. Pantalonii galbeni, evazaţi ca nişte clopoţei, îi fluturau spre spate în jurul gleznelor. Părul lung i se prelingea de sub pălăria de paie. O mână într-a mamei ei. Cealaltă legănându-se ca a unui soldat (stng, stng, stngdreptstng).

Era
O fată
Înaltă şi
Zveltă şi

Blondă
Părul ei
Părul ei
Avea culoarea delicată a
Ghim-mmm-birului (stângstăng, drept)
Era
O fată —

Margaret Kochamma îi spuse „Terminăodată".

Aşa că Terminăodată.

Ammu zise:

— O vezi, Rahel?

Se întoarse să îşi vadă fiica cu pantalonaşi bufanţi apretaţi conversând cu marsupialele. Se duse şi o aduse, mustrător. Chacko zise că nu o putea lua pe Rahel pe umeri deoarece ducea deja ceva. Doi roşii trandafiri.

Stângaci.

Cu drag.

Când Sophie Mol îşi făcu apariţia în Sectorul Sosiri, Rahel, copleşită de exaltare şi de obidă, îl ciupi tare pe Estha. Pielea lui între unghiile ei. Estha îi aplică o Brăţară Chinezească, prinzându-i încheietura braţului cu ambele mâini şi răsucindu-i pielea în sensuri opuse. Pielea îi deveni manşetă şi o duru. Când o linse, simţi gust de sare. Saliva de pe încheietura mâinii ei era răcoroasă şi liniştitoare.

Ammu nu remarcă asta.

De cealaltă parte a barelor înalte de fier care îi separau pe cei care întâmpinau de cei întâmpinaţi, şi pe Cei care Salutau de Cei Salutaţi, Chacko, radios, ţâşnind prin costum şi prin cravata strâmbă, se înclină spre noua lui fiică şi spre fosta lui soţie.

În gând, Estha zise „înclină-te".

— Bună Ziua, doamnelor, zise Chacko cu vocea lui de Citit cu Glas Tare (vocea de aseară cu care spusese *Dragoste. Nebunie. Speranţă. Bucurie Nemărginită)*. Cum a fost călătoria?

Şi Aerul fu plin de Gânduri şi Lucruri de Spus. Dar în momente ca acesta, ajung să fie spuse doar Lucrurile Mărunte. Lucrurile Mari zac înăuntru, nespuse.

— Spune Bună ziua şi Ce mai faci? îi zise Margaret Kochamma lui Sophie Mol.

— Bună ziua şi Ce mai faci? zise Sophie Mol printre barele de fier, fiecăruia în parte.

— Unul pentru tine şi unul pentru tine, spuse Chacko cu trandafirii săi.

— Şi Mulţumesc? îi zise Margaret Kochamma lui Sophie Mol.

— Şi Mulţumesc? îi spuse Sophie Mol lui Chacko, imitând semnul

de întrebare al mamei ei.

Margaret Kochamma o zgâlţâi puţin pentru impertinenţă.

— Cu plăcere, zise Chacko. Acum, daţi-mi voie să vă prezint pe toată lumea.

Apoi, mai mult pentru privitori şi pentru cei care trăgeau cu urechea, deoarece de fapt Margaret Kochamma nu avea nevoie de prezentări.

— Soţia mea, Margaret.

Margaret Kochamma zâmbi şi îşi clătină trandafirul înspre el. *Fosta soţie, Chacko!* Buzele ei articulară cuvintele, deşi glasul ei nu le rosti niciodată.

Oricine putea să observe că Chacko era un bărbat mândru şi fericit că a avut o soţie ca Margaret. Albă. Într-o rochie înflorată, imprimată, cu picioare sub ea. Şi pistrui-de-spate cafenii pe spate. Şi pistrui-de-braţe pe braţe.

Dar în jurul ei atmosfera era oarecum tristă. Iar dincolo de zâmbetul din ochii ei, Suferinţa era de un albastru proaspăt, lucitor. Din cauza unui groaznic accident de maşină. Din cauza unei găuri în Univers având forma lui Joe.

— Bună ziua, tuturor, spuse ea. Am sentimentul că vă cunosc de mult.

Bună zi uatuturor.

— Fiica mea, Sophie, spuse Chacko, şi râse mic, nervos, cu teama ca Margaret Kochamma să nu spună „Fosta fiică". Dar ea nu o făcu. Era un râs uşor de înţeles. Nu ca râsul Omului Oranjadă Limonadă pe care Estha nu îl înţelesese.

— 'mnă ziua, zise Sophie Mol.

Era mai înaltă decât Estha. Şi mai voinică. Ochii îi erau de un albastru-cenuşiu-albăstrui. Pielea ei pală avea culoarea nisipului. Însă părul de sub pălărie era frumos, arămiu intens. Şi da (oh, da!), avea nasul lui Pappachi aşteptând înăuntrul ei. Un nas-în-nas de Entomolog Imperial. Un nas de iubitor de molii. Îşi purta gentuţa şic adorată, Fabricată în Anglia.

— Ammu, sora mea, spuse Chacko.

Ammu îi adresă un „Bună ziua" de adult lui Margaret Kochamma şi un „Bună ziiiua" de copil lui Sophie Mol. Rahel privi cu ochi de şoim, încercând să vadă cât de mult o iubea Ammu pe Sophie Mol, dar nu reuşi.

Râsetele invadară ca o adiere bruscă Sectorul Sosiri. Sosise (Bombay-Cochin) Adoor Basi, cel mai popular şi mai iubit actor al filmului malayalamez. Încărcat cu o grămadă de pachete mici, greu de manevrat şi o adulaţie publică fără perdea, se simţea obligat să joace. Scăpa pachetele întruna spunând „*Ende Deivomay! Eee sadhanangal*".

Estha izbucni într-un hohot de râs înalt, încântat.

— Ammu, priveşte! Adoor Basi îşi scapă lucrurile! spuse Estha. Nu poate nici măcar să îşi care lucrurile!

— O face anume, zise Baby Kochamma, cu un accent britanic nou, ciudat. *Ignoră-l,* pur şi simplu.

— E un stardefilm, le explică el lui Margaret Kochamma şi lui Sophie Mol, făcându-l pe Adoor Basi să pară un Stard care mai era şi Efilm pe deasupra.

— Caută doar să atragă atenţia, spuse Baby Kochamma, şi refuză hotărât să îi fie distrasă atenţia.

Dar Baby Kochamma se înşela. Adoor Basi *nu căuta* să atragă atenţia. Încerca doar să merite atenţia pe care o atrăsese deja.

— Mătuşa mea, Baby, zise Chacko. Sophie Mol era nedumerită. O privea pe Baby Kochamma cu ochii cât cepele de atâta interes. Ştia de pui de vacă şi pui de câine. Pui de urs —da. (Curând avea să îi arate lui Rahel un pui de liliac.) Dar puii de *mătuşă* o derutau.[28]

Baby Kochamma zise „Bună ziua, Margaret" şi „Bună ziua, Sophie Mol". Spuse că Sophie Mol era atât de frumoasă, că îi amintea de un spirit al pădurii. De Ariel.

— Ştii cine a fost Ariel? o întrebă Baby Kochamma pe Sophie Mol. Ariel din *Furtuna*?

Sophie Mol spuse că nu.

— Unde suge albina, acolo sug şi eu? spuse Baby Kochamma.

Sophie Mol spuse că nu.

— Într-o cupă de ciuboţica-cucului stau?

Sophie Mol spuse că nu.

— *Furtuna* lui Shakespeare, insistă Baby Kochamma.

Toate astea erau menite, în primul rând, să-i aducă lui Margaret Kochamma dovada superiorităţii ei. Pentru a se departaja de casta servitorilor.

— Încearcă să se dea mare, şopti Ambasadorul E. Pelvis la urechea Ambasadorului I. Insectă.

Chicotele Ambasadorului Rahel izbucniră într-o bulă albastru-verzuie (culoarea muştei albastre) şi invadară aerul fierbinte din aeroport. Pffff! Fu sunetul pe care-l scoase.

Baby Kochamma îl văzu şi ştiu că Estha era cel care începuse.

— Şi acum, VIP-urile, spuse Chacko (folosindu-şi încă vocea de Citit cu Glas Tare).

— Nepotul meu, Esthapenn.

— Elvis Presley, zise drept răzbunare Baby Kochamma. Mă tem că suntem puţin în urmă aici.

Toţi îl priviră pe Estha şi râseră.

Dinspre tălpile pantofilor bej şi ascuţiţi ai Ambasadorului Estha urcă un sentiment de furie care se opri în zona inimii.

— Ce mai faci, Esthappen? spuse Margaret Kochamma.

— Binemulţumesc.

Glasul lui Estha era ursuz.

— Estha, zise afectuos Ammu, când cineva spune „Ce mai faci?" trebuie să spui „Mulţumesc bine, dar dumneavoastră?". Nu „Bine, mulţumesc". Haide, spune „Mulţumesc bine, dar DUMNEAVOASTRĂ?"

Ambasadorul Estha o privi pe Ammu,

— Haide, îi zise Ammu lui Estha. „Mulţumesc bine, dar DUMNEAVOASTRĂ?"

Ochii somnoroşi ai lui Estha.erau încăpăţânaţi.

Ammu spuse în malayalami:

— Ai auzit ce-am spus?

Ambasadorul Estha simţi fixaţi asupra lui nişte ochi albastrucenuşiu-albăstrui şi un nas de Entomolog Imperial. Nu avea în el un „Mulţumesc, dar DUMNEAVOASTRĂ?".

— Esthappen! zise Ammu şi în ea se trezi un sentiment de furie ce se opri la nivelul inimii. Un sentiment de Mult Mai Furios Decât este Nevoie. Se simţea oarecum umilită de această rebeliune publică în aria ei de jurisdicţie. Dorise o reprezentaţie fără incidente. Un premiu pentru copiii ei în competiţia de Conduită indo-britanică.

Chacko îi zise în malayalami lui Ammu:

— Te rog. Mai târziu. Nu acum.

Iar ochii furioşi ai lui Ammu, pironiţi asupra lui Estha, spuseră *Bine. Mai Târziu.*

Şi Mai Târziu deveni un cuvânt oribil, ameninţător, care îţi făcea pielea de găină.

Mai Târ Ziu.

Ca un clopot grav într-o fântână năpădită de muşchi. Tremurător şi păros. Ca picioarele moliei.

Piesa mersese prost. Ca murăturile în sezonul musonic.

—Şi nepoata mea, spuse Chacko. Unde este Rahel?

Privi în jur fără să o poată repera. Ambasador Rahel, incapabilă să facă faţă răsturnărilor de situaţie din viaţa ei, se înfăşurase ca un cârnat în perdeaua murdară a aeroportului şi nu avea de gând să se desfacă. Un cârnat cu sandale Bata.

— Ignor-o, pur şi simplu, spuse Ammu. Încearcă doar să atragă atenţia.

Ammu se înşela, la rândul ei. Rahel încerca doar să nu atragă atenţia pe care o merita.

— Bună, Rahel, ce mai faci? spuse Margaret Kochamma perdelei murdare de la aeroport.

— Mulţumesc bine, dar DUMNEAVOASTRĂ? răspunse printr-un murmur perdeaua cea murdară.

— Nu ai de gând să ieşi şi să spui Bună ziua? spuse Mardgaret Kochamma cu un glas blând de profesoară. (Ca al domnişoarei Mitten

înainte de a-l vedea pe Satan în ochii lor.)

Ambasador Rahel nu ieşea din perdea pentru că nu avea cum. Nu putea pentru că nu putea. Pentru că Totul mergea prost. Şi curând avea să fie un Mai Târ Ziu atât pentru ea, cât şi pentru Estha.

Plin de molii păroase şi de fluturi de gheaţă. Şi de clopote grave. Şi de muşchi.

Şi o Buhaham.

Perdeaua de la aeroport era o mare alinare şi un întuneric şi un scut.

— Ignor-o şi gata, spuse Ammu şi zâmbi silit.

Capul lui Rahel era plin de pietre de moară cu ochi albastru-cenuşiu-albăstrui.

Ammu o iubea acum şi mai puţin. Şi ajunsese să discute aspectele practice cu Chacko.

— Uite că vine bagajul! spuse radios Chacko. Fericit să scape.

— Hai, Sophiekins, hai să îţi luăm bagajele.

Sophiekins.

Estha îi privea avansând de-a lungul balustradei, împingând mulţimea care se dădea la o parte, intimidată de costumul lui Chacko şi de cravata lui strâmbă şi de atitudinea lui oarecum explozivă. Datorită mărimii burţii, Chacko se mişca într-un fel care îl făcea să pară că urcă întruna la deal. Negociind optimist pantele abrupte şi alunecoase ale vieţii. El mergea de această parte a balustradei, Margaret Kochamma şi Sophie Mol de cealaltă.

Sophiekins.

Omul Aşezat, cu şapcă şi epoleţi, intimidat la rândul lui de costumul Iui Chacko şi de cravata lui strâmbă, îi permise accesul în sectorul de recuperare a bagajelor.

Când nu mai rămase nici o bară între ei, Chacko o sărută pe Margaret Kochamma, după care o luă pe Sophie Mol în braţe.

— Ultima dată când am făcut-o, efortul mi-a fost răsplătit printr-o cămaşă udă, spuse Chacko şi râse. O îmbrăţişa şi o îmbrăţişa şi o îmbrăţişă. Îi sărută ochii albastru-cenuşiu-albăstrui, nasul de entomolog, părul castaniu-arămiu sub pălărie.

Atunci Sophie Mol îi spuse lui Chacko:

— Ummm... iartă-mă? Crezi că ai putea să mă pui acum jos? Eu mmm... nu sunt obişnuită să fiu ţinută în braţe.

Aşa că Chacko o puse jos.

Ambasador Estha văzu (cu ochi încăpăţânaţi) cum costumul lui Chacko era dintr-o dată mai larg, mai puţin tensionat.

Şi în timp ce Chacko lua bagajele, la fereastra cu perdeaua murdară Mai Târ Ziu deveni Acum.

Estha văzu cum negul de pe gâtul lui Baby Kochamma îşi lingea buzele şi palpita cu o anticipare delicioasă. *Der-su- orţi, der-soart.* Îşi schimba culoarea ca un cameleon, Der-ver- de, der-negru-albăstrui, der-galben-muştar.

Gemeni la ceai
Vor fi

— În regulă, spuse Ammu. Ajunge. Amândoi. Ieşi *afară* de acolo, Rahel!

În perdea, Rahel închise ochii şi se gândi la râul verde, la peştii tăcuţi care înoată în adâncuri şi la aripile transparente ale libelulelor (care pot vedea dincolo de ele) în soare. Se gândi la cea mai norocoasă undiţă a ei, pe care Velutha o făcuse special pentru ea. Bambus galben cu o plută care se scufunda de fiecare dată când vreun peşte prostuţ o lua la întrebări. Se gândi la Velutha şi îşi dori să fi fost cu el.

Atunci Estha o descurcă. Cangurii de ciment îi priveau.

Ammu se uită la ei. Aerul era liniştit, cu excepţia sunetului negului pulsatil de pe gâtul Iui Baby Kochamma.

— Ei, spuse Ammu.

Şi era într-adevăr o întrebare. Ei?

Şi nu avea răspuns.

Ambasador Estha privi în jos şi observă că pantofii lui (din care se ridica sentimentul de furie) erau bej şi ascuţiţi. Ambasador Rahel privi în jos şi văzu că în sandalele ei Bata degetele de la picioare încercau să se desprindă unul de altul. Smucindu-se pentru a se alătura picioarelor altcuiva. Şi că ea nu le putea opri. Curând va fi fără degete la picioare si va avea un bandaj ca al leprosului de la barieră.

— Dacă vreodată, spuse Ammu, şi vorbesc *serios* când spun VREODATĂ, dacă vreodată mai sunteţi neascultători în Public, am să am grijă să fiţi trimişi undeva unde veţi învăţa al naibii de bine cum să vă purtaţi. E clar?

Când Ammu era cu adevărat furioasă, spunea Al Naibii de Bine. Al

naibii de bine era un puţ adânc cu oameni morţi în el.

— Este. Clar? spuse din nou Ammu.

Ochi speriaţi şi o fântână priviră spre Ammu.

Ochi somnoroşi şi un moţ mirat priviră spre Ammu.

Două capete încuviinţară de trei ori.

Da. Este. Clar.

Însă Baby Kochamma nu era satisfăcută de eşecul unei situaţii care fusese atât de plină de potenţial. Dădu din cap.

— Ce să spun! zise ea.

Ce să spun!

Ammu se răsuci spre ea, iar întoarcerea capului ei era o întrebare.

— E inutil, zise Baby Kochamma. Sunt şmecheri. Sunt necivilizaţi, mincinoşi. Devin imposibili. Nu te poţi înţelege cu ei.

Ammu se întoarse din nou spre Estha şi Rahel şi ochii îi erau nişte nestemate tulburi.

— Toţi spun că un copil are nevoie de un Baba. Iar eu spun că nu. Nu copiii *mei.* Ştiţi de ce?

Două capete încuviinţară.

— De ce? Spuneţi-mi! zise Ammu.

Şi nu laolaltă, ci aproape, Esthappen şi Rahel spuseră:

— Pentru că eşti Ammu a noastră şi Baba al nostru şi ne iubeşti îndoit.

— Mai mult decât Îndoit, zise Ammu. Aşa că amintiţi-vă ce v-am spus. Sentimentele oamenilor sunt preţioase. Şi atunci când nu mă ascultaţi în Public, *toată* lumea rămâne cu o impresie greşită.

— Ce Ambasadori şi jumătate aţi fost! zise Baby Kochamma.

Ambasador E. Pelvis şi Ambasador I. Insectă îşi plecară capetele.

— Şi încă ceva, Rahel, zise Ammu, cred că e momentul să înveţi diferenţa dintre CURAT şi MURDAR. Mai ales în ţara asta.

Ambasador Rahel privi în pământ.

— Rochia ta este — era — CURATĂ**,** spuse Ammu. Perdeaua aceea este MURDARĂ. Cangurii aceia sunt MURDARI, Mâinile tale sunt MURDARE.

Rahel era speriată de felul în care Ammu spunea CURAT şi MURDAR atât de tare. De parcă ar fi vorbit cu un surd.

— Acum, vreau să mergeţi şi să spuneţi Bună ziua *cum se cuvine,* spuse Ammu. Faceţi asta sau nu?

Două capete încuviinţară de două ori.

Ambasador Estha şi Ambasador Rahel se îndreptară spre Sophie Mol.

— Unde crezi că sunt trimişi oamenii să se Comporte Al Naibii de Bine? o întrebă şoptit Estha pe Rahel.

— La Guvern, şopti drept răspuns Rahel, pentru că ştia

— Ce mai faci? îi spuse Estha lui Sophie Mol, suficient de tare pentru ca Ammu să audă.

— Ce să fac, casc şi tac, îi şopti Sophie Mol lui Estha. Învăţase asta la şcoală, de la o colegă pakistaneză.

Estha se uită la Ammu.

Privirea lui Ammu spunea Nu Are Importanţă Atâta Vreme Cât Ai Făcut Ceea Ce Trebuia.

In drum spre parcarea aeroportului, Vremea toridă li se strecura în haine şi umezea pantalonaşii bufanţi apretaţi. Copiii rămaseră în urmă, mişunând printre maşinile parcate şi taxiuri.

— A voastră vă loveşte? întrebă Sophie Mol.

Rahel şi Estha, nefiind siguri unde bătea această întrebare, nu spuseră nimic.

— A mea, da, zise Sophie Mol, invitându-i să răspundă la rândul lor.

— A noastră, nu, zise Estha loial.

— Norocosule, spuse Sophie Mol.

Norocosul băiat bogat cu bandăbuzuna'. Şi fabrica unei bunici de moştenit. Fără griji.

Trecură de greva de avertisment a Sindicatului Muncitorilor Clasa III de la Aeroport — grevă a foamei de o zi. Și pe lângă oamenii privind greva foamei de o zi — grevă de avertisment a Sindicatului Muncitorilor Clasa III de la Aeroport.

Şi pe lângă oamenii care îi priveau pe oamenii ce priveau oa menii.

Pe un panou mic de tablă de pe un arbore *banian*[29] scria *Pentru plângeri referitoare la bolile venerice adresaţi-vă dr O. K. Joy.*

— Pe cine iubeşti tu Cel Mai Mult pe Lume? o întrebă Rahel pe Sophie Mol.

— Joe, răspunse Sophie Mol fără ezitare. Tatăl meu. A murit acum două luni. Am venit aici ca să ne Revenim de pe urma Şocului.

— Dar Chacko este tatăl tău, zise Estha.

— Este doar tatăl-meu-cel-*adevărat,* zise Sophie Mol. Joe e tatăl meu. El nu mă loveşte niciodată. Abia dacă se întâmplă.

— Cum te-ar putea lovi dacă e mort? întrebă, rezonabil, Estha.

— Unde este tatăl *vostru*? vru să ştie Sophie Mol.

— Este... şi Rahel privi spre Estha cerându-i ajutor.

— ...plecat, zise Estha.

— Să îţi spun lista mea? o întrebă Rahel pe Sophie Mol.

— Dacă vrei, zise Sophie Mol.

„Lista" lui Rahel era o tentativă de-a face ordine în haos. O revizuia neîncetat, sfâşiată veşnic între dragoste şi datorie. Nu era, sub nici o formă, o măsură reală a sentimentelor ei.

— Întâi Ammu şi Chacko, zise Rahel. Apoi Mammachi...

— Bunica noastră, o lămuri Estha.

— *Mai Mult* decât fratele tău? întrebă Sophie Mol.

— Noi nu intrăm în discuţie, zise Rahel. Şi, oricum, el s-ar putea transforma. Aşa zice Ammu.

— Ce vrei să spui? Să se transforme în ce? întrebă Sophie Mol.

— Într-un Porc Şovin, zise Rahel.

— Foarte puţin probabil, spuse Estha.

— Oricum, după Mammachi, Velutha, şi apoi...

— Cine este Velutha? vru să ştie Sophie Mol.

— Un bărbat pe care îl iubim, zise Rahel. Şi după Velutha, tu, spuse Rahel.

— Eu? De ce mă iubeşti? zise Sophie Mol.

— Pentru că suntem verişoare primare. Aşa că trebuie, zise Rahel pioasă.

— Dar nici măcar nu mă cunoşti, spuse Sophie Mol. Şi, oricum, eu nu te iubesc.

— Dar ai s-o faci atunci când ai să ajungi să mă cunoşti, spuse încrezătoare Rahel.

— Mă îndoiesc, zise Estha.

— De ce nu? spuse Sophie Mol.

— De aia, zise Estha. Şi, oricum, după toate probabilităţile, va fi o pitică.

De parcă a iubi o pitică ar fi fost în afara oricărei discuţii.

— Ba nu, zise Rahel.

— Ba da, spuse Estha.

— Ba nu.

— Ba da.

— Ba nu.

— Ba da. Suntem gemeni, îi explică Estha lui Sophie Mol, şi vezi cât de scundă este ea faţă de mine.

Îndatoritoare, Rahel inspiră adânc, îşi scoase pieptul în afară şi îşi lipi spatele de al lui Estha în parcarea aeroportului, ca Sophie Mol să vadă cu cât era mai scundă.

— Poate că vei fi o liliputană, sugeră Sophie Mol. Asta înseamnă mai înaltă decât o pitică şi mai scundă decât... o Făptură Umană.

Tăcerea era nesigură în privinţa compromisului.

În pragul .Sectorului Sosiri, o siluetă vagă în formă de cangur cu gura roşie îi făcu semn cu laba de ciment doar lui Rahel. Săruturile de ciment zumzăiau prin aer ca nişte mici elicoptere.

— Ştiţi să mergeţi dând din fund? se interesă Sophie Mol.

— Nu. în India noi nu dăm din fund când mergem, spuse Ambasador Estha.

— Ei bine, noi o facem în Anglia, zise Sophie Mol. Toate manechinele o fac. La televizor. Priviţi —e uşor.

Şi toţi trei, cu Sophie Mol în frunte, merseră balansându-şi

funduleţul prin parcarea aeroportului, legănându-se ca nişte manechine, cu termosurile Vultur şi gentuţele şic Fabricate-în-Anglia săltându-le în jurul şoldurilor. Pitici umezi mergând înalt.

Umbrele li se mişcau în urmă. Avioane argintii pe cerul albastru al unei biserici, ca moliile într-o rază de lumină.

Plymouth-ul azuriu cu coadă de rândunică avu un zâmbet pentru Sophie Mol. Un zâmbet de bară de protecţie cromată de rechin.

Un zâmbet-de-maşină Murături Paradis.

Când zări portbagajul cu recipientele de murături şi lista produselor Paradis pictate pe el, Margaret Kochamma zise:

— O, Doamne! Mă simt de parca aş fi într-o reclamă!

Spunea adesea Oh, Doamnei

— Oh, Doamne! Oh, Doamneohdoamne!

— Nu ştiam că faceţi şi felii de ananas! spuse ea. Sophie adoră ananasul, nu-i aşa, Soph?

— Uneori, spuse Sophie Mol. Şi uneori nu.

Margaret Kochamma se urcă în reclamă cu pistruii ei bruni de pe spate şi cu pistruii ei de pe braţe şi cu rochia ei înflorată cu picioare dedesubt.

Sophie Mol stătea în faţă, între Chacko şi Margaret Kochamma, doar pălăria zărindu-i-se dindărătul banchetei. Pentru că era fiica lor.

Rahel şi Estha stăteau în spate.

Bagajul era în portbagaj.

Portbagaj era un cuvânt frumos. *Rastel* era un cuvânt îngrozitor.

În apropiere de Ettumanoor trecură pe lângă un elefant de templu, mort, electrocutat de un cablu de înaltă tensiune căzut pe drum. Un inginer de la municipalitatea din Ettumanoor superviza evacuarea cadavrului. Trebuiau să fie cu mare băgare de seamă, deoarece decizia avea să slujească drept precedent pentru orice Evacuare Guvernamentală ulterioară de Cadavru de Pachiderm. Nu era o chestiune care să fie tratată cu superficialitate. Se aflau acolo o maşină de pompieri şi câţiva pompieri derutaţi. Ofiţerul municipal avea un dosar şi striga mult. Se mai afla acolo un cărucior de îngheţată *Joy* şi un om care vindea alune în conuri alungite de hârtie inteligent concepute, pentru ca în ele să nu încapă mai mult de opt sau nouă bucăţi.

Sophie Mol spuse:

— Uitaţi un elefant mort.

Chacko se opri să întrebe dacă nu era cumva Kochu Thomban (Micul Colţos), elefantul templului din Ayemenem care venea o dată pe lună la Casa din Ayemenem după nuci de cocos. I-au spus că nu era el.

Uşuraţi de faptul că era un străin şi nu un elefant pe care îl ştiau,

porniră mai departe.

— Suavă Domnului, zise Estha.

— *Slavă* Domnului, Estha, îl corectă Baby Kochamma.

Pe drum, Sophie Mol învăţă să recunoască prima adiere a mirosului greu de cauciuc neprocesat ce se apropia şi să îşi ţină strâns nările mult după trecerea camionului care îl transporta.

Baby Kochamma propuse un cântec de călătorie.

Estha şi Rahel trebuiră să cânte în engleză, cu glasuri ascultătoare. Degajat, de parcă nu ar fi fost obligaţi să îl repete toată săptămâna. Ambasador E. Pelvis şi Ambasador I. Insectă.

BucurAţi-vă întru Do-Omnul Me-Ereu
Şi din nou vă spun, bu-curAţi-vă.

Pro NUN ţi ia lor era perfectă.

Plymouth-ul gonea prin căldura verde de amiază, făcând reclamă conservelor pe capotă şi cerului albastru în coada sa de rândunică.

Imediat în afara Ayemenem-ului dădură peste un fluture verde ca varza (sau poate el dăduse peste ei).

Caiete pentru exerciţii de înţelepciune

În biroul lui Pappachi, fluturii şi moliile din insectar se dezintegraseră în grămezi mici de praf irizat ce se aşternuse pe fundul casetei de sticlă în care erau etalaţi, lăsând goale acele care îi trăseseră în ţeapă. Cu cruzime. Camera era năpădită de ciuperci şi căzută în paragină. Un cerc vechi, verde-neon, atârna de un cui în perete, uriaşa aură lepădată a unui sfânt. O coloană de furnici de un negru strălucitor traversau pervazul unei ferestre, cu fundul în sus, CA un şir de dansatoare într-unul din muzicalurile lui Busby Berkeley. Profilate în soare. Lucioase şi frumoase.

Rahel (pe un scaun, aflat pe o masă) scotocea într-un dulap cu cărţi cu uşi din sticlă opacă, murdară. Urmele picioarelor ei goale erau clare în praful de pe podea. Duceau de la uşă la masă (trasă lângă dulap), la scaun (tras lângă masă şi ridicat pe ea). Căuta ceva. Acum viaţa ei avea mărime şi contur. Avea semilune sub ochi şi o trupă de troli profilându-i-se la orizont.

Pe raftul cel mai de sus, legăturile de piele ale volumelor lui Pappachi cu *Bogăţia lumii insectelor Indiei* se desprinseseră de pe fiecare carte şi se ancoraseră încreţite una de alta ca azbestul. Peştişori argintii[30] îşi săpau galeriile în filele lor, adăpostindu-se la întâmplare, în funcţie de specie, şi transformând informaţia organizată în dantelă galbenă.

Rahel bâjbâi în spatele şirului de cărţi şi scoase la iveală lucrurile ascunse.

O scoică netedă şi una ţepoasă.

O cutie de plastic pentru lentile de contact. O pipetă portocalie.

Un crucifix de argint pe un şir de mărgele. Rozariul lui Baby Kochamma.

Îl ţinu în lumină. Fiecare mărgea îşi înşfăcă cu lăcomie tainul de soare.

O umbră căzu pe dreptunghiul luminat de soare de pe pardoseala biroului. Rahel se întoarse spre uşă cu şiragul ei de lumină.

— Imaginează-ţi. Mai este încă aici. L-am furat. După ce ai fost tu Returnat.

Cuvântul acela ieşi cu uşurinţă. *Returnat.* De parcă pentru asta erau făcuţi gemenii. Pentru a fi împrumutaţi şi returnaţi. Precum cărţile de la bibliotecă.

Estha nu îşi ridică privirea. Gândurile îi erau bântuite de trenuri. Obtura lumina care venea dinspre uşă. O gaură în Univers de forma lui Estha.

În spatele cărţilor, degetele mirate ale lui Rahel dădură peste încă ceva. O altă coţofană avusese aceeaşi idee. Îl scoase la lumină şi îl şterse de praf cu mâneca de la cămaşă. Era un pachet plat, învelit în plastic transparent şi lipit cu bandă adezivă. Pe un petic de hârtie din interior scria *Esthappen* şi *Rahel.* Cu scrisul lui Ammu.

În el erau patru caiete ferfeniţite. Pe copertele lor scria *Caiete pentru exerciţii de înţelepciune* cu loc pentru *Nume, Şcoală, Clasă, Materie.* Pe două figura numele ei, pe două acela al lui Estha.

În interiorul copertei din spate a unuia dintre ele o mână de copil scrisese ceva. Forma contorsionată a fiecărei litere şi spaţiul neregulat dintre cuvinte făceau dovada luptei pentru controlarea creionului rătăcitor, dotat cu voinţă proprie. Contrasta cu sentimentul lucid: *Eu o Urăsc pe Domnişoara Mitten şi Cred ca Chiuloţii Ei sunt RUPŢI.*

Pe coperta caietului, Estha îşi şterse numele cu salivă şi jupuise astfel jumătate din hârtie. Deasupra dezastrului scrisese cu creionul *Ne-cunoscut.* Esthappen Ne-cunoscut. (Numele lui de familie amânat Pe Moment, în timp ce Ammu alegea între numele soţului şi acela al tatălui ei.) În dreptul *Clasei* scria: *6 ani.* În dreptul *Materiei* scria: *Compunere.*

Rahel stătea cu picioarele încrucişate (pe scaunul de pe masă).

— Esthappen Ne-cunoscut, spuse ea.

Deschise cartea şi citi cu glas tare.

„Când Ulise se întoarse acasă fiul său veni şi spuse tată credeam că nu te mai întorci, mulţi prinţi veniră şi fiecare vru să se însoare cu Pene Lopa, dar Pene Lopa spuse că bărbatul care poate ţinti, prin cele douăsprezece inele mă poate lua de nevastă, şi toţi au eşuat. şi ulise veni la palat îmbrăcat ca un cerşetor şi întrebă dacă poate să încerce şi el. toţi bărbaţii râseră de el şi spuseră că dacă noi n-o putem face nici tu nu poţi. fiul lui ulise îi opri şi spuse lăsaţilsăncerce iar el luă arcul şi trase drept prin cele douăsprezece inele."

Sub aceasta erau corecturile unei lecţii anterioare.

Ferus	Învăța	Nici unul	Trăsuri	Podeț	Purtător	Consolidat
Ferus	*Învăța*	*Nice unul*	*Trăsuri*	*Podeț*	*Purtător*	*Consolidat*
Ferus	*Învăța*	*nice unul*				
Ferus	*Învăța*	*Nic unul*				

Râsul se undui pe marginile glasului lui Rahel. „întâi Siguranţa",

anunţă ea. Ammu trăsese cu creionul roşu o linie şerpuită până în josul paginii şi scrisese: *Margine? Şi pe viitor literele legate, te rog!*

„Când mergem pe stradă în oraş", continua circumspect povestea lui Estha, *„trebuie să mergem întotdeauna pe pavaj. Dacă mergi pe pavaj nu există trafic care să producă accidente, dar pe drumul principal este un trafic atât de pericolos încât poţi fi uşor lovit şi lăsat căzut în nesimtire sau infirm. Dacă îţi spargi capul sau îţi fracturezi şira spinării vei fi foarte nefericit. poliţiştii pot dirija circulaţia ca să nu fie prea mulţi invalizi care să meargă la spitul. Când ne dăm jos din autobuz trebuie să o facem doar după ce îl întrebăm pe tacsator ori vom fi răniţi şi le vom da de lucru medicilor. Meseria unui şofer este foarte fatlă. Famlia lui trebuie să fie foarte nestinilită pentru că şoferul poate uşor să moară."*

„Puşti morbid", îi spuse Rahel lui Estha. Când întoarse pagina, ceva îi intră în gât, îi smulse graiul, i-l scutură şi i-l înapoie fără marginile râzânde. Următoarea povestire a lui Estha se intitula *Mica Ammu.*

Cu un scris legat. Codiţele de la Y şi G erau încovoiate şi buclate. Umbra din prag stătea ca o stană de piatră.

„Sâmbătă am fost la o librărie din Kottayam să îi cumpărăm un cadou lui Ammu pentru că ziua ei de naştere e pe 17 noiembrie. I-am cumpărat un jurnal. L-am ascuns în dulp apoi a început să fie noapte. Apoi am spus ai vrea să vezi cadoul iar ea a spus da aş vrea să îl văd. şi noi am scris pe hârtie Pentru o Ammu Mică cu Dragoste de la Estha şi Rahel şi i l-am dat lui Ammu şi ea a spus ce cadou frumos este exact ce îmi doream şi apoi am stat puţin de vorbă şi am vorbit despre jurnal apoi am sărutat-o şi ne-am dus la culcare.

Am vorbit între noi şi ne-am culcat. Noi am avut un mic vis.

După ceva timp eu m-am sculat şi îmi era foarte sete şi m-am dus în camera lui Ammu şi am spus că mi-e sete. Ammu mi-a dat apă şi a spus vino să dormi cu mine. şi eu m-am întins în spatele lui Ammu şi i-am vorbit lui Ammu şi m-am culcat să dorm. După puţin m-am trezit şi am vorbit din nou şi după asta am avut o petrecere în miez de noapte. Am mâncat banane cu cafea şi portocale, după aceea a venit Rahel şi am mai mâncat două banane şi am sărutat-o pe Ammu pentru că era ziua ei după care i-am cântat mulţi ani trăiască. Apoi dimineaţa am primit de la Ammu haine noi drept cadou de mulţumire Rahel era o maharani şi eu eram Micul Nehru."

Ammu corectase greşelile de ortografie şi scrisese sub eseu: *Dacă Vorbesc cu cineva, mă poţi întrerupe numai dacă este foarte urgent. Când o faci, spune te rog „Îmi cer scuze". Te voi pedepsi aspru dacă nu respecţi aceste instrucţiuni. Fă-ţi te rog tema cu corecturile.*

Mica Ammu.

Care nu *îşi* făcuse niciodată corecturile.

Care trebuia să îşi facă bagajele şi să plece. Pentru că nu avea un Drept de Domiciliu I. Pentru că Chacko spusese că ea distrusese deja destul.

Care s-a întors la Ayemenem cu astm şi un hârâit în piept care suna

ca un bărbat îndepărtat strigând.

Estha nu a văzut-o niciodată astfel.

Sălbatică. Bolnavă. Tristă.

Când Ammu s-a întors ultima dată la Ayemenem, Rahel tocmai fusese exmatriculată de la Mănăstirea Nazareth (pentru că decorase baliga şi se izbise de fetele mai mari). Ammu îşi pierduse ultima din succesiunea ei de slujbe — recepţioneră într-un hotel ieftin; fiind bolnavă, lipsise mult de la serviciu. Hotelul nu îşi putea permite aşa ceva, i s-a spus. Aveau nevoie de o recepţioneră mai sănătoasă.

Cu ocazia ultimei vizite, Ammu îşi petrecu dimineaţa în camera ei, cu Rahel. Cu ceea ce-i mai rămăsese din salariul ei mizer, îi cumpărase fiicei ei un mic cadou ambalat în hârtie brună pe care erau lipite inimioare din hârtie colorată. Un pachet de bomboane-ţigarete, o cutie metalică de creioane Phantom şi *Paul Bunyan* — benzi desenate din seria Junior Classics Illustrated. Erau cadouri pentru un copil de şapte ani; Rahel avea aproape unsprezece. Era de parcă Ammu ar fi crezut că, dacă refuza să recunoască trecerea timpului, dacă voia ca el să rămână înţepenit în viaţa celor doi gemeni ai ei, aşa avea să se şi întâmple. De parcă simpla ei voinţă ar fi fost suficientă pentru a suspenda copilăria copiilor ei până ce avea să îşi permită să îi ia să locuiască împreună cu ea. Atunci ei ar fi putut continua de acolo de unde rămăseseră. Să înceapă din nou de la şapte ani. Ammu îi spuse lui Rahel că i-a cumpărat şi lui Estha nişte benzi desenate, dar că le păstra pentru atunci când va avea un alt serviciu şi va putea să câştige suficient pentru a închiria o cameră în care să stea împreună toţi trei. Atunci avea sa se ducă la Calcutta să îl aducă pe Estha, iar el urma să îşi primească benzile desenate. Ziua aceea nu era prea departe, spuse Ammu. Se putea întâmpla în *orice* zi. Curând chiria nu avea să mai fie o problemă. Spuse că făcuse o cerere pentru o slujbă la ONU şi că aveau să locuiască cu toţii la Haga cu o *ayah*[31] olandeză care să aibă grijă de ei. Sau, pe de altă parte, spuse Ammu, ar putea rămâne în India să facă ceea ce intenţionase tot timpul să facă — să deschidă o şcoală. Alegerea între o carieră în domeniul educaţiei şi o slujbă la Naţiunile Unite nu era uşoară, spuse ea — dar important era că însuşi faptul de-a avea o opţiune reprezenta un mare privilegiu.

Dar Pentru Moment, spuse ea, până avea să se decidă, păstra secret cadoul lui Estha.

Toată dimineaţa, Ammu vorbi fără întrerupere. Îi puse întrebări lui Rahel, dar nu o lăsă niciodată să răspundă. Dacă Rahel încerca să spună ceva, Ammu o întrerupea cu un gând nou sau cu o întrebare nouă. Părea îngrozită ca nu cumva fiica ei să spună vreun lucru matur şi să dezgheţe astfel Timpul îngheţat. Teama o făcea guralivă. O ţinea la distanţă cu trăncăneala ei.

Era umflată de cortizon, cu faţa ca o lună plină, nu mama zveltă pe

care o ştia Rahel. Pielea îi era întinsă pe obrajii buhăiţi ca pielea lucioasă, cicatrizată, ce acoperă vechile urme de vaccin. Când zâmbea, gropiţele ei arătau de parcă ar fi fost dureroase. Părul ei creţ îşi pierduse strălucirea şi îi atârna ca o draperie greoaie de jur-împrejurul feţei umflate. Îşi ducea răsuflarea într-un inhalator de sticlă în geanta ei ferfeniţită. Vapori de Brovon maro. Fiecare inspiraţie era ca un război câştigat în faţa pumnului oţelit care încerca să îi stoarcă aerul din plămâni. Rahel îşi privea mama respirând. De fiecare dată când inspira, adânciturile de lângă claviculele ei deveneau şi mai adânci şi se umpleau cu umbre.

Ammu expectoră în batistă un ghemotoc de flegmă şi i-o arătă lui Rahel.

— Trebuie s-o verifici mereu, şopti ea răguşit, de parcă flegma ar fi fost un extemporal la aritmetică ce trebuia revăzut înainte de-a fi predat. Când e albă înseamnă că nu e coaptă. Când e galbenă şi are miros de putregai, este coaptă şi gata să fie expectorată. Flegma este ca fructele. Coapte sau crude. Trebuie să fii în stare să le deosebeşti.

La prânz râgâi ca un camionagiu şi spuse „Scuză-mă", cu un glas grav, nefiresc. Rahel îi remarcă firele noi, groase din sprâncene, lungi — ca nişte tentacule. Ammu zâmbi tăcerii din jurul mesei atunci când adună de pe os peştele prăjit. Spuse că se simţea ca un semn de circulaţie pe care îşi lasă păsările găinaţul. Avea o strălucire stranie, febrilă, în ochi.

Mammachi o întrebă dacă băuse şi îi sugeră să o viziteze pe Rahel cât mai rar posibil.

Ammu se ridicase de la masă şi plecase fără un cuvânt. Nici măcar la revedere.

— Du-te şi vezi ce-i cu ea, îi spusese Chacko lui Rahel.

Rahel se prefăcu că nu îl aude. Îşi văzu mai departe de peşte. Se gândi la flegmă şi aproape că vomită. Atunci îşi urâse mama. O *urâse.*

N-a mai văzut-o niciodată.

Ammu a murit într-o încăpere sinistră din Pavilionul Bharat în Allepey, unde se dusese la un interviu pentru postul de secretară particulară. Murise singură. Cu un ventilator zgomotos de plafon care să îi ţină tovărăşie şi fără un Estha care să stea întins în spatele ei şi să îi vorbească. Avea treizeci şi unu de ani. Nu bătrână, nu tânără, ci o vârstă numai bună de trăit-murit.

Se trezise noaptea dintr-un vis familiar, repetat, în care un poliţist o aborda cu foarfecele, vrând să îi ciopârţească părul. În Kottayam le făceau asta prostituatelor prinse în bazar — le stigmatizează în aşa fel încât toată lumea să ştie cu cine are de-a face. *Veshyas.* Astfel ca noii poliţişti în patrulare să nu aibă probleme în a identifica pe cine să hărţuiască. Ammu le remarca întotdeauna în piaţă, femeile cu ochii goi şi capetele rase cu de-a sila în ţara unde părul lung, uns cu ulei era

doar apanajul celor cu o morală neîntinată.

Noaptea, în pavilion, Ammu se ridică în patul străin în camera străină din oraşul străin. Nu ştia unde e, nu recunoştea nimic în jurul ei. Numai teama îi era familiară. Bărbatul îndepărtat dinăuntrul ei începu să strige. De această dată, pumnul oţelit nu-şi mai slăbi strânsoarea. Umbrele se adunară ca liliecii în găvanele adânci de lângă claviculele ei.

Omul de serviciu o găsi a doua zi în zori. Opri ventilatorul.

Avea o pungă adâncă, albastră, sub un ochi care era umflat ca un balon. De parcă ochiul ei ar fi încercat să facă ceea ce plămânii nu puteau. La un moment dat, aproape de miezul nopţii, bărbatul cel îndepărtat care locuia în pieptul ei încetase să mai urle. Un pluton de furnici căra serioase prin uşă un gândac mort, arătând ce trebuie făcut cu cadavrele.

Biserica refuză să o îngroape pe Ammu. Din mai multe motive. Aşa că Chacko închirie un microbuz care să transporte corpul la crematoriul electric. O înfăşurase într-un cearşaf murdar şi o aşezase pe o brancardă. Rahel se gândi că părea un Senator roman. Ei *tu, Ammu!* gândi ea şi zâmbi, amintindu-şi de Estha.

Era ciudat să conduci pe străzi luminoase, aglomerate, cu un Senator roman mort pe podeaua microbuzului. Făcea cerul albastru şi mai albastru. Dincolo de ferestrele microbuzului, oamenii, ca păpuşile decupate din carton, îşi duceau mai departe vieţile lor de păpuşi de hârtie. Viaţa reală era în interiorul microbuzului. Unde era moartea adevărată. Peste hopurile supărătoare şi gropile de pe drum, trupul lui Ammu săltă şi alunecă de pe brancardă. Capul ei lovi un bolţ de fier din pardoseală. Nu gemu şi nici nu se trezi, în capul lui Rahel se iscă un zumzet, şi tot restul zilei Chacko trebui să strige la ea ca să fie auzit.

Crematoriul avea aerul dărăpănat al unei gări, cu singura diferenţă că era pustiu. Fără trenuri, fără mulţime. Nimeni nu era incinerat acolo cu excepţia cerşetorilor, abandonaţilor şi a celor morţi în custodia poliţiei. Oamenii care mureau fără să fi avut pe cineva care să stea întins în spatele lor şi să le vorbească. Când veni rândul lui Ammu, Chacko ţinu strâns mâna lui Rahel. Ea nu voia să fie ţinută de mână. Se folosi de caracterul alunecos al sudorii de crematoriu pentru a se prelinge din strânsoarea lui. Nimeni din familie nu mai era acolo.

Uşa de oţel a cuptorului se ridică şi bâzâitul înfundat al focului etern deveni un uruit roşu. Căldura zvâcni spre ei ca o fiară înfometată. Apoi, Ammu a lui Rahel fu înghiţită de el. Părul ei, pielea şi zâmbetul ei. Vocea ei. Felul în care-l folosea pe Kipling ca să-şi arate dragostea faţă de copii înainte de a-i culca: *De-un sânge suntem, tu şi eu.* Sărutul ei de noapte bună. Felul în care le ţinea cu o mână feţele

nemişcate (cu obrajii presaţi, cu gurile ca acelea de peşte), în timp ce cu cealaltă le făcea cărări şi le pieptăna părul. Felul în care ținea întinşi chiloţeii pentru ca Rahel să se strecoare în ei. *Piciorul stâng, piciorul drept.* Toate acestea fură date ca hrană bestiei, care fu satisfăcută.

Era Ammu a lor *şi* Baba al lor şi îi iubea Dublu.

Uşa cuptorului se închise cu zgomot. N-a fost vărsată nici 0 lacrimă.

Angajatul de serviciu al crematoriului se dusese în josul străzii să bea o cană de ceai şi nu se mai întoarse vreme de douăzeci de minute. Atât trebuiră să aştepte Chacko şi Rahel pentru chitanţa roz care avea să le permită să ridice rămăşiţele lui Ammu. Cenuşa ei. Nisipul oaselor ei. Dinţii zâmbetului ci. Ea întreagă, înghesuită într-un mic recipient din lut. Chitanţa nr. Q498673.

Rahel îl întrebă pe Chacko cum ştia direcţia Crematoriului care cenuşă a cui era. Chacko spuse că trebuiau să aibă ei un sistem.

Dacă Estha ar fi fost cu ei, ar fi ţinut el chitanţa. El era Păstrătorul Amintirilor. Custodele firesc al biletelor de autobuz, al chitanţelor bancare, al însemnărilor despre banii lichizi, al cotoarelor cecurilor. Omuleţul. Locuia într-o Rulo-tă. Dum dum.

Dar Estha nu era cu ei. Toţi hotărâseră că era mai bine aşa. Îi scriseseră în schimb. Mammachi spuse că şi Rahel ar trebui să îi scrie. Ce să îi scrie? *Dragul meu Estha, Ce mai faci? Eu sunt bine. Ammu a murit ieri.*

Rahel nu i-a scris niciodată. Sunt lucruri pe care nu le poţi face — cum ar fi să-i scrii unei părţi din tine însuţi. Picioarelor tale sau părului. Sau inimii.

În biroul lui Pappachi, Rahel (nici bătrână, nici tânără), cu praf de pardoseală pe picioare, îşi ridică ochii din Caietul cu Exerciţii de Înţelepciune şi văzu că Esthappen Ne-cunoscut plecase.

Coborî (de pe scaun, de pe masă) şi ieşi pe verandă.

Zări spatele lui Estha dispărând pe poartă.

Era în toiul dimineţii şi stătea din nou să plouă. Verdele — în ultimele clipe ale acelei lumini stranii, strălucitoare, premergătoare răpăielii — era violent.

În depărtare cântă un cocoş, iar glasul i se despică în două. Ca o talpă care se dezlipeşte de pe un pantof vechi.

Rahel stătea acolo cu caietele ei de înţelepciune ferfeniţite în faţa verandei unei case vechi, sub capul unui bizon cu ochii din nasturi, unde cu ani în urmă, în ziua în care venise Sophie Mol, se interpretase *Bine ai venit acasă, Sophie Mol a noastră.*

Lucrurile se pot schimba peste noapte.

Bine ai venit acasă,
Sophie Mol a noastră

Era o casă mare şi veche, Casa din Ayemenem, dar avea un aer distant. De parcă ar fi avut prea puţin în comun cu oamenii care trăiau în ea. Ca un om bătrân cu ochi urduroşi care priveşte copiii jucându-se şi nu vede decât vremelnicie în exaltarea lor entuziastă şi în implicarea lor plenară în viaţă.

Acoperişul abrupt, din ţiglă, devenise întunecat şi se acoperise cu muşchi datorită ploilor şi trecerii timpului. Ramele triunghiulare din lemn fixate în frontoane erau măiestrit cioplite, lumina care bătea oblic prin ele şi forma modele pe pardoseală era plină de secrete. Lupi. Flori. Iguane. Schimbându-şi forma după cum aluneca soarele pe boltă. Murind punctual, în amurg.

Uşile nu aveau două, ci patru obloane din tec lambrisat, pentru ca în zilele de demult doamnele să poată ţine partea inferioară pe jumătate închisă, proptindu-şi coatele de pervaz şi târguindu-se cu vânzătorii ambulanţi fără să se arate de la talie în jos. Practic, puteau cumpăra covoare, sau brăţări, cu sânii acoperiţi şi posteriorul gol. Practic.

Nouă trepte uneau aleea cu veranda din faţă. Faptul că era înălţată îi dădea demnitatea unei scene şi tot ceea ce se petrecea acolo avea aura şi semnificaţia unui spectacol. Dădea spre grădina ornamentală a lui Baby Kochamma, în jurul căreia şerpuia aleea cu pietriş coborând înspre poalele dealului cu pante line unde se afla casa.

Era o verandă adâncă, răcoroasă chiar şi la amiază, când soarele pârjolea cel mai tare.

Când s-a pus pardoseala roşie de ciment, în ea a intrat albuşul a aproape nouă sute de ouă. Căpătase un luciu puternic.

Sub capul de bizon împăiat, cu nasturi pe post de ochi, având portretele socrului şi soacrei de o parte şi de alta, şedea Mammachi, într-un scaun scund din răchită, la o masă din răchită pe care se afla un pahar verde din care se arcuia un singur fir de orhidee mov.

După-amiaza era liniştită şi toridă. Aerul aştepta.

Mammachi ţinea sub bărbie o vioară scânteietoare. Ochelarii ei opaci în stilul anilor cincizeci erau negri şi aveau lentilele oblice, cu

strasuri în colţurile ramei. Sariul îi era apretat şi parfumat. Crem cu auriu. Cerceii cu diamante îi străluceau în urechi ca nişte candelabre minuscule. Inelele ei cu rubine erau largi. Pielea palidă, fină îi era brăzdată precum caimacul de pe laptele care se răcea şi presărată cu negi mici şi roşii. Era frumoasă. Bătrână, neobişnuită, maiestuoasă.

Mamă Văduvă Oarbă cu o vioară.

În anii tinereţii, cu prevedere şi simţ gospodăresc, Mammachi îşi adunase tot părul căzut într-o gentuţă mică, brodată, pe care o ţinea pe măsuţa de toaletă. Când s-a adunat destul, a făcut din el o coadă prinsă în plasă pe care o ţinea ascunsă într-un dulăpior cu cheie alături de bijuteriile ei. De câţiva ani, de când părul începuse să îi încărunţească, pentru a-i da volum, îşi purta coada neagră ca pana corbului prinsă de capul ei mic, argintiu. În concepţia ei faptul era perfect acceptabil, din moment ce tot părul îi aparţinea. Noaptea, când îşi scotea coada, le permitea nepoţilor să îi împletească părul rămas într-o codiţă strânsă, unsuroasă şi cenuşie de şobolan, prinsă la capăt cu un elastic. Unul dintre copii îi împletea părul, iar celălalt îi număra nenumăraţii negi. Făceau cu rândul.

Pe scalp, ascunse cu grijă de părul rar, Mammachi avea ridicături semilunare. Cicatrice ale unor lovituri vechi dintr-o căsnicie veche. Cicatricele ei de vază de alamă.

Cântă *Lentement* — o mişcare din Suita 1 în re/sol din *Muzica apelor* de Händel. Dincolo de ochelarii oblici, ochii inutili îi erau închişi, dar putea vedea muzica părăsind strunele viorii şi ridicându-se în amiază ca fumul.

În mintea ei, era ca o cameră cu draperii întunecoase trase pentru a acoperi o zi luminoasă.

În timp ce cânta, gândurile îi zburau înapoi peste ani, la primul ei lot de conserve de profesionistă. Cât de frumoase fuseseră! Îmbuteliate şi legate, stând pe o masă la căpătâiul patului ei, pentru a fi primul lucru pe care să-l atingă în zori, când se trezea. Se culcase devreme în noaptea aceea, dar se trezise puţin după miezul nopţii. Bâjbâise după ele, iar degetele ei nerăbdătoare se aleseseră cu o peliculă de ulei. Recipientele cu murături stăteau într-o baie de ulei. Era ulei peste tot. În cerc, sub termosul ei. Sub Biblie. Peste tot pe noptieră. Fructele de mango murate absorbiseră uleiul şi se dilataseră, făcând sticlele să curgă.

Mammachi consultase cartea pe care i-o cumpărase Chacko, *Conserve de casă*, dar aceasta nu oferea nici o soluţie. Atunci dictase o scrisoare pentru cumnatul lui Annamma Chandy, care era directorul regional de la Murături Padma din Bombay. Acesta îi sugerase să mărească proporţia de conservant folosit. Şi de sare. Sfatul folosise, dar nu rezolvase integral problema. Chiar şi acum, după atâţia ani, sticlele de Murături Paradis tot mai curgeau puţin. Imperceptibil, dar

mai curgeau încă, iar în călătoriile lungi etichetele lor deveneau unsuroase şi transparente. Murăturile însă continuau să fie puţin sărăţele.

Mammachi se întreba dacă va stăpâni vreodată arta conservării perfecte, şi dacă lui Sophie Mol i-ar plăcea nişte zeamă de struguri la gheaţă. Nişte suc rece, violet, în pahar. Se gândi apoi la Margaret Kochamma, şi notele languroase, lichide, ale muzicii lui Händel deveniră ascuţite şi furioase. Mammachi nu o întâlnise niciodată pe Margaret Kochamma. Dar, oricum, o dispreţuia. *Fiica prăvălierului* — aşa era etichetată Margaret Kochamma în mintea lui Mammachi. Aşa era organizată lumea lui Mammachi. Dacă era invitată la o nuntă în Kottayam, îşi petrecea toată vremea şoptind persoanei cu care mergea:

— Bunicul matern al miresei era tâmplarul tatălui meu. Kunjukutty Eapen? Sora străbunicii lui era o biată moaşă din Trivandrum. Tot dealul ăsta aparţinea familiei soţului meu.

Desigur, Mammachi ar fi dispreţuit-o pe Margaret Kochamma chiar şi dacă ar fi fost moştenitoarea tronului Angliei. Lui Mammachi nu îi displăcea doar originea ei muncitorească. O ura pe Margaret Kochamma pentru faptul de-a fi fost soţia lui Chacko. O ura pentru că îl părăsise. Dar ar fi urât-o şi mai mult dacă ar fi rămas alături de el.

În ziua în care Chacko îl împiedicase pe Pappachi să o bată (iar Pappachi îşi zdrobise în schimb scaunul), Mammachi îşi împachetase bagajul conjugal şi i-l încredinţase lui Chacko. Din momentul acela, el devenise depozitarul tuturor sentimentelor ei de femeie. Bărbatul ei. Singura ei Iubire.

Era la curent cu relaţiile lui libertine cu femeile din fabrică, dar încetase să mai fie rănită de ele. Când Baby Kochamma adusese această chestiune în discuţie, Mammachi se crispase toată şi strânsese din buze.

— Nu îşi poate nega Nevoile Bărbăteşti, spusese ea autoritar.

În mod surprinzător, Baby Kochamma acceptase această explicaţie şi noţiunea enigmatică, incitantă, de Nevoi Bărbăteşti câştigase o aprobare tacită în Casa din Ayemenem. Nici Mammachi, nici Baby Kochamma nu vedeau vreo contradicţie între gândirea marxistă a lui Chacko şi libidoul lui feudal. Îşi făceau griji doar în privinţa naxaliţilor, cunoscuţi pentru faptul că îi sileau pe bărbaţii de Familie Bună să se însoare cu servitoarele pe care le lăsaseră gravide. Ceea ce ele nu bănuiau nici măcar pe departe era că, atunci când *avea să fie* lansată, bomba care urma să distrugă pe veci Bunul Renume al familiei avea să vină dintr-o direcţie cu totul neaşteptată.

Mammachi construise o intrare separată în camera lui Chacko, în extremitatea de răsărit a casei, astfel încât obiectele „Nevoilor" lui să nu trebuiască să treacă tiptil *prin* casă. Le strecura în secret bani, pentru ca ele să fie în continuare fericite. Iar ele îi luau, pentru că le

făceau trebuinţă. Aveau copii mici şi părinţi vârstnici. Sau soţi care cheltuiau tot ceea ce câştigau în baruri *toddy*[32]. Aranjamentele îi conveneau lui Mammachi, pentru că, în mintea ei, o taxă *clarifica* lucrurile. Despărţea sexul de iubire. Nevoile de Sentimente.

Margaret Kochamma însă era din cu totul alt aluat. Cum nu avea mijloacele să afle (deşi încercase o data să o facă pe Kochu Maria să cerceteze aşternuturile în căutare de pete), Mammachi nu putea decât să spere că Margaret Kochamma nu intenţiona să reia relaţia sexuală cu Chacko. Pe tot parcursul şederii lui Margaret Kochamma în Ayemenem, Mammachi îşi stăpânise sentimentele altminteri de nestăpânit strecurând bani în buzunarele rochiilor lăsate de Margaret Kochamma în coşul de rufe murdare. Margaret Kochamma nu a înapoiat niciodată banii, pentru simplul motiv că nu i-a găsit niciodată. Buzunarele ei erau golite în virtutea obişnuinţei de Aniyan, spălătoreasa. Mammachi ştia asta, dar prefera să interpreteze tăcerea lui Margaret Kochamma drept o acceptare tacită a plăţii pentru favorurile pe care Mammachi îşi imagina că i le oferă fiului ei.

Aşa că Mammachi avu satisfacţia de a o privi pe Margaret Kochamma doar ca pe o altă târfă, Aniyan, spălătoreasa, fu încântată de câştigul ei cotidian şi, desigur, Margaret Kochamma nu află, din fericire, de întregul aranjament.

De pe stinghia sa de la fântână, un cuc pintenat zburlit strigă *Huup Huup* şi îşi agită aripile de un roşu-ruginiu.

O cioară fură nişte săpun care îi făcea clăbuc în cioc.

În bucătăria întunecoasă şi plină de fum, scunda Kochu Maria stătea în vârful picioarelor şi glazura tortul înalt, cu două etaje, scriind BINE AI VENIT ACASĂ, SOPHIE MOL. A NOASTRĂ. Deşi încă de pe vremea aceea majoritatea femeilor creştine siriace începuseră să poarte sariuri, Kochu Maria îşi mai purta încă *chatta*[33] nepătată, cu mâneci trei sferturi şi decolteu în anchior şi *mundu*-ul alb, care se plia la spate într-un evantai apretat de pânză. Evantaiul lui Kochu Maria era mai mult sau mai puţin ascuns de şorţul de servitoare în carouri alb-albastre, cu volane, total nepotrivit, pe care Mammachi insista ca ea să îl poarte în casă.

Avea antebraţe scurte, groase, degete ca nişte cârnăciori de bere şi un nas lat şi cărnos, cu nări dilatate. Cute adânci de piele îi uneau, de ambele părţi, nasul de bărbie şi separau acea parte a feţei ei de rest, ca într-un rât. Capul îi era prea mare faţă de trup. Arăta ca un fetus conservat în formol care scăpase din borcanul cu formaldehidă al unui laborator de biologie şi care se descreţise şi se îngroşase cu timpul.

Ţinea mărunţiş umed în pieptarul pe care şi-l lega strâns în jurul pieptului pentru a-i aplatiza sânii păgâni. Cerceii ei *kunukku* erau groşi şi aurii. Lobii urechilor îi fuseseră întinşi în ghirlande grele ce i se

bălăngăneau în jurul gâtului, cu cerceii atârnând în ele ca nişte copii veseli într-un carusel, dar nu în mişcare de rotaţie completă. Lobul drept îi plesnise o dată şi fusese cusut la loc de dr Verghese Verghese. Kochu Maria nu putea să nu îşi mai poarte cerceii *kunukku* fiindcă, dacă ar fi făcut-o, cum ar mai fi ştiut oamenii că, în ciuda slujbei ei umile de bucătăreasă (şaptezeci şi cinci de rupii pe luna), era o creştină siriacă, închinându-se la Mar Thoma? Nu o Pelaya, sau o Pulaya, sau o Paravan. Ci o creştină Tangibilă, de castă superioară (în rândul căreia creştinismul se infiltrase precum ceaiul dintr-un pliculeţ). Lobii despicaţi cusuţi la loc reprezentau de departe o alegere cu mult mai bună.

Kochu Maria nu făcuse deja cunoştinţă cu dependenţa de televiziune care zăcea în străfundurile făpturii ei. Dependenţa de Hulk Hogan. Nu văzuse încă un televizor. N-ar fi crezut că televiziunea există. Dacă vreo persoană ar fi insinuat acest lucru, Kochu Maria ar fi presupus că îi jignea intelectul. Kochu Maria era circumspectă în privinţa versiunilor altor persoane referitoare la lumea exterioară. În majoritatea cazurilor, le considera drept un afront la adresa lipsei ei de educaţie şi a credulităţii ei (anterioare). Acum, ca tactică, într-o negare fermă a naturii ei înnăscute, Kochu Maria credea cu greu tot ce spuneau ceilalţi. Cu câteva luni în urmă, în iulie, când Rahel îi spusese că un astronaut american pe nume Neil Armstrong păşise pe lună, râsese sarcastic şi spusese că un acrobat malayali pe nume O. Muthachen făcuse flick-flack-uri pe soare. Cu creioane pe nas. Era gata să admită că americanii *existau,* deşi nu văzuse niciodată vreunul. Era gata să admită până şi că Neil Armstrong ar putea fi un soi de nume absurd. Însă chestia cu păşitul pe lună? Nu, domnule! Şi nici nu credea fotografiile cenuşii, neclare, care apăruseră în *Malayala Manorama,* pe care ea nu îl putea citi.

Rămase convinsă că Estha, atunci când spunea: *„Et tu, Kochu Maria!",* o insulta în engleză. Credea că înseamnă ceva de genul *Kochu Maria, tu, pitică neagră urâtă.* Pândea momentul potrivit, aşteptând o ocazie în care să se poată plânge de el.

Termină de glazurat tortul. Apoi îşi lăsă capul pe spate şi îşi stoarse pe limbă restul de glazură. Spirale infinite de pastă de dinţi de ciocolată pe o limbă roz de Kochu Maria. Când Mammachi strigă de pe verandă („Kochu Mariye! Aud maşina!") gura îi era plină de glazură şi nu fu în stare să răspundă. Când termină, îşi trecu limba peste dinţi, după care plescăi scurt de câteva ori din limbă, de parcă tocmai ar fi mâncat ceva acru.

Sunete de maşină îndepărtate, albastre ca cerul (dincolo de şcoală, dincolo de staţia de autobuz, dincolo de biserica galbenă şi de drumul roşu plin de hopuri dintre copacii de cauciuc), trimiseră un murmur

prin anexele sumbre, pline de funingine de la Murături Paradis.

Muratul (şi terciuitul, tăiatul, fiertul şi amestecatul, rasul, săratul, uscatul, cântăritul şi sigilatul sticlelor) încetă.

„Chacko Saar vannu", suna şoapta călătoare. Cuţitele de tocat fură puse jos. Legumele fură abandonate, pe jumătate tăiate, pe tocătoare imense din oţel. Dovleci amari părăsiţi, ananaşi incompleţi. Degetare colorate din cauciuc (culori aprinse, ca nişte prezervative vesele, groase) fură scoase. Mâini marinate fură spălate şi şterse de şorţuri de un albastru-cobalt. Şuviţe de păr rebele fură strânse la loc şi vârâte sub baticuri albe. *Mundu*-urile suflecate sub şorţuri fură lăsate în jos. Uşile de plasă ale fabricii aveau balamalele sărite şi se închiseră singure cu zgomot.

Şi pe una dintre lateralele aleii, lângă vechiul puţ, la umbra copacului *kodam puli*[34]*, o* armată tăcută în şorţuri albastre se adună să privească în căldura înăbuşitoare.

Cu şorţuri albastre, capişoane albe, ca un pâlc de steaguri cochete albe şi albastre.

Achoo, Jose, Yako, Anian, Elayan, Kuttan, Vijayan, Vawa, Joy, Sumathi, Ammal, Annamma, Kanakamma, Latha, Sushila, Vijayamma, Jollykutty, Mollykutty, Luckykutty, Beena Mol (fete cu nume de autobuz). Murmurul anterior de nemulţumire ascuns sub un strat gros de devotament.

Plymouth-ul azuriu îşi făcu intrarea pe poartă şi scrâşni pe aleea cu pietriş, strivind scoici mici şi pietricele roşii şi galbene spulberate. Copiii năvăliră afară din maşină.

Fântâni năruite.

Moţuri aplatizate.

Pantaloni evazaţi galbeni, mototoliţi şi o gentuţă şic mult-iubită. Afectate de diferenţa de fus orar şi de abia treze. Apoi adulţii cu glezne umflate. Lenţi de la prea mult şezut.

— Aţi sosit? întrebă Mammachi, întorcându-şi ochelarii oblici fumurii în direcţia noilor sunete: trântit de portiere, coborât din maşină. Îşi lăsă vioara în jos.

— Mammachi! îi zise Rahel frumoasei ei bunici oarbe. Estha a vomitat! în mijlocul *Sunetului muzicii!* Şi...

Ammu îşi atinse uşor fiica. Pe umăr. Şi atingerea ei însemna *Sssst*... Rahel privi în jur şi remarcă faptul că era într-o Piesă. Însă nu avea decât un rol mic.

Era un simplu peisaj. O floare, poate. Sau un pom.

Un chip în mulţime. Unul dintre orăşeni.

Nimeni nu îi spuse Bună lui Rahel. Nici măcar Armata Albastră din călduraverde.

— Unde este? întrebă Mammachi zgomotele maşinii. Unde este Sophie Mol a mea? Vino încoace şi lasă-mă să te privesc.

În timp ce vorbea. Melodia de Aşteptare care plana deasupra ei ca o umbrelă sclipitoare de elefant de templu se disipa şi se aşternu lin ca praful.

Chacko, în costumul său *Ce s-a întâmplat cu Omul Maselor* şi cravata lată, le conduse triumfător pe Margaret Kochamma şi pe Sophie Mol în susul celor nouă trepte roşii, ca pe o pereche de trofee de tenis recent câştigate.

Şi, o dată în plus, nu fură spuse decât Lucrurile Mărunte. Lucrurile Mari zăceau înăuntru nespuse.

— Bună, Mammachi, spuse Margaret Kochamma cu glasul ei de profesoară amabilă (care uneori îi plesneşte pe elevi). Mulţumesc că ne-ai primit. Aveam atâta nevoie să evadăm.

Mammachi suprinse o dâră de parfum ieftin acrită pe margini de sudoarea de avion. (Ea însăşi avea o sticlă de Dior închisă în seif într-o punguţă de piele catifelată verde.)

Margaret Kochamma luă mâna lui Mammachi. Degetele erau moi, inelele cu rubine erau tari.

— Bună, Margaret, spuse Mammachi (nu aspru, nu politicos), având încă pe nas ochelarii fumurii. Bine ai venit la Ayemenem. Regret că nu vă pot vedea. Aşa cum probabil ştii, sunt aproape oarbă.

Vorbea deliberat rar.

— Oh, nici o problemă, spuse Margaret Kochamma. Oricum, sunt sigură că arăt groaznic.

Râse incert, neştiind dacă era răspunsul cuvenit.

— Greşit, zise Chacko.

Se întoarse înspre Mammachi, cu un zâmbet mândru pe care mama lui nu îl putea vedea.

— Este la fel de frumoasă ca întotdeauna.

— Mi-a părut foarte rău să aud despre... Joe, spuse Mammachi.

Părea să îi pară doar puţin rău. Nu foarte rău.

Urmă o scurtă tăcere Părere-de-Rău-după-Joe.

— Unde e Sophie Mol a mea? zise Mammachi. Vino încoace şi las-o pe bunica să te privească.

Sophie Mol fu dusă la Mammachi. Mammachi îşi ridică pe frunte ochelarii fumurii de soare. Arătau ca nişte ochi oblici de pisică pe capul vechi de bizon. Bizonul cel Vechi spuse *„Nu. Mai Mult Ca Sigur Nu"*. În bizoneza veche.

Chiar şi după transplantul de cornee, Mammachi nu putea să distingă decât lumini şi umbre. Dacă cineva stătea în prag, putea spune că este cineva în prag. Dar nu şi cine anume. Putea citi un cec sau o chitanţă sau o bancnotă numai dacă era suficient de aproape pentru a o atinge cu genele. O ţinea atunci fixă şi îşi plimba privirea de-a lungul ei. Rostogolind-o de la un cuvânt la altul.

Orăşenii o văzură pe Mammachi trăgând-o pe Sophie Mol (în

rochiţa ei de zână) aproape de ochi pentru a o privi. Pentru a o citi ca pe un cec. Pentru a o cerceta ca pe o bancnotă. Mammachi (cu ochiul ei mai bun) zări păr castaniu roşcat (N... Naproape blond), curbura a doi obraji cu pistrui mari (Nnnn... aproape trandafirii), ochi albastru-cenuşiu-albăstrui.

— Nasul lui Pappachi, spuse Mammachi. Spune-mi, eşti o fată drăguţă? o întrebă ea pe Sophie Mol.

— Da, zise Sophie Mol.

— Şi înaltă?

— Înaltă pentru vârsta mea, spuse Sophie Mol.

— Foarte înaltă, zise Baby Kochamma. Mult mai înaltă decât Estha.

— E mai mare, spuse Ammu.

— Totuşi... zise Baby Kochamma.

Puţin mai încolo, Velutha traversa scurtătura dintre arborii de cauciuc. Cu torsul gol. Cu un colac de sârmă izolată încolăcit pe un umăr. Purta pantaloni albastru-închis imprimaţi şi un *mundu* negru pliat lejer deasupra genunchilor. Pe spate, frunza lui norocoasă din pomul semnului de naştere (care făcea ca musonii să vină toamna). Frunza lui de toamnă în noapte.

Rahel îl zări înainte ca el să apară dintre copaci şi să păşească pe alee, şi ieşi din Piesă ducându-se la el.

Ammu o văzu plecând.

Din culise, îi privea executând elaboratul lor Salut Oficial. Velutha făcu o reverenţă aşa cum fusese învăţat, cu *mundu*-ul răsfirat ca o fustă, ca o lăptăreasă englezoaică din *Micul dejun al regelui.* Rahel se înclină (şi spuse „Înclină-te"). Apoi îşi înlănţuiră degetele mici şi îşi strânseră mâinile cu gravitate, cu aerul unor bancheri aflaţi la o convenţie.

În lumina jucăuşă a soarelui, filtrată de copacii de un verde întunecat, Ammu îl privi pe Velutha ridîcându-i fiica fără umbră de efort, de parcă nu ar fi fost decât un copil gonflabil, făcut din aer. Iar când o aruncă în sus şi ea îi ateriza în braţe, Ammu zări pe chipul lui Rahel încântarea tinereţii aeropurtate.

Văzu şirurile de muşchi de pe abdomenul lui Velutha în- tărindu-se şi ridicându-i-se sub piele ca pătrăţelele unei tablete de ciocolată. Se miră cât de mult i se schimbase trupul —atât de pe nesimţite, din corpul cu muşchi abia conturaţi al unui băiat în trupul unui bărbat. Conturat şi tare. Un corp de înotător. Un corp de înotător-tâmplar. Lustruit cu un lac de corp cu luciu intens.

Avea pometii înalţi şi un zâmbet alb, neaşteptat.

Zâmbetul lui îi aminti lui Ammu de Velutha băieţel. Ajutându-l pe Vellya Paapen să numere nuci de cocos. întinzându-i în palmă micile daruri făcute special pentru ea, pentru ca ea să le poată lua fără a-l

atinge. Bărci, cutii, mici mori de vânt. Spunându-i Ammukutty. Mica Ammu. Deşi era de departe mai puţin mică decât el. Când îl privi acum, nu putu să nu se gândească la faptul că bărbatul care devenise se asemăna atât de puţin cu băiatul care fusese. Zâmbetul era singurul „bagaj" pe care îl luase cu el din anii copilăriei în aceia ai maturităţii.

Dintr-o dată, Ammu speră ca el să *fi fost* acela pe care îl văzuse Rahel în timpul marşului. Speră ca el să fi fost acela care îşi ridicase steagul şi îşi încrucişase braţele de furie. Speră ca sub vălul precaut de veselie să se adăpostească o furie vie, sonoră, contra lumii autosuficiente, ordonate, pe care ea o ura atât.

Spera ca el să fi fost acela.

Fu uimită cât de în largul ei se simţea cu el fiica ei, la nivel fizic. Surprinsă că fetiţa ei părea să aibă o lume proprie, din care *o* excludea cu totul. O lume tactilă de zâmbete şi râsete în care ea, mama ei, nu avea nici un rol. Ammu recunoscu vag că gândurile îi erau presărate cu o tentă uşoară, purpurie, de invidie. Nu îşi permise să gândească pe cine invidia de fapt. Pe bărbat sau pe propriul ei copil. Sau doar lumea lor de degete întreţesute şi zâmbete neaşteptate.

Bărbatul ce stătea în umbra arborilor de cauciuc cu bănuţi de lumină solară dansându-i pe trup, ţinându-i fiica în braţe, îşi ridică privirea şi o surprinse pe aceea a lui Ammu. Secole zburară într-o singură clipă efemeră. Istoria era prinsă pe picior greşit, luată prin surprindere. Lepădată ca o piele veche de şarpe. Urmele ei, cicatricele ei, rănile din războaiele vechi şi zilele de mers cu spatele... toate dispărură. Rămase în loc o aură, un licăr palpabil care era la fel de uşor de văzut ca apa unui râu sau ca soarele de pe cer. La fel de uşor de simţit precum căldura unei zile toride sau smucitura unui peşte prins în undiţă. Atât de evidentă, că nimeni nu o remarcă.

În acea fracţiune de secundă, Velutha privi în sus şi văzu lucruri pe care nu le văzuse până atunci. Lucruri care până atunci fuseseră inaccesibile, obturate de ochelarii de cal ai istoriei.

Lucruri simple.

Văzu, de pildă, că mama lui Rahel era femeie.

Că atunci când zâmbea făcea gropiţe adânci care persistau mult după ce zâmbetul îi părăsea privirea. Văzu că braţele ei cafenii erau rotunde şi ferme şi perfecte. Că umerii îi străluceau, dar că ochii îi erau altundeva. Văzu că atunci când îi făcea daruri acestea nu mai trebuiau oferite în palma întinsă, pentru ca ea să nu trebuiască să îl atingă. Bărcile şi cutiile lui. Micile lui mori de vânt. Mai văzu şi că nu era în mod obligatoriu singurul care oferea daruri. Că şi *ea* avea daruri pe care să i le ofere.

Conştiinţa acestui fapt îl străfulgera clar, ca o lamă ascuţită de cuţit. Rece şi fierbinte în acelaşi timp. Fu suficientă o singură clipă.

Ammu văzu că el văzuse. Privi în altă parte. La fel şi el. Demonii

istoriei reveniră să îi revendice. Să îi reînfăşoare în vechea ei piele plină de cicatrice şi să îi târască înapoi, acolo unde trăiau de fapt. Unde Legile Dragostei stabileau cine trebuie iubit. Şi cum. Şi cât de mult.

Ammu se îndreptă spre verandă, înapoi în Piesă. Tremurând.

Velutha privi la Ambasador I. Insectă din braţele lui. O puse jos. Tremurând la rândul lui.

— Uită-te la tine! zise el, privindu-i ridicola rochiţă vaporoasă. Atât de frumoasă! Te măriţi?

Rahel i se întinse spre subsuori şi îl gâdilă fără milă. *Gâdi gâdi gâdi!*

— Te-am *văzut* ieri, zise ea.

— Unde? întrebă Velutha cu un glas voit înalt şi surprins.

— Mincinosule, zise Rahel. Mincinosule şi prefăcutule. Te-am văzut. Erai un comunist şi aveai o cămaşă şi un steag. *Şi* te-ai făcut că nu mă vezi.

—*Aiyyo kashtam,* zise Velutha. Aş face eu asta? Spune-mi *tu,* ar face Velutha *vreodată* aşa ceva? Trebuie să fi fost Geamănul-meu-cel-de-mult-pierdut.

— Care Geamăn-cel-de-mult-pierdut?

— Urumban, prostuţo... Cel care trăieşte în Kochi.

— Care Urumban?

Apoi îi zări licărul din ochi.

— Mincinosule! Nu ai nici un geamăn! Nu era Urumban! *Tu* erai!

Velutha râse. Avea un râs frumos, sincer.

— Nu eram eu, spuse el. Eram la pat, bolnav.

— Vezi, zâmbeşti! spuse Rahel. Asta înseamnă că tu erai. Zâmbetul înseamnă „Tu erai".

— Asta numai în engleză! zise Velutha. În malayalam profesoara îmi spunea întotdeauna „Zâmbetul înseamnă nu eram eu".

Lui Rahel îi trebui un moment să prelucreze asta. Plonjă încă o dată spre el. *Gâdi gâdi gâdi*!

Râzând încă, Velutha o căută în Piesă pe Sophie.

— Unde e Sophie Mol a noastră? Hai să-i aruncăm o privire. Ţi-ai amintit să o iei, sau ai lăsat-o în urmă?

— Nu te uita într-acolo, zise repede Rahel.

Se căţără pe parapetul de ciment care separa arborii de cauciuc de alee şi îşi puse mânuţele peste ochii lui Velutha.

— De ce? zise Velutha.

— Pentru că nu vreau eu, spuse Rahel.

— Unde este Estha Mon? zise Velutha, cu un Ambasador (deghizat în Insectă Înţepătoare deghizată în Zâna Aeroportului) atârnându-i de spate cu picioarele încolăcite în jurul mijlocului, orbindu-l cu mânuţele sale lipicioase. Nu l-am văzut.

— Oh, l-am vândut în Cochin, zise Rahel cu un aer distrat. Pentru un sac de orez. Şi o torţă.

Spuma rochiţei ei apretate imprima flori aspre de dantelă pe spatele lui Velutha. Flori de dantelă şi o frunză norocoasă înflorite pe un spate negru.

Însă atunci când Rahel scrută Piesa în căutarea lui Estha, observă că el nu era acolo.

Înapoi în Piesă, Kochu Maria sosi, pitică, în spatele tortului ei înalt.

— Vine tortul, îi zise ea, cam tare, lui Mammachi.

Kochu Maria vorbea întotdeauna cam tare cu Mammachi pentru că îşi închipuia că vederea proastă îi afecta automat şi celelalte simţuri.

— *Kando,* Kochu Maria? spuse Mammachi. O vezi pe Sophie Mol a noastră?

— *Kandoo,* Kochamma, spuse extrem de tare Kochu Maria. O văd.

Îi adresă lui Sophie un zâmbet extrem de larg. Era exact de înălţimea lui Sophie. Mai scundă decât creştinele siriace, în ciuda tuturor eforturilor ei.

— Are culoarea mamei ei, zise Kochu Maria.

— Nasul lui Pappachi, insistă Mammachi.

— Nu ştiu asta, dar e foarte frumoasă, strigă Kochu Maria. *Sundarikutty.* E un îngeraş.

Îngeraşii aveau culoarea nisipului şi purtau pantaloni evazaţi.

Micii demoni erau cafenii ca noroiul, în rochiţe de Zâne ale Aeroportului, şi aveau pe frunte umflături care se puteau transforma în coame. Cu Fântâni în *Dragoste-în-Tokio*-uri. Şi obiceiul de-a citi de-a-ndărătelea.

Şi dacă îţi dădeai osteneala să priveşti, îl puteai vedea pe Satan în ochii lor.

Kochu María prinse mâinile lui Sophie Mol într-ale ei, cu palmele în sus, i le ridică la faţă şi inspiră profund.

— Ce face? se interesă Sophie, cu mâinile ei fine de londoneză prinse în cele pline de bătături de ayemenemeză. Cine este şi de ce îmi miroase mâinile?

— E bucătăreasa, spuse Chacko. Este felul ei de-a te săruta.

— De-a săruta?

Sophie Mol era neconvinsă, dar interesată.

— Ce minunat! zise Margaret Kochamma. Este un fel de adulmecat! La fel fac bărbaţii şi femeile unul cu celălalt?

Nu voise ca vorbele ei să sune chiar aşa şi roşi. O gaură în Univers de forma unei profesoare de şcoală jenate.

— Ah, tot timpul! spuse Ammu, şi vorbele ieşiră ceva mai tare decât murmurul sarcastic pe care îl intenţionase. Aşa facem copii.

Chacko nu o pocni.

Aşa că ea nu îl pocni la loc.

Dar Aerul în Aşteptare deveni Furios.

— Cred că îi datorezi scuze soţiei mele, Ammu, spuse Chacko, cu un aer protector, posesiv (sperând că Margaret Kochamma nu va spune, clătinând un trandafir spre el, *„Fosta soţie, Chacko!")*.

— O, nu! zise Margaret Kochamma. A fost vina mea! N-am vrut nici o clipă să sune aşa... ceea ce am vrut să spun era — vreau să zic e fascinant să crezi că...

— A fost o întrebare perfect legitimă, spuse Chacko. Şi consider că Ammu ar trebui să îşi ceară scuze.

— Chiar trebuie să ne purtăm de parcă am fi un blestemat de trib prăpădit abia descoperit? zise Ammu.

— O, Doamne! spuse Margaret Kochamma,

În liniştea furioasă a Piesei (Armata Albastră încă pândind în călduraverde), Ammu se întoarse la Plymouth, îşi scoase valiza, trânti portiera şi se duse în camera ei, cu umerii strălucind. Lăsându-i pe toţi să se întrebe de unde învăţase să fie atât de insolentă.

La drept vorbind, chiar şi aveai de ce să te miri.

Pentru că Ammu nu primise genul de educaţie, nici nu citise genul de cărţi, nici nu întâlnise genul de oameni care să o fi putut influenţa să gândească aşa cum gândea.

Pur şi simplu aşa era ea făcută.

Copil fiind, învăţase foarte repede să nesocotească poveştile de genul „Tata Urs Mama Urs" care îi erau date spre a le citi. În varianta ei, Tata Urs o bătea pe Mama Urs cu vaze de alamă. Mama Urs suporta acele bătăi cu o resemnare mută.

În anii ei de formare, Ammu îşi văzuse tatăl ţesându-şi pânza hidoasă. Era încântător şi rafinat cu musafirii, şi gata să-i linguşească dacă se întâmpla să fie albi. Dona bani orfelinatelor şi leprozeriilor. Muncea din greu pentru imaginea sa publică de om sofisticat, generos, moral. Însă singur cu soţia şi copiii săi se transforma într-un terorist monstruos, suspicios, cu o urmă de viclenie vicioasă. Erau bătuţi, umiliţi şi făcuţi apoi să suporte invidia prietenilor şi a rubedeniilor pentru faptul de-a avea un asemenea soţ şi tată minunat.

Ammu îndurase nopţi reci de iarnă în Delhi, ascunzându-se în tufişurile *mehndi*[35] din jurul casei lor (pentru cazul în care oamenii din Familii Bune i-ar fi văzut), deoarece Pappachi se întorsese prost dispus de la lucru şi le bătuse pe ea şi pe Mammachi şi le dăduse afară din casă.

Într-o asemenea noapte, Ammu, în vârstă de nouă ani, ascunzându-se împreună cu mama ei în tufişuri, privise silueta dichisită a lui Pappachi în ferestrele luminate pe când trecea din cameră în cameră. Nefiindu-i de ajuns că-şi bătuse nevasta şi fiica (Chacko era plecat la

şcoală), rupsese perdelele, izbise mobila şi spărsese o lampă de masă. O oră după ce se stinseseră luminile, ignorând rugăminţile înspăimântate ale lui Mammachi, mica Ammu se strecurase înapoi în casă printr-o gaură de ventilaţie pentru a-şi salva cizmele noi de cauciuc la care ţinea mai mult decât la orice altceva. Le pusese într-o pungă de hârtie şi se strecurase înapoi în sufragerie, când luminile fură reaprinse brusc.

Pappachi stătuse în tot acest timp în balansoarul lui de mahon, legănându-se tăcut în întuneric. Când o prinsese, nu rostise un cuvânt. O biciuise cu cravaşa lui cu mâner de fildeş (cea pe care o ţinea în poală în fotografia din birou). Ammu nu plânsese. Când terminase s-o bată, o obligase să îi aducă foarfecele mare de găurit al lui Mammachi din dulapul ei de croitorie. Şi sub privirile lui Ammu, Entomologul Imperial îi ciopârţise cizmele noi din cauciuc cu foarfecele de găurit al mamei ei. Fâşiile de cauciuc negru căzuseră pe podea. Ammu nu băgase de seamă chipul tras, speriat al mamei ei apărut la fereastră. A fost nevoie de zece minute pentru ca iubitele ei cizme de cauciuc să fie ciopârţite complet. Când şi ultima fâşie de cauciuc se unduise pe podea, tatăl ei o privise cu ochi reci, goi, şi se legănase, se legănase, se legănase. Înconjurat de o mare de şerpi de cauciuc încovrigaţi.

Crescând, Ammu învăţase să trăiască cu această cruzime rece, calculată. Îşi dezvoltă un simţ trufaş al nedreptăţii şi pornirea către încăpăţânare şi nesăbuinţă care ia naştere în Cineva Mic care a fost terorizat toată viaţa de Cineva Mare. Nu făcea absolut nimic pentru a evita certurile şi confruntările. De fapt, s-ar putea spune că le căuta cu lumânarea, ba poate chiar le savura.

— A plecat? întrebă Mammachi tăcerea din jurul ei.

— A plecat, spuse cu glas tare Kochu Maria.

— E voie să spui „blestemat" în India? întrebă Sophie Mol.

— Cine a spus „blestemat"? întrebă Chacko.

— Ea, zise Sophie Mol. Mătuşa Ammu. A spus „un blestemat de trib prăpădit".

— Taie tortul şi dă fiecăruia câte o felie, spuse Mammachi.

— Pentru că în Anglia nu avem voie, îi zise Sophie Mol lui Chacko.

— Nu aveţi voie ce? spuse Chacko.

— Voie să spunem Blee Estem At, spuse Sophie Mol.

Mammachi privi orb după-amiaza luminoasă.

— Toată lumea este aici? întrebă ea.

— *Oower,* Kochamma, spuse Armata Albastră din căldura verde. Suntem cu toţii aici.

În afara Piesei, Rahel îi spuse lui Velutha:

— *Noi* nu suntem aici, nu-i aşa? Noi nici măcar nu Jucăm.

— Chiar Aşa, spuse Velutha. Noi nici măcar nu Jucăm. Ceea ce aş vrea însă să ştiu este unde e Esthappappychachen Kuttappen Peter Mon al nostru?

Şi acesta deveni un încântător şi epuizant dans à la Rumplestiltskin printre arborii de cauciuc.

Oh, Esthapappychachen Kuttappen Peter Mon,
Unde, oh, unde ai dispărut?

Şi de la Rumplestiltskin trecu la Primula Stacojie.

Îl căutăm ici, îl căutăm colo,
Franţujii-l caută peste tot.
Este în rai? Este în iad?
Acel aşadenşelă-tor Estha-Pen?

Kochu Maria tăie o bucată de tort pentru a obţine aprobarea lui Mammachi.

— O felie pentru fiecare, îi confirmă Mammachi lui Kochu Maria, atingând uşor bucata cu degete încărcate de inele cu rubine pentru a vedea dacă era suficient de mică.

Kochu Maria tăie restul tortului în dezordine, laborios, respirând pe gură, de parcă ar fi tăiat o halcă de miel fript. Puse feliile pe o tavă mare de argint. Mammachi cântă la vioara ei melodia *Bine ai venit acasă, Sophie Mol a noastră. O* melodie saturată de ciocolată. Dulce-lipicioasă şi brun-topită. Valuri de ciocolată pe un mal de ciocolată.

În toiul melodiei, Chacko îşi ridică glasul deasupra sunetului de ciocolată.

— Mamă! zise el (cu vocea lui de Citit cu Glas Tare). Mamă! Ajunge! Gata cu vioara!

Mammachi se opri din cântat şi privi în direcţia lui Chacko, cu arcuşul suspendat la jumătatea cursei.

— Ajunge? Crezi că ajunge, Chacko?

— E mai mult decât suficient, zise Chacko.

— Destul e destul, murmură pentru sine Mammachi. Cred că am să mă opresc acum. De parcă ideea i-ar fi venit subit.

Îşi puse vioara în cutia ei neagră, în formă de vioară. Se închidea ca o valiză. Şi muzica luă sfârşit o dată cu ea.

Clic. Şi iar clic.

Mammachi îşi puse din nou ochelarii negri. Şi trase perdelele peste ziua toridă.

Ammu se ivi din casă şi o chemă pe Rahel.

— Rahel! Vreau sa îţi faci somnul de după-amiază! Intră în casă după ce îţi termini tortul!

Lui Rahel i se strânse inima. Suomn de după-amiază. Ura asta.

Ammu intră din nou în casă.

Velutha o puse jos pe Rahel, care rămase pierdută la marginea aleii, la periferia Piesei, a Suomnului profilându-se mare şi urâcios la orizont.

— Şi te rog să nu mai fii exagerat de familiară cu omul ăla! îi zise Baby Kochamma lui Rahel.

— Exagerat de familiară? zise Mammachi. Cine este, Chacko? Cine este exagerat de familiară?

— Rahel, spuse Baby Kochamma.

— Exagerat de familiară cu *care*?

— Cu cine? îşi corectă Chacko mama.

— Bine, cu *cine* este ea exagerat de familiară? întrebă Mammachi.

— Cu iubitul tău Velutha — cu cine altcineva? zise Baby Kochamma, şi lui Chacko — Întreabă-l unde a fost ieri. Hai să lămurim lucrurile o dată pentru totdeauna.

— Nu acum, zise Chacko.

— Ce înseamnă exagerat de familiar? o întrebă Sophie Mol pe Margaret Kochamma, care nu îi răspunse.

— Velutha? Velutha e aici? Eşti aici? întrebă Mammachi în După-Amiază.

— *Oower,* Kochamma.

El păşi printre copaci în Piesă.

— Ai aflat ce era? întrebă Mammachi.

— Garnitura valvei inferioare, zise Velutha. Am schimbat-o. Acum funcţionează.

— Atunci, dă-i drumul, zise Mammachi. Rezervorul e gol.

— Omul va fi Nemesis a noastră, zise Baby Kochamma. Nu pentru că ar fi fost clarvăzătoare şi ar fi avut brusc o viziune profetică. Ci doar pentru a-i crea probleme. Nimeni nu îi acordă vreo atenţie.

—Luaţi aminte la cuvintele mele, zise ea cu amărăciune.

— O vezi? spuse Kochu Maria când ajunse cu tava de prăjituri la Rahel.

Se referea la Sophie Mol.

— Când o să fie mare, o să fie Kochamma noastră, şi o să ne mărească salariile, şi o să ne dea sariuri de nailon de *Onam.*

Kochu Maria făcea colecţie de sariuri, deşi nu purtase niciodată vreunul şi probabil nici nu avea să o facă vreodată.

— Şi ce? zise Rahel. La vremea aia o să locuiesc în Africa.

— Africa? chicoti Kochu Maria. Africa e plină de oameni negri, urâţi, şi de ţânţari.

— Tu eşti singura urâta, spuse Rahel şi adăugă (în engleză) „Pitică proastă!"

— Ce-ai spus? rosti ameninţător Kochu Maria. Nu-mi spune. Ştiu.

Am auzit. Am să-i spun lui Mammachi. Aşteaptă numai!

Rahel se îndreptă spre fântâna cea veche unde se găseau de obicei nişte furnici de omorât. Furnici roşii care, atunci când erau strivite, degajau un miros puturos, acru. Kochu Maria o urmă cu tava de prăjituri.

Rahel spuse că nu voia nici un pic din prăjitura aia tâmpită.

— *Kushumbi!,* spuse Kochu Maria. Oamenii invidioşi se duc de-a dreptul în iad.

— Cine e invidios?

— Nu ştiu. Spune-mi tu, zise Kochu Maria cu un şorţ cu volane şi o inimă ca oţetul.

Rahel îşi puse ochelarii de soare şi privi înapoi în Piesă. Totul avea culoarea Furiei. Sophie Mol, stând între Margaret Kochamma şi Chacko, arăta de parcă ar fi trebuit pocnită. Rahel descoperi o coloană întreagă de furnici zemoase. Erau în drum spre biserică. Îmbrăcate toate în roşu. Trebuiau ucise înainte de-a ajunge acolo. Stâlcite şi strivite cu o piatră. Nu poţi avea în biserică furnici care put.

Când viaţa le părăsi, furnicile scoaseră un crănţănit slab. Ca un spirîduş mâncând o felie de pâine prăjită sau un biscuit crocant.

Biserica Furnicească va fi goală, iar Episcopul Furnicesc va aştepta în caraghioasa sa sutană de Episcop Furnicesc, bălăngănind tămâia într-un vas de argint. Şi nimeni nu va sosi.

După ce va fi aşteptat un răstimp Furnicesc rezonabil, el va afişa pe frunte o încruntătură caraghioasă de Episcop Furnicesc şi va clătina trist din cap. Se va uita la vitraliile Furniceşti lucitoare şi, când va fi terminat să le privească, va încuia biserica cu o cheie enormă şi o va lăsa în întuneric. Apoi se va duce acasă la soţia lui şi (dacă ea nu va fi fost moartă) vor trage un suomn Furnicesc de După-Amiază.

Sophie Mol, cu pălărie, pantaloni evazaţi şi Iubită de la Început, ieşi din Piesă ca să vadă ce făcea Rahel în spatele fântânii. Însă piesa continua o dată cu ea. Mergea când ea mergea, se oprea când se oprea ea. Zâmbete drăgăstoase o urmau. Kochu Maria trase tava de prăjituri din calea zâmbetului ei adorator atunci când Sophie se lăsă pe vine în noroiul de la fântână (pantaloni galbeni, evazaţi, uzi acum de nămol).

Sophie Mol inspecta cu o detaşare clinică acel carnagiu urât mirositor. Piatra era acoperită cu carcase roşii zdrobite şi câteva picioare care se mai agitau uşor.

Kochu Maria privea cu fărâmiturile ei de prăjitură.

Zâmbetele Drăgăstoase priveau Drăgăstos.

Fetiţe jucându-se.

Dulci.

Una de culoarea plajei.

Una cafenie.

Una Iubită.

Una Iubită Ceva mai Puţin.

— Hai să lăsăm una în viaţă, ca să poată fi singuratică, sugeră Sophie Mol.

Rahel o ignoră şi le omorî pe toate. Apoi, în Rochiţa ei spumoasă de Aeroport cu pantalonaşi bufanţi asortaţi (care nu mai erau apretaţi) şi ochelari de soare neasortaţi, fugi. Dispăru în căldura verde.

Zâmbetele Drăgăstoase persistară asupra lui Sophie Mol, ca un reflector, gândind probabil că verişoarele bune se jucau de-a v-aţi ascunselea, aşa cum fac adesea verişoarele bune.

Doamna Pillai, doamna Eapen, doamna Rajagopalan

Verdele zilei se prelinsese din copaci. Frunze întunecate de palmier erau etalate ca nişte piepteni atârnând din cerul musonic. Un soare portocaliu aluneca printre dinţii lor curbi, avizi.

Un escadron de lilieci de fructe goni prin întuneric.

În grădina ornamentală abandonată, Rahel, privită de pitici lâncezind şi de un heruvim părăsit, se ghemuise lângă iazul stătut şi privea brotacii sărind din piatră în piatră înspumată. Frumoşi Brotaci Urâţi.

Unsuroşi. Râioşi. Orăcăind.

Prinţi nesărutaţi, plini de jale, prinşi în capcană înăuntrul lor. Hrană pentru şerpii care pândeau în iarba înaltă de iunie. Foşnet. Trândăveală. Fără brotaci care să sară din piatră în piatră înspumată. Fără prinţ de sărutat.

De când se întorsese, era prima noapte în care nu plouase.

Cam la ora asta, gândi Rahel*, dacă aici ar fi Washington, aş fi în drum spre serviciu. Călătoria cu autobuzul. Luminile străzii. Gazele de eşapament. Forma respiraţiei oamenilor pe sticla anti- glonţ a cabinei mele. Zăngănitul monedelor împinse spre mine în tăviţa metalică. Mirosul banilor pe degetele mele. Beţivul punctual, cu ochi treji, care apare fix la 10 seara: „Hei, tu! Căţea neagră! Suge-mi-o!"*

Avea şapte sute de dolari. Şi o brăţară de aur cu capete de şarpe. Dar Baby Kochamma o întrebase deja cât mai intenţiona să rămână. Şi ce avea de gând în privinţa lui Estha.

Nu avea nici un plan.

Nici un plan.

Nici un Drept de Domiciliu I.

Privi în urmă la gaura difuză, ţuguiată din Univers, de forma unei case, şi îşi imagină că trăia în ligheanul de argint pe care îl instalase Baby Kochamma pe acoperiş. *Părea* destul de mare ca oamenii să trăiască în el. Cu siguranţă era mai mare decât multe dintre casele oamenilor. Mai mare, de exemplu, decât locuinţa strâmtă a lui Kochu Maria.

Dacă ar dormi acolo, ea şi Estha, ghemuiţi laolaltă ca fetuşii într-un

uter strâmt de oţel, ce-ar face Hulk Hogan şi Bam Bam Bigelow? Dacă vasul ar fi ocupat, unde s-ar duce *ei?* Ar aluneca pe horn în viaţa şi televizorul lui Baby Kochamma? Ar ateriza pe soba cea veche cu un *Heeaag!,* în muşchii şi hainele lor cu paiete? S-ar prelinge Oamenii Subţiri — victimele şi refugiaţii foametei — prin crăpăturile uşilor? Ar glisa Genocidul printre ţigle?

Cerul gemea de undele TV. Cu ochelari speciali, le-ai fi putut vedea răsucindu-se pe cer printre lilieci şi păsări călătoare — blonde, războaie, foamete, fotbal, spectacole culinare, lovituri de stat, coafuri ţepene de fixativ. Pectorali de designer. Plutind ca nişte planorişti spre Ayemenem. Lăsând felurite dâre pe cer. Roţi. Mori de vânt. Flori înflorind şi neînflorind.

Heeaag!

Rahel reveni la contemplarea brotacilor.

Graşi. Galbeni. Din piatră în piatră înspumată. Atinse uşor unul. Acesta îşi ridică pleoapele. Caraghios de sigur de sine.

Membrană nictitantă — îşi aminti că odată ea şi Estha petrecuseră o zi întreagă spunând asta. Ea cu Estha şi cu Sophie Mol.

Nictitantă
ictitantă
titanlă
itantă
tantă
antă
ntă

În ziua aceea, purtau toţi trei sariuri (vechi, pe jumătate rupte), Estha era expertul în drapări. El aranjase cutele lui Sophie Mol. Potrivise *pallu*[36]-ul lui Rahel şi şi-l potrivise şi pe al lui. Pe frunte aveau *bindi*[37]-uri roşii. În încercarea de a şterge creionul dermatograf interzis al lui Ammu, nu făcuseră decât să şi-l întindă pe ochi, şi arătau ca trei ratoni dându-se drept doamne hinduse. Era cam la o săptămână după sosirea lui Sophie Mol. O săptămână înainte ca ea să moară. Până atunci, ea evoluase fără menajamente în public, sub supravegherea perspicace a gemenilor, şi le întrecuse toate aşteptările.

Ea:

(a) Îl informase pe Chacko că, deşi el era Tatăl ei Adevărat, îl iubea mai puţin decât pe Joe (ceea ce îl lăsa disponibil — dacă nu chiar înclinat — să fie tatăl surogat al anumitor persoane biviteline ce-i râvneau cu lăcomie afecţiunea).

(b) Refuzase oferta lui Mammachi de a-i înlocui pe Estha şi Rahel în calitatea lor de împletitori privilegiaţi ai cozii nocturne de şoricel a lui Mammachi şi de numărători de negi.

(c) (& Cel Mai Important) — Stăvilise cu isteţime ieşirile prevalente ale lui Baby Kochamma, şi nu numai că îi respinsese toate avansurile şi micile seducţii, dar o făcuse pe loc şi extrem de dur.

Şi de parcă asta nu ar fi fost de ajuns, se dovedise în plus umană. Într-o zi, gemenii reveniseră dintr-o călătorie clandestină pe râu (care o exclusese pe Sophie Mol) şi o găsiseră în lacrimi în grădină, cocoţată în punctul cel mai înalt al Buclei de Iarbă a lui Baby Kochamma, „Fiind Singuratică", după cum se exprimase ea. A doua zi, Estha şi Rahel o luaseră cu ei să îl viziteze pe Velutha.

Îl vizitară în sariuri, înotând fără graţie prin noroiul roşu şi iarba înaltă *(Nictitantă ictitantă tantă antă ntă)* şi se prezentară drept doamna Pillai, doamna Eapen şi doamna Rajagopalan. Velutha se prezentă pe el însuşi şi îl prezentă pe fratele lui paralizat, Kuttappen (deşi dormea buştean). Îi salută cu cea mai mare curtoazie. Li se adresă tuturor cu Kochamma şi le dădu să bea apă proaspătă de nucă de cocos. Sporoviră cu ei despre vreme. Râu. Despre faptul că, după părerea lui, cocotierii deveneau an de an mai puţin înalţi. Ca şi doamnele din Ayemenem. Îi prezentă găinii lui ursuze. Le arătă uneltele lui de dulgherie şi ciopli fiecăruia câte o linguriţă de lemn.

Abia acum, după atâţia ani, recunoscu Rahel, cu gândire de adult, delicateţea gestului său. Un bărbat în toată firea distrând trei ratoni, tratându-i ca pe nişte adevărate doamne. Implicându -se instinctiv în conspiraţia ficţiunii lor, având grijă să nu o distrugă cu neglijenţă adultă. Sau cu afecţiune.

La urma urmei, este atât de uşor să destrami o poveste. Să întrerupi un şir de gânduri. Să distrugi o frântură de vis purtat de colo colo cu grijă, ca un obiect de porţelan.

Să o laşi să existe, să călătoreşti împreună cu ea, aşa cum făcuse Velutha, este lucrul cel mai greu de făcut.

Cu trei zile înaintea Terorii, îi lăsase să îi vopsească unghiile cu Cutex roşu aruncat de Ammu. Aşa arăta el în ziua în care îi vizitase Istoria pe veranda din spate. Un dulgher cu unghii ţipătoare. Detaşamentul de Poliţişti Tangibili le privise şi izbucnise în râs.

— Ce-i asta? spusese unul dintre ei. AC DC?

Un altul îi ridicase cizma cu un miriapod ghemuit în striurile tălpii. Ruginiu-închis. Un milion de picioare.

Ultima dâră de lumină alunecă de pe umărul heruvimului. Întunericul înghiţi grădina. Întreagă. Ca un piton. Luminile se aprinseră în casă.

Rahel îl putea zări pe Estha în camera lui, stând pe patul curat. Privea afară în noapte prin fereastra fără perdele. Nu o putea vedea, stând afară în întuneric şi privind înăuntru la lumină.

Un cuplu de actori prinşi în capcană într-o piesă obscură fără vreun

indiciu asupra intrigii sau naraţiunii. Bâjbâindu-şi rolurile, alinând necazurile altcuiva. Suferind suferinţa altcuiva.

Incapabili, cumva, să schimbe piesele. Sau să cumpere, contra unei taxe, vreo marcă ieftină de exorcism de la vreun consilier cu diplomă fantezistă, care să îi pună să stea jos şi să le spună, într-unul din multele moduri;

— Voi nu sunteţi Păcătoşii. Sunteţi Cei Faţă de Care s-a Păcătuit. Nu eraţi decât nişte copii. Nu aveaţi nici un control. Voi sunteţi *victimele,* nu făptaşii.

Ar fi ajutat dacă ar fi putut face acea trecere. Dacă ar fi putut să poarte, fie şi numai pentru o vreme, gluga tragică a victimelor. Atunci ar fi fost capabili să îi dea un chip şi să invoce revolta faţă de cele întâmplate. Sau să caute compensarea. Şi poate, în cele din urmă, să exorcizeze amintirile care îi bântuiau.

Dar furia nu le era accesibilă şi nu exista chip care să fie asociat acelui Alt Lucru pe care îl ţineau în Cealaltă Mână lipicioasă a lor, ca pe o portocală imaginară. Nu exista nici un loc unde să îl pună jos. Nu era al lor, ca să îl dea. Avea să trebuiască ţinut. Cu grijă şi în veci.

Esthappen şi Rahel ştiau amândoi că în acea zi existaseră mai mulţi făptaşi (în afara lor). Dar o singură victimă. Care avea unghii roşii ca sângele şi pe spate o frunză brună care făcea musonii să vină la timp.

Lăsa în urmă o gaură în Univers, prin care întunericul năvălea ca smoala lichidă. Prin care mama lor îl urmase fără măcar să se întoarcă şi să-şi fluture mâna în semn de rămas-bun. Îi lăsase în urmă învârtindu-se în întuneric, fără cabluri de ancorare, într-un loc lipsit de temelii.

Multe ore mai târziu, luna se înălţă şi îl făcu pe pitonul trist să înapoieze ceea ce înghiţise. Grădina reapăru. Regurgitată integral. Cu Rahel în ea.

Direcţia brizei se schimbă şi îi aduse sunetul tobelor. Un dar. Promisiunea unei poveşti. *A fost odată ca niciodată,* spuneau ele, *un ...*

Rahel îşi înălţă capul şi ascultă.

În nopţile senine, sunetul de *chenda*[38] răzbatea la o distanţă de până la un kilometru de templul din Ayemenem, anunţând o reprezentaţie *kathakali.*

Rahel se duse, atrasă de amintirea acoperişurilor abrupte şi a pereţilor albi. A lămpilor de alamă aprinse şi a lemnului întunecat, dat cu ulei. Se duse cu speranţa de-a întâlni un elefant care nu fusese electrocutat pe şoseaua Kottayam-Cochin. Se opri la bucătărie să ia o nucă de cocos.

Ieşind, remarcă faptul că una dintre uşile din plasă ale fabricii ieşise din balamale şi era proptită de toc. O dădu în lături şi păşi înăuntru. Aerul era greu de umezeală, suficient de ud ca peştii să

înoate în el.

Sub tălpile ei, pardoseala era alunecoasă de spumă musonică. Un liliac mic, neliniştit, zbura de colo colo între bârnele acoperişului.

Hârdaie de conserve joase, din ciment, profilate în întuneric făceau pardoseala fabricii să arate ca un cimitir interior destinat morţilor cilindrici.

Rămăşiţele pământeşti ale întreprinderii Murături & Conserve Paradis.

Unde cu mult timp în urmă, în ziua în care venise Sophie Mol, Ambasadorul E. Pelvis amesteca un vas cu dulceaţă stacojie şi gândea Două Gânduri. Unde un secret roşu, în formă de mango fraged, fusese conservat, pecetluit şi pus la păstrare.

Este adevărat, lucrurile se pot schimba peste noapte.

Râul din barcă

În timp ce piesa *Bine ai venit acasă, Sophie Mol a noastră* era prezentată în faţa verandei, iar Kochu Maria împărţea tort unei Armate Albastre în căldura verde, Ambasadorul E. Pelvis/S. Primulă (cu un moţ), în pantofii bej ascuţiţi, deschise uşile de plasă spre anexele umede şi mirosind a conserve ale fabricii Murături Paradis. Păşi printre cuvele uriaşe de conserve, din ciment, pentru a găsi un loc în care să Gândească. Ousa, Buhaham Barului, care trăia pe o bârnă înnegrită în apropierea lucarnei (şi contribuia sporadic la aroma anumitor produse Paradis), îl privi mergând.

Trecând pe lângă lămâile galbene plutind în saramură, care trebuiau decantate din când în când (altfel se formau insule de mucegai negru, asemănător cu ciupercile creţe dintr-o supă limpede).

Pe lângă fructe verzi de mango, tăiate şi umplute cu şofran şi praf de chili şi legate cu sfoară. (Nu necesitau o vreme nici o atenţie.)

Pe lângă damigenele din sticlă cu dopuri de plută, pline cu oţet.

Pe lângă rafturi cu pectină şi conservanţi.

Pe lângă tăvi cu tărtăcuţe amare, cu cuţite şi degetare colorate.

Pe lângă saci de iută gemând de usturoi şi ceapă măruntă.

Pe lângă mormane de piper verde, proaspăt.

Pe lângă o grămadă de coji de banane aflată pe pardoseală (păstrate pentru cina porcilor).

Pe lângă dulapul de etichete, plin cu etichete.

Pe lângă clei.

Pe lângă pensula de clei.

Pe lângă o cadă de fier plină cu sticle goale plutind în apă cu săpun.

Pe lângă sucul acidulat de lămâie.

Pe lângă zeama de struguri.

Şi înapoi.

Înăuntru era întuneric, singura lumină fiind cea filtrată de uşile de plasă îmbâcsită, şi o dâră de lumină solară prăfoasă (pe care Ousa nu o folosea) ce pătrundea prin luminator. Mirosul de oţet şi *asafetida*[39] îi înţepa nările, dar Estha era obişnuit cu el, îl iubea. Locul pe care îl alese pentru a Gândi era între perete şi cazanul negru din fier în care se răcea lent o şarjă de dulceaţă de banane proaspăt fiartă (ilegal).

Dulceaţa era încă fierbinte, şi pe suprafaţa ei stacojie şi lipicioasă se stingea încet o spumă groasă, rozalie. Mici bule de banană înecându-se adânc în dulceaţă şi nimeni care să le ajute.

Omul Oranjadă Limonadă putea să apară în orice clipă. Să prindă un autobuz care făcea curse Cochin-Kottayam şi să apară acolo. Iar Ammu i-ar fi oferit o ceaşcă de ceai. Sau poate suc acidulat de ananas. Cu gheaţă. Galben într-un pahar.

Cu paleta lungă de fier Estha amestecă dulceaţa groasă, proaspătă.

Spuma muribundă făcu forme muribunde spumoase.

O cioară cu o aripă zdrobită.

O gheară încleştată de pui.

O Buhaham (nu Ousa) oglindită în dulceaţă greţoasă.

Un vârtej trist.

Şi nimeni care să dea o mână de ajutor.

În timp ce amesteca dulceaţa groasă, Estha gândi Două Gânduri, iar cele Două Gânduri gândite fură acestea:

(a) Oricui i se poate întâmpla Orice,

Şi

(b) Este mai bine să fii pregătit.

Gândind aceste gânduri, Estha Singur era fericit cu crâmpeiele sale de înţelepciune.

Pe când dulceaţa purpurie, fierbinte, se învârtea, Estha deveni un Vrăjitor Amestecător cu un moţ ciufulit şi dinţi neregulaţi, şi apoi Vrăjitoarele lui Macbeth.

Băşici de banană arse de foc.

Ammu îi dăduse voie lui Estha să copieze reţeta de dulceaţă de banane a lui Mammachi în caietul ei nou de reţete, negru cu cotor alb.

Pe deplin conştient de onoarea făcută de Ammu, Estha recursese la cele mai frumoase două scrisuri de mână ale lui.

Dulceaţă de banane (în scrisul său vechi cel mai frumos)

Zdrobiţi banane coapte. Adăugaţi apa cât să le acopere şi fierbeţi pe foc foarte iute până se înmoaie fructele.
Stoarceţi sucul, strecurându-l prin mai multe rânduri de muselină.
Cântăriţi o cantitate egală de zahăr şi puneți-o deoparte.
Fierbeţi fructele până devin stacojii şi se evaporă cam jumătate din cantitate.

Preparaţi gelatina (pectină) astfel:
Proporţie 1:5
Ex: 4 linguri Pectină: 20 linguriţe zahăr.

Estha considerase întotdeauna Pectină ca fiind cel mai tânăr dintre

cei trei fraţi cu ciocane, Pectină, Hectina şi Abednego. Şi-i imagina construind o corabie de lemn la lumină scăzută, în burniţă. Ca şi fiii lui Noe. îi putea vedea clar în imaginaţie. Luându-se la întrecere cu timpul. Ciocănitul lor năştea un ecou monoton sub cerul ameninţător, prevestitor de furtună. Şi în apropiere, în junglă, în lumina sinistră de dinaintea furtunii, animalele stăteau la rând perechi.

Băiatfată.
Băiatfată.
Băiatfată.
Băiatfată.

Gemenii nu erau primiţi.

Restul reţetei era în cel mai frumos scris nou al lui Estha. Unghiular, ascuţit. Era înclinat spre spate, de parcă literele ar fi ezitat să formeze cuvinte, iar cuvintele ar fi ezitat să fie în propoziţii.

Adăugaţi Pectina la sucul concentrat. Fierbe ţi câteva (5) minute.
Folosiţi un foc iute, care să-l învăluie de jur-împrejur.
Adăugaţi zahărul. Fierbeţi până ce se obţine o consistentă vâscoasă.
Răciţi lent.
Sper că o să vă placă această reţetă.

În afara greşelilor de ortografie, ultimul rând — *Sper că o să vă placă această reţetă* — era propria lui adăugire la textul original.

Treptat, în timp ce Estha amesteca, dulceaţa de banane se îngroşa şi se răcea, iar Gândul Numărul Trei se înălţă nechemat din pantofii lui bej şi ascuţiţi.

Gândul Numărul Trei era:

(c) O barcă.

O barcă cu care să vâsleşti de cealaltă parte a râului. Akkara. Cealaltă Parte. O ambarcaţiune care să transporte Provizii. Chibrituri. Haine, Vase şi tigăi. Lucruri de care ei urmau să aibă nevoie şi cu care nu puteau trece înot.

Perii de pe braţele lui Estha se zbârliseră. Amestecatul dulceţii deveni vâslit. Jur-împrejurul deveni înainte şi înapoi. Traversând un râu stacojiu lipicios. Un cântec al cursei de bărci Onam umplu fabrica. *„Thaiy thaiy thaka thaiy thaiy thome!"*

Enda da korangacha, chandi ithra thenjadu?
(Hei, domnule Maimuţă, de ce ai fundul atât de roşu?)
Pandyill thooran poyappol nerakkamuthiri nerangi njan.
(M-am dus să mă uşurez la Madras, şi l-am scărpinat până a sângerat.)

Glasul lui Rahel pluti prin fabrică pe deasupra întrebărilor şi răspunsurilor oarecum fără perdea ale cântecului bărcii.

— Estha! Estha! Estha!

Estha nu răspunse. Corul cântecului bărcii era şoptit în dulceaţa groasă.

Theeyome
Thithome
Tharaka
Thithome
Theem

O uşă de plasă scârţâi, şi o Zână a Aeroportului cu bose şi ochelari roşii de plastic cu rame galbene priviră înăuntru cu soarele în spate. Fabrica avea culoarea Furiei. Lămâile sărate erau roşii. Fructele fragede de mango erau roşii. Dulapul cu etichete era roşu. Raza de soare plină de praf (pe care Ousa nu o folosea niciodată) era roşie.

Uşa de plasă se închise.

Rahel stătea în fabrica goală, cu Fântâna ei într-o *Dragoste-în-Tokio*. Auzi un glas de călugăriţă cântând un cântec al bărcii. Un soprano limpede plutind deasupra vaporilor de oţet şi a cuvelor de conserve.

Se întoarse spre Estha, aplecat deasupra zemii stacojii din cazanul negru.

— Ce vrei? întrebă Estha fără să privească în sus.

Nimic, spuse Rahel.

— Atunci de ce ai venit aici?

Rahel nu răspunse. Urmă o scurtă tăcere ostilă.

— De ce amesteci dulceaţa? întrebă Rahel.

— India e o Ţară Liberă, zise Estha.

Nimeni nu putea nega acest lucru.

India era o Ţară Liberă.

Puteai face sare. Vâsli în dulceaţă, dacă voiai.

Omul Oranjadă Limonada putea să intre pur şi simplu prin uşile de plasă.

Dacă voia.

Iar Ammu i-ar fi oferit suc de ananas. Cu gheaţă.

Rahel se aşeză pe marginea unei cuve de ciment (margini spumoase de vatir şi dantelă, muiate delicat în conserve de mango fraged) şi încercă degetarele de cauciuc. Trei muşte albastre luptară sălbatic cu uşile de plasă, vrând să fie lăsate înăuntru. Iar Ousa, Buhaham Barului, privea tăcerea cu miros de conserve care domnea între gemeni ca o rană.

Degetele lui Rahel erau Galbene Verzi Albastre Roşii Galbene.

Dulceaţa lui Estha era amestecată.

Rahel se ridică să plece. Pentru Suomnul ei de după-amiază .

— Unde te duci?

— Undeva.

Rahel îşi scoase degetele cele noi, şi îşi reluă degetele ei de culoarea degetelor. Nu galbene, nu verzi, nu albastre, nu roşii. Nu galbene.

— Mă duc *Akkara,* zise Estha. Fără a privi în sus. La Casa Istoriei.

Rahel se opri şi se întoarse, iar peste inima ei îşi desfăcu aripile de răpitoare o molie maroniu-gălbuie cu smocuri dorsale neobişnuit de dese.

Încet în afară.

Încet înăuntru.

— De ce? zise Rahel.

— Pentru că Oricui i se poate întâmpla Orice, zise Estha. E mai Bine să fii Pregătit.

Nu puteai contrazice acest lucru.

Nimeni nu se mai ducea la casa lui Kari Saipu. Vellya Paapen susţinea că era ultima făptură omenească care să îşi fi aruncat privirea asupra ei. Spunea că era bântuită. Le spusese gemenilor povestea întâlnirii cu fantoma lui Kari Saipu. Se întâmplase cu doi ani în urmă, spusese el. Traversase râul, în căutarea unui arbore de nucşoară, ca să prepare o pastă de nucşoară şi ghimbir proaspăt pentru Chelia, soţia lui, care trăgea să moară de tuberculoză. Deodată simţise miros de fum de ţigară (pe care îl recunoscuse imediat, deoarece Pappachi obişnuia să fumeze aceeaşi marcă). Vellya Paapen se răsucise şi îşi azvârlise secera înspre miros. Ţintuise fantoma de trunchiul unui arbore de cauciuc, unde, conform spuselor lui Vellya Paapen, mai era şi acum. Un miros greţos, care sângera sânge limpede, de culoarea ambrei, şi cerşea ţigări.

Vellya Paapen nu găsi niciodată arborele de nucşoară, şi trebui să îşi cumpere o seceră nouă. Dar avu satisfacţia de-a şti că reflexele lui fulgerătoare (în pofida ochiului ipotecat) şi prezenţa lui de spirit puseseră capăt rătăcirilor însetate de sânge ale unei fantome pedofile.

Atâta vreme cât nimeni nu sucomba artificiilor ei şi nu o elibera cu o ţigară.

Ceea ce *nu ştia* Veelya Paapen era că acea Casă a lui Kari Saipu era Casa Istoriei (ale cărei uşi erau încuiate, iar ferestrele deschise). Şi că înăuntru, strămoşi cu respiraţie de hărţi, cu unghii tari la picioare, şopteau şopârlelor de pe perete. Că Istoria folosea veranda din spate pentru a-şi negocia termenii şi a-şi colecta drepturile. Că nesocotirea lor ducea la consecinţe cumplite. Că, în ziua în care Istoria alesese să îşi facă ordine în cărţi, Estha urma să păstreze chitanţa pentru taxele plătite de Velutha.

Vellya Paapen habar nu avea că tocmai Kari Saipu era acela care

prindea visele şi le visa din nou. Că el le smulgea din mintea celor ce treceau pe acolo, tot aşa cum copiii culeg stafidele negre de pe o prăjitură. Că acelea după care tânjea mai presus de toate, visele pe care adora să le viseze din nou, erau visele fragede ale gemenilor bivitelini.

Săracul bătrân Vellya Paapen, dacă ar fi ştiut atunci că Istoria avea să îl aleagă pe el drept emisar, că lacrimile *lui* aveau să pună Teroarea în mişcare, poate că nu s-ar fi împăunat ca un cocoşel tânăr în bazarul din Ayemenem, lăudându-se cum traversase râul înot cu coasa în gură (acru, gustul fierului pe limba lui). Cum o pusese jos doar pentru o clipă, în timp ce îngenunchease să îşi spele nămolul de râu din ochiul ipotecat (era uneori nămol în râu, mai ales în lunile ploioase), când surprinsese primul nor de fum de ţigară. Cum îşi luase secera, se răsucise pe călcâie şi ţintuise mirosul care fixă pentru totdeauna stafia. Totul dintr-o singură mişcare fluidă, atletică.

Când ajunse să îşi înţeleagă rolul în Planurile Istoriei, era prea târziu pentru a-şi mai reface paşii. Îşi ştersese singur urmele paşilor. Târându-se înapoi cu o mătură.

În fabrică, tăcerea coborî din nou şi se strânse în jurul gemenilor. De data aceasta însă era un alt fel de tăcere. O tăcere de râu bătrân. Tăcerea Oamenilor Pescari şi a sirenelor ca de ceară.

— Dar comuniştii nu cred în stafii, spuse Estha, de parcă ar fi continuat un discurs investigând soluţii la problema stafiilor. Conversaţia lor ieşea la suprafaţă şi se scufunda ca torenţii montani. Putând fi uneori auzită de alţii. Alteori nu.

— O să devenim comunişti? întrebă Rahel.

— S-ar putea să trebuiască.

Estha-Practicul.

Frânturi îndepărtate de voci şi paşi de Armată Albastră ce se apropie îi făcură pe tovarăşi să pecetluiască secretul.

Fu conservat, pecetluit şi pus deoparte. Un secret de forma unui mango fraged, roşu, într-o cuvă. Prezidat doar de o Buhaham.

Agenda Roşie fu parcursă şi aprobată:

Tovarăşa Rahel urma să meargă să îşi facă Suomnul de După-Amiază, apoi să stea trează până ce adormea Ammu.

Tovarăşul Estha urma să găsească steagul (pe care Baby Kochamma fusese silită să îl fluture) şi să o aştepte la râu, unde trebuiau amândoi să:

(b) Se pregătească să se pregătească pentru a fi pregătiţi.

Rochiţa de zână abandonată a unei copile (semiconservată) stătea singură, ţeapănă, în mijlocul podelei întunecate din dormitorul lui Ammu.

Afară, Aerul era Alert şi Strălucitor şi Fierbinte. Rahel stătea întinsă

lângă Ammu, trează de-a binelea în bufănţeii ei asortaţi de aeroport. Putea vedea pe obrazul lui Ammu modelele florilor „în cruciuliţe" de pe cuvertura albastră „în cruciuliţe". Putea auzi după-amiaza albastră „în cruciuliţe".

Ventilatorul de plafon leneş.

Viespea galbenă bâzâind în fereastră într-un bzzzzz periculos.

Clipirea neîncrezătoare a unei şopârle.

Pui păşind ţanţoş prin curte.

Sunetul soarelui încreţind rufele. Unduind aşternuturi albe. Întărind sariuri apretate. Crem şi auriu.

Furnici roşii pe pietre galbene.

O vacă înfierbântată suferind de căldură. *Muuu.* În depărtare.

Şi mirosul unei stafii de englez viclean, ţintuită de un arbore de cauciuc, cerând politicos o ţigară.

— Hmmm... nu vă supăraţi. Nu aveţi cumva o mmm... ţigară?

Cu un glas amabil de profesor de şcoală.

Oh, dragă.

Şi Estha aşteptând-o. La râu. Sub mangostanul pe care reverendul E. John Ipe îl adusese acasă din vizita în Mandalay.

Pe ce stătea Estha?

Pe ce stăteau ei întotdeauna sub mangostan. Ceva cenuşiu şi sumbru. Acoperit de muşchi şi licheni, înăbuşit de ferigi. Ceva pe care îl revendica pământul. Nu un buştean. Nu o piatră...

Înainte să îşi ducă gândul la bun sfârşit, Rahel se sculase şi alerga.

Prin bucătărie, pe lângă Kochu Maria dormind buştean. Cu riduri adânci ca un rinocer impetuos într-un şorţ cu volane.

Pe lângă fabrică.

Făcând tumbe în picioarele goale prin dogoarea verde, urmată de o viespe galbenă.

Tovarăşul Estha era acolo. Sub mangostan. Cu steagul roşu înfipt lângă el, în pământ. O Republică Mobilă. O Revoluţie a Gemenilor cu un Moţ.

Pe ce stătea?

Ceva acoperit de muşchi, ascuns de ferigi.

Ciocănit scotea un sunet de gol.

Tăcerea se lăsa şi se ridica şi se prăvălea şi se încolăcea în forme de opt.

Libelule împodobite planau rotindu-se în soare ca nişte glasuri pătrunzătoare de copii.

Degete de culoarea degetelor se luptau cu ferigile, mişcau pietrele, eliberau drumul. Era o ancoră transpirată în căutarea unei muchii de care să se agaţe. Şi un Un Doi şi.

Lucrurile se pot schimba peste noapte.

Era o barcă. O luntre mică, din lemn.

Barca pe care stătea Estha şi pe care o găsise Rahel.

Barca pe care avea să o folosească Ammu pentru a traversa râul. Pentru a iubi la ceas de noapte pe bărbatul pe care copiii ei îl iubeau la lumina zilei.

O barcă atât de veche, încât prinsese rădăcini. Aproape.

O plantă-barcă bătrână, cenuşie, cu flori-barcă şi fructe-barcă. Iar dedesubt, o pată de iarbă uscată de forma unei bărci. O lume a bărcilor gonind, grăbite.

Întunecată şi uscată şi răcoroasă. Descoperită acum. Şi oarbă.

Termite albe în drumul lor spre muncă.

Buburuze albe în drumul lor spre casă.

Cărăbuşi albi îngropându-se departe de lumină.

Lăcuste albe cu viori din lemn alb.

Muzică albă tristă.

O viespe albă. Moartă.

O piele de şarpe casantă, păstrată în întuneric, se dezintegra în soare.

Dar avea să fie bună, mica luntre? Era poate prea veche? Prea moartă? Era *Akkara* prea departe pentru ea?

Doi gemeni bivitelini priviră dincolo de râul lor.

Meenachalul.

Verde-cenuşiu. Cu peşti în el. Cu cerul şi copacii în el. Iar noaptea, cu luna galbenă şi spartă în el.

Când Pappachi era copil, un vechi tamarin căzuse în el în timpul unei furtuni. Mai era încă acolo. Un copac neted, fără scoarţă, înnegrit de excesul de apă verde. Trunchi plutitor în derivă.

Prima treime a râului era prietena lor. Înainte ca Adâncul Adevărat să înceapă. Cunoşteau treptele alunecoase de piatră (treisprezece) înainte de-a începe noroiul cleios. Cunoşteau buruiana de după-amiază care plutea în interior faţă de răstoaca din Komarakom. Cunoşteau peştii mai mici. *Pallathi*-ul plat, nătâng, *paral*-ul argintiu, *koori*-ul şiret, mustăcios, *karimeen*-ul sporadic.

Aici îi învăţase Chacko să înoate (plescăind fără nici un ajutor în jurul abdomenului lui amplu, de unchi). Aici descoperiseră ei singuri deliciile intermitente ale vânturilor trase sub apă.

Aici învăţaseră să pescuiască. Să împletească în cârlig râme violacee încovrigate, pe undiţe făcute de Velutha din lujere zvelte de bambus galben.

Aici studiaseră ei Tăcerea (aidoma copiilor Oamenilor Pescari) şi învăţaseră limbajul sclipitor al libelulelor.

Aici învăţaseră ei să Aştepte. Să Privească. Să gândească gânduri fără a le da glas. Să se mişte ca fulgerul atunci când bambusul galben,

flexibil, se arcuia în jos.

Deci această primă treime a râului o cunoşteau bine. Celelalte două treimi mai puţin.

A doua treime era locul în care începea Adâncul Adevărat. Unde curentul era iute şi sigur (în aval la reflux, în amonte, împingând în sus apele zăgăzuite, când venea fluxul).

A treia treime era din nou puţin adâncă. Apa cafenie şi întunecată. Plină de buruieni şi ţipari rapizi şi mâl lent care li se prelingea ca pasta de dinţi printre degetele de la picioare.

Gemenii puteau să înoate ca focile şi, sub supravegherea lui Chacko, traversaseră de câteva ori râul revenind gâfâind şi privind cruciş de pe urma efortului, cu o piatră, o crenguţă sau o frunză de pe Partea Cealaltă drept dovadă a faptei lor vitejeşti. Însă mijlocul unui râu respectabil sau Partea Cealaltă nu erau locuri în care copiii să Zăbovească, să Hoinărească ori să înveţe Lucruri. Estha şi Rahel acordau celor de a doua şi de a treia treimi ale Meenachalului respectul pe care îl meritau. Totuşi, nu traversatul înot era problema. Problema era luarea bărcii cu Lucruri în ea (astfel încât să poată *(b.) Să se pregătească să se pregătească pentru a fi pregătiţi)*.

Priveau dincolo de râu cu ochi de Barcă Veche. De unde stăteau ei, nu puteau vedea Casa Istoriei. Era doar o întunecime dincolo de mlaştină, în inima proprietăţii abandonate de arbori de cauciuc, de unde se înălţa sunetul greierilor.

Estha şi Rahel ridicară bărcuţa şi o duseră în apă. Părea surprinsă, ca un peşte ursuz ieşit din adâncuri la suprafaţă. Tânjind după lumina soarelui. Avea nevoie să fie răzuită şi curăţată, poate, dar nimic mai mult.

Două inimi fericite se ridicară în înalt ca nişte zmee colorate pe un cer de un albastru azuriu. Dar atunci într-o şoaptă verde, lentă, râul (cu peşti în el, cu cerul şi copacii în el) năvăli clocotitor înăuntru.

Încet, barca cea veche se scufundă şi se opri pe cea de-a şasea treaptă.

Şi o pereche de inimi gemene biviteline se scufundară şi se opriră pe treapta de deasupra celei de-a şasea.

Peştii înotând la mare adâncime îşi acoperiră gurile cu aripioarele şi râseră strâmb la vederea spectacolului.

O femelă păianjen-de-barcă alb fu luată de apele râului în barcă, se zbătu scurt şi se înecă. Sacul cu ouă albe i se rupse prematur şi o sută de pui de păianjen (prea uşori pentru a se îneca, prea mici pentru a înota) împânziră suprafaţa netedă a apei verzi înainte de-a fi purtaţi spre mare. Spre Madagascar, pentru a pune bazele unui nou tip de Păianjeni Înotători Malayali.

După puţin timp, de parcă s-ar fi vorbit (deşi nu o făcuseră), gemenii începură să spele barca în rău. Pânzele de păianjen, noroiul,

muşchii şi lichenii fură luaţi de apă. Când fu curată, o întoarseră cu fundul în sus şi şi-o săltară pe cap. Ca pe o pălărie confederată şiroind de apă. Estha smulse steagul cel roşu.

O mică procesiune (un steag, o viespe şi o barcă-pe-picioare) urma cu pricepere drumul cunoscut de-a lungul micii cărări ce străbatea pădurea tânără. Evită tufele de urzici şi păşi peste şanţurile şi muşuroaiele de furnici cunoscute. Ocoli abisul puţului adânc din care fusese extras lateritul şi care era acum un lac liniştit cu maluri portocalii abrupte, apă vâscoasă, tulbure, acoperită cu o peliculă luminoasă de spumă verde. O pajişte înverzită, înşelătoare, în care se înmulţeau ţânţarii şi unde peştii erau graşi, dar inaccesibili.

Drumul, care mergea paralel cu râul, ducea la un luminiş mic năpădit de iarbă, împrejmuit de copaci deşi: cocotieri, aluni, mangostani. La marginea luminişului, cu spatele la râu, o colibă joasă cu pereţi din laterit portocaliu tencuit cu noroi şi un acoperiş de paie cuibărit aproape de sol, de parcă ar fi ascultat şoptindu-se un secret subteran. Pereţii joşi ai colibei aveau aceeaşi culoare ca şi pământul pe care stăteau, şi păreau să fi germinat dintr-o sămânţă de casă plantată în pământ, din care se ridicaseră în unghi drept creste de pământ, înconjurând terenul. Trei bananieri neîngrijiţi creşteau în curtea din faţă care fusese împrejmuită cu panouri din frunze de palmier ţesute.

Barca pe picioare se apropie de colibă. O lampă de ulei, neaprinsă, atârna de peretele de lângă uşă, petecul de zid din spatele ei afumat, negru-funingine. Uşa era întredeschisă. Înăuntru era întuneric. O găină neagră apăru în prag. Reveni înăuntru, întru totul indiferentă la vizitele bărcii.

Velutha nu era acasă. Nici Vellya Paapen. Cineva însă era.

Glasul unui bărbat se înălţa din interiorul casei şi răsuna prin luminiş, făcându-l să pară pustiu.

Glasul striga acelaşi lucru, iarăşi şi iarăşi, şi de fiecare dată urca într-un registru şi mai înalt, şi mai isteric. Era un apel la o guava răscoaptă care ameninţa să cadă din pom şi să facă mizerie pe jos.

Pa pera-pera-pera-perakka,
(Domnule gugga-gug-gug-guava,)
Ende parambil thooralley.
(Nu te uşura aici, pe proprietatea mea.)
Chetende parambil thoorikko,
(Te poţi uşura alături, pe proprietatea fratelui meu,)
Pa pera-pera-pera-perakka.
(Domnule gugga-gug-gug-guava.)

Cel care striga era Kuttappen, fratele mai mare al lui Velutha. Era paralizat de la piept în jos. Zi de zi, lună de lună, în timp ce fratele lui

era plecat, iar tatăl se ducea la muncă, Kuttappen zăcea întins pe spate şi îşi privea tinereţea trecând agale pe lângă el, fără măcar să se oprească să dea bineţe. Ziua întreagă zăcea acolo ascultând liniştea copacilor îngrămădiţi, neavând decât tovărăşia unei găini negre, tiranice. Ducea dorul mamei lui, Chella, care murise în acelaşi colţ în care zăcea el acum. Murise o moarte de tuse, scuipat, durere, flegmă. Kuttappen îşi amintea cum remarcase că picioarele ei muriseră mult înaintea ei. Cum pielea de pe ele devenise cenuşie şi lipsită de viaţă. Cât de plin de teamă privise el moartea târându-se peste ea din străfunduri. Kuttappen veghea cu o spaimă crescândă asupra propriilor picioare amorţite. Din când în când, şi le lovea plin de speranţă cu un băţ pe care îl păstra sprijinit în colţ, să îl apere de şerpii veniţi în vizită. Nu avea nici un fel de senzaţii în picioare, şi doar dovada vizuală îl asigura că încă îi mai erau unite de trup şi că erau, într-adevăr, ale lui.

După ce murise Chella, fusese mutat în colţul ei, colţ pe care Kuttappen şi-l imaginase ca fiind colţul din casa sa pe care Moartea îl rezervase administrării afacerilor ei mortale. Un colţ pentru gătit, unul pentru haine, unul pentru aşternuturile rulate, unul pentru murit.

Se întreba cât avea să dureze asta, şi ce făceau cu restul colţurilor oamenii care aveau în casele lor mai mult de patru colţuri. Li se lăsa alegerea colţului în care să moară?

Presupunea, nu fără temei, că avea să fie primul din familie care să o ia pe urmele mamei sale. Avea să ia cunoştinţă de altceva. Curând. Foarte curând.

Uneori (din obişnuinţă, de dorul ei), Kuttappen tuşea aşa cum obişnuia să o facă mama lui, iar partea superioară a trupului i se arcuia ca un peşte abia prins. Partea inferioară zăcea de plumb, de parcă ar fi aparţinut altcuiva. Cuiva mort, al cărui spirit era prins în capcană şi nu putea scăpa.

Spre deosebire de Velutha, Kuttappen era un Paravan bun, sigur. Nu ştia nici să scrie, nici să citească. Cum zăcea acolo, pe patul lui tare, bucăţi de paie şi nisip cădeau peste el din tavan şi i se amestecau cu sudoarea. Uneori, o dată cu ele cădeau furnici şi alte insecte. În zilele proaste, pereţii portocalii îşi dădeau mâna şi se aplecau asupra lui ca nişte doctori rău-voitori, storcându-i răsuflarea lent, deliberat, şi făcându-l să urle. Uneori, ei renunţau din proprie iniţiativă, iar camera în care zăcea devenea imposibil de mare, terorizându-l cu spectrul propriei lui neînsemnătăţi. Iar asta îl făcea să se lamenteze.

Nebunia îi dădea târcoale, ca un chelner nerăbdător la un restaurant scump (aprinzând ţigări, umplând iar pahare). Kuttappen se gândea cu invidie la oamenii nebuni care puteau merge. Nu avea îndoieli asupra echităţii târgului; sănătatea lui mentală contra unor picioare valide.

Gemenii puseră barca jos, iar zgomotul fu întâmpinat de o liniște subită venită din interior.

Kuttappen nu aştepta pe nimeni.

Estha şi Rahel împinseră uşa şi intrară. Aşa mici cum erau, tot trebuiră să se aplece puţin ca să intre. Viespea aşteptă afară, pe lampă.

— Noi suntem.

Încăperea era întunecoasă şi curată. Mirosea a curry de peşte şi a lemn ars. Căldura pătrundea în lucruri ca o febră moderată. Noroiul de pe jos era însă răcoros sub picioarele goale ale lui Rahel. Culcuşul lui Velutha şi al lui Vellya Paapen era rulat şi sprijinit de perete. Hainele atârnau pe o sfoară. Exista un raft de bucătărie jos, din lemn, pe care erau aranjate vase acoperite de teracotă, linguri mari făcute din coji de cocos şi trei farfurii emailate ciobite, cu margini albastru-închis. Un bărbat adult putea sta drept în centrul încăperii, nu însă şi pe marginile ei. O altă uşă joasă ducea spre o curte din spate unde erau alţi bananieri, dincolo de care râul sclipea prin frunziş. Un atelier de dulgher fusese ridicat în curtea din spate.

Nu existau chei sau dulapuri de încuiat.

Găina neagră ieşi pe uşa din spate şi scurmă distrat curtea în care rumeguşul şi aşchiile de lemn zburau de colo colo, ca nişte bucle blonde. Judecând după firea ei, părea să se fi obişnuit cu un regim de articole de feronerie: încuietori şi cârlige şi cuie şi şuruburi vechi.

— *Aiyyo, Mori! Mol!* Oare ce credeţi? Că Kuttappen e bun de aruncat la coş! zise o voce stânjenită, imaterială.

Gemenilor le trebui o vreme pentru ca ochii să li se obişnuiască cu întunericul. Apoi întunericul se risipi şi Kuttappen apăru pe patul lui, un duh sclipind în întuneric. Albul ochilor lui era de un galben-închis. Tălpile picioarelor (moi de atâta stat în pat) ieşeau de sub pânza care i le acoperea. Mai aveau încă pete de un portocaliu pal, urmare a anilor în care umblase desculţ prin noroiul roşu. Avea bătături cenuşii pe glezne de la funia aspră pe care Paravanii şi-o legau de picioare când se urcau în cocotieri.

Pe peretele din spatele lui era un Isus-calendar-cu păr- de-şoarece, benign, cu ruj şi fard şi o inimă roşiatică, împodobită, ce-i strălucea printre haine. Sfertul de jos al calendarului (partea pe care erau datele) era creaţă ca o fustă. Isus în mini. Douăsprezece straturi de jupoane pentru cele douăsprezece luni ale anului. Nici unul rupt.

Mai erau şi alte lucruri din Casa din Ayemenem care fie le fuseseră date, fie fuseseră recuperate din lada de gunoi. Lucruri de bogătaşi într-o casă de săraci. Un ceas care nu mergea, un coş de hârtii din tablă înflorată. Vechile cizme de călărie ale lui Pappachi (maro, cu mucegai verde), având încă şanuri în ele. Cutii de biscuiţi cu imagini somptuoase ale unor castele englezeşti şi cu doamne cu turnuri şi

bucle cârlionţate.

Un poster mic (al lui Baby Kochamma, dat datorită unei pete de umezeală) atârna lângă Isus. Era imaginea unei copile blonde scriind o scrisoare, cu lacrimile prelingându-i-se pe obraji. Dedesubt scria: *îţi scriu ca să îţi spun că îmi Lipseşti.* Arăta de parcă ar fi fost proaspăt tunsă şi buclele ei tăiate zburau de colo colo prin curtea din spate a lui Velutha.

Un tub transparent din plastic ducea de sub cearşaful din bumbac uzat ce îl acoperea pe Kuttappen la o sticlă cu lichid galben care aduna razele de lumină ce pătrundeau prin uşă, şi înăbuşeau întrebarea care se ridica în Rahel. Îi aduse apă într-un pahar din oţel *(kooja*[40]-ul de lut). Părea să îşi cunoască drumul. Kuttappen îşi înălţă capul şi bău. Nişte apă i se prelinse pe bărbie.

Gemenii se ghemuiră pe vine, ca nişte bârfitori adulţi profesionişti în piaţa din Ayemenem.

Stătură o vreme în linişte. Kuttappen chinuit, gemenii preocupaţi de gânduri cu barca.

— A venit domnişoara lui Chacko Saar[41]? întrebă Kuttappen.

— Trebuie să fi venit, zise laconic Rahel.

— Unde e?

— Cine ştie? Trebuie să fie pe undeva. Nu ştim.

— O să mi-o aduceţi aici s-o văd?

— Nu pot, zise Rahel.

— De ce nu?

— Trebuie să stea în casă. E foarte delicată. Dacă se murdăreşte, moare.

— Înţeleg.

— Nu avem voie s-o aducem aici... şi oricum, nu e nimic de *văzut,* îl asigură Rahel pe Kuttappen. Are păr, picioare, dinţi — ştii — totul... doar că este cam înaltă.

Şi asta era singura concesie pe care o făcea.

— Asta e tot? spuse Kuttappen, înţelegând foarte repede. Atunci care este interesul în a o vedea?

— Nici unul, spuse Rahel.

— Kuttappa, dacă o luntre curge, este foarte greu de reparat? întrebă Estha.

— N-ar trebui să fie, zise Kuttappen. Depinde. De ce, a cui luntre curge?

— A noastră — pe care am găsit-o. Vrei s-o vezi?

Ieşiră şi reveniră cu barca cenuşie pentru ca bărbatul paralizat să o poată studia. I-o ţinură ca pe un acoperiş. Apa se prelingea pe el.

— Întâi va trebui să găsim găurile, spuse Kuttappen. Apoi va trebui să le astupăm.

— Apoi să şmirgheluim, zise Estha. Apoi să lustruim.

— Apoi vâsle, spuse Rahel.

— Apoi vâsle, încuviinţă Estha.

— Apoi valea, zise Rahel.

— Încotro? întrebă Kuttappen.

— Încoace şi încolo, zise vag Estha.

— Trebuie să fiţi atenţi, spuse Kuttappen. Apa asta a noastră — nu este întotdeauna ceea ce pare a fi.

— Ce pare a fi? întrebă Rahel.

— Oh... o mică *ammooma* bisericoasă, liniştită şi curată... *idi appams*[42] la micul dejun, *kanji*[43] şi *rneen*[44] la prânz. Văzându-şi de ale ei. Fără a privi în stânga şi în dreapta.

— Şi chiar este de fapt...?

— De fapt ceva sălbatic... O aud noaptea — trecând valvârtej în lumina lunii, mereu grăbită. Trebuie să fiţi atenţi cu ea.

— Şi ce mănâncă ea de fapt?

— Ce mănâncă de fapt? Oh... Stu... şi...

Tot căuta ceva englezesc pe care să îl mănânce râul cel rău.

— Felii de ananas... sugeră Rahel.

— Aşa este! Felii de ananas şi Stu, Şi mai şi bea. Whisky.

— Şi coniac.

— Şi coniac. Aşa-i.

— Şi se uită în stânga şi-n dreapta.

— Aşa-i.

— Şi vede de treburile *altora*...

Esthappen propti micuţa barcă pe pardoseala neregulată de pământ cu câteva bucăţi de lemn găsite în atelierul lui Velutha din curtea din spate. Îi dădu lui Rahel o lingură mare de gătit făcută dintr-un mâner de lemn îndesat în jumătatea şlefuită a unei coji de nucă de cocos.

Gemenii se urcară în luntre şi vâsliră pe ape întinse, agitate.

Cu un *Thaiy thaiy thaka thaiy thaiy thome*. Şi sub privirile unui Isus împodobit.

El umbla pe apă. Poate. Dar ar fi putut El să *înoate* pe uscat?

Cu pantalonaşi bufanţi asortaţi şi ochelari fumurii? Cu Fântâna Lui într-o *Dragoste-în-Tokio*? Cu pantofi ascuţiţi şi un moţ? Ar fi avut El imaginaţia necesară?

Velutha se întoarse să vadă dacă Kuttappen avea nevoie de ceva. De la distanţă auzi cântecul răguşit. Voci tinere subliniind cu încântare „scatologia".

Hei domnule Maimuţă
De ce ai FUNDUL atât de ROŞU?
M-am dus să mă UŞUREZ la Madras
Şi l-am scărpinat până a SÂNGERAT!

Fugar, vreme de câteva clipe fericite, Omul Oranjadă Limonadă îşi închise zâmbetul galben şi dispăru. Teama se scufundă şi se aşternu pe fundul apei adânci. Dormind somnul unui câine. Gata să se ridice şi să întunece lucrurile într-o clipă.

Velutha zâmbi când văzu steagul marxist înflorind ca un copac în pragul lui. Trebui să se aplece mult pentru a intra în casă. Un eschimos tropical. Când îi văzu pe copii, ceva se crispă în el. Şi nu putea înţelege ce. Îi vedea în fiecare zi. Îi iubea fără să o ştie. Dar deodată fu altfel. Acum. După ce Istoria alunecase atât de rău. Niciodată nu se mai strânsese vreun pumn în el.

Copiii *ei,* îi şopti o şoaptă nebunească.

Ochii *ei,* gura *ei.* Dinţii *ei.*

Pielea ei moale, alunecoasă.

Goni furios gândul. Acesta reveni şi i se aşeză în afara craniului. Ca un câine.

— Ha! le zise el tinerilor săi oaspeţi. Şi cine sunt, dacă mi se permite să întreb, aceşti Oameni Pescari?

— Esthapappychachen Kuttappen Peter Mon. Dl Şi Dna încânta tsătecunosc.

Rahel îşi întinse linguroiul să fie strâns în cadrul salutului.

Fu strâns în salut. Al ei. Apoi al lui Estha.

— Şi unde, dacă mi se permite să întreb, au plecat ei cu barca?

— Spre Africa! strigă Rahel.

— Nu mai *striga,* zise Estha.

Velutha păşi în jurul bărcii. Îi spuseră unde o găsiseră.

— Deci nu aparţine nimănui, zise Rahel vag întrebător, deoarece îi trecuse dintr-o dată prin cap că s-ar putea să aparţină totuşi cuiva. Ar trebui să o declarăm la poliţie?

— Nu fi proastă, spuse Estha.

Velutha bătu în lemn şi apoi curăţă o mică porţiune cu unghia.

— Bun lemn, spuse el.

— Se scufundă, zise Estha. Ia apă.

— Poţi s-o repari pentru noi, Veluthapappychachen Peter Mon? întrebă Rahel.

— O să vedem, spuse Velutha. Nu vreau să jucaţi jocuri prosteşti pe râul ăsta.

— Nu o vom face. Promitem. O s-o folosim doar dacă eşti cu noi.

— Întâi va trebui să găsim găurile... spuse Velutha.

— Apoi va trebui să le astupăm! strigară gemenii, de parcă ar fi fost al doilea vers al unei bine cunoscute poezii.

— Cât o să dureze? întrebă Estha.

— O zi, răspunse Velutha.

— O *zi!* Credeam că o să spui o lună!

Estha, delirând de bucurie, sări pe Velutha, îi cuprinse mijlocul cu

picioarele şi îl sărută.

Şmirghelul era împărţit în jumătăţi identice, iar gemenii se puseră pe treabă cu o concentrare stranie, care excludea orice altceva.

Praful de barcă plutea prin cameră şi li se aşternea pe păr şi pe sprâncene. Pe Kuttappen ca un nor, pe Isus ca o ofrandă. Velutha trebui să le ia şmirghelul din mână.

— Nu aici, spuse el ferm. Afară.

Luă barca şi o duse afară. Gemenii îl urmară, cu ochii aţintiţi asupra bărcii cu o concentrare neabătută, căţei lihniţi aşteptând să fie hrăniţi.

Velutha pregăti barca pentru ei. Barca pe care stătuse Estha şi pe care o găsise Rahel. Le arătă cum să urmărească granulaţia lemnului. Îi iniţie în ale şmirgheluitului. Când reveni în casă, găina cea neagră îl urmă, hotărâtă să fie oriunde nu era barca.

Velutha înmuie un prosop de bumbac într-un vas de pământ cu apă. Stoarse apa din el (cu sălbăticie, de parcă ar fi fost un gând nedorit) şi i-l dădu lui Kuttappen să îşi şteargă nisipul de pe faţă şi gât.

— Au spus ceva? întrebă Kuttappen. Despre faptul că te-au văzut la marş? .

— Nu, spuse Velutha. Nu încă. Dar o vor face. Ştiu.

— Sigur?

Velutha ridică din umeri şi luă prosopul să îl spele. Şi să îl clătească. Şi să îl scuture. Şi să-l stoarcă. De parcă ar fi fost creierul lui ridicol, neascultător.

Încercă să o urască.

Este una de-a lor, îşi spuse el. *Încă una de-a lor, şi atât.*

Nu putea.

Avea gropiţe adânci când zâmbea. Ochii ei erau întotdeauna altundeva.

Nebunia năvăli printr-o fisură în Istorie. Îi fu de ajuns o singură clipă.

Şmirgheluind de o oră, Rahel îşi aminti de Suomnul ei de După-Amiază. Sări în sus şi o luă la goană. Făcând tumbe în căldura verde a după-amiezii. Urmată de fratele ei şi de o viespe galbenă.

Sperând, rugându-se ca Ammu să nu se fi trezit şi să îi fi descoperit lipsa.

Dumnezeul Lucrurilor Mărunte

În după-amiaza aceea, Ammu călători printr-un vis în care un bărbat vesel cu un braţ o ţinea aproape de lumina unei lămpi cu ulei. Nu avea un al doilea braţ cu care să se lupte cu umbrele ce licăreau în jurul lui pe podea.

Umbre pe care numai el putea să le vadă.

Şirurile de muşchi de pe abdomen i se ridicară sub piele ca pătrăţelele de pe o tabletă de ciocolată.

O ţinea aproape de tot, la lumina lămpii cu ulei, şi lucea de parcă ar fi fost dat cu un lustru de corp cu luciu puternic.

Putea să facă doar un singur lucru o dată.

Dacă o ţinea, nu putea să o sărute. Dacă o săruta, nu putea să o vadă. Dacă o vedea, nu putea să o simtă.

Ea i-ar fi putut atinge trupul uşor cu degetele, şi i-ar fi simţit pielea netedă făcându-se ca de găină. Şi-ar fi putut lăsa degetele să rătăcească la baza abdomenului lui plat. Nepăsător, pe acele ridicături lucioase de ciocolată. Şi să-i lase urme cu modele pe pielea de găină a trupului/ca o cretă pe tablă, ca o adiere într-un câmp de orez, ca dârele avioanelor cu reacţie pe un cer albastru de biserică. Ar fi putut-o face cu atâta uşurinţă, dar nu o făcu. Şi el ar fi putut-o atinge. Dar nu o făcu, pentru că în întunericul de dincolo de lampa cu ulei, în umbră, erau scaune metalice pliante aranjate în cerc, iar pe scaune erau oameni care purtau ochelari oblici cu strasuri şi priveau. Ţineau toţi sub bărbie viori lustruite, cu arcuşurile cumpănite sub acelaşi unghi. Toţi aveau picioarele încrucişate, stângul peste dreptul, şi toate picioarele lor stângi tremurau.

Unii aveau ziare. Alţii nu. Unii făceau balonaşe din salivă. Alţii nu. Dar toţi purtau pe fiecare lentilă reflexele jucăuşe ale unei lămpi cu ulei.

Dincolo de cercul de scaune pliante era o plajă împânzită cu sticle albastre sparte. Valurile tăcute aduceau alte sticle albastre care să fie sparte şi le luau în retragerea lor pe cele vechi. Se auzeau sunetele colţuroase ale sticlei pe sticlă. Pe o stâncă, în mare, într-o scăpărare de lumină purpurie, se găsea un balansoar din mahon şi răchită. Sfărâmat.

Marea era neagră, spuma verde ca voma.

Peştii se hrăneau cu sticla zdrobită.

Coatele nopţii se odihneau pe apă, iar stelele căzătoare priveau fugar din cioburile ei casante.

Moliile aprinseră cerul. Nu era lună.

El putea înota, cu singurul lui braţ. Ea cu cele două ale ei.

Pielea lui era sărată. Şi a ei.

El nu lăsa urme de paşi pe nisip, nici unde în apă, nici reflexe în oglindă.

Ea l-ar fi putut atinge cu degetele, dar nu o făcu. Stăteau doar împreună.

Nemişcaţi.

Piele lângă piele.

O adiere colorată, ca o pudră, îi ridică părul şi i-l răsfiră ca pe un şal vălurit în jurul umărului lui fără braţ, ce se sfârşea brusc, ca o stâncă.

O vacă roşie, slabă, cu un os pelvian proeminent, apăru şi înotă direct spre larg, fără a-şi uda coarnele, fără a se uita înapoi.

Ammu zbură prin visul ei pe aripi grele, tremurătoare, şi se opri să se odihnească, imediat sub pielea lui.

Avea pe obraz trandafiri presaţi de pe cuvertura albastră cu broderie „în cruciuliţe".

Simţi chipurile copiilor ei atârnându-i deasupra visului, ca două luni întunecate, îngrijorate, aşteptând să fie lăsaţi înăuntru.

— Crezi că moare? o auzi ea pe Rahel şoptind către Estha.

— Este un coşmar de după-amiază, răspunse Estha- cel-Riguros. Visează mult.

Dacă o atingea, nu putea să îi vorbească, dacă o iubea, nu putea să plece, dacă vorbea, nu putea să asculte, dacă lupta, nu putea să învingă.

Cine era el, bărbatul cu o mână? Cine *putea* fi? Dumnezeul Pierderii? Dumnezeul Lucrurilor Mărunte? Dumnezeul Pielii de Găină şi al Zâmbetelor Neaşteptate? Al Mirosurilor de Metal Acru — precum barele de oţel ale autobuzelor şi mirosul mâinilor taxatorului de la atâta ţinut?

— S-o trezim? zise Estha.

Dâre de lumină târzie de după-amiază se furişară în cameră şi căzură pe tranzistorul ca o mandarină al lui Ammu, pe care îl lua întotdeauna cu ea la râu. (De forma unei mandarine era şi Lucrul pe care îl ţinuse Estha la *Sunetul muzicii* în Cealaltă Mână, lipicioasă, a lui.)

Raze strălucitoare de soare luminau părul încâlcit al lui Ammu. Ea aşteptă, sub pielea visului ei, nedorind să îşi lase copiii să intre.

— Ammu spune că nu trebuie niciodată să îi trezeşti brusc pe

oamenii care visează, spuse Rahel. Spune că ei ar putea face cu uşurinţă un Atac de Inimă.

Deciseră împreună că ar fi de preferat să o *deranjeze* discret, nu să o trezească brusc. Aşa că deschiseră sertare, îşi dreseră glasul, şoptiră tare, murmurară o melodioară. Mişcară pantofi. Şi găsiră o uşă de dulap care scârţâia.

Ammu, odihnindu-se sub pielea visului ei, îi observa şi suferea din dragostea ce le-o purta.

Omul cu un singur braţ suflă şi îşi stinse lampa şi traversă plaja colţuroasă, departe în umbrele pe care doar el le putea vedea.

Nu lăsă nici o urmă de pas pe mal.

Scaunele pliante fură pliate. Marea cea neagră se linişti. Valurile încreţite se neteziră. Spuma fu îmbuteliată din nou. Sticla astupată.

Noaptea amânată până la noi dispoziţii.

Ammu deschise ochii.

Făcuse o călătorie lungă, de la îmbrăţişarea unui bărbat cu un singur braţ, la gemenii ei bivitelini neidentici.

— Aveai un coşmar de după-amiază, o informă fiica ei.

— Nu era un coşmar, spuse Ammu. Era un vis.

— Estha credea că mori.

— Păreai atât de tristă, spuse Estha.

— Eram fericită, zise Ammu, şi îşi dădu seama că fusese.

— Dacă eşti fericită într-un vis, Ammu, are vreo importanţă? întrebă Estha.

— Ce să aibă importanţă?

— Fericirea — are importanţă?

Ştia exact la ce se referea el, fiul ei cu moţ ciufulit.

Pentru că adevărul este că nu contează decât ceea ce *contează.*

Înţelepciunea simplă, directă a copiilor.

Dacă mănânci peşte într-un vis, contează? Înseamnă că ai mâncat peşte?

Bărbatul vesel fără urme de paşi — *el* conta?

Ammu bâjbâi după radioul ei mandarină şi îl porni. Transmitea un cântec dintr-un film numit *Chemmeen.*

Era povestea unei fete sărace silite să se mărite cu un pescar de pe o plajă din apropiere, deşi ea iubeşte pe altcineva. Când pescarul află de vechiul iubit al proaspetei sale soţii, o porneşte pe mare în bărcuţa lui, deşi ştie că se apropie furtuna. Este întuneric şi se stârneşte vântul. De pe întinderea oceanului se ridică un vârtej. Se aude o muzică de furtună şi pescarul se îneacă, tras la fundul mării de forţa vârtejului.

Iubiţii fac un pact suicidar şi sunt găsiţi a doua zi dimineaţă, pe plajă, spălaţi de valuri, îmbrăţişaţi. Aşa că toţi mor. Pescarul, soţia lui, iubitul ei şi un rechin care nu are nici un rol în poveste, dar moare

oricum. Marea îi revendică pe toţi.

În întunericul albastru dantelat cu broderii „în cruciuliţe", cu margini de lumină, cu trandafiri din cruciuliţe brodate pe obrajii ei somnoroşi, Ammu şi gemenii ei (câte unul de fiecare parte) cântau uşor cu radioul mandarină. Cântecul pe care îl cântau nevestele de pescar tinerei mirese atunci când îi împleteau cosiţele şi o pregăteau pentru căsătoria cu un bărbat pe care nu îl iubea.

Pandoru mukkuvan muthimi poyi,
(Odată, un pescar o porni pe mare,)
Padinjaran kattathu mungi poyi,
(Vântul de Apus suflă şi-i înghiţi corabia,)

O rochiţă de Zână a Aeroportului zăcea pe jos, susţinută de propria ei dantelă şi de apret. Afară, în *mittam*[45], sariuri apretate stăteau rânduri-rânduri şi se întăreau la soare. Crem şi auriu. Pietricele mici se adăposteau în cutele lor apretate şi trebuiau scuturate de acolo înainte ca sariurile să fie împăturite şi duse la călcat.

Arayathi pennu pizhachu poyi,
(Pe mal, nevasta lui porni haihui,)

Elefantul electrocutat (nu Kochu Thomban) din Ettumanoor fu incinerat. Un eşafodaj uriaş fu înălţat pe şosea. Inginerii municipalităţii implicate îi tăiară colţii cu ferăstrăul şi îi împărţiră neoficial. Inegal. Optzeci de cutii de seu pur fură turnate peste elefant pentru a alimenta focul. Fumul se ridică în nori groşi şi se desenă pe cer în motive complicate. Oamenii îngrămădiţi în jur, la o distanţă sigură, citiră în el tot felul de semne.

Erau o mulţime de muşte.

Avaney kadalamma kondu poyi.
(Iar Mama Ocean se înălţă şi-l luă.)

Zmei paria coborâră în copacii din apropiere, pentru a superviza supervizarea ultimelor rituri ale elefantului mort. Ei sperau, nu fără motiv, să adune măruntaiele uriaşe. Poate o vezică biliară enormă. Sau o splină gigantică, prăjită.

Nu fură dezamăgiţi. Nici pe deplin satisfăcuţi.

Ammu observă că ambii ei copii erau acoperiţi cu un praf fin. Ca două bucăţi neidentice de prăjitură, pudrate uşor cu zahăr. Rahel avea o buclă blondă ascunsă printre cele brune. O buclă din curtea din spate a lui Velutha. Ammu o culese.

— V-am mai spus, zise ea. Nu vreau să vă duceţi la el în casă. Asta

va atrage doar necazuri.

Ce necazuri, nu spuse. Nu ştia.

Oarecum, nemenţionându-i numele, ea ştia că îl atrăsese în intimitatea răscolită a acelei după-amieze albastre brodate „în cruciuliţe" şi a cântecului de la radioul mandarină. Nemenţionându-i numele, simţea că pecetluise un pact între Visul ei şi Lume. Şi că moaşele pactului erau, sau aveau să fie, gemenii ei bivitelini, glazuraţi cu praf de fierăstrău.

Ea ştia cine era el — Dumnezeul Pierderii, Dumnezeul Lucrurilor Mărunte. *Sigur* că ştia.

Închise radioul mandarină. în liniştea după-amiezii (dantelată cu margini de lumină), copiii ei se ghemuiră în căldura ei. Mirosul ei. Îşi acoperiră capul cu părul ei. Simţiră cumva că, în somn, călătorise departe de ei. Ei o chemau acum înapoi cu palmele mânuţelor lor mici lipite de pielea goală a stomacului ei. Între fustă şi bluză. Adorau faptul că maroniul de pe dosul mâinilor lor era exact cafeniul pielii de pe abdomenul mamei lor.

— Estha, priveşte, spuse Rahel, ciugulind o linie de puf moale ce se întindea la sud de ombilicul lui Ammu.

— Aici te-am lovit noi.

Estha urmări cu degetul o vergetură argintie rătăcitoare.

— În autobuz, Ammu?

— Pe drumul întortocheat de pe plantaţie?

— Când Baba a trebuit să îţi ţină burtica?

— A trebuit să cumperi bilete de autobuz?

— Te-am lovit?

Apoi, menţinându-şi tonul banal, întrebarea lui Rahel:

— Crezi că el ne-a pierdut, poate, adresa?

Doar o urmă de pauză în ritmul respiraţiei lui Ammu îl făcu pe Estha să atingă degetul mijlociu al lui Rahel cu al lui. Şi deget mijlociu lângă deget mijlociu, pe abdomenul frumoasei lor mame, abandonară acel şir de întrebări.

— Asta e lovitura lui Estha şi asta e a mea, spuse Rahel. ...Şi asta e a lui Estha şi asta e a mea.

Împărţiră între ei cele şapte vergeturi ale mamei lor. Apoi Rahel puse gura pe burta lui Ammu şi o supse, trăgând în gură carnea moale şi dându-şi capul pe spate pentru a admira ovalul sclipitor de salivă şi urma roşiatică a dinţilor ei pe pielea mamei ei.

Ammu se miră de transparenţa acelui sărut. Era un sărut limpede-precum-cristalul. Neumbrit de pasiune sau dorinţă — perechea de câini care doarme atât de adânc în copii, aşteptându-i să crească. Era un sărut care nu cerea un sărut drept răspuns.

Nu un sărut înceţoşat, plin de întrebări care voiau răspuns. Ca săruturile bărbaţilor veseli cu un braţ din vis.

Ammu obosi de felul lor posesiv de-a o manevra. Îşi dorea trupul înapoi. Era al ei. Îşi scutură copiii de pe ea aşa cum se scutură o căţea de căţeluşi când se satură de ei. Se ridică şi îşi răsuci părul într-un nod la ceafă. Apoi îşi aruncă picioarele afară din pat, se duse la fereastră şi trase perdelele.

Lumina piezişă a după-amiezei inundă încăperea şi îi lumină pe cei doi copii de pe pat.

Gemenii auziră cheia învârtindu-se în uşa băii lui Ammu.

Clic.

Ammu se privi în oglinda lungă de pe uşa băii şi spectrul viitorului îi apăru în ea pentru a o lua în râs. Conservat. Cenuşiu. Cu ochi urduroşi. Cu trandafiri brodaţi „în cruciuliţe" pe un obraz uscat, scofâlcit. Sâni veştejiţi care atârnau ca nişte şosete îngreunate. Uscat ca un os între picioarele ei, părul alb ca zăpada. Rar. La fel de sfărâmicios ca o ferigă presată.

Piele care sc descuama şi cădea ca neaua.

Ammu se cutremură.

Cu acea senzaţie de răceală într-o după-amiază toridă că Viaţa fusese Trăită. Că paharul ei era plin cu praf. Că aerul, cerul, copacii, soarele, ploaia, lumina şi întunericul se transformau toate, încetul cu încetul, în nisip. Că nisipul avea să îi umple nările, plămânii, gura. Avea să o tragă în jos, lăsând la suprafaţă un vârtej învolburat cum lasă crabii atunci când se îngroapă în nisipul plajei.

Ammu se dezbrăcă şi puse o periuţă roşie de dinţi sub sân, să vadă dacă stă. Nu stătu. Acolo unde se atingea, carnea era întinsă şi netedă. Sub mâinile ei, sfârcurile i se încreţiră şi se întăriră ca nişte nuci întunecate, trăgând de pielea moale a sânilor. Linia subţire de puf de la ombilic ducea pe deasupra curbei dulci a bazei abdomenului, la triunghiul ei întunecat. Ca o săgeată călăuzind un călător rătăcit. Un amant neexperimentat.

Îşi desfăcu părul şi se întoarse să vadă cât de lung crescuse. Cădea, în valuri şi bucle şi smocuri creţe rebele — moale în interior, mai aspru în afară —, până imediat sub locul în care talia ei mică, viguroasă îşi începea arcuirea înspre şolduri. Aerul din baie era înăbuşitor. Broboane mici de sudoare îi presărau pielea precum diamantele. Apoi se sparseră şi se scurseră la vale. Transpiraţia se prelingea în josul liniei scobite a coloanei vertebrale. Îşi privi cam critic posteriorul rotund, greu. Nu mare în sine. Nu mare *per se* (cum s-ar fi exprimat, fără îndoială, Chacko-de-la-Oxford). Mare doar pentru că restul făpturii ei era atât de zvelt. Aparţinea unui alt trup, mai voluptuos.

Trebui să admită că fesele ei ar susţine fiecare, bucuroasă, o periuţă de dinţi. Poate două. Râse tare la ideea de-a se plimba goală prin Ayemenem, cu un mănunchi de periuţe de dinţi colorate ieşindu-i din

fiecare bucă a fundului. Îşi înăbuşi repede râsul. Zări un ghemotoc de nebunie scăpând din sticla sa şi zburdând triumfător prin baie.

Ammu îşi făcea griji în privinţa nebuniei.

Mammachi spunea că era prezentă în familia lor. Că se pogora brusc asupra oamenilor şi îi lua pe nepregătite. Pathil Animai, care la vârsta de şaizeci şi cinci de ani începuse să se dezbrace şi să alerge goală de-a lungul râului, cântându-le peştilor. Sau Thampi Chachen, care îşi scormonea în fiecare dimineaţă fecalele cu o andrea căutând un dinte de aur înghiţit cu ani în urmă. Şi dr Muthachen, care a trebuit să fie luat de la propria lui cununie într-un sac. Urmau să spună generaţiile viitoare: „Şi Ammu — Ammu Ipe. Măritată cu un bengalez. A înnebunit destul de tare. A murit tânără. Undeva, într-o locuinţă ieftină."

Chacko spuse că numărul ridicat de cazuri de nebunie în rândul creştinilor siriaci era preţul plătit pentru încrucişările între rudele de sânge. Mammachi nu era de acord.

Ammu îşi adună părul greu, şi-l înfăşură în jurul feţei şi privi printre şuviţele despărţite în zarea drumului, înspre Vârsta înaintată şi înspre Moarte. Ca un călău medieval cercetându-l pe condamnat prin despicăturile oblice ale glugii. Un călău zvelt, gol, cu sâni întunecaţi şi gropiţe adânci atunci când zâmbea. Cu şapte vergeturi argintii de la gemenii ei bivitelini, născuţi la lumina lumânării în mijlocul veştilor despre un război pierdut.

Nu atât ceea ce se găsea la sfârşitul drumului ei o speria pe Ammu, cât natura drumului în sine. Nici o bornă kilometrică nu îi marca parcursul. Nici un copac nu creştea de-a lungul lui. Nici o umbră pestriţă nu îl adumbrea. Nici un fel de ceaţă nu se aduna deasupra lui. Nici o pasăre nu îi dădea ocol. Nici o meandră, nici o curbă, oricât de strânsă, nu îi obstrucţiona, fie şi pentru o clipă, perceperea clară a capătului. Asta o umplea pe Ammu de o groază cumplită, căci nu era genul de femeie care să îşi vrea prezis viitorul, îi era mult prea groază de el. Aşa că, dacă i s-ar fi acordat dreptul la o mică dorinţă, poate nu ar fi fost decât să Nu Ştie. Să nu ştie ce îi rezerva fiecare zi. Să nu ştie unde ar fi urmat să se afle într-o lună, într-un an. În zece ani. Să nu ştie încotro ar putea-o lua drumul ei şi ce se afla dincolo de curbă. Iar Ammu ştia. Sau *credea* că ştie, ceea ce era de fapt la fel de rău (pentru că, dacă ai mâncat peşte într-un vis, înseamnă că ai mâncat peşte). Şi ceea ce ştia Ammu (sau credea că ştie) mirosea a fum iute, acru, ce se ridica din recipientele de ciment de la Murături Paradis. Fum care zbârcea tinereţea şi mura viitorul.

Cu capul învăluit în propriul păr, Ammu se propti de ea însăşi în oglinda băii şi încercă să plângă.

Pentru ea.

Pentru Dumnezeul Lucrurilor Mărunte.

Pentru moaşele gemene pudrate cu zahăr din visul ei.

În după-amiaza aceea — pe când în baie sorţii conspirau să altereze cursul oribil al drumului misterioasei lor mame, pe când în curtea din spatele casei lui Velutha îi aştepta o barcă veche, pe când într-o biserică galbenă un liliac tânăr aştepta să se nască —, în dormitorul mamei lor, Estha stătea în cap pe funduleţul lui Rahel.

Dormitorul cu draperii albastre şi viespi galbene care nu lăsau geamurile în pace. Dormitorul ai cărui pereţi aveau să afle curând secrete cumplite.

Dormitorul în care Ammu avea să fie mai întâi încuiată, pentru ca apoi să se încuie singură. A cărui uşă, Chacko, înnebunit de durere, patru zile după înmormântarea lui Sophie Mol, avea să o doboare la pământ.

— Ieşi din casa mea până nu îţi zdrobesc fiecare oscior din trup!

Casa *mea,* ananaşii *mei,* conservele *mele.*

După aceea, Rahel avea să viseze ani în şir acest vis: un bărbat gras, fără chip, îngenuncheat lângă cadavrul unei femei. Ciopârţindu-i părul. Zdrobindu-i fiecare os din trup. Frângându-le chiar şi pe cele mici. Degetele. Oasele urechii trosniră ca nişte rămurele. *Pocpocpoc* sunetul moale al oaselor care se frângeau. Un pianist măcelărind clapele pianului. Chiar şi pe cele negre. Iar Rahel (deşi peste ani, în Crematoriul Electric, avea să profite de caracterul alunecos al sudorii pentru a se elibera din strânsoarea lui Chacko) îi iubea pe amândoi. Pe instrumentist şi pe pian.

Ucigaşul şi cadavrul.

În timp ce uşa era doborâtă încetul cu încetul, pentru a-şi controla tremurul mâinilor, Ammu avea să tivească la capete panglicile lui Rahel care nu aveau nevoie de tiv.

— Promiteţi-mi că vă veţi iubi întotdeauna unul pe celălalt, avea să spună trăgându-şi copiii spre ea.

— Promitem, aveau să spună Estha şi Rahel. Negăsind cuvinte prin care să îi spună că pentru ei nu *exista* Unul, nici Celălalt.

Pietre gemene de moară şi mama lor. Pietre de moară amorţite. Ceea ce făcuseră avea să se întoarcă şi să îi lase goi pe dinăuntru. Dar asta avea să fie Mai Târziu.

Mai Târziu. Un clopot grav într-un puţ plin de muşchi. Fragil și păros ca picioarele moliei.

În momentul acela nu exista decât incoerenţă. De parcă semnificaţia ar fi părăsit pe furiş lucrurile, lăsându-le fragmentate. Deconectate unele de altele. Scânteierea acului lui Ammu. Culoarea unei panglici. Urzeala cuverturii brodate „în cruciuliţe". O uşă cedând încetul cu încetul. Lucruri izolate care nu *însemnau* nimic. De parcă inteligenţa care decodifică motivele ascunse ale lumii — care leagă

reflexiile de imagini, sclipirile de lumini, texturile de stofe, acele de aţă, pereţii de camere, dragostea de teamă de furie de remuşcare — s-ar fi pierdut brusc.

— Fă-ţi bagajul şi pleacă, avea să spună Chacko, călcând peste aşchii. Profilându-se pe deasupra lor. Cu un mâner cromat de uşă în mână. Dintr-o dată, ciudat de calm. Surprins de propria lui forţă. De mărimea lui. De puterea lui de-a teroriza. De enormitatea teribilei lui suferinţe.

Roşu culoarea lemnului despicat.

Ammu, tăcută pe dinafară, tremurând pe dinăuntru, nu-şi ridica ochii din tivitul ei inutil. Cutia cu panglici colorate avea să zacă deschisă în poala ei, în camera în care îşi pierduse Dreptul de Domiciliu I.

Aceeaşi cameră în care (după ce venise răspunsul Expertei în Gemeni din Hyderabad) Ammu avea să pregătească micul cufăr al lui Estha şi sacul lui kaki de haine: 12 veste de bumbac fără mâneci, 12 veste de bumbac cu mâneci trei sferturi. *Estha, aici e numele tău, scris pe ele cu cerneală.* Şosetele lui. Pantalonii lui strâmţi. Cămăşile lui cu guler ascuţit. Pantofii bej şi ascuţiţi (din care proveneau Sentimentele de Furie). Înregistrările cu Elvis. Tabletele lui de calciu şi siropul Vydalin. Girafa lui Gratuită (care venise o dată cu Vyda- lin-ul). Enciclopedia lui *Cărţile Cunoaşterii,* volumele 1-4. *Nu, dragule, acolo nu va fi un râu în care să pescuieşti.* Biblia lui îmbrăcată în piele albă cu fermoar, cu un buton de manşetă de Entomolog Imperial, din ametist, prins de fermoar. Cana lui. Săpunul lui. Cadoul lui Aniversar în Avans pe care *nu trebuia* să îl deschidă. Patruzeci de formulare verzi de scrisori interne. *Uite, Estha, am scris pe ea adresa noastră. Nu trebuie decât să o împătureşti. Vezi dacă poţi să o împătureşti singur.* Şi Estha avea să împăturească frumos scrisoarea internă verde, de-a lungul liniilor punctate pe care scria *Pliaţi aici,* şi să privească spre Ammu cu un zâmbet care ei avea să îi frângă inima.

Îmi promiţi că ai să scrii? Chiar şi atunci când nu ai noutăţi?

Promit, avea să spună Estha. Nu întru totul conştient de situaţia lui. Limita exactă a înţelegerii lui obturată de această bogăţie subită de posesiuni lumeşti. Erau ale Lui. Şi purtau pe ele numele lui scris cu cerneală. Urmau să fie împachetate în cufărul (cu numele lui pe el) care stătea deschis pe pardoseala dormitorului.

Camera în care, peste ani, Rahel avea să se întoarcă şi să privească un străin tăcut făcând baie. Şi spălându-şi hainele cu săpun sfărâmicios albastru strălucitor.

Cu muşchii netezi şi de culoarea mierii. Cu secretele-mării în ochi. Cu un strop argintiu de ploaie pe ureche.

Esthapappychachen Kuttappen Peter Mon.

Kochu Thomban

Sunetul *chendei* împânzi templul, accentuând tăcerea nopţii înconjurătoare. Drumul singuratic, ud. Copacii care vegheau. Rahel, cu răsuflarea întretăiată, ţinând în mână o nucă de cocos, păşi în templu prin uşa de lemn din zidul alb, înalt, mărginind incinta.

În interior, totul era cu pereţi albi, căptuşiţi cu muşchi şi luminaţi de lună. Totul mirosea a ploaie recentă. Un preot slab dormea pe o rogojină pe veranda înălţată, din piatră. O tipsie de alamă cu monede în ea zăcea lângă pernă ca o ilustraţie de benzi desenate a viselor lui. Incinta templului era presărată cu luni, câte una în fiecare baltă de noroi. Kochu Thomban îşi terminase rondurile ceremoniale şi se odihnea priponit de un ţăruş din lemn lângă un morman aburind al propriilor fecale. Dormea, datoria fiindu-i îndeplinită, măruntaiele golite, un colţ odihnindu-i-se pe pământ, celălalt îndreptat spre stele. Rahel se apropie în tăcere. Văzu că pielea lui era mai încreţită decât îşi amintea ea. Nu mai era *Kochu* Thomban. Colţii îi crescuseră. Era acum *Vellya* Thomban, Marele Colţos. Puse nuca de cocos lângă el, pe pământ. O cută de piele se despică, dând la iveală o licărire lichidă de ochi de elefant. Apoi se închise, şi gene lungi, ca un evantai, rechemară somnul. Un colţ îndreptat spre stele.

Iunie este extrasezon pentru dansatorii *kathakali.* Există însă temple pe lângă care o trupă nu va trece fără să dea spectacole înăuntru. Templul din Ayemenem nu se număra printre ele, dar în zilele acelea, graţie aşezării geografice, lucrurile se schimbaseră.

În Ayemenem dansară pentru a se scutura de umilinţa suferită în Inima Întunericului. De spectacolele lor trunchiate, date pe marginea piscinei. De orientarea către turism pentru a preveni moartea prin înfometare.

Pe drumul de întoarcere din Inima Întunericului, se opriră la templu să ceară iertare zeilor. Să se scuze pentru a le fi corupt poveştile. Pentru a le fi furat identitatea. Pentru a le fi folosit viaţa.

În asemenea ocazii, un public omenesc era bine venit, dar întru totul accidental.

În coridorul larg, acoperit — *kuthambalam*[46]-ul cu coloane, învecinat cu inima templului unde trăia Zeul Albastru cu flautul său—,

toboşarii băteau toba, iar dansatorii dansau, culorile schimbându-li-se încet în noapte. Rahel se aşează pe jos, cu picioarele încrucişate, sprijinindu-şi spatele de rotunjimile unui stâlp alb. O canistră înaltă, plină cu ulei de cocos, lucea în lumina tremurătoare a lămpii de alamă. Uleiul alimenta lumina. Aceasta lumina tabla.

Nu conta că povestea începuse, deoarece *kathakali* descoperiseră cu mult timp în urmă că secretul Marilor Poveşti este acela că nu *au* secrete. Marile Poveşti sunt acelea pe care le-ai auzit şi vrei să le auzi din nou. Cele în care poţi intra în orice punct şi pe care le poţi locui confortabil. Nu te dezamăgesc cu sentimente şi finaluri înşelătoare. Nu te surprind prin neprevăzut. Sunt la fel de familiare cum este casa în care trăieşti. Sau mirosul pielii iubitului tău. Ştii cum se termină, şi totuşi asculţi de parcă nu ai şti. Aşa cum, deşi ştii că într-o zi vei muri, trăieşti de parcă aşa ceva nu s-ar întâmpla. În Marile Poveşti ştii cine trăieşte, cine moare, cine găseşte dragostea, cine nu. Şi totuşi vrei să ştii din nou.

În *asta* constau misterul şi magia lor.

Pentru Bărbatul *Kathakali,* aceste poveşti sunt copiii lui şi copilăria lui. A crescut în interiorul lor. Ele sunt casa în care a crescut, pajiştile pe care s-a jucat. Sunt ferestrele lui şi felul lui de-a vedea. Aşa că, atunci când spune o poveste, o manevrează de parcă ar fi propriul lui copil. O ia peste picior. O pedepseşte. O trimite în sus ca pe un balon de săpun. O pune la pământ şi îi dă drumul din nou. Râde de ea pentru că o iubeşte. Poate zbura cu tine peste întreaga lume în câteva minute, se poate opri ore întregi să analizeze o frunză tremurătoare. Sau să se joace cu coada unei maimuţe adormite. Poate trece fără efort de la măcelul războiului la expresia fericită a unei femei care-şi spală părul într-un torent de munte. De la efervescenţa abilă a unui *rakshasa*[47] cu o idee nouă, la un iubitor de bârfe malayali care are de răspândit un scandal. De la senzualitatea unei femei cu un prunc la sân, la zburdălnicia seducătoare a zâmbetului lui Krishna. Poate dezvălui sâmburele de necazuri pe care îl cuprinde fericirea. Peştele ascuns al ruşinii într-o mare de glorie.

Spune poveştile zeilor, dar firul lui este depănat din inima omenească, nedivină.

Bărbatul *Kathakali* este cel mai frumos bărbat. Pentru că trupul lui *este* sufletul lui. Singurul lui instrument. De la vârsta de trei ani a fost planificat şi şlefuit, aranjat, înhămat în totalitate la istorisirea poveştilor. Are în el magia, acest bărbat din interiorul măştii pictate şi al fustelor în vârtej nebun.

Dar în aceste zile a devenit insuportabil. Imposibil. Bunuri condamnate. Copiii lui îl iau în râs. Râvnesc să fie tot ceea ce nu este el. I-a privit crescând pentru a deveni funcţionari şi taxatori de autobuz. Ofiţeri neevidentiaţi clasa a IV-a. Cu sindicate proprii.

Dar el însuşi, lăsat să penduleze undeva între cer şi pământ, nu poate face ceea ce fac ei. Nu poate aluneca pe culoarele autobuzelor, numărând restul şi vânzând bilete. Nu poate răspunde clopoţeilor care îl cheamă. Nu se poate încovoia sub tăvile cu ceai şi biscuiţi Marie.

Din disperare, se întoarce către turism. Intră pe piaţă. Face comerţ ambulant cu singurul lucru pe care îl posedă. Poveştile pe care le poate spune trupul lui.

Devine un Parfum Regional.

În Inima întunericului îl iau în râs cu goliciunea lor indolentă şi cu puterea lor de concentrare importată. El îşi alungă furia şi dansează pentru ei. Îşi colectează onorariul. Se îmbată. Sau fumează ierburi. Iarbă bună de Kerala. Îl face să râdă. Apoi se opreşte la Templul Ayemenem, el şi ceilalţi cu el, şi dansează acolo pentru a cere iertare zeilor.

Rahel (fără planuri, fără Drept de Domiciliu I), cu spatele lipit de stâlp, îl privea pe Karna rugându-se pe malurile Gangelui. Karna, învăluit în armura lui de lumină. Karna, fiul melancolic al lui Surya, Zeul Zilei. Karna cel generos. Karna copilul abandonat. Karna cel mai venerat războinic dintre ei toţi.

În noaptea aceea, Karna fu de piatră. Fusta sfâşiată îi era cârpită. În coroana lui erau acum găuri acolo unde fuseseră cândva giuvaieruri. Bluza din catifea i se tocise de atâta purtat. Călcâiele îi erau crăpate. Dure. Îşi lovea încheieturile de ele.

Dar dacă ar avea un alai de machiori aşteptând în culise, un agent, un contract, un procent din profituri — ce ar fi el atunci? Un impostor. Un pretendent bogat. Un actor interpretând un rol. Ar mai putea fi Karna? Sau ar fi prea *în siguranţă* în interiorul coconului său de bogăţie? I-ar creşte banii ca o scoarţă între el şi poveste? Ar mai fi capabil să îi atingă inima, secretele ascunse, aşa cum poate acum?

Poate că nu. În noaptea asta, acest bărbat este periculos. Disperarea lui — totală. Această poveste este plasa de siguranţă deasupra căreia coboară în picaj şi planează ca un clovn sclipitor într-un circ falimentar. Este tot ce are pentru a-l împiedica să se zdrobească de lume ca o piatră căzătoare. Este culoarea şi lumina lui. Este receptaculul în care se toarnă pe sine. Îi dă contur. Structură. Îl zăgăzuieşte. Îl conţine. Iubirea lui. Nebunia lui. Speranţa lui. Bucuria lui nemărginită. În mod ironic, lupta lui este opusul luptei unui actor — el se străduieste nu să *intre* în rol, ci să scape de el. Dar asta este ceea ce nu poate să facă. În înfrângerea lui abjectă zace triumful lui suprem. El *este* Karna, cel pe care lumea l-a abandonat. Karna Singur. Bunuri condamnate. Un prinţ crescut în sărăcie. Născut spre a muri pe nedrept, neînarmat şi singur, de mâna fratelui său. Maiestuos în disperarea sa completă. Rugându-se pe malurile Gangelui. Izgonit cu pietre din propria făptură.

Apoi îşi făcu apariţia Kunti. Şi ea era bărbat, dar un bărbat devenit duios şi efeminat, un bărbat cu sâni, de la interpretarea prea multor roluri de femeie de-a lungul anilor. Plin de femeie. Kunti fu şi ea de piatră. Feroce pe aceleaşi poziţii. Venise să îi spună lui Karna o poveste.

Karna îşi înclină capul frumos şi ascultă.

Cu ochii roşii, Kunti dansă pentru el. Îi vorbi despre o tânără căreia i se acordase un dar divin. O mantră secretă pe care o putea folosi pentru a-şi alege un iubit din rândul zeilor. Despre cum, cu imprudenţa tinereţii, femeia hotărâse să o încerce pentru a vedea dacă funcţiona cu adevărat. Cum singură, pe un câmp pustiu, îşi întoarse faţa spre cer şi recită mantra. Cuvintele abia îi părăsiseră buzele nebune, spuse Kunti, când Surya, Zeul Zilei, îi apăru dinainte. Tânăra, vrăjită de frumuseţea strălucitoare a tânărului zeu, i se dărui. Nouă luni mai târziu îi născu un fiu. Pruncul se născu scăldat în lumină, cu cercei de aur în urechi şi o platoşă de aur pe piept, încrustată cu emblema soarelui.

Tânăra mamă îşi iubea profund primul-născut, spuse Kunti, dar era nemăritată şi nu îl putea păstra. Îl puse într-un coş de răchită şi îi dădu drumul pe apele unui râu. Copilul fu găsit în josul râului de Adhirata, un vizitiu. Şi numit Karna.

Karna privi spre Kunti. *Cine era ea? Cine era mama mea? Spune-mi unde este. Du-mă la ea.*

Kunti îşi plecă fruntea. *Este aici,* spuse ea. *Stă în faţa ta.*

Exaltarea şi furia lui Karna în faţa revelaţiei. Dansul său de confuzie şi disperare. *Unde ai fost,* o întrebă el, *când aveam cel mai mult nevoie de tine? M-ai ţinut vreodată în braţe? M-ai hrănit? Ai avut vreodată grijă de mine? Te-ai întrebat vreodată pe unde-oi fi?*

Drept răspuns, Kunti luă chipul regal în mâinile ei, verde faţa, roşii ochii, şi îl sărută pe frunte. Karna se înfioră de încântare. Un războinic redus la pruncie. Extazul acelui sărut. El îl expedie spre extremităţile trupului său. Spre degetele de la picioare. Spre vârfurile degetelor de la mâini. Sărutul frumoasei lui mame. *Ştiai cât de mult ţi-am dus dorul?* Rahel îl putea vedea circulându-i prin vene, la fel de limpede ca un ou alunecând pe gâtul unui struţ.

Un sărut călător, al cărui drum retezat de deznădejde când Karna îşi dădu seama că mama i se dezvăluise doar pentru a asigura securitatea celorlalţi cinci copii ai ei, mai îndrăgiţi — fraţii Pandava —, pendulând în pragul bătăliei lor epice cu cei o sută de veri ai lor. Pe *ei* căutase să îi apere Kunti, anunţându-l pe Karna că era mama lui. Avea de smuls o promisiune.

Invocă Legile Dragostei.

Sunt fraţii tăi. Sânge din sângele tău. Promite-mi că nu vei porni la război contra lor. Promite-mi-o.

Karna Războinicul nu putea face această promisiune, căci făcând-o ar fi trebuit să revoce o alta. În ziua următoare urma să pornească la război, iar inamici aveau să-i fie fraţii Pandava. Ei — în special Arjuna — erau aceia care îl umiliseră ca fiind fiul unui vizitiu amărât. Iar Duryodhana, cel mai mare dintre cei o sută de fraţi Kaurava, fusese acela care îi venise în ajutor dăruindu-i un regat al lui. În schimb, Karna îi jurase lui Duryodhana credinţă eternă.

Însă Karna cel Generos nu îi putea refuza mamei sale ceea ce îi ceruse. Aşa că îşi modifică promisiunea. Se eschivă. Făcu o mică ajustare, făcu un jurământ oarecum alterat.

Ţi-o promit, îi spuse Karna lui Kunti. *Vei avea întotdeauna cinci fii. Lui Yudhishtira nu-i voi face rău. Bhima nu va muri de mâna mea. Gemenii — Nakula şi Sahadeva — vor trece neatinşi de mine. Dar Arjuna — în privinţa lui nu voi face nici o promisiune. Îl voi ucide eu sau el mă va ucide pe mine. Unul dintre noi va muri.*

Ceva se schimbă în aer. Şi Rahel ştiu că Estha venise.

Nu întoarse capul, însă în ea se răspândi o strălucire. *El* a venit, gândi ea. *E aici. Cu mine.*

Estha se propti de un stâlp îndepărtat şi stătură aşa pe toată durata reprezentaţiei, separaţi de lăţimea *kuthambalam*-ului, dar uniţi de o poveste. Şi de amintirea unei alte mame.

Aerul deveni mai cald. Mai puţin umed.

Poate că seara aceea fusese una deosebit de proastă în Inima Întunericului. În Ayemenem bărbaţii dansau de parcă nu s-ar fi putut opri. Ca nişte copii într-o casă călduroasă adăpostindu-se de o furtună. Refuzând să iasă şi să accepte vremea. Vântul şi tunetul. Şobolanii traversând în fugă peisajul răscolit, cu semnele dolarilor în ochi. Lumea prăbuşindu-se în jurul lor.

Ieşiră dintr-o poveste doar pentru a se cufunda adânc în alta. De la *Karna Shabadam* — Jurământul lui Karna — la *Duryodhana Vadham* — moartea lui Duryodhana şi a fratelui său Dushasana.

Era aproape patru dimineaţa când Bhima îl doborî pe josnicul Dushasana. Bărbatul care încercase în public să o dezbrace pe soţia lui Pandavas, Draupadi, după ce Kauravas o câştigase la un joc de zaruri. Draupadi (în mod ciudat furioasă doar pe bărbaţii care o câştigau, nu pe cei care o puneau în joc) jurase că nu îşi va mai lega părul până ce nu îl va spăla în sângele lui Dushasana. Bhima jurase să îi răzbune onoarea.

Bhima îl încolţi pe Dushasana într-un câmp de bătălie presărat deja cu cadavre. Se duelară o oră întreagă. Făcură schimb de insulte. Enumerară toate relele pe care şi le făcuseră unul altuia. Când lumina lămpii de alamă începu să pâlpâie şi să se stingă, declarară armistiţiu. Bhima turnă ulei, Dushasana curăţă fitilul ars. Se reîntoarseră la luptă.

Încăierarea lor înflăcărată se revărsă din *kuthambalam* şi se roti în jurul templului. Se urmăriră unul pe altul prin incintă, învârtindu-şi măştile din *papier mâché*. Doi bărbaţi în fuste umflate şi bluze din catifea tocită, sărind deasupra lunilor risipite şi a mormanelor de bălegar, înconjurând corpul masiv al elefantului adormit. Dushasana bravând pentru o clipă. Făcându-se mic de frică în următoarea. Bhima jucându-se cu el. Ambii ca de piatră.

Cerul era un bol de trandafiri. Gaura cenuşie din Univers, de forma unui elefant, se agită în somnul ei, apoi adormi din nou. Zorii mijeau când se mişcă bruta din Bhima. Tobele bătură mai tare, dar aerul deveni tăcut şi plin de ameninţări.

În lumina timpurie a dimineţii, Esthappen şi Rahel îl priveau pe Bhima îndeplinindu-şi jurământul făcut lui Draupadi. Îl doborî la pământ pe Dashasana cu lovituri de ghioagă. Vână cu buzduganul fiece tremur firav din trupul muribund, izbindu-l până îl reducea la tăcere. Un fierar îndreptând o foaie rebelă de metal. Netezind cu îndărătnicie fiecare denivelare. Continuă să îl omoare mult după ce era mort. Apoi, cu mâinile goale, sfâşie trupul, deschizându-l larg. Smulse măruntaiele şi se opri pentru a lipăi sângele direct din bolul carcasei sfâşiate, scrutând pe deasupra acesteia, cu ochii turbaţi sticlind de furie şi ură şi împlinire nebună. Bule de sânge roz-pal, gâlgâindu-i printre dinţi. Prelingându-i-se pe faţa pictată, pe gât şi bărbie. După ce bău destul, se ridică, cu intestinele însângerate drapate ca o eşarfă în jurul gâtului, şi se duse să o găsească pe Draupadi şi să îi scalde părul în sânge proaspăt. Încă mai purta aura furiei pe care nici măcar crima nu o poate potoli.

În dimineaţa aceea era nebunie acolo. Sub bolul de trandafiri. Nu era o reprezentaţie. Esthappen şi Rahel o recunoscură. O mai văzuseră la lucru şi înainte. Într-o altă dimineaţă. Pe o altă scenă. Un alt gen de frenezie (cu miriapozi pe tălpile pantofilor). Extravaganţa brutală a uneia egalată de economia sălbatică a celeilalte.

Rămaseră acolo, Liniştea şi Vidul, fosile biviteline îngheţate, cu bose care nu ajunseseră să devină coarne. Separaţi de lăţimea unui kuthambalam. Prinşi în plasa unei poveşti care era şi nu era a lor. Care demarase cu o aparenţă de structură şi ordine, aruncându-se apoi în anarhie ca un cal speriat.

Kochu Thomban se trezi şi îşi despică delicat nuca de cocos de dimineaţă.

Bărbaţii *Kathakali* îşi scoaseră machiajul şi se duseră acasă să îşi bată nevestele. Chiar şi pe Kunti cea duioasă cu sâni.

În afara templului şi de jur-împrejur, orăşelul deghizat în sat se scutură şi se trezi la viaţă. Un bătrân se sculă din somn şi se îndreptă clătinându-se spre sobă să îşi încălzească uleiul piperat de cocos.

Tovarăşul Pillai. Spărgătorul de ouă şi omletarul profesionist al Ayemenem-ului.

Destul de straniu, el fusese acela care îi iniţiase pe gemeni în *kathakali.* în ciuda judecăţii mai sănătoase a lui Babv Ko chamma, el fusese acela care îi luase, împreună cu Lenin, la spectacolele de-o noapte întreagă de la templu, şi stătuse cu ei până în zori, explicându-le limbajul şi gestica *kathakali.* În vârstă de şase ani, ei asistaseră alături de el chiar la acea poveste. El fusese acela care le făcuse cunoştinţă cu Raudra Bhima — Bhima înnebunit, însetat de sânge, în căutare de moarte şi răzbunare. „Caută fiara care sălăşluieşte în el", le spusese Tovarăşul Pillai lor — copii speriaţi, cu ochii mari —, atunci când Bhima, de obicei blând, începuse să latre şi să mârâie.

Ce fiară anume, Tovarăşul Pillai nu a spus. Poate voise de fapt să spună „Căută *omul* care sălăşluieşte în el", căci desigur nici o fiară nu a cunoscut arta inventivă nelimitată, infinită, a urii umane. Nici o fiară nu o poate egala în amploare şi putere.

Bolul cu trandafiri se înceţoşa şi lăsă să cadă din el o burniţă caldă, cenuşie. Estha şi Rahel păşiră afară pe poarta templului, Tovarăşul Pillai păşi înăuntru, unsuros din cauza uleiului său de baie. Avea pastă de santal pe frunte. Picături de ploaie îi stăteau ca nişte ţinte pe pielea unsă cu ulei. În palmele făcute cupă ţinea o grămăjoară de iasomie proaspătă.

Ono! zise el cu glasul lui piţigăiat. Sunteţi aici! Deci mai sunteţi interesaţi de cultura voastră indiană? Binebine. Foarte bine.

Gemenii, nici nepoliticos, nici politicos, nu ziseră nimic. Merseră acasă împreună. El şi Ea. Noi cu Noi.

Pesimistul şi optimistul

Chacko se mutase din camera lui şi urma să doarmă în biroul lui Pappachi pentru ca Sophie Mol şi Margaret Kochamma să poată sta în camera lui. Era o încăpere mică, cu o fereastră ce dădea spre plantaţia de cauciuc degradată, într-o oarecare măsură neglijată, pe care reverendul E. John Ipe o cumpărase de la un vecin. O uşă lega încăperea de casa principală, iar o alta (intrarea separată pe care o făcuse Mammachi pentru ca Chacko să îşi poată satisface discret „Nevoile Bărbăteşti") ducea direct în *mittam*-ul lateral.

Sophie Mol dormea pe un mic pat pliant pregătit pentru ea lângă patul cel mare. Zumzetul ventilatorului lent de plafon îi umplea capul. Ochi de un albaştru-cenuşiu-albăstrui se deschiseră brusc.

Ne Dormind

Ne Liniştită

Ne Dusă

Somnul fu alungat din scurt.

Pentru prima dată de la moartea lui Joe, nu mai era primul lucru la care să se gândească atunci când se trezea.

Privi de jur-împrejurul camerei. Fără să se mişte, rotindu-şi doar globii oculari. Un spion prizonier într-un ţinut inamic, plănuindu-şi spectaculoasa evadare.

O vază cu hibiscus aranjat stângaci, care se scutura deja, trona pe masa lui Chacko. Pereţii erau tapetaţi cu cărţi. Un dulap cu ochiuri de sticlă era plin până la refuz cu avioane din plută stricate. Fluturi frânţi cu ochi ce implorau. Nevestele din lemn ale unui rege malefic, ofilindu-se sub apăsarea unei vrăji diavoleşti din lemn.

Prizoniere.

Numai una, mama ei, Margaret, evadase în Anglia.

Camera făcea ocolul centrului calm, cromat, al ventilatorului argintiu de plafon. Un gecko bej, de culoarea unui biscuit insuficient copt, o privea cu ochi interesaţi. Se gândi la Joe. Ceva se clătină înăuntrul ei. Închise ochii.

Centrul calm, cromat, al ventilatorului argintiu de plafon se învârtea în capul ei.

Joe putea merge în mâini. Şi atunci când mergea cu bicicleta la vale, putea să îşi bage vântul în cămaşă.

Pe patul alăturat, Margaret Kochamma mai dormea încă. Era întinsă pe spate cu mâinile împreunate imediat sub torace. Degetele îi erau umflate, iar verigheta părea supărător de strâmtă. Carnea de pe obraji îi atârna de ambele părţi ale feţei, făcându-i pometii să pară înalţi şi proeminenţi, şi în acelaşi timp îi trăgeau gura în jos, într-un zâmbet lipsit de veselie care includea doar o scânteiere de dinţi. Îşi pensase sprâncenele — cândva stufoase —, dându-le forma atunci la modă a unui arc subţire ca urma unui creion, ceea ce îi dădea până şi în somn o mină uşor surprinsă. Restul îi creştea la loc într-o mare de ţepi abia iviţi. Chipul îi era îmbujorat. Fruntea îi strălucea. Sub roşeaţă, se citea o paloare. O tristeţe reprimată.

Materialul subţire al rochiei ei din poliester şi bumbac de un albastru-închis cu flori albe îşi pierduse prospeţimea şi atârna ofilit pe conturul corpului ei, ridicându-i-se deasupra sânilor, scufundându-se de-a lungul liniei dintre picioarele ei lungi şi puternice — de parcă nici ea nu ar fi fost obişnuită cu căldura şi ar fi avut nevoie de un pui de somn.

Pe noptieră era o fotografie de nuntă alb-negru, în ramă de argint, reprezentându-i pe Chacko şi Margaret Kochamma, făcută pe treptele bisericii din Oxford. Ningea puţin. Primii fulgi de nea ai zăpezii proaspete se aşternuseră pe stradă şi pe trotuar. Chacko era îmbrăcat precum Nehru. Purta un *churidar*[48] alb şi un *shervani*[49] negru. Umerii îi erau pudraţi cu zăpadă. La butonieră avea un trandafir, iar vârful batistei, pliată în triunghi, se zărea din buzunărelul de la piept. În picioare avea nişte botine negre, lustruite. Arăta de parcă râdea de el însuşi şi de felul în care era îmbrăcat. De parcă ar fi luat parte la un carnaval.

Margaret Kochamma purta o rochie lungă, spumoasă şi o coroniţă ieftină prinsă în părul bogat şi ondulat. Vălul îi era ridicat de pe faţă. Era la fel de înaltă ca şi el. Păreau fericiţi. Zvelţi şi tineri, încruntaţi din cauza soarelui ce le intra în ochi. Sprâncenele ei groase şi stufoase erau împreunate şi alcătuiau un contrast oarecum plăcut cu albul spumos de mireasă. Un nor încruntat cu sprâncene. În spatele lor stătea o femeie grasă ca o matroană, cu glezne groase, care avea toţi nasturii încheiaţi la pardesiul ei lung. Mama lui Margaret Kochamma. Era încadrată de cele două nepoţele ale ei, cu fustiţe plisate din stofă ecosez de lână, ciorapi lungi şi bretoane identice. Chicoteau amândouă cu mânuţele la gură. Mama lui Margaret Kochamma privea în altă parte, în afara cadrului, de parcă ar fi preferat să nu fie acolo.

Tatăl lui Margaret Kochamma refuzase să ia parte la căsătorie. Îi displăceau indienii, îi considera pe toţi nişte oameni şireţi, necinstiţi. Nu putea să creadă că fiica lui se căsătorea cu unul dintre ei.

În colţul din dreapta al fotografiei, un bărbat care mergea cu bicicleta de-a lungul trotuarului se întorsese să caşte gura la cuplu.

Margaret Kochamma era chelneriţă într-o cafenea din Oxford când l-a întâlnit pentru prima dată pe Chacko. Familia ei locuia la Londra. Tatăl ei avea o brutărie. Mama ei era asistenta unei modiste. Margaret Kochamma se mutase din casa părintească înainte cu un an, din simpla dorinţă tinerească de a-şi afirma independenţa. Intenţiona să lucreze şi să strângă destui bani pentru a se înscrie la un curs de pregătire a cadrelor didactice, pentru ca apoi să îşi caute un post într-o şcoală. La Oxford, împărţea un mic apartament cu o prietenă. O altă chelneriţă într-o altă cafenea.

Mutându-se, Margaret Kochamma constată că devenise exact genul de fată pe care şi-l doreau părinţii ei. Confruntată cu Lumea Reală, se agăţa cu disperare de regulile vechi pe care şi le amintea, şi în afara propriei persoane nu avea pe nimeni faţă de care să se răzvrătească. Aşa că, până şi la Oxford, în afară de a pune gramofonul să cânte ceva mai tare decât i se permitea acasă, continuă să ducă aceeaşi viaţă măruntă, limitată, de care îşi închipuia că scăpase.

Până când Chacko intră, într-o dimineaţă, în cafenea.

Era vara ultimului său an la Oxford. Era singur. Cămaşa lui boţită era încheiată aiurea. Şireturile de la pantofi îi erau dezlegate. Părul, periat cu grijă şi dat de pe frunte, i se ridicase în spate într-un halou ţeapăn de „ţepi". Arăta ca un porc spinos neglijent, fericit. Era înalt, şi sub neglijenţa hainelor (cravată nepotrivită, haină ponosită) Margaret Kochamma putea ghici că era bine făcut. Avea un aer amuzat şi un fel de a-şi îngusta ochii de parcă ar fi încercat să citească un panou îndepărtat şi uitase să îşi ia ochelarii cu el. Urechile i se profilau de o parte şi de alta a capului ca nişte mânere de ceainic. Exista un anumit contrast între constituţia lui atletică şi aspectul neîngrijit. Singurul semn că în el zăcea un bărbat gras erau obrajii veseli, lucitori.

Nu avea nimic din imprecizia sau stângăcia apologetică asociată de obicei cu oamenii distraţi, cu aspect neglijent. Părea vesel, de parcă ar fi fost cu un prieten imaginar a cărui tovărăşie îi făcea plăcere. Se aşeză la fereastră, cu un cot pe masă şi faţa sprijinită în căuşul palmei, zâmbind în cafeneaua goală de parcă ar fi intenţionat să lege o conversaţie cu mobilierul. Comandă cu acelaşi zâmbet prietenos o cafea, dar fără a părea s-o remarce cu adevărat pe chelneriţa înaltă, cu sprâncene stufoase, care îi luă comanda.

Ea tresări când el îşi puse două linguriţe cu vârf de zahăr în cafeaua cu prea mult lapte.

Apoi, el ceru ochiuri pe pâine prăjită. Mai multă cafea şi gem de căpşuni.

Când ea se întoarse cu comanda, el spuse, ca şi cum ar fi continuat o conversaţie veche:

— Ai auzit de bărbatul care avea doi fii gemeni?

— Nu, spuse ea, punându-i micul dejun pe masă.

Dintr-un anumit motiv (poate prudenţă firească şi o reticenţă instinctivă faţă de străini), ea nu arătă interesul viu pe care părea să-l aştepte el în privinţa Bărbatului cu Doi Fii Gemeni. Lui Chacko nu păru să îi pese.

— Un bărbat avea doi fii, îi spuse el lui Margaret Kochamma. Pete şi Stuart. Pete era un Optimist, iar Stuart un Pesimist.

Pescui căpşunele din gem şi le puse pe marginea farfuriei. Restul de gem îl întinse într-un strat gros pe pâinea prăjită unsă cu unt.

— La cea de-a treisprezecea lor aniversare, tatăl îi dărui lui Stuart — Pesimistul — un ceas scump, o trusă de tâmplărie şi o bicicletă.

Chacko privi spre Margaret Kochamma să vadă dacă îl asculta.

— Iar camera lui Pete — Optimistul — se umplu cu baligă de cal.

Chacko puse ochiurile pe pâinea prăjită, sparse gălbenuşurile lucitoare, tremurătoare, şi le întinse cu dosul linguriţei peste gemul de căpşune.

— Când Stuart îşi deschise cadourile, bombăni toată dimineaţa. Nu îşi dorise o trusă de tâmplărie, nu îi plăcea ceasul, iar bicicleta nu avea cauciucurile care trebuiau.

Margaret Kochamma se oprise din ascultat, deoarece era fascinată de ciudatul ritual care se desfăşura în farfuria lui. Pâinea prăjită cu gem şi ochiuri era tăiată în cubuleţe bine definite. Căpşunele scoase din gem erau luate pe rând, una câte una, şi tăiate în feliuţe subţiri.

— Când tatăl se duse în camera lui Pete — Optimistul — nu îl putu vedea pe Pete, dar putu să audă sunetul frenetic de lopătat şi un gâfâit. Baliga de cal zbura prin toată camera.

Chacko începu să se cutremure de un râs înfundat, anticipând finalul glumei. Cu mâini care râdeau, puse câte o felie subţire de căpşună pe fiecare pătrat roşu şi galben strălucitor de pâine prăjită — făcând ca totul să arate ca o gustare sinistră pe care ar putea-o oferi o femeie bătrână la o partidă de bridge.

— Pentru numele lui Dumnezeu, ce faci? strigă tatăl către Pete.

Pe cubuleţele de pâine prăjită fură presărate sare şi piper. Chacko azvârli poanta, râzând către Margaret Kochamma, care zâmbea cu ochii aţintiţi în farfuria lui.

Din baligă se auzi un glas. „Ei, tată", zise Pete, „dacă e atâta rahat în jur, trebuie să fie şi un ponei pe undeva!"

Chacko, cu un cuţit într-o mână şi o furculiţă în cealaltă, se lăsă pe spate în scaunul din cafeneaua goală şi râse cu sughiţuri, cu râsul lui înalt, molipsitor, de om gras, până ce lacrimile începură să i se prelingă pe obraji. Margaret Kochamma, care pierduse cea mai mare parte din glumă, zâmbi. Apoi începu să râdă de râsul lui. Râsul unuia îl alimenta pe al celuilalt, până ce ajunseră la un hohot isteric. Când apăru proprietarul cafenelei, zări un client (unul nu tocmai dezirabil)

şi o chelneriţă (una doar potrivit de dezirabilă), prinşi într-un vârtej de râs gălăgios, imposibil de stăvilit.

Între timp, un alt client (un obişnuit al localului) sosise neobservat şi aştepta să fie servit.

Proprietarul şterse nişte pahare deja şterse, făcându-le să sune zgomotos, şi zdrăngăni vesela pe tejghea pentru a-i transmite lui Margaret Kochamma nemulţumirea lui. Ea încercă să îşi vină în fire înainte de-a se duce să ia noua comandă. Avea însă lacrimi în ochi şi trebui să îşi înăbuşe un nou şir de chicoteli, ceea ce îl făcu pe omul flămând căruia îi lua comanda să îşi ridice ochii din meniu, cu buzele strânse într-o dezaprobare tăcută.

Ea îi aruncă o privire lui Chacko, care o privi la rându-i şi zâmbi. Era un zâmbet din cale-afară de prietenos.

Îşi termină micul dejun, plăti şi plecă.

Proprietarul se apropie din nou de Margaret Kochamma si îi ţinu o prelegere despre Etica unei cafenele. Ea se scuză. Îi părea sincer rău pentru felul în care se purtase.

În seara aceea, după program, se gândi la cele întâmplate şi nu fu tocmai împăcată cu sine. Nu obişnuia să fie frivolă şi nu i se părea normal să fi împărtăşit un asemenea râs necontrolat cu un străin. Părea să fi făcut un lucru extrem de familiar, de intim. Se întrebă ce o făcuse să râdă atât. Ştia că nu fusese gluma.

Se gândi la râsul lui Chacko şi un zâmbet îi zăbovi încă multă vreme în ochi.

Chacko începu să viziteze destul de des cafeneaua.

Venea întotdeauna cu tovarăşul lui invizibil şi cu zâmbetul lui prietenos. Chiar şi atunci când nu îl servea Margaret Kochamma, o căuta din priviri şi schimbau în secret zâmbete ce evocau amintirea comună a Râsului lor.

Margaret Kochamma se trezi aşteptând vizitele Porcului Spinos Boţit. Fără anxietate, dar cu un fel de afecţiune înfiorată. Află că era Bursier Rhodes din India. Că îi citea pe clasici. Şi că vâslea pentru Balliol.

Până în ziua nunţii, nu crezu nici o clipă că va consimţi vreodată să îi devină soţie.

La câteva luni după ce începuseră să iasă împreună, el ajunse să o strecoare în încăperile în care trăia ca un prinţ exilat, neajutorat. În ciuda tuturor eforturilor valetului lui şi ale femeii de serviciu, camera lui Chacko era întotdeauna murdară. Pardoseala era împânzită de cărţi, sticle goale de vin, lenjerie murdară şi chiştoace de ţigară. Era periculos să deschizi dulapurile, căci hainele şi cărţile şi pantofii s-ar fi prăvălit, iar unele dintre cărţile lui erau suficient de grele pentru a face cu adevărat rău. Viaţa măruntă şi ordonată a lui Margaret

Kochamma se abandonă acestui haos de-a dreptul baroc, cu suspinul liniştit al unui trup cald scufundându-se într-o mare răcoroasă.

Ea descoperi că, dincolo de aspectul de Porc Spinos Boţit, se ducea o luptă între un marxist chinuit şi un romantic incurabil — care uita lumânările, care spărgea paharele de vin, care pierdea inelul. Care făcuse dragoste cu ea cu o patimă ce îi tăie răsuflarea. Se considerase dintotdeauna o fată oarecum neinteresantă, cu talie groasă, cu glezne groase. Nu urâtă.

Nici specială. Dar atunci când era cu Chacko, barierele vechi erau împinse în lături. Orizontul se lărgea.

Nu mai întâlnise până atunci un bărbat care să vorbească despre lume — despre cum era şi cum ajunsese să fie, sau despre ce credea că avea să devină — în felul în care alţi bărbaţi pe care îi cunoştea discutau despre slujbele lor, despre prieteni sau despre sfârşitul de săptămână la malul mării.

Faptul că era cu Chacko o făcea pe Margaret Kochamma să se simtă de parcă sufletul ei ar fi evadat din limitele înguste ale ţării ei insulare în spaţiile lui vaste, extravagante. O făcu să se simtă de parcă lumea ar fi fost a lor — de parcă s-ar fi aflat înaintea lui ca o broască despicată pe masa de disecţie, implorând să fie studiată.

În anul în care l-a cunoscut, înainte de-a se mărita, ea descoperi în sine un dram de magie, şi o vreme se simţi ca un duh jucăuş eliberat din lampa lui. Era probabil prea tânără ca să-şi dea seama că ceea ce lua ea drept dragoste faţă de Chacko era de fapt o încercare, timidă, de autoacceptare.

Cât despre Chacko, Margaret Kochamma era prima prietenă de sex feminin din viaţa lui. Nu doar prima femeie cu care se culcase, ci primul său tovarăş adevărat. Ceea ce iubea Chacko cel mai mult la ea era autosuficienţa. Poate că faptul nu era remarcabil pentru o englezoaică tipică, dar pentru Chacko era remarcabil.

Iubea faptul că Margaret Kochamma nu se agăţa de el. Că era nesigură în privinţa sentimentelor ei faţă de el. Că până în ultima zi el nu ştiu nici o clipă dacă se va mărita cu el sau nu. Iubea felul în care se ridica goală în patul lui, cu spatele ei alb, lung răsucit de la el, privindu-şi ceasul şi spunând în felul ei pragmatic — „Hait, trebuie să plec." Iubea felul în care pornea în fiecare dimineaţă şovăind la lucru, pe bicicletă. Încuraja diferenţele lor de opinie şi se bucura în sinea lui de răbufnirile ei ocazionale de exasperare în faţa decadenţei lui.

Îi era recunoscător pentru că nu voia să aibă grijă de el. Pentru că nu se oferea să îi facă ordine în cameră. Că nu era mama lui sufocantă. Ajunse să depindă de Margaret Kochamma pentru faptul că nu depindea de el. O adora pentru faptul că nu îl adora.

Despre familia lui, Margaret Kochamma ştia foarte puţine. Vorbea

rareori despre ei.

Adevărul este că în anii de la Oxford Chacko se gândea rareori la familia lui. Se întâmplau prea multe în viaţa lui, iar Ayemenem părea atât de departe. Râul prea mic. Peştii prea puţini.

Nu avea motive presante pentru a păstra legătura cu părinţii lui. Bursa Rhodes era generoasă. Nu avea nevoie de bani. Era profund îndrăgostit de dragostea lui pentru Margaret Kochamma şi în inima lui nu mai era loc pentru nimeni altcineva.

Mammachi îi scria cu regularitate, cu descrieri detaliate ale disputelor ei sordide cu soţul şi ale grijilor ei privitoare la viitorul lui Ammu. Chacko citea rareori o scrisoare de la cap la coadă. Uneori nici măcar nu se obosea să le deschidă. Nu răspundea niciodată.

Chiar şi în acea singură dată când s-a întors (când l-a oprit pe Pappachi să o lovească pe Mammachi cu vaza de alamă şi când a fost distrus balansoarul în lumina lunii), nu şi-a prea dat seama de cât de rănit fusese tatăl lui, sau de adoraţia îndoită a mamei faţă de el, sau de frumuseţea subită a surorii sale mai mici. Venise şi plecase în transă, tânjind, din clipa în care sosise, să se întoarcă la fata albă cu părul lung care îl aştepta.

În iarna de după ieşirea din Balliol (fusese o catastrofă la examene), Margaret Kochamma şi Chacko s-au căsătorit. Fără consimţământul familiei ei. Fără ca familia lui să ştie.

Au decis ca el să se mute în apartamentul lui Margaret Kochamma (luând locul Celeilalte chelneriţe din Cealaltă cafenea), până ce el avea să îşi găsească o slujbă.

Momentul ales pentru căsătorie nici nu putea fi mai prost.

Pe lângă presiunea de-a trăi laolaltă, veni penuria. Nu mai existau banii din bursă şi aveau de plătit chiria pentru întregul apartament.

O dată cu abandonarea vâslitului se declanşa o subită, prematură afirmare a vârstei a doua. Chacko ajunse un Bărbat Gras, cu un trup pe potriva râsului său.

La un an după căsătorie, farmecul lenii studenţeşti a lui Chacko se risipi pentru Margaret Kochamma. Nu o mai amuza că, în timp ce ea era la lucru, apartamentul rămânea în aceeaşi dezordine dezgustătoare în care îl lăsase. Că lui îi era imposibil până şi să conceapă să facă patul sau să spele rufele sau vasele. Că nu îşi cerea scuze pentru faptul că arsese cu ţigara canapeaua cea nouă. Că părea incapabil să îşi încheie nasturii de la cămaşă, să îşi facă nodul la cravată şi să îşi lege şireturile înainte de-a se prezenta la un interviu pentru un post. După un an, Margaret era pregătită sa schimbe broscoiul de pe masa de disecţie pentru nişte concesii mici, practice. Cum ar fi o slujbă pentru soţul ei sau o casă curată.

În cele din urmă, Chacko primi o slujbă pe termen scurt, prost plătită, la Departamentul de Vânzări Transoceanice al Consorţiului

Indian al Ceaiului. Sperând că aceasta va duce la altele, Chacko şi Margaret Kochamma se mutară la Londra. În camere şi mai mici, şi mai deprimante. Părinţii lui Margaret Kochamma refuzară să o vadă.

Când l-a întâlnit pe Joe, tocmai descoperise că era gravidă. Era un fost prieten din şcoală al fratelui ei. Când se întâlniră, Margaret Kochamma era în culmea atractivităţii ei fizice. Sarcina îi adusese culoare în obraji şi strălucire în părul negru, des. În ciuda problemelor materiale, avea acel aer de exaltare secretă, acea afecţiune pentru propriul trup pe care o au adesea femeile gravide.

Joe era biolog. Revizuia cea de-a treia ediţie a unui dicţionar de biologie, pentru o mică editură. Joe era tot ceea ce nu era Chacko.

Serios. Solvabil. Zvelt.

Margaret Kochamma se trezi atrasă de el ca o plantă dintr-o încăpere întunecoasă către o dâră de lumină.

Când Chacko îşi termină obligaţiile contractuale şi nu mai putu găsi o altă slujbă, îi scrise lui Mammachi, spunându-i de căsătorie şi cerându-i bani. Mammachi fu distrusă, dar îşi amanetă în secret bijuteriile şi aranjă ca banii să fie trimişi în Anglia. Nu erau destui. Nu erau niciodată destui.

Când se născu Sophie Mol, Margaret Kochamma îşi dădu seama că, pentru binele ei şi al fiicei sale, *trebuia* să îl părăsească pe Chacko. Îi ceru divorţul.

Chacko se reîntoarse în India, unde îşi găsi cu uşurinţă de lucru. Vreme de câţiva ani fu profesor la Colegiul Creştin Madras, iar după moartea lui Pappachi, se întoarse în Ayemenem cu maşina lui de capsulat sticle, cu vâsla lui Balliol şi cu inima lui frântă.

Mammachi îl reprimi bucuroasă în viaţa ei. Îl hrănea, îi cosea, avea grijă ca în camera lui să fie zilnic flori proaspete. Chacko avea nevoie de adoraţia mamei lui. Într-adevăr, i-o *cerea,* deşi o dispreţuia pentru asta şi o pedepsea pe căi secrete. Începu să îşi cultive corpolenţa şi uzura fizică generală. Purta sahariene ieftine, din terilenă imprimată, peste *mundu*-urile lui albe şi cele mai urâte sandale de plastic care se găseau pe piaţă. Dacă Mammachi avea musafiri, rude sau poate un prieten vechi care o vizita venind din Delhi, Chacko apărea la masa pusă cu gust— împodobită cu aranjamentele ei elegante de orhidee şi cu cea mai bună veselă — şi îşi zgândărea câte o crustă veche sau îşi râcâia bătăturile mari, negre, lunguieţe pe care şi le cultivase pe coate.

Ţintele lui predilecte erau musafirii lui Baby Kochamma — episcopi catolici sau clerici aflaţi în vizită — care treceau adesea pe acolo la o gustare.

În prezenţa lor, Chacko îşi scotea sandalele şi lăsa să îi respire un abces diabetic de la picior, plin de puroi, în plină evoluţie.

— Doamne, ai milă de acest biet lepros, spunea el, în timp ce Baby

Kochamma încerca disperată să distragă atenţia oaspeţilor de la acest spectacol, adunând fărâmiturile de biscuit sau frânturile de banane prăjite care le împânzeau bărbile.

Însă dintre pedepsele secrete cu care Chacko o chinuia pe Mammachi, cea mai rea şi mai jignitoare dintre toate era atunci când îşi depăna amintirile despre Margaret Kochamma. Vorbea adesea despre ea şi o făcea cu o mândrie specială. De parcă ar fi admirat-o pentru că divorţase de el.

— M-a schimbat pentru un bărbat mai bun, îi spunea el lui Mammachi, iar ea tresărea de parcă ar fi denigrat-o pe ea, nu pe el însuşi.

Margaret Kochamma scria în mod regulat, dându-i lui Chacko veşti despre Sophie Mol. ÎI asigurase că Joe era un tată minunat, grijuliu şi că Sophie Mol îl iubea mult — fapte care îl bucurau şi îl întristau în aceeaşi măsură pe Chacko.

Margaret Kochamma era fericită cu Joe. Poate mai fericită decât ar fi fost dacă nu ar fi cunoscut acei ani nebuni, precari cu Chacko. Se gândea cu drag la Chacko, dar fără regret. Pur şi simplu nu îi trecea prin minte că îl rănise atât de adânc, pentru că încă se mai considera o femeie obişnuită, iar pe el un om extraordinar. Şi pentru că nici atunci, nici după aceea, Chacko nu arătase nici unul dintre semnele obişnuite ale durerii sau suferinţei, Margaret Kochamma presupunea că el simţea că şi pentru el fusese o greşeală, aşa cum fusese şi pentru ea. Când i-a spus despre Joe, el plecase trist, dar tăcut. Cu tovarăşul său invizibil şi cu zâmbetul lui prietenos.

Îşi scriau des unul altuia, iar în decursul anilor relaţia lor se împlinise. Pentru Margaret Kochamma, devenise o prietenie confortabilă, devotată. Pentru Chacko era o cale, *singura* cale, de-a rămâne în contact cu mama copilului lui şi singura femeie pe care o iubise vreodată.

Când Sophie Mol fu destul de mare pentru a merge la şcoală, Margaret Kochamma se înscrise la un curs de formare a profesorilor, după care îşi luă un post de profesoară de gimnaziu în Clapham. Era în cancelarie când i s-a spus de accidentul lui Joe. Vestea fu adusă de un poliţist tânăr care avea o expresie gravă pe chip şi îşi ţinea cascheta în mână. Păruse ciudat de comic, ca un actor prost dând probă pentru un rol solemn într-o piesă. Margaret Kochamma îşi aminti că prima ei reacţie la vederea poliţistului fusese să zâmbească.

De dragul lui Sophie Mol, dacă nu şi pentru binele ei înseşi, Margaret Kochamma făcu tot posibilul să înfrunte tragedia cu calm. Să se *prefacă* a înfrunta tragedia cu calm. Nu îşi luă liber de la serviciu. Avu grijă ca programul şcolar al lui Sophie Mol să rămână neschimbat — *Termină-ţi temele. Mănâncă-ţi oul. Nu, nu putem lipsi de la şcoală.*

Îşi disimulă suferinţa sub masca dinamică, practică a profesoarei.

Gaură severă în Univers, în formă de profesoară (care mai şi plesnea uneori).

Dar când Chacko îi scrise pentru a o invita la Ayemenem, ceva înăuntrul ei scoase un oftat şi se linişti. În ciuda tuturor celor întâmplate între ea şi Chacko, nu era nimeni altcineva pe lume cu care să prefere să îşi petreacă sărbătorile de Crăciun. Cu cât se gândea mai mult la acea perspectivă, cu atât mai tentată era. Se convinse singură că o călătorie în India ar fi exact ce îi trebuia lui Sophie Mol.

Aşa că, în final, deşi ştia că prietenii şi colegii ei de la şcoală vor găsi faptul straniu — fuga la primul soţ imediat după moartea celui de-al doilea —, Margaret Kochamma îşi lichidă depozitul la termen şi cumpără două bilete de avion. Londra — Bombay — Cochin.

Avea să fie urmărită pentru tot restul vieţii de această decizie.

Luă cu ea în mormânt fotografia trupului fetiţei ei întins pe şezlongul din sufrageria Casei din Ayemenem. Chiar şi de la distanţă era evident că era moartă. Nu bolnavă sau adormită. Era ceva legat de felul în care zăcea. Unghiul membrelor ei. Ceva legat de autoritatea Morţii. Nemişcarea ei îngrozitoare.

Buruieni verzi şi deşeuri de râu îi erau ţesute în părul frumos, arămiu. Pleoapele ei lăsate erau carne vie, mâncate de peşti. (Oh, da, peştii de adâncime fac asta. Gustă orice.) Pe şorţuleţul ei mov de catifea reiată scria *Vacanţă!* cu caractere înclinate, vesele. Era la fel de ridată ca degetul unei spălătorese de prea mult stat în apă.

O sirenă spongioasă, care uitase cum să înoate.

Un degetar de argint prins, ca amuletă aducătoare de noroc, de pumnul ei micuţ.

Băutoare din degetar.

Făcătoare de tumbe în sicriu.

Margaret Kochamma nu îşi iertă niciodată faptul de a o fi dus pe Sophie Mol la Ayemenem. De a o fi lăsat acolo singură în week-end, în timp ce ea era cu Chacko la Cochin pentru a-şi confirma biletele de întoarcere.

ERA ÎN JURUL OREI NOUĂ dimineaţa când Mammachi şi Baby Kochamma primiră vestea despre cadavrul unui copil alb găsit plutind pe râu în vale, acolo unde râul Meenachal se lărgeşte, apropiindu-se de apele îndiguite. Estha şi Rahel încă lipseau.

Mai devreme, în cursul acelei dimineţi, copiii — toţi trei — nu apăruseră să îşi bea obişnuitul pahar cu lapte din zori. Baby Kochamma şi Mammachi socotiră că poate se duseseră la râu să înoate, ceea ce era alarmant, deoarece plouase din abundenţă în ziua precedentă şi o bună parte din noapte. Ştiau că râul putea fi periculos. Baby Kochamma o trimise pe Kochu Maria să îi caute, însă aceasta reveni fără ei. În haosul care urmase vizitei lui Vellya Paapen, nimeni nu îşi putea aminti exact când anume îi văzuse ultima dată pe copii. Nu fuseseră prezenţi în mintea nimănui. Era posibil ca ei să fi lipsit toată noaptea.

Ammu era încă încuiată în dormitorul ei. Baby Kochamma avea cheile. Strigă prin uşă pentru a o întreba pe Ammu dacă avea idee unde ar putea fi copiii. Încercă să-şi stăpânească panica din glas, să pună întrebarea firesc. Ceva se zdrobi de uşă. Ammu era incoerentă de furie şi incredulitate faţă de ce i se întâmpla — să fie încuiată ca nebuna familiei într-o gospodărie medievală. Abia mai târziu, când cerul se prăvăli peste ei, după ce trupul lui Sophie Mol fu adus la Ayemenem şi Baby Kochamma îi dădu drumul, reuşi Ammu să îşi analizeze furia, încercând să dea un sens celor întâmplate. Teama şi presimţirile o obligară să gândească limpede, şi abia atunci îşi aminti ce le spusese gemenilor atunci când veniseră la uşa camerei ei să o întrebe de ce fusese încuiată. Cuvintele nesăbuite pe care nu le gândise.

— Din cauza voastră! ţipase Ammu. Dacă nu aţi fi fost voi, eu nu aş fi ajuns aici! Nimic din toate astea nu s-ar fi întâmplat! N-aş fi fost aici! Aş fi fost liberă! Trebuia să vă fi abandonat într-un orfelinat în ziua în care v-aţi născut! Sunteţi pietrele de moară atârnate de gâtul meu!

Nu îi putea vedea ghemuiţi lângă uşă. Un Moţ surprins şi o Fântână într-o *Dragoste-în-Tokio*. Gemeni Ambasadori înnebuniţi ai Dumnezeu-ştie-ce. Excelenţele lor Ambasadorii E. Pelvis şi I. Insectă.

— Plecaţi odată! spusese Ammu. De ce nu puteţi să vă duceţi de aici şi să mă lăsaţi în pace?

Şi asta şi făcuseră.

Însă atunci când singurul răspuns primit de Baby Kochamma la întrebarea referitoare la copii fu un obiect izbindu-se de uşa lui Ammu, aceasta plecă. O groază adâncă se născu în ea în timp ce încerca să facă legăturile evidente, logice şi total eronate referitoare la întâmplările acelei nopţi şi la copiii lipsă.

Ploaia începuse devreme, în după-amiaza precedentă. Brusc, ziua toridă se întunecase, iar cerul începu să bubuie şi să huruie. Kochu Maria, prost dispusă fără vreun motiv clar, era în bucătărie, aşezată pe scaunul ei jos şi curăţa energic un peşte mare, stârnind o grindină mirositoare de solzi de peşte. Cerceii de aur i se clătinau sălbatic. Solzi argintii zburau prin toată bucătăria, aterizând pe ceainice, pereţi, cuţite de curăţat legume, pe mânerul frigiderului. Îl ignoră pe Vellya Paapen atunci când acesta veni în uşa bucătăriei, murat de ploaie şi tremurând. Ochiul cel adevărat îi era injectat şi arăta de parcă ar fi băut. Stătu acolo vreme de zece minute, aşteptând să fie băgat în seamă. Când Kochu Maria termină cu peştele şi trecu la ceapă, îşi drese glasul şi ceru să o vadă pe Mammachi. Kochu Maria încercă să îl gonească, dar el nu se lăsă bătut. De fiecare dată când deschidea gura să vorbească, mirosul de *arak*[50] al răsuflării lui o izbea pe Kochu Măria ca un ciocan. Până atunci nu îl văzuse niciodată într-un asemenea hal şi era puţin speriată. Avea o oarecare idee despre ce era vorba, aşa că decise în cele din urmă că ar fi mai bine s-o cheme pe Mammachi. Închise uşa de la bucătărie, lăsându-l pe Vellya Paapen afară în *mittam*-ul din spate, clătinându-se ca un beţiv în ploaia torenţială. Deşi era decembrie, ploua de parcă ar fi fost iunie. *Perturbare ciclonică,* o numiră a doua zi ziarele. Dar la momentul acela nimeni nu mai era capabil să citească ziarele.

Poate că ploaia fusese aceea care îl adusese pe Vellya Paapen la uşa bucătăriei. Pentru un bărbat superstiţios, dezlănţuirea potopului neobişnuit pentru acea perioadă a anului ar fi putut părea un avertisment al unui Dumnezeu furios. Pentru un bărbat superstiţios beat, ar fi putut părea începutul sfârşitului lumii. Ceea ce şi era, într-un fel.

Când Mammachi sosi în bucătărie în jupon şi în capot roz-pal cu terminaţii paspoalate, Vellya Paapen urcă treptele bucătăriei şi îi oferi ochiul ipotecat. Îl ţinea în palma întinsă. Spuse că nu îl merita şi dorea ca ea să îl ia înapoi. Pleoapa lui stângă atârna peste orbita goală într-o clipire îngheţată, monstruoasă. De parcă tot ce era el gata să spună făcea parte dintr-o farsă elaborată.

— Ce este? întrebă Mammachi, întinzând mâna, gândind că poate dintr-un motiv anume Vellya Paapen îi înapoia kilogramul de orez roşu pe care i-l dăduse în dimineaţa aceea.

— E ochiul lui, îi zise tare Kochu Maria, ea însăşi cu ochii strălucind din cauza cepii.

În momentul acela Mammachi atinsese deja ochiul de sticlă. Se dădu înapoi, scârbită de duritatea lui alunecoasă. De răceala lui de piatră băloasă.

— Eşti beat? spuse Mammachi furioasă sunetului ploii. Cum îndrăzneşti să vii aici în halul ăsta?

Dibui drumul până la chiuvetă şi spălă sucurile ochiului bălos de Paravan. Îşi mirosi mâinile atunci când termină. Kochu Maria îi dădu lui Vellya Paapen un şervet vechi de bucătărie să se şteargă, şi nu spuse nimic atunci când el stătu pe treapta cea mai de sus, aproape înăuntrul bucătăriei ei Tangibile, uscându-se, adăpostit de ploaie sub streaşina înclinată a acoperişului.

Când se mai calmă, Vellya Paapen îşi puse ochiul la loc în orbita cuvenită şi începu să vorbească. Începu prin a relata cât de mult făcuse familia lui Mammachi pentru familia lui. Generaţie după generaţie. Cum, cu mult înainte să o fi gândit comuniştii, reverendul E. John Ipe îi dăduse tatălui lui, Kelan, titlul de proprietate asupra pământului pe care se înălţa acum coliba lor. Cum plătise Mammachi pentru ochiul lui. Cum aranjase ea ca Velutha să fie instruit şi îi dăduse o slujbă...

Lui Mammachi, deşi deranjată de beţia lui, nu-i displăcea să asculte povestirile poetice privitoare la ea şi la generozitatea creştină a familiei ei. Nimic nu o pregătea pentru ceea ce urma să audă.

Vellya Paapen începu să plângă. Jumătate din el plângea. Lacrimile izvorau din ochiul cel adevărat şi îi străluceau pe obrazul negru. Cu celălalt ochi privea împietrit înainte. Un Paravan bătrân care cunoscuse zilele Mersului cu Spatele, sfâşiat între Loialitate şi Dragoste.

Apoi, Teroarea puse stăpânire pe el şi îi scoase cuvintele din gură. Îi relată lui Mammachi ce văzuse. Povestea bărcuţei care traversa noapte de noapte râul, şi cine era în ea. Povestea unui bărbat şi a unei femei stând împreună în bătaia lunii. Piele lângă piele.

S-au dus la casa lui Kari Saipu, spuse Vellya Paapen. Demonul bărbatului alb intrase în ei. Era răzbunarea lui Kari Saipu pentru ceea ce îi făcuse el, Vellya Paapen. Barca (pe care stătuse Estha şi pe care o găsise Rahel) era ancorată de ciotul unui copac de lângă poteca abruptă care ducea prin mlaştină la proprietatea abandonată de arbori de cauciuc. O văzuse acolo. În fiecare noapte. Legănându-se pe apă. Goală. Aşteptând întoarcerea amanţilor. Aştepta ore în şir. Uneori nu apăreau decât în zori din iarba înaltă. Vellya Paapen îi văzuse cu propriul lui ochi. Şi alţii îi văzuseră. Tot satul ştia. Era doar o chestiune de timp până ce Mammachi avea să afle. Aşa că Vellya Paapen venise să îi spună el însuşi lui Mammachi. Ca Paravan şi ca bărbat cu organe ipotecate, considera că era de datoria lui.

Amanţii. Vlăstare ale pântecelui lui şi al ei. Fiul lui şi fiica ei. Făcuseră neverosimilul verosimil şi imposibilul să se întâmple în realitate.

Vellya Paapen vorbea întruna. Plângând. Icnind, Mişcându-şi gura. Mammachi nu putea să audă ce spunea el. Sunetul ploii deveni mai puternic şi îi explodă în cap. Nu se auzi ţipând.

Deodată, bătrâna oarbă în capotul ei paspoalat şi cu părul subţire şi cenuşiu împletit într-o codiţă de şoricel păşi înainte şi îl împinse cu toată puterea ei pe Vellya Paapen. Acesta căzu pe spate, pe treptele de la bucătărie, şi ateriza cât era de lung în noroiul ud. Fusese luat complet prin surprindere. O parte a tabuului de-a fi un paria era să te aştepţi să nu fii atins. Cel puţin nu în asemenea circumstanţe. Să fii închis într-un cocon invulnerabil din punct de vedere fizic.

Baby Kochamma, trecând pe lângă uşa bucătăriei, auzi izbitura. O găsi pe Mammachi scuipând în ploaie, PTIU! PTIU! PTIU!, şi pe Vellya Paapen zăcând în noroi, ud, plângând, în patru labe. Oferindu-se să îşi ucidă fiul. Să îi smulgă membru după membru.

Mammachi urla:

— Câine beat! Paravan mincinos şi beat!

Peste toată zarva, Kochu Maria îi urla lui Baby Kochamma cele povestite de Vellya Paapen. Baby Kochamma recunoscu pe loc potenţialul imens al situaţiei, dar îşi îmblânzi imediat gândurile cu uleiuri onctuoase. Înflori. Văzu totul ca pe felul lui Dumnezeu de-a o pedepsi pe Ammu pentru păcatele ei şi, în acelaşi timp, de a răzbuna umilinţa (a lui Baby Kochamma) îndurată din pricina lui Velutha şi a bărbaţilor care defilau — batjocurile *Modalali Mariakutty,* fluturarea silită a steagului. Se lansă de îndată. O navă de bunătate despicând o mare de păcate.

Baby Kochamma îşi petrecu braţul greu pe după Mammachi.

— Trebuie să fie adevărat, spuse ea pe un ton calm. E capabilă de asta. Şi el la fel. Vellya Paapen nu ar minţi într-o asemenea privinţă.

Îi ceru lui Kochu Maria să aducă un pahar cu apă şi un scaun pe care să poată sta. Îl făcu pe Vellya Paapen să îşi repete povestea, întrerupându-l din când în când pentru detalii — A cui barcă? De când ţine asta?

Când Vellya Paapen sfârşi, Baby Kochamma se întoarse spre Mammachi.

— Trebuie să plece, spuse ea. La noapte. Înainte ca lucrurile să ajungă prea departe. Înainte să fim complet ruinaţi.

Apoi tremură cu tremurul ei de şcolăriţă. Asta când spuse:

— *Cum de-a putut ea să-i suporte mirosul? N-ai remarcat? Au un miros specific, Paravanii ăştia.*

Cu această remarcă olfactivă, acest mic detaliu specific, Teroarea se dezlănţui.

Furia lui Mammachi faţă de bătrânul Paravan cu un singur ochi stând în ploaie, beat, salivând şi acoperit de noroi, era redirecţionată într-un dispreţ rece faţă de fiica ei şi de fapta acesteia. Se gândi la ea goală, acuplându-se în noroi cu un bărbat care nu era nimic altceva decât un *culi* împuţit. Îşi imagină întâmplarea în detalii vii: mâna aspră, neagră a unui Paravan pe sânul fiicei ei. Gura lui peste a ei.

Coapsele lui negre între picioarele ei depărtate. Sunetul respiraţiei lor. Mirosul lui specific de Paravan. *Ca animalele,* gândi Mammachi, şi aproape că vomită. *Ca un câine cu o căţea în călduri.* Toleranţa ei faţă de „Nevoile Bărbăteşti" atunci când era vorba despre fiul ei deveni combustibilul furiei ei inimaginabile faţă de propria fiică. Pângărise generaţii alese (Cel Mic şi Binecuvântat, binecuvântat de Patriarhul Antiohiei în persoană, un Entomolog Imperial, un Bursier Rhodes de la Oxford) şi îngenunchiase familia. Pentru generaţii întregi care vor urma, *pe veci,* oamenii îi vor arăta cu degetul la nunţi şi înmormântări. La botezuri şi la zile de naştere. Îşi vor da coate şi vor şuşoti. Acum totul se sfârşise.

Mammachi îşi pierdu controlul.

Cele două bătrâne făcură ceea ce trebuiau să facă. Mammachi puse în joc patima. Baby Kochamma — Planul. Kochu Maria era locotenentul pitic. O încuiară pe Ammu (atrăgând-o în dormitor) înainte de-a trimite după Velutha. Ştiau că trebuiau să-l facă să plece din Ayemenem înainte de întoarcerea lui Chacko. Nu puteau avea încredere în Chacko şi nici nu puteau prevedea care avea să fie atitudinea lui.

Şi totuşi, nu era întru totul vina lor că toată chestiunea scăpase de sub control ca un titirez. Că îi lovise pe cei care îi ieşiseră în cale. Că atunci când Chacko şi Margaret Kochamma se întoarseră de la Cochin era prea târziu.

Pescarul o găsise deja pe Sophie Mol.

Imaginaţi-vi-l.

Cu barca în larg, în zori, la gurile râului pe care îl cunoscuse de când se ştia. Mai era încă iute şi umflat de pe urma ploii din noaptea precedentă. Ceva trece pe lângă el, prin apă, şi culorile îi atrag privirea. Mov. Arămiu. Culoarea nisipului. Se mişcă o dată cu curentul, îndreptându-se grabnic spre mare. Îşi trimite băţul din bambus pentru a-l opri şi a-l trage spre el. E o sirenă zbârcită. O sirenă-copil. O sirenă-copil copil. Cu păr arămiu. Cu un nas de Entomolog Imperial şi un degetar de argint prins la încheietura mâinii pentru a-i aduce noroc. O scoate din apă şi o pune în barcă. Îşi pune prosopul subţire de bumbac sub ea, ea zace pe fundul bărcii alături de prada lui argintie de peştişori. Vâsleşte spre casă — *Thaiy thaiy thakka thaiy thaiy thime* —, gândindu-se cât este de greşit pentru un pescar să îşi închipuie că îşi cunoaşte bine râul. *Nimeni* nu cunoaşte Meenachalul. Nimeni un cunoaşte ce poate înşfăca el sau ce poate scoate pe neaşteptate la iveală. Sau când. Asta îi face pe pescari să se roage.

La postul de poliţie din Kottayam, o Baby Kochamma tremurândă

fu condusă în biroul Şefului Secţiei de Poliţie. Îi relată inspectorului Thomas Mathew împrejurările care duseseră la concedierea subită a unui angajat al fabricii. Un Paravan. Cu câteva zile în urmă el încercase să... să îi siluiască nepoata, zise ea. O femeie divorţată cu doi copii.

Baby Kochamma înfăţişă eronat relaţia dintre Ammu şi Velutha nu pentru binele lui Ammu, ci pentru a evita scandalul şi a salva reputaţia familiei în ochii inspectorului Thomas Mathew. Nu îi trecu prin cap că ulterior Ammu va arunca ruşinea asupra ei înseşi — că avea să se ducă la poliţie, încercând să lămurească situaţia. În timp ce îşi relata povestea, Baby Kochamma începu să o şi creadă.

De ce nu s-a raportat din prima clipă chestiunea la poliţie, vru să ştie Inspectorul.

— Suntem o familie veche, cu tradiţie, zise Baby Kochamma. Acestea nu sunt lucruri pe care să le vrem discutate...

Inspectorul Thomas Mathew, retrăgându-se în spatele mustăţii sale fremătătoare de Air India, înţelese perfect. Avea o nevastă Tangibilă, două fiice Tangibile — şiruri întregi de generaţii Tangibile aşteptând în pântecele lor Tangibile...

— Unde este acum molestata?

— Acasă. Nu ştie că am venit aici. Nu m-ar fi lăsat să vin. Normal — e înnebunită de grijă în privinţa copiilor. Isterică.

Mai târziu, când povestea reală ajunse la inspectorul Thomas Mathew, faptul că ceea ce luase Paravanul din împărăţia Tangibilă nu fusese smuls, ci *oferit,* îl nelinişti profund. Aşa că, după înmormântarea lui Sophie Mol, când Ammu veni cu gemenii la el pentru a-i spune că se făcuse o greşeală, iar el îi lovi uşor sânii cu bastonul, gestul nu fu, în ceea ce-l privea, o brutalitate spontană de poliţist. Ştia exact ce făcea. Era un gest premeditat, calculat, pentru a o umili şi a o teroriza. O tentativă de a instaura ordinea într-o lume care o luase razna.

Şi mai târziu încă, atunci când praful se aşternu peste toate, iar el avea deja documentele puse în ordine, inspectorul Thomas Mathew se felicită pentru întorsătura pe care o luaseră în cele din urmă lucrurile.

Acum însă, asculta atent şi politicos, în timp ce Baby Kochamma îşi construia povestea.

— Noaptea trecută se întuneca — pe la şapte seara —, când el a venit acasă la noi să ne ameninţe. Turna cu găleata. Când a venit se stinseseră luminile şi noi aprindeam lămpile, îi spuse ea. Ştia că bărbatul din casă, nepotul meu, Chacko Ipe, era — este — în Cochin. Eram trei femei singure în casă.

Făcu o pauză pentru a-i da inspectorului timp să îşi imagineze ororile care s-ar fi putut abate asupra a trei femei singure într-o casă din partea unui Paravan înnebunit după sex.

— I-am spus că dacă nu pleacă în linişte din Ayemenem vom chema poliţia. A început prin a spune că nepoata mea a *consimţit,* vă puteţi imagina? Ne-a întrebat ce dovadă avem pentru acuza pe care i-o aducem. Spunea că, în conformitate cu Legile Muncii, nu aveam motive pe baza cărora să îl concediem. Era foarte calm. „S-au dus zilele în care", ne-a spus el, „ne puteaţi izgoni ca pe câini..." Până aici, Baby Kochamma sună extrem de convingătoare. Rănită. Neputând să creadă.

Apoi imaginaţia i-o luă razna de-a binelea. Nu îi povesti cum îşi pierduse Mammachi cumpătul. Cum se repezise la Velutha şi îl scuipase drept în faţă. Lucrurile pe care i le spusese. Cuvintele grele pe care i le adresase.

În schimb, îi relată inspectorului Thomas Mathew cum nu numai *ce* spusese Velutha o determinase să vină la poliţie, ci *felul* în care o spusese. Lipsa lui deplină de remuşcări era ceea ce o şocase cel mai tare. De parcă ar fi fost *mândru* de ceea ce făcuse. Fără să îşi dea seama, îi atribui lui Velutha comportamentul bărbatului care o umilise în timpul marşului. Descrise înverşunarea sarcastică de pe chipul lui. Insolenţa crasă din glasul lui care o înspăimântase atât de tare. Care o făcuse să fie sigură că alungarea lui şi dispariţia copiilor erau, nu aveau cum să nu fie, legate între ele.

Îl cunoştea pe Paravan încă de pe vremea când era copil, spuse Baby Kochamma. Fusese instruit de familia ei, în şcoala copiilor paria fondată de tatăl ei, Punnyan Kunju (domnul Thomas Mathew ştia, mai mult ca sigur, cine era? Da, desigur)... A fost pregătit de către familia ei să devină dulgher, casa în care locuia îi fusese dată bunicului lui de către familia ei. Datora totul familiei ei.

— Voi, oamenii aleşi, spuse inspectorul Mathew, întâi îi răsfăţaţi pe oamenii ăştia, îi purtaţi ca pe nişte trofee deasupra capului, pentru ca, atunci când nu se poartă cum se cuvine, să veniţi fuga la noi după ajutor.

Baby Kochamma îşi coborî privirea ca un copil aspru pedepsit. Apoi îşi continuă povestirea. Îi spuse inspectorului Thomas Mathew cum observase, în ultimele săptămâni, unele semne prevestitoare, o anumită insolenţă, o anumită lipsă de politeţe. Menţiona că îl văzuse la marş în drum spre Cochin şi că se zvonea că era sau că ar fi fost un naxalit. Nu observă uşoara cută de îngrijorare pe care această informaţie o produse pe fruntea inspectorului.

Îşi prevenise nepotul în privinţa lui, zise Baby Kochamma, dar nici măcar în visele ei cele mai urâte nu se gândise că se va ajunge vreodată la una ca asta. Murise un copil frumos. Doi copii lipseau.

Baby Kochamma cedă nervos.

Inspectorul Thomas Mathew îi oferi o ceaşcă de ceai poliţienesc. Când se simţi ceva mai bine, o ajută să pună pe hârtie, în plângerea ei,

tot ceea ce îi spusese. O asigură pe Baby Kochamma de întreaga Cooperare a Poliţiei din Kottayam. Ticălosul avea să fie prins înainte de apusul soarelui, zise el. Un Paravan cu doi gemeni bivitelini, vânat de istorie — ştia că nu erau multe locuri în care să se poată ascunde.

Inspectorul Thomas Mathew era un om prudent. Îşi luă o măsură de prevedere. Trimise un Jeep să îl aducă pe Tovarăşul K. N. M. Pillai la secţia de poliţie. Pentru el era crucial să afle dacă Paravanul se bucura de vreun sprijin politic sau dacă opera pe cont propriu. Deşi el însuşi era un om al Congresului, nu intenţiona să rişte vreun conflict cu Guvernul Marxist. Când sosi Tovarăşul Pillai, acesta fu invitat să ia loc pe scaunul pe care Baby Kochamma abia îl părăsise. Inspectorul Thomas Mathew îi arătă plângerea lui Baby Kochamma. Cei doi bărbaţi avură o conversaţie. Scurtă, criptică, la obiect. De parcă ar fi schimbat numere şi nu cuvinte. Nici o explicaţie nu păru necesară. Nu erau prieteni, Tovarăşul Pillai şi inspectorul Thomas Mathew, şi nu aveau încredere unul în celălalt. Se înţelegeau însă perfect unul pe celălalt. Amândoi erau oameni pe care copilăria îi părăsise fără urme. Oameni lipsiţi de curiozitate. Fără dubii. Fiecare în felul lui, un adult în adevăratul, terifiantul sens al cuvântului. Priveau lumea şi nu se întrebau niciodată cum funcţionează, deoarece ştiau. *Ei* o puneau în mişcare. Ei erau mecanicii care se îngrijeau de diferitele părţi ale aceleiaşi maşini.

Tovarăşul Pillai îi spuse inspectorului Thomas Mathew că îl cunoştea pe Velutha, dar omise să menţioneze că Velutha era membru al Partidului Comunist, sau că Velutha bătuse în noaptea precedentă la uşa lui, ceea ce făcuse din Tovarăşul Pillai ultima persoană care îl văzuse pe Velutha înainte ca el să dispară. Tovarăşul Pillai nici măcar nu a respins, deşi ştia că nu este adevărată afirmaţia referitoare la tentativa de viol din plângerea lui Baby Kochamma. Îl asigură pur şi simplu pe inspectorul Thomas Mathew că, în ceea ce-l privea pe el personal, Velutha nu se bucura de patronajul sau sprijinul Partidului Comunist. Că era pe cont propriu.

După plecarea Tovarăşului Pillai, inspectorul Thomas Mathew revăzu în gând conversaţia lor, întorcând-o pe toate părţile, testându-i logica, căutând fisurile. Când fu satisfăcut, îşi instrui oamenii.

Între timp, Baby Kochamma se înapoiase la Ayemenem. Plymouth-ul era parcat pe alee. Margaret Kochamma şi Chacko se întorseseră de la Cochin.

Sophie Mol era întinsă pe şezlong.

Când Margaret Kochamma văzu trupul fetiţei ei, şocul o năpădi precum aplauzele fantomatice într-o sală goală. Se revărsă într-un val de vomă şi o lăsă mută, cu ochii goi. Boci două morţi, nu una. O dată cu pierderea lui Sophie, Joe murise din nou. Şi de data aceasta nu mai

exista nici o temă de terminat, nici un ou de mâncat. Venise la Ayemenem să îşi vindece lumea rănită şi, în loc de asta, o pierduse în întregime. Tremura ca varga.

Amintirile ei referitoare la zilele care au urmat erau confuze. Ore lungi, obscure, de seninătate grea, cu limba împleticită (administrată pe cale medicală de dr Verghese Verghese), străbătută de accese vii, puternice, de isterie, la fel de pătrunzătoare şi de tăioase ca ascuţişul unei lame de ras noi.

Era vag conştientă de Chacko—îngrijorat şi cu glasul blând atunci când era alături de ea —, altminteri aprig, şuierând ca vijelia prin Casa din Ayemenem. Atât de diferit de Porcul Spinos Boţit pe care îl întâlnise în acea îndepărtată dimineaţă la Oxford, în cafenea.

Îşi amintea vag înmormântarea din biserica galbenă. Cântecul trist. Un liliac care sâcâise pe cineva. Îşi amintea sunetul uşilor doborâte şi vocile speriate ale femeilor. Şi cum, noaptea, greierii din tufişuri scoseseră sunete aidoma scârţâitului de trepte şi amplificaseră teama şi tristeţea care planau deasupra Casei din Ayemenem.

Nu îşi uită niciodată furia iraţională faţă de ceilalţi doi copii mai mici care fuseseră, dintr-un anumit motiv, cruţaţi. Mintea ei înfierbântată se lipi ca un melc de ideea că Estha era, într-un anume fel, responsabil de moartea lui Sophie Mol. Ciudat, ţinând seama de faptul că Margaret Kochamma nu ştia că Estha — Vrăjitor Amestecător cu un Moţ care vâslise dulceaţa şi gândise Două Gânduri —, Estha era acela care încălcase regulile şi le traversase, după-amiezele, pe Sophie Mol şi pe Rahel de cealaltă parte a râului într-o barcă mică. Estha acela care alungase un miros greţos fluturând înspre el un steag marxist. Estha acela care făcuse din veranda din spate a Casei Istoriei casa lor departe de casă, dotată cu un covor de iarbă şi cu majoritatea jucăriilor lor — o catapultă, o gâscă gonflabilă, un koala cu ochi din nasturi slăbiţi. În fine, în acea noapte de coşmar, Estha acela care decisese că, deşi era întuneric şi ploua, Sosise Momentul ca ei să fugă, deoarece Ammu nu îi mai voia.

De ce, în ciuda faptului că nu ştia nimic din toate acestea, îl învinuise Margaret Kochamma pe Estha pentru ceea ce i se întâmplase lui Sophie? Poate că avea instinct matern.

De trei sau de patru ori, înotând prin straturile groase de somn indus de sedative, ea îl căutase efectiv pe Estha, pocnindu-l până ce o calma cineva, luând-o de acolo. Ulterior, i-a scris lui Ammu o scrisoare pentru a-şi cere scuze. La sosirea acelei scrisori, Estha fusese deja Returnat, iar Ammu trebuise să îşi facă bagajele şi să plece. Numai Rahel rămăsese în Ayemenem pentru a accepta, în numele lui Estha, scuzele lui Margaret Kochamma. *Nu îmi pot imagina ce m-a apucat,* scria ea. *Nu pot decât să o pun pe seama efectului tranchilizantelor. Nu aveam dreptul să mă port aşa cum am făcut-o, şi vreau să ştiţi că îmi este*

ruşine şi îmi pare foarte, foarte rău.

Ciudat, persoana la care nu s-a gândit niciodată Margaret Kochamma era Velutha. Despre el nu avea nici o amintire. Nici măcar despre cum arăta.

Poate din cauza faptului că nu îl cunoscuse niciodată cu adevărat, că nici măcar nu auzise ce se întâmplase cu el.

Dumnezeul Pierderii.

Dumnezeul Lucrurilor Mărunte.

Nu lăsase urme de paşi pe nisip, nici dâre pe apă, nici vreo reflexie în oglinzi.

La urma urmei, Margaret Kochamma nu era împreună cu plutonul poliţiştilor Tangibili când traversaseră râul umflat. Şorturile lor largi, kaki, ţepene din cauza apretului.

Zdrăngănitul metalic al cătuşelor din buzunarul greu al cuiva.

Este absurd să te aştepţi ca o persoană să îşi reamintească ceva despre care nu ştia că s-ar fi întâmplat.

MÂHNIREA ÎNSĂ era încă la două săptămâni distanţă de acea după-amiază albastră brodată „în cruciuliţe", când Margaret Kochamma zăcea ameţită de diferenţa de fus orar şi încă adormită. Chacko, în drum spre Tovarăşul K. N. M. Pillai, trecu pe lângă fereastra dormitorului ca o balenă anxioasă, furişându-se cu intenţia de-a trage cu ochiul să vadă dacă soţia lui *(Fosta soţie, Chacko!)* şi fiica lui erau treze şi aveau nevoie de ceva. În ultima clipă, curajul îi pieri, şi trecu greoi mai departe fără a privi înăuntru. Sophie Mol (Ne dormind, Ne liniştită, Ne dusă) îl zări plecând.

Se aşeză pe pat şi privi arborii de cauciuc. Soarele se mişcase pe cer şi arunca umbre domestice profunde asupra plantaţiei, întunecând copacii cu frunzişul deja întunecat. Dincolo de umbră, lumina era uniformă şi blândă. Se vedea o tăietură diagonală ce traversa coaja marmorată a fiecărui arbore, prin care cauciucul lăptos se prelingea precum sângele dintr-o rană şi picura în jumătatea aflată în aşteptare a unei coji de nucă de cocos, legată de copac.

Sophie Mol coborî din pat şi cotrobăi prin geanta mamei ei adormite. Găsi ceea ce căuta — cheile valizei mari, încuiate, de pe podea, cu autocolantele de la aeroport şi cu etichetele de bagaje pe ea. O deschise şi îi scotoci conţinutul cu toată încântarea unui câine care scurmă un rond de flori. Răvăşi teancuri de lenjerie, fuste şi bluze călcate, şampoane, creme, ciocolată, bandă adezivă, umbrele, săpun (şi alte arome îmbuteliate la Londra), chinină, aspirină, antibiotice cu spectru larg. „Ia de toate", o sfătuiseră colegele pe Margaret Kochamma cu glasuri îngrijorate. „Nu ştii niciodată." Ceea ce era felul lor de a-i spune unei colege călătorind în Inima Întunericului că:

(a) Oricui i se Poate întâmpla Orice.

Aşa că

(b) E Mai Bine să fii Pregătit.

Până la urmă, Sophie Mol găsi ceea ce căutase.

Cadouri pentru verii ei. Turnuri triunghiulare de ciocolată Toblerone (moale şi deformată de căldură). Şosete cu degete multicolore. Şi două pixuri — cu partea superioară umplută cu apă în care plutea un decupaj cu o imagine de stradă londoneză. Palatul Buckingham şi Big Ben. Magazine şi oameni. Un autobuz cu etaj propulsat de o bulă de aer plutea în susul şi în josul străzii tăcute. Era ceva sinistru în absenţa zgomotului pe strada aglomerată a pixului.

Sophie Mol îşi puse cadourile în gentuţa şic şi ieşi în lume. Pentru a întreprinde o tranzacţie dificilă. Pentru a negocia prietenia.

O prietenie care, din nefericire, avea să fie lăsată în suspensie. Incompletă. Rătăcind prin aer fără vreun punct de sprijin. O prietenie care nu se închegă într-o poveste, motiv pentru care, mult mai repede decât ar fi trebuit să se întâmple vreodată, Sophie Mol deveni o Amintire, în timp ce Pierderea lui Sophie Mol deveni viguroasă şi vie.

Ca un fruct în plin sezon. În fiecare sezon.

Munca înseamnă Luptă

Chacko o luă pe scurtătura dintre arborii înclinaţi de cauciuc pentru a nu avea decât foarte puţin de mers pe drumul principal până la casa Tovarăşului K. N. M. Pillai. Avea un aer uşor ridicol, aşa cum păşea peste covorul de frunze uscate în costumul strâmt de aeroport cu cravata aruncată de vânt pe un umăr.

Tovarăşul Pillai nu era acasă la sosirea lui Chacko. Soţia acestuia, Kalyani, cu pastă proaspătă de santal pe frunte, îl invită să ia loc pe un scaun pliant din oţel în mica încăpere din faţă şi dispăru dincolo de pragul acoperit de o perdea de dantelă din nylon de un roz ţipător, într-o cameră alăturată unde licărea flacăra mică a unei lămpi mari cu ulei. Mirosul greu de tămâie se răspândea peste pragul deasupra căruia o mică pancartă din lemn spunea *Munca înseamnă Luptă. Lupta înseamnă Muncă.*

Chacko era prea masiv pentru încăpere. Pereţii albaştri îl încorsetau. Privi încordat şi puţin stânjenit în jur. Un prosop se usca pe grilajul unei ferestre mici, verzi. Masa era acoperită cu o faţă de masă din plastic înflorat, viu colorată. Musculiţe roiau în jurul unui mănunchi de banane mici, aşezate pe o farfurie emailată albă cu margine albastră. Într-un colţ al camerei era o grămadă de nuci de cocos nedezghiocate. Papucii de cauciuc ai unui copil zăceau răscrăcăraţi în paralelogramul strălucitor de lumină solară zăbrelită de pe pardoseală. Lângă masă era un dulap cu uşi de sticlă. Perdelele imprimate ce atârnau în interiorul său îi disimulau conţinutul.

Mama Tovarăşului Pillai, o doamna vârstnică minusculă cu bluză maro şi *mundu* crem, stătea pe marginea patului înalt, de lemn, băgat în perete, cu picioarele bălăngănindu-i-se mult deasupra solului. Purta un prosop alb, subţire, aranjat în diagonală peste piept şi aruncat peste umăr. Un roi de ţânţari, ca o tichie inversată, îi bâzâia deasupra capului. Îşi odihnea obrazul în palmă, adunând laolaltă toate ridurile de pe acea parte a feţei. Fiecare centimetru al ei era zbârcit, până şi încheieturile mâinilor şi gleznele. Doar pielea gâtului era încordată şi netedă, întinsă peste o guşă enormă. Fântâna ei de tinereţe. Privea în gol la peretele opus, legănându-se uşor, mormăind mici mormăituri regulate, ritmice, ca un pasager plictisit într-o călătorie lungă cu autobuzul.

Diplomele de liceu, licenţă şi masterat ale Tovarăşului Pillai erau înrămate şi agăţate pe peretele din spatele capului ei.

Pe un alt perete era o fotografie înrămată a Tovarăşului Pillai decorându-l cu o ghirlandă pe Tovarăşul E. M. S. Namboodiripad. Pe un suport era un microfon, strălucind în prim-plan alături de o pancartă pe care scria *Ajantha.*

Ventilatorul rotativ de masă aflat lângă pat îşi distribuia briza mecanică în rotaţii democratice, exemplare — ridicând întâi ce mai rămăsese din părul bătrânei doamne Pillai, apoi pe al lui Chacko. Ţânţarii se risipeau şi se regrupau neobosiţi.

Pe fereastră Chacko putea zări acoperişurile autobuzelor trecând cu un zgomot asurzitor, cu bagaje în plasa de bagaje. Trecu un jeep cu un megafon, urlând din răsputeri un cântec marxist, având ca temă Şomajul. Corul era în engleză, restul în malayalami.

N-avem posturi vacante! N-avem posturi vacante!
Oriunde în lume s-ar duce un sărac,
N-avem n-avem n-avem n-avem posturi vacante!

„N-avem" pronunţat să rimeze cu nave.

Kalyani se întoarse cu un pahar din inox cu cafea-filtru şi o farfurie inox cu feliuţe de banană prăjită (galben-aprins, cu seminţe mici, negre, în centru), pentru Chacko.

— S-a dus la Olassa. Trebuie să vină dintr-o clipă în alta, spuse ea.

Se referea la soţul ei cu *addeham,* forma respectuoasă pentru „el", în timp ce „el" i se adresa cu „edi", ceea ce însemna, aproximativ, „Hei, tu!"

Era o femeie frumoasă, plină de viaţă, cu piele cafeniu-aurie şi ochi imenşi. Părul ei lung şi creţ era umed şi îi atârna liber pe spate, împletit doar la vârfuri. Îi umezise spatele bluzei strâmte de un roşu-închis, coborând-o într-un roşu şi mai închis, şi mai strâmt. Din locul în care se terminau mânecile, carnea moale a braţelor ei se umfla şi se revărsa într-un bulgăre somptuos peste coatele cu gropiţe. *Mundu-ul* şi *kavani*[51]-ul ei albe erau apretate şi călcate. Mirosea a lemn de santal şi a mazăre verde zdrobită, pe care o folosea în loc de săpun. Pentru prima dată în toţi acei ani, Chacko o privi fără cea mai mică tresărire de dorinţă sexuală. Avea o soţie *(Fostă soţie, Chacko!)* acasă. Cu pistrui pe braţe şi pistrui pe spate. Cu o rochie albastră şi cu picioare sub ea.

Tânărul Lemn apăru în uşă în şort roşu din supraelastic. Stătea ca un cocostârc pe un picior subţire şi răsucea ca pe-o funie perdeaua de dantelă roz, fixându-l pe Chacko cu ochii mamei lui. Avea deja şase ani, mult peste vârsta la care copiii îşi îndeasă lucruri în nas.

— Mon, du-te şi cheam-o pe Latha, îi spuse doamna Pillai.

Lenin rămase ţintuit locului şi, continuând să se holbeze la Chacko,

urlă strident şi fără efort, aşa cum numai copiii o pot face.

— Latha! Latha! Eşti chemată!

Nepoata noastră din Kottayam. Fiica fratelui lui mai mare, explică doamna Pillai. A câştigat săptămâna trecută Premiul întâi la Elocinţă la Festivalul Tineretului din Trivandrum.

O fetişcană cu un aer combativ, de circa doisprezece-trei- sprezece ani, se ivi prin perdeaua de dantelă. Purta o fustă lungă, imprimată, care îi ajungea până la glezne, şi o bluză albă, scurtă până în talie, cu pense care lăsau loc unor viitori sâni. Părul ei uns era împărţit pe din două. Fiecare dintre cele două cozi strânse, lucitoare, era îndoită şi legată cu panglici, astfel încât îi atârnau de fiecare parte a feţei precum conturul unor urechi mari, clăpăuge, ce nu fuseseră colorate încă.

— Ştii cine este? o întrebă doamna Pillai pe Latha.

Latha clătină din cap.

— Chacko saar. *Modalali*-ul fabricii noastre.

Latha îl privi cu un calm şi o lipsă de curiozitate neobişnuite pentru o fată de treisprezece ani.

— A studiat la Oxford, Londra, spuse doamna Pillai. Vrei să-i reciţi ceva?

Latha se supuse fără ezitare. Se propti pe picioarele uşor depărtate.

— Onorat preşedinte, se înclină ea către Chacko, drag juriu şi... privi în jur la publicul imaginar adunat în mica încăpere încinsă... iubiţi prieteni.

Făcu o pauză teatrală.

— Aş vrea să vă recit astăzi un poem de Sir Walter Scott intitulat *Lochinvar*.

Îşi împreună mâinile la spate. O peliculă i se aşternu pe ochi. Privirea îi era fixată orb undeva, imediat deasupra capului lui Chacko. Se legăna uşor în timp ce vorbea. La început, Chacko crezu că era o traducere în malayalami a poemului *Lochinvar*. Cuvintele se contopeau unul cu celălalt. Ultima silabă a unuia se unea cu prima silabă a următorului. Era interpretat cu o viteză remarcabilă.

O, young Lochin varhas scum out of the vest,
Through wall the vide Border his teed was the bes;
Tand savissgood braodsod heweapon sadnun,
Nhe rod all unarmed, and he rod all lalone.

Poemul era presărat de mormăielile bătrânei doamne de pe pat, ceea ce nimeni, cu excepţia lui Chacko, nu părea să remarce.

Nhe swam the Eske river where ford there was none;
Buttair he alighted at Netherby Gate,
The bridehad cunsended, the gallantcame late.

Tovarăşul Pillai sosi la mijlocul poemului. Un luciu de sudoare îi acoperea pielea, *mundu*-ul lui alb era pliat deasupra genunchilor, pete întunecate de sudoare întinzându-i-se la subsuorile din terilenă. Trecut de treizeci şi cinci de ani, era un bărbat mic, pământiu, neatletic. Picioarele îi erau deja fusiforme, iar burta lui proeminentă şi revărsată, ca şi guşa micuţei lui mame, de-a dreptul nepotrivită cu restul trupului său subţire, mărunt şi cu chipul vioi. De parcă ceva în genele familiei ar fi făcut să pogoare asupra lor gâlme obligatorii ce le apăreau la întâmplare în diverse părţi ale trupului.

Mustaţa lui ordonată şi subţire ca o trăsătură de penel îi împărţea buza superioară în două pe orizontală şi se termina exact în linie cu colţurile gurii. Avea un început de chelie şi nu făcea nici o încercare de-a o ascunde. Părul îi era dat cu ulei şi pieptănat pe spate. Era clar că nu alerga după tinereţe. Avea autoritatea dezinvoltă a Bărbatului Casei. Zâmbi şi îl salută din cap pe Chacko, dar nu păru să remarce prezenţa soţiei sau a mamei sale.

Ochii Lathei priviră rapid spre el, cerând permisiunea de-a continua poemul. Îi fu acordată. Tovarăşul Pillai îşi scoase cămaşa, o făcu ghem şi îşi şterse subsuorile cu ea. Când termină, Kalyani i-o luă şi o ţinu de parcă ar fi fost un dar. Un buchet de flori. Tovarăşul Pillai, în vesta lui fără mâneci, se aşeză pe un scaun pliant şi îşi trase piciorul stâng peste coapsa dreaptă. Cât a mai durat recitarea nepoatei, stătu privind meditativ în podea, cu bărbia sprijinită în căuşul palmei, bătând din piciorul drept în ritm cu metrul şi cadenţa poemului. Cu cealaltă mână îşi masa bolta extrem de arcuită a piciorului stâng.

Când Latha termină, Chacko aplaudă cu amabilitate sinceră. Ea îi primi aplauzele fără urmă de zâmbet. Era ca o înotătoare est-germană la o competiţie locală. Ochii îi erau aţintiţi asupra Aurului Olimpic. Orice realizare mai măruntă o considera ca de la sine înţeleasă. Îşi privi unchiul, cerând permisiunea de-a părăsi încăperea.

Tovarăşul Pillai îi făcu semn şi îi şopti la ureche:

— Du-te şi spune-le lui Pothachen şi Mathukutty că dacă vor să mă vadă trebuie să vină imediat.

— Nu, tovarăşe, zău... Nu mai mănânc nimic, spuse Chacko, presupunând că Tovarăşul Pillai o trimitea pe Latha după alte gustări.

Tovarăşul Pillai, recunoscător pentru confuzie, o exploată.

— Nu nu nu. Ha! Ce-i asta?... Edi Kalyani, adu o tavă cu *avalose oondas*[52].

Ca politician aspirant, era esenţial pentru Tovarăşul Pillai să fie privit în circumscripţia sa electorală drept om cu influenţă. Voia să se folosească de vizita lui Chacko pentru a-i impresiona pe alegătorii locali şi pe Lucrătorii de Partid. Pothachen şi Mathukutty, oamenii după care trimisese, erau nişte săteni care îl rugaseră să se folosească

de relaţiile lui la spitalul din Kottayam pentru a le asigura fiicelor lor un post de soră medicală. Tovarăşul Pillai avea interesul ca ei să fie *văzuţi* aşteptând în afara casei lui o întâlnire cu el. Cu cât erau mai mulţi oamenii văzuţi aşteptând să-l întâlnească, cu cât părea mai ocupat, cu atât avea să fie mai bună impresia lăsată. Iar dacă oamenii care aşteptau vedeau că însuşi *Modalali*-ul fabricii venise să-l vadă, pe terenul *lui,* faptul avea să transmită semnale utile, ştia asta.

— Deci! Tovarăşe! spuse Tovarăşul Pillai după ce Latha fusese expediată şi după ce sosiseră *avalose oondas.* Care sunt noutăţile? Cum se acomodează fiica dumitale?

Insista să îi vorbească lui Chacko în engleză.

— O, bine. Acum doarme buştean.

— Oho. Diferenţa de fus orar, presupun, spuse Tovarăşul Pillai, mulţumit de el însuşi că ştia câte ceva despre călătoriile internaţionale.

— Ce se întâmplă în Olassa? O întrunire de Partid? întrebă Chacko.

— Ah, nici vorbă de aşa ceva. Sora mea Sudha a suferit acum câtva timp o fractură, zise Tovarăşul Pilai, aşa că am dus-o la Olassa Moos pentru o cură. Nişte uleiuri şi alte chestii din astea. Soţul ei este la Patna, aşa că ea e singură la socri.

Lenin îşi părăsi postul din pragul uşii, se aşeză pe genunchii tatălui său şi se scobi în nas.

— Ei, tinere domn, ce-ai zice de o poezie? îi zise Chacko. Tatăl tău nu te-a învăţat nici una?

Lenin se holbă la Chacko, nedând nici un semn că ar fi auzit sau înţeles ceea ce-i spusese Chacko.

— Ştie totul, zise Tovarăşul Pillai. Este un geniu. Însă în faţa vizitatorilor e tăcut.

Tovarăşul Pillai îl legănă pe Lenin pe genunchi.

— Lenin Mon, spune-i-o Tovarăşului Unchi pe cea pe care-o ştii de la Tata. *Prieteni! Cetăţeni! Romani...*

Lenin îşi continuă căutarea nazală de comori.

— Hai, Mon, doar este Tovarăşul nostru Unchi...

Tovarăşul Pillai încercă să demareze Shakespeare.

— *Prieteni! Cetăţeni! Romani! Vă rog...*[53]

Privirea neclintită a lui Lenin rămase pe Chacko. Tovarăşul Pillai încercă din nou.

— *...să mă ascultaţi?*

Lenin înşfăcă un pumn de feliuţe de banană prăjite şi ţâşni pe uşa din faţă. Începu să gonească încoace şi încolo pe fâşia de curte dintre casă şi drum, zbierând ca un măgar cu o exaltare pe care nu o putea înţelege. Când îşi epuiză o parte din energie, alergătura lui se transformă într-un galop agitat, cu genunchii la piept.

...săm-as CULTAŢI.

Urlă Lenin din curtea din faţă, acoperind sunetul unui autobuz în trecere.

... Venii aici pe Cezar
să-l îngrop, nu slavă să-i aduc.
Cefa cerău unom trăieşte încă
Şi după moar tealui. Ade seaîn să
Se-ngroapă, binele cu el...

Zbiera fluent, fără să ezite nici măcar o dată. Remarcabil, ţinând seama de faptul că avea doar şase ani şi nu înţelegea un cuvânt din ce spunea. Stând înăuntru, privind afară la micul diavol-al-prafului care i se agita în curte (viitor prestator de servicii cu un copil şi un scuter Bajaj), Tovarăşul Pillai zâmbi mândru.

— Este primul în clasă. Anul acesta va obţine o dublă-promovare.

Era multă ambiţie adunată în cămăruţa aceea încinsă.

Orice ar fi depozitat Tovarăşul Pillai în dulapul lui cu perdele, nu erau avioane de plută stricate.

Pe de altă parte, din clipa în care intrase în casă, sau, poate, din momentul în care sosise Tovarăşul Pillai, Chacko trecuse printr-un curios proces de invalidare. Ca un general lăsat fără stele, îşi controla zâmbetul. Îşi reprimă expansivitatea. Oricine l-ar fi întâlnit acolo pentru prima oară l-ar fi putut considera reticent. Aproape timid.

Cu instinctele infailibile ale unui luptător de stradă, Tovarăşul Pillai ştia că circumstanţele lui presante (casa mică, încinsă, mama cu veşnicele ei mormăieli, apropierea evidentă de masele muncitoare) îi dădeau asupra lui Chacko un ascendent pe care, în acele vremuri revoluţionare, nu îl putea egala nici un fel de educaţie primită la Oxford.

Îşi ţinea sărăcia ca pe o puşcă îndreptată spre capul lui Chacko.

Chacko scoase o bucată mototolită de hârtie pe care încercase să schiţeze în mare modelul unei noi etichete pe care voia să i-o tipărească Tovarăşul K. N. M. Pillai. Era destinată unui nou produs Murături & Conserve Paradis, intenţionat a fi lansat în primăvară. Oţet Sintetic pentru Gătit. Desenul nu era unul dintre punctele forte ale lui Chacko, dar Tovarăşul Pillai prinse ideea generală. Era familiarizat cu logo-ul dansatorului *kathakali,* sloganul de sub fusta lui care spunea *Împăraţi ai Regatului Gustului* (ideea lui) şi caracterele alese pentru Murături & Conserve Paradis.

— Designul este acelaşi. Singura diferenţă este la text, presupun, spuse Tovarăşul Pillai.

— Şi la culoarea chenarului, zise Chacko. Muştar în loc de roşu.

Tovarăşul Pillai îşi ridică ochelarii pe frunte, pentru a citi textul cu glas tare. Lentilele i se înceţoşară imediat din pricina uleiului de păr.

— *Oţet Sintetic pentru Gătit,* zise el. Asta cu litere mari, presupun.

— Albastru de Prusia, zise Chacko.

— *Preparat din Acid Acetic?*

Albastru regal, spuse Chacko. Ca acela folosit la ardei verzi în saramură.

— *Conţinut net. Lot nr., Data fabricaţiei, Preţ maximal de desfacere*... acelaşi albastru regal dar c.[54] *şi* l.c.[55]*?*

Chacko încuviinţă din cap.

— *Prin aceasta certificăm că oţetul din această sticlă este garantat a fi de natura şi calitatea pe care le afirmă. Ingrediente: apă şi acid acetic.* Asta va fi de culoare roşie, presupun.

Tovarăşul Pillai folosea „presupun" pentru a deghiza întrebarea în afirmaţie. Ura să pună întrebări, cu excepţia celor de natură personală. Întrebările semnificau o afişare vulgară a ignoranţei.

Atunci când terminară discuţia privind eticheta pentru oţet, Chacko şi Tovarăşul Pillai ajunseră să aibă fiecare roiul lui de ţânţari.

Căzură de acord asupra unei date de livrare.

— Deci marşul de ieri a fost un succes? spuse Chacko, scoţând în cele din urmă la iveală motivul adevărat al vizitei sale.

— Până nu sunt îndeplinite cerinţele, Tovarăşe, nu putem spune că este un Succes sau un Insucces.

O inflexiune ironică se strecură în glasul Tovarăşului Pillai.

— Până atunci, lupta trebuie să continue.

— Dar Reacţia a fost bună, sugeră Chacko, încercând să recurgă la acelaşi argou.

— Asta, desigur, acolo, zise Tovarăşul Pillai. Tovarăşii au prezentat Memorandumul înaltei Conduceri de Partid. Acum să vedem. Nu trebuie decât să aşteptăm şi să urmărim evoluţia lucrurilor.

— Am trecut ieri pe lângă ei, pe drum, zise Chacko. Procesiunea.

— În drum spre Cochin, presupun, spuse Tovarăşul Pillai. Dar conform surselor de Partid, Reacţia din Trivandrum a fost mult mai bună.

— Şi la Cochin au fost mii de tovarăşi, zise Chacko. De fapt, nepoata mea l-a văzut printre ei pe tânărul nostru Velutha.

— Ah, înţeleg.

Tovarăşul Pillai fu luat pe nepregătite. Velutha era un subiect pe care intenţionase să îl discute cu Chacko. Cândva. Într-o bună zi. Dar nu aşa, pe nepusă masă. Creierul îi zumzăia ca un roi de albine. Se întreba dacă să profite de deschiderea ce i se oferea sau să o lase pe altă zi. Hotărî să se folosească atunci de ea.

— Da. Este un bun lucrător, zise el gânditor. Extrem de inteligent.

— Este, zise Chacko. Un tâmplar excelent cu o minte de inginer. Dacă nu ar fi fost...

— Nu un *astfel* de lucrător, Tovarăşe, spuse Tovarăşul Pillai.

Lucrător de Partid.

Mama Tovarăşului Pillai continua să se legene şi să bombăne. Era ceva liniştitor în ritmul bombănelilor. Ca ticăitul unui ceas. Un sunet pe care îl remarcai cu greu, dar ţi-ar fi lipsit dacă înceta.

— Ah, înţeleg. Deci este legitimat?

— O, da, spuse încet Tovarăşul Pillai. O, da.

Sudoarea i se prelingea lui Chacko prin păr. Avea senzaţia că o ceată de furnici îi făceau turul scalpului. Se scărpină în cap multă vreme, cu ambele mâini. Mişcându-şi în sus şi în jos toată pielea scalpului.

— *Oru kaaryam parayattey?*[56]

Tovarăşul Pillai trecu la malayalami şi la un ton confidenţial, conspirativ.

— Vorbesc ca prieten, *keto.* Neoficial.

Înainte de-a merge mai departe, Tovarăşul Pillai îl studie pe Chakco, încercând să îi ghicească reacţia. Chacko îşi examina pasta cenuşie de sudoare şi mătreaţă de sub unghii.

— Paravanul acela îţi va face necazuri, spuse el. Ascultă-mă pe mine... găseşte-i de lucru în altă parte. Trimite-l de aici.

Chacko fu uimit de întorsătura pe care o luase conversaţia. Nu intenţionase decât să afle ce se întâmpla, cum stăteau lucrurile. Se aşteptase să întâmpine opoziţie, chiar rezistenţă, şi în loc de asta i se propunea o complicitate vicleană, perfidă.

— Să-l trimit de aici? Dar de ce? Nu mă deranjează că are carnet de partid. Eram doar curios, atâta tot... Mă gândeam că poate ai vorbit cu el, spuse Chacko. Dar sunt sigur că nu face decât să experimenteze, să îşi încerce aripile, este un tip cu scaun la cap, Tovarăşe. Am încredere în el...

— Nu la asta mă refer, spuse Tovarăşul Pillai. Poate foarte bine să fie OK ca persoană. Dar alţi lucrători nu sunt mulţumiţi de el. Vin deja la mine cu plângeri... Înţelegi, Tovarăşe, din punct de vedere local, aceste chestiuni de castă sunt foarte adânc înrădăcinate.

Kalyani puse pe masă un pahar de oţel cu cafea aburindă, pentru soţul ei.

— Uită-te la ea, de exemplu. Stăpâna acestei case. Nici măcar ea nu ar permite vreodată Paravanilor şi altora de teapa lor să-i intre în casă. Niciodată. Nici măcar *eu* nu o pot convinge. Propria mea soţie. Desigur, în casă ea este Şeful.

Se întoarse spre ea cu un zâmbet afectuos, răutăcios.

— *Allay edi,* Kalyani?

Kalyani privi în pământ şi zâmbi, recunoscându-şi sfios bigotismul.

— Vezi? spuse triumfător Tovarăşul Pillai. Ea înţelege foarte bine engleza. Doar că nu vorbeşte.

Chacko zâmbi cu jumătate de gură.

— Zici că lucrătorii mei vin la tine cu plângeri...

— O, da, corect, spuse Tovarăşul Pillai.

— Ceva anume?

— Nimic ca atare, spuse Tovarăşul K. N. M. Pillai. Dar vezi, Tovarăşe, orice avantaje i-ai acorda, normal că altora o să le displacă. O privesc ca pe o părtinire. La urma urmei, orice muncă ar face el, tâmplar, electrician sau orice ar fi, pentru ei el nu este decât un Paravan. Este o condiţionare pe care o au din naştere. Asta le-am spus şi eu, este greşit. Dar sincer vorbind, Tovarăşe, Schimbarea este un lucru. Acceptarea este cu totul altceva. Trebuie să fii precaut. E mai bine pentru el să îl trimiţi de aici...

— Dragul meu camarad, spuse Chacko. Lucrul acesta este imposibil. Băiatul e de nepreţuit. Practic, el conduce fabrica... şi nu putem rezolva problema trimiţându-i de aici pe toţi Paravanii. Nu, trebuie să învăţăm cum să soluţionăm această aberaţie.

Tovarăşului Pillai îi displăcea să i se adreseze cineva cu Dragul Meu Camarad. Pentru el suna ca o insultă formulată într-o engleză cultă, ceea ce, desigur, făcea din ea o dublă insultă — insulta în sine şi faptul că Chacko gândea că el nu o va înţelege. Îi strică complet dispoziţia.

— Poate, zise el caustic. Dar Roma nu a fost clădită într-o singură zi. Ţine minte asta, Tovarăşe, aici nu este colegiul dumitale de la Oxford. Căci ceea ce pentru dumneata este o absurditate, pentru Mase e ceva diferit.

Lenin, cu subţirimea tatălui şi cu ochii mamei sale, apăru în uşă, cu răsuflarea întretăiată. Terminase de urlat întregul discurs al lui Marc Antoniu şi cea mai mare parte din *Lochinvar* înainte de a-şi fi dat seama că îşi pierduse publicul. Se aşeză din nou între genunchii depărtati ai Tovarăşului Pillai.

Îşi plesni mâinile peste capul tatălui său, provocând un carnagiu în roiul de ţânţari. Numără carcasele strivite din palmele lui. Unele pline cu sânge proaspăt. I le arată tatălui său, care i-l predă mamei pentru a fi curăţat.

Tăcerea dintre ei fu iarăşi luată în stăpânire de mormăielile bătrânei doamne Pillai. Latha sosi cu Pothachen şi Mathukutty. Bărbaţii trebuiră să aştepte afară. Uşa fu lăsată întredeschisă. Când Tovarăşul Pillai vorbi din nou, o făcu în malayalami şi se asigură că era suficient de tare pentru publicul de afară.

— Desigur, forumul adecvat pentru a exprima necazurile muncitorilor este Sindicatul. Or, în cazul acesta, când însuşi *Modalali* e un Tovarăş, este o chestiune ruşinoasă pentru ei să nu fie sindicalizaţi şi să nu se alăture Luptei Partidului.

— M-am gândit la asta, spuse Chacko. Am să îi organizez oficial într-un sindicat. Îşi vor alege propriii reprezentanţi.

— Dar, Tovarăşe, nu poţi pune în scenă revoluţia pentru ei. Nu poţi decât să le creezi conştiinţa de clasă. Să îi educi. Ei trebuie să îşi lanseze *propria* luptă. *Ei* trebuie să îşi depăşească spaimele.

— De cine? zâmbi Chacko. De mine?

— Nu, nu de dumneata, dragul meu Tovarăş. De secole întregi de opresiune.

Apoi, cu un ton mustrător, Tovarăşul Pillai îl cită pe Preşedintele Mao. În malayalami. Cu o expresie ciudat de asemănătoare cu a nepoatei lui.

— Revoluţia nu este un dineu. Revoluţia este o insurecţie, un act de violenţă în care o clasă răstoarnă o alta.

Şi astfel, punând mâna pe contractul pentru etichetele de Oţet Sintetic pentru Gătit, Tovarăşul K. N. M. Pillai îl izgonise cu dibăcie pe Chacko din rândurile luptătoare ale Celor Care Răstoarnă în rândurile trădătoare ale Celor De Răsturnat.

Se aşezară unul lângă altul pe scaune pliante din oţel, în după-amiaza Zilei în care Sosise Sophie Mol, sorbind cafea şi ronţăind feliuţe de banană prăjite. Dizlocând cu limbile pasta moale şi galbenă care le încleia cerul gurii.

Omul cel Mărunt şi Slab şi Omul cel Mare şi Gras. Adversari de benzi desenate într-un război urmând-încă-a-veni.

Se dovedi a fi un război care, din nefericire pentru Tovarăşul Pillai, avea să se termine aproape înainte de-a fi început. Victoria îi fu oferită, ambalată şi împodobită, pe o tavă de argint. Abia atunci, când era prea târziu, şi Murături Paradis se prăbuşi încetul cu încetul la pământ fără vreun murmur sau măcar vreo intenţie de-a opune rezistenţă — îşi dădu Tovarăşul Pillai seama că ceea ce îi trebuia de fapt era mai curând procesul războiului decât rezultatul victoriei. Războiul ar fi putut fi armăsarul pe care îl călărea, un pas, fie el şi parţial, pe drumul către Adunarea Legislativă, în timp ce Victoria nu îl situa mai bine decât locul unde era atunci când începuse.

Sparse două ouă, dar arse omleta.

Nimeni nu află vreodată natura precisă a rolului Tovarăşului Pillai în evenimentele ce aveau să urmeze. Nici măcar Chacko — care ştia că discursurile fervente, sublime despre Drepturile Intangibililor („Casta înseamnă Clasă, tovarăşi"), ţinute de Tovarăşul Pillai în timpul asediului Partidului Marxist asupra fabricii Murături Paradis, erau fariseice — nu află vreodată întreaga poveste. Nu că ar fi ţinut neapărat să o afle. La momentul acela, paralizat de Pierderea lui Sophie Mol, privea totul dintr-o perspectivă umbrită de durere. Şi aidoma unui copil marcat de tragedie, care creşte brusc şi îşi abandonează jucăriile, Chacko se lepădă de jucăriile sale de până atunci. Visele Baronului Conservelor şi Războiul Poporului se

alăturară avioanelor stricate din dulapul lui cu uşi de sticlă. După ce Murături Paradis a fost închisă, unele câmpuri de orez au fost vândute (împreună cu ipotecile lor) pentru a plăti nişte împrumuturi bancare. Altele au fost vândute pentru a asigura familiei hrană şi îmbrăcăminte. Când Chacko a emigrat în Canada, singurul venit al familiei era asigurat de proprietatea de cauciuc de lângă Casa din Ayemenem şi de câţiva cocotieri de pe terenul din preajmă. De pe urma lor trăiau Baby Kochamma şi Kochu Maria, după ce toţi ceilalţi muriseră, plecaseră sau fuseseră Returnaţi.

Pentru a fi corecţi cu Tovarăşul Pillai, el nu a plănuit cursul evenimentelor ce aveau să urmeze. El nu a făcut decât să îşi lase degetele abile să alunece în mănuşa aflată în aşteptare a Istoriei.

Nu era numai vina lui că trăia într-o societate în care moartea unui om putea fi mai profitabilă decât fusese vreodată viaţa lui.

Ultima vizită a lui Velutha la Tovarăşul Pillai — după confruntarea cu Mammachi şi Baby Kochamma — şi ce se întâmplase între ei rămaseră un secret. Ultima trădare care îl trimise pe Velutha dincolo de râu, înotând contra curentului, în întuneric şi ploaie, la timp pentru întâlnirea lui „aranjată" cu istoria.

VELUTHA PRINSE ultimul autobuz care se întorcea de la Kottayam, unde dăduse la reparat maşina de sigilat conserve. În staţia de autobuz dădu peste un alt lucrător al fabricii, care îi spuse cu un surâs perfid că Mammachi voia să îl vadă. Velutha nu avea idee de cele întâmplate şi nu ştia de vizita tatălui lui beat la Casa din Ayemenem. Nu aflase că Vellya Paapen stătuse ore în şir în uşa colibei lor, încă beat, cu ochiul lui de sticlă şi lama toporului sclipind în lumina lămpii, aşteptând întoarcerea lui Velutha. Nici că bietul Kuttappen cel paralizat, înlemnit de teamă, îi vorbise în continuu tatălui lui vreme de două ore, ciulindu-şi în tot acest timp urechile după un sunet de paşi sau vreun foşnet al pădurii tinere, în aşa fel încât să-şi poată avertiza fratele care nu bănuia nimic.

Velutha nu se duse acasă. Merse direct la Casa din Ayemenem. Deşi, pe de-o parte, fu luat prin surprindere, pe de alta, ştia, ştiuse, cu un instinct străvechi, că într-o zi copiii chinuiţi ai Istoriei se vor întoarce acasă să îşi afle adăpost. Pe tot parcursul izbucnirii lui Mammachi rămase reţinut şi ciudat de liniştit. Era un calm născut din provocarea extremă. Izvora dintr-o luciditate ce zace dincolo de furie.

Când sosi Velutha, Mammachi îşi pierdu cumpătul şi îşi vărsă veninul orb, insultele insuportabile, grosolane, în faţa unui panou din uşa culisant-pliantă, până ce Baby Kochamma, plină de tact, o răsuci şi îi aţinti furia în direcţia cuvenită, înspre Velutha, care stătea nemişcat în întuneric. Mammachi îşi continuă tirada, cu ochii goi, cu faţa schimonosită, cu furia propulsând-o înspre Velutha, până ce ajunse să îi ţipe drept în faţă, iar el putu să-i simtă stropii scuipatului şi mirosul de ceai vechi din răsuflare. Baby Kochamma rămase în preajma lui Mammachi. Nu spuse nimic, dar îşi folosi mâinile pentru a modula furia lui Mammachi, pentru a o aţâţa neîncetat. O mângâiere încurajatoare pe spate. Un braţ protector pe după umeri. Mammachi habar nu avea de această manipulare.

Dar *unde* învăţase o doamnă în vârstă ca Mammachi — care purta sariuri apretate şi cânta seara la vioară *Suita spărgătorului de nuci* — limbajul vulgar folosit în ziua aceea era un mister pentru toată lumea (Baby Kochamma, Kochu Maria, Ammu în camera ei încuiată) care o auzise.

— Afară! strigase ea în cele din urmă. Dacă te mai găsesc mâine pe proprietatea mea, am să pun să fii castrat ca un câine paria ce eşti! Am să pun să te omoare!

— O să mai vedem, spuse liniştit Velutha.

Asta a fost tot ce a spus el. Şi asta a fost ceea ce a accentuat şi a înflorit Baby Kochamma în biroul inspectorului Thomas Matthew, vorbind despre ameninţări cu crima şi răpirea.

Mammachi îl scuipă în faţă pe Velutha. Scuipat gros. Îl împroşcase pe piele. Pe gură, pe ochi.

El stătea pur şi simplu acolo. Uluit. Apoi se întoarse şi plecă.

Pe când ieşea din casă, avu impresia că simţurile îi fuseseră ascuţite şi intensificate. De parcă totul în jurul lui ar fi fost aplatizat într-o ilustraţie. Un desen realizat la maşină, cu un manual de utilizare care îi spunea ce să facă. Mintea lui, tânjind disperată după un soi de ancoră, se agăţa de detalii. Eticheta fiecare lucru care îi ieşea în cale.

Poartă, gândi el în timp ce ieşea pe poarta. *Poartă. Drum. Pietre. Cer. Ploaie.*

Poartă.

Drum.

Pietre.

Cer.

Ploaie.

Ploaia de pe pielea lui era caldă. Piatra de laterit de sub picioarele lui zgâria. Ştia unde se duce. Observa totul. Fiecare frunză. Fiecare copac. Fiecare nor pe cerul fără stele. Fiecare pas făcut.

Koo-koo kookum theevandi
Kooki paadum theevandi
Rapakal odum theevandi
Thalannu nilkum theevandi[57]

Era prima lecţie pe care o învăţase la şcoală. O poezie despre un tren.

Începu să numere. Ceva. Orice. *Unu doi trei patru cinci şase şapte opt nouă zece unsprezece doisprezece treisprezece paisprezece cincisprezece şaisprezece şaptesprezece optsprezece nouăsprezece douăzeci douăzeci şi unu douăzeci şi doi douăzeci şi trei douăzeci şi patru douăzeci şi cinci douăzeci şi şase douăzeci şi şapte douăzeci şi opt douăzeci şi nouă...*

Desenul la maşină începu să se înceţoşeze. Liniile clare se estompară. Instrucţiunile nu mai aveau sens. Drumul se ridică pentru a-l întâlni şi întunericul se făcu gros. Vâscos. Înaintarea prin el deveni un efort. Ca înotul pe sub apă.

Se întâmplă, îl informă o voce. *A început.*

Mintea lui, deodată imposibil de bătrână, pluti afară din trup prin întuneric şi plană deasupra lui în aer, de unde bolborosea avertismente inutile.

Se uită în jos şi privi trupul unui tânăr mergând prin întuneric, prin ploaia torenţială. Mai mult decât orice altceva, trupul dorea să doarmă. Să doarmă şi să se trezească în altă lume. *Cu mirosul pielii ei în aerul pe care îl respira. Trupul ei peste al lui. S-ar putea să nu o mai vadă niciodată. Unde era ea? Ce-i făcuseră ei? Îi făcuseră rău?*

Continuă să meargă. Chipul nici nu îi era ridicat înspre ploaie, nici aplecat departe de ea. Nici nu o întâmpina, nici nu o alunga.

Deşi ploaia îi spălă scuipatul lui Mammachi de pe faţă, continua să simtă că cineva îi ridicase capul şi îi vomitase în trup. Vomă cu cocoloaşe, prelingându-i-se în intestine. Peste inimă. Plămâni. Picăturile vâscoase, grele în epigastru.

Toate organele îi erau scăldate în vomă. Ploaia nu putea face nimic împotriva acestui fapt.

Ştia ce avea de făcut. Manualul de utilizare îl dirija. Trebuia să ajungă la Tovarăşul Pillai. Nu mai ştia de ce. Picioarele îl duseră la tipografia Lucky Press, care era încuiată, şi apoi dincolo de curtea minusculă, la casa Tovarăşului Pillai.

Până şi efortul de a ridica braţul să ciocănească îl epuiza.

Tovarăşul Pillai tocmai îşi terminase puiul şi strivea o banană coaptă, storcându-i pulpa prin pumnul închis în farfuria cu lapte bătut, când ciocăni Velutha. Îşi trimise soţia să deschidă uşa. Ea se întoarse cu un aer bosumflat şi — gândi Tovarăşul Pillai — dintr-o dată sexy. Voia să îi atingă imediat sânii. Dar avea lapte pe degete şi la uşă era cineva. Kalyani se aşeză pe pat şi îl mângâie absentă pe Lenin, care dormea sugându-şi degetul lângă mărunţica lui bunică.

— Cine e?

— Fiul ăla al lui Paapen Paravanul. Spune că e urgent.

Tovarăşul Pillai îşi termină fără grabă laptele bătut. Îşi scutură degetele deasupra farfuriei. Kalyani aduse apă într-un recipient din inox şi i-o turnă. Resturile de mâncare rămase pe farfurie (un ardei roşu iute, uscat, şi oasele unghiulare mici, tari, supte şi scuipate ale copanelor de pui) se ridicară şi plutiră. Ea îi aduse un ştergar de mâini. El se şterse pe mâini, îşi râgâi aprecierea şi se duse la uşă.

— *Enda?* La ora asta din noapte?

Răspunzându-i, Velutha îşi auzi propriul glas întorcându-se la el de parcă s-ar fi lovit de un perete. Încercă să explice cele întâmplate, dar se trezi devenind incoerent. Omul cu care vorbea era mic şi se afla departe, după un perete de sticlă.

— E un *sătuc,* spunea Tovarăşul Pillai. Oamenii vorbesc. Eu îi ascult. Asta nu înseamnă că nu ştiu ce s-a întâmplat.

Din nou Velutha se auzi spunând ceva ce nu însemna nimic pentru omul cu care vorbea. Propriul glas se încolăci în jurul lui ca un şarpe.

— Poate, spuse Tovarăşul Pillai. Dar, Tovarăşe, ar trebui să ştii că Partidul nu a fost constituit pentru a susţine indisciplina muncitorilor în viaţa lor particulară.

Velutha privi trupul Tovarăşului Pillai dispărând dincolo de pragul uşii. Glasul lui dematerializat, piţigăiat, rămase, proferând slogane. Flamuri fluturânde într-un prag gol.

Nu este în interesul Partidului să se ocupe de asemenea chestiuni.

Interesul indivizilor este subordonat interesului organizaţiei.

Violarea Disciplinei de Partid înseamnă violarea Unităţii Partidului.

Glasul continuă. Propoziţiile se descompuneau în expresii. În cuvinte.

Progresul Revoluţiei.

Anihilarea Duşmanului de Clasă.

Trădătorul capitalist.

Tunet violent.

Şi se întâmplă din nou. O altă religie se întoarse împotriva ei înseşi. Un alt edificiu construit de mintea omului, decimat de natura umană.

Tovarăşul Pillai închise uşa şi reveni la soţia şi la cina lui. Se hotărî să mănânce încă o banană.

— Ce voia? îl întrebă soţia lui, întinzându-i una.

— Au aflat. Cineva trebuie să le fi spus. L-au concediat.

— Asta e tot? Are noroc că nu l-au spânzurat de copacul cel mai apropiat.

— Am remarcat ceva ciudat... spuse Tovarăşul Pillai în timp ce curăţa coaja bananei. Tipul avea lac roşu pe unghii...

Stând afară în ploaie, în lumina rece, udă a singurului felinar din stradă, Velutha simţi cum îl doboară somnul. Trebui să facă eforturi pentru a-şi ţine pleoapele deschise.

Mâine, îşi spuse el. *Mâine când se opreşte ploaia.*

Picioarele îl conduseră la râu. De parcă ele ar fi fost lesa, iar el ar fi fost câinele.

Istoria plimbând câinele.

Traversarea

Era trecut de miezul nopţii. Râul se umflase, apele îi erau repezi şi negre, şerpuind spre mare, ducând cu ele ceruri înnourate de noapte, o ramură întreagă de palmier, o bucată dintr-un gard de stuf şi alte daruri la care vântul renunţase.

După un timp, ploaia se potoli, transformându-se în burniţă, apoi se opri. Briza scutura apa din copaci şi o vreme plouă doar sub ei, acolo unde fusese cândva adăpostul.

O lună subţire, palidă se întrezări printre nori şi lumină un tânăr stând pe cea mai de sus dintre cele treisprezece trepte de piatră ce duceau la apă. Mai era încă foarte, foarte ud. Foarte tânăr. După puţin, se ridică în picioare, îşi scoase *mundu*-ul alb, îl stoarse de apă şi şi-l răsuci ca un turban în jurul capului. Gol acum, coborî în apă pe cele treisprezece trepte de piatră şi apoi mai departe, până ce apa râului îi atinse pieptul. Atunci începu să înoate cu mişcări energice, dezinvolte, îndreptându-se repede spre locul în care curentul era iute şi sigur, acolo unde începea Adâncul Adevărat. Râul luminat de lună îi cădea ca nişte mâneci de argint de pe braţele ce înotau. Nu-i trebuiră mai mult de câteva minute să traverseze. Când ajunse de cealaltă parte, ieşi sclipind şi se săltă pe mal, negru ca noaptea ce-l înconjura, negru ca apa pe care o traversase.

Păşi pe poteca ce ducea, prin mlaştină, la Casa Istoriei.

Nu lăsă nici o undă pe apă.

Nici o urmă de pas pe mal.

Îşi ţinu *mundu*-ul întins deasupra capului să se usuce. Vântul i-l ridica aidoma unei pânze de corabie. Dintr-o dată se simţi fericit. Lucrurile se vor înrăutăţi, îşi spuse el. Apoi vor merge spre bine. Acum mergea grăbit spre Inima Întunericului. Siguratic ca un lup.

Dumnezeul Pierderii.

Dumnezeul Lucrurilor Mărunte.

Gol cu excepţia lacului de unghii.

Câteva ore mai târziu

Trei copii pe malul râului. O pereche de gemeni şi un altul, pe al cărui şorţuleţ de catifea reiată mov scria, cu litere aplecate, vesele, *Vacanţă!*

În copaci, frunzele ude sclipeau ca metalul bătut. Pâlcuri dese de bambus galben se aplecau în râu de parcă ar fi jelit dinainte ceea ce ştiau că avea să se întâmple. Râul în sine era întunecat şi tăcut. Mai curând absenţă decât prezenţă, netrădând prin nimic cât de umflat şi de puternic era în realitate.

Estha şi Rahel traseră barca din tufişurile în care o ascundeau de obicei. Vâslele pe care le făcuse Velutha erau pitite intr-un copac găunos. O aşezară pe apă şi o ţinură locului pentru ca Sophie Mol să se urce în ea. Păreau să se încreadă în întuneric şi urcau şi coborau treptele sclipitoare de piatră siguri pe picioare ca nişte iezi.

Sophie Mol era mai şovăielnică. Puţin speriată de ceea ce stătea la pândă în umbrele ce o înconjurau. De-a curmezişul pieptului îi atârna un săculeţ din pânză cu provizii şterpelite din frigider. Pâine, prăjituri, biscuiţi. Gemenii, purtând povara vorbelor mamei lor — *Dacă nu eraţi voi, aş fi fost liberă. Trebuia să vă fi abandonat într-un orfelinat în ziua în care v-aţi născut. Sunteţi pietrele de moară atârnate de gâtul meu* —, nu duceau nimic. Datorită celor făcute lui Estha de Omul Oranjadă Limonadă, Casa lor departe de Casă era deja echipată. În cele două săptămâni de când Estha vâslea în dulceaţa purpurie şi Gândea Două Gânduri, ei adunaseră cu hărnicie Provizii Indispensabile: chibrituri, cartofi, o tigaie turtită, o gâscă gonflabilă, şosete cu degete multicolore, pixuri cu autobuze londoneze şi ursul koala cu ochi din nasturi atârnând.

— Şi dacă află Ammu şi ne *imploră* să ne întoarcem?

— Atunci o s-o facem. Dar numai dacă ne imploră.

Estha-cel-Milos.

Sophie Mol îi convinsese pe gemeni că era esenţial să meargă şi ea cu ei. Că absenţa copiilor, a tuturor copiilor, avea să sporească remuşcarea adulţilor. Avea să îi facă să regrete sincer, aşa cum se întâmplase cu adulţii din Hamelin după ce Cântăreţul Pestriţ din Fluier le luase toţi copiii. Aveau să îi caute peste tot şi, abia atunci când ar fi căpătat certitudinea că toţi cei trei copii erau morţi, ei trei

s-ar fi întors acasă triumfători. Preţuiţi, iubiţi şi doriţi mai mult ca oricând. Argumentul ei suprem era că dacă ar fi rămas acasă ar fi putut fi torturată şi silită să le trădeze ascunzişul.

Estha aşteptă să urce şi Rahel, după care îşi luă locul în barca cea mică, crăcănat ca un ferăstrău. Îşi folosi picioarele pentru a împinge barca departe de mal. Pe când se strecurau în apa întunecată, începură să vâslească diagonal în susul râului, împotriva curentului, aşa cum îi învăţase Velutha. („Dacă vreţi să ajungeţi acolo, trebuie să ţintiţi *acolo*.")

Nu aveau cum să vadă în întuneric că erau pe culoarul greşit al unei artere cu un flux haotic. Crengi, buşteni, bucăţi de copaci se îndreptau spre ei cu viteză.

Trecuseră de Adâncul Adevărat şi erau la numai câţiva metri de Cealaltă Parte, când se ciocniră de un buştean plutitor, iar bărcuţa se răsturnă. Li se întâmplase destul de des în cursul altor expediţii de traversare a râului; aveau să înoate după barcă şi, folosind-o ca pe o plută, să o ducă la mal. Acum însă nu puteau vedea barca în întuneric. Fusese luată de curent. Se îndreptară spre mal, surprinşi de cât de mare era efortul pe care trebuiră să-l facă pentru a parcurge o distanţă atât de mică.

Estha reuşi să prindă o creangă joasă ce se arcuia în apă. Scrută întunericul spre a vedea dacă nu putea distinge cumva barca.

— Nu văd nimic. S-a dus.

Rahel, acoperită de nămol, se caţără pe mal şi întinse o mână pentru a-l ajuta pe Estha să iasă din apă. Le trebuiră câteva minute bune să îşi recapete răsuflarea şi să remarce pierderea bărcii. Să îi jelească dispariţia.

— Şi toată mâncarea noastră s-a dus, îi zise Rahel lui Sophie Mol şi întâlni liniştea. O linişte năvalnică, vijelioasă, alunecoasă.

— Sophie Mol? şopti ea râului vijelios. Suntem aici! Aici! Lângă arborele *Illimba*[58]*!*

Nimic.

În inima lui Rahel, molia lui Pappachi îşi deschise brusc aripile întunecate.

Afară.

Înăuntru.

Şi îşi ridică picioarele.

Sus.

Jos.

Fugiră de-a lungul malului strigând-o. Ea însă dispăruse. Purtată de apele încărcate ale râului. Verde-cenuşiu. Cu peşti în el. Cu cerul şi copacii în el. Şi noaptea cu luna spartă şi galbenă în el.

Nu era nici o muzică de furtună. Nici o urmă de volbură nu se ridica din adâncurile de cerneală ale Meenachal-ului. Nici un rechin

nu supervizase tragedia.

Doar o ceremonie tăcută de remitere. O barcă risipindu-şi încărcătura. Un râu acceptându-i ofranda, O viaţă mică. O rază fugară de soare. Cu un degetar de argint agăţat ca să-i poarte noroc de pumnul ei mic.

Era patru dimineaţa, încă întuneric, atunci când gemenii, epuizaţi, înnebuniţi şi plini de noroi, îşi croiră drum prin mlaştină şi se apropiară de Casa Istoriei. Hänsel şi Gretel într-un basm înspăimântător în care visul lor avea să fie prins şi visat din nou. Se întinseră pe veranda din spate pe un covor de iarbă cu o gâscă gonflabilă şi un koala. O pereche de pitici umezi, înlemniţi de frică, aşteptând sfârşitul lumii.

— Crezi că a murit deja?

Estha nu răspunse.

— Ce-o să se întâmple?

— Vom ajunge la închisoare.

El Ştia Prea Bine. Omuleţul. Locuia într-o rulotă. Dum dum.

Nu văzură pe altcineva zăcând adormit în umbră. Singuratic ca un lup. Cu o frunză maronie pe spatele lui negru. Care făcea musonii să vină la timp.

Terminalul Port Cochin

În camera lui curată din Casa cea murdară din Ayemenem, Estha (nici bătrân, nici tânăr) stătea pe pat în întuneric. Stătea foarte drept. Cu umerii traşi spre spate. Cu mâinile în poală. De parcă i-ar fi venit rândul la o anumită inspecţie. Sau aştepta să fie arestat.

Călcatul fusese terminat. Rufele stăteau într-un teanc ordonat pe scândura de călcat. Se ocupase şi de lucrurile lui Rahel.

Ploua neîncetat. Ploaie nocturnă. Toboşarul acela singuratic bătând în cilindrul lui mult după ce restul orchestrei mersese la culcare.

În *mittam*-ul lateral, lângă intrarea separată a „Nevoilor Bărbăteşti", coada de rândunică a Plymouth-ului sclipea instantaneu în lumina fulgerului. Ani de zile după plecarea lui Chacko în Canada, Baby Kochamma avusese grijă ca maşina să fie spălată cu regularitate. De două ori pe săptămână, contra unei taxe mici, cumnatul lui Kochu Maria, care conducea camionul galben al salubrităţii municipale din Kottayam, venea la Ayemenem (anunţat de duhoarea deşeurilor din Kottayam, care persistau mult după ce pleca el) ca să-şi jupoaie cumnata de banii primiţi drept salariu şi să conducă Plymouth-ul, pentru ca bateria acestuia să rămână încărcată. Când se dedică televiziunii, Baby Kochamma renunţă în acelaşi timp şi la maşină, şi la grădină. *Tutti-frutti.*

Cu fiecare muson, maşina cea veche se înfigea tot mai adânc în pământ. Ca o găină artritică, unghiulară, aşezându-se ţeapănă pe cuibarul cu ouă. Fără intenţia de-a se mai ridica vreodată. Iarba crescuse în jurul anvelopelor dezumflate. Firma de la Murături & Conserve Paradis ruginise şi se năruise spre interior, ca o coroană prăvălită.

O gânganie se privi în jumătatea pătată care mai rămăsese din oglinda crăpată a şoferului.

O vrăbiuţă zăcea moartă pe bancheta din spate. Reuşise să intre printr-o gaură a parbrizului, atrasă de vreun scaun din buret bun de cuibărit. Nu mai găsise niciodată drumul afară. Nimeni nu îi auzise apelurile panicate prin fereastra maşinii. Murise pe bancheta din spate, cu picioruşele în aer. Ca o glumă.

Kochu Maria dormea pe jos în sufragerie, încovrigată ca o virgulă

în lumina jucăuşă a televizorului care încă mai mergea. Poliţişti americani îndesau un adolescent încătuşat într-o maşină de poliţie. Pavajul era împroşcat cu sânge. Luminile maşinii de poliţie pulsau, iar o sirenă urla un avertisment. O femeie pierdută, probabil mama băiatului, privea speriată din umbră. Băiatul se împotrivea. Folosiseră un mozaic pentru a-i ascunde partea superioară a chipului, ca el să nu îi poată da în judecată. Avea toată gura plină de sânge închegat, la fel ca şi pieptul tricoului, ca o bavetă roşie. Buzele lui roz, ca de copil, îi dezveleau dinţii într-un rânjet. Arăta ca un vârcolac. Striga înspre cameră prin fereastra maşinii.

— Am cincisprezece ani şi aş vrea să fiu un om mai bun decât sunt. Dar nu sunt. Vreţi să-mi auziţi povestea jalnică?

Scuipă în direcţia camerei de luat vederi şi o rafală de flegmă împroşcă obiectivul şi se prelinse încet.

Baby Kochamma era în camera ei, în pat, completând un cupon de reduceri la *Listerine.* Se oferea un rabat de două rupii la noul flacon de 500 ml. Şi două mii de rupii cupoane-cadou Norocoşilor Câştigători ai loteriei.

Umbre uriaşe de insecte mici se năpusteau de-a lungul pereţilor şi tavanului. Pentru a scăpa de ele, Baby Kochamma stinsese luminile şi aprinsese o lumânare mare într-o cadă cu apă. Apa era deja saturată de carcase pârlite. Lumina lumânării îi accentua obrajii încreţiţi şi gura vopsită. Rimelul i se scursese. Bijuteriile îi sclipeau.

înclină cuponul spre lumânare.

Ce marcă de apă de gură folosiţi în mod curent?

Listerine, scrise Baby Kochamma cu o mână ajunsă, o dată cu trecerea anilor, ca un picior de păianjen.

Menţionaţi motivul preferinţei dumneavoastră:

Nu ezită. *Gustul Picant. Respiraţia Proaspătă.* Învăţase limbajul dinamic al reclamelor de televiziune.

Îşi completă numele şi minţi în privinţa vârstei.

La *Ocupaţie:* scrise, *Peisagistică (Dipl.) Roch SUA.*

Puse cuponul într-un plic pe care scria *Reliable MEDICOS, Kottayam.* Urma să plece cu Kochu Maria în zori, când aceasta îşi făcea incursiunea în oraş după gogoşile cu cremă de la Bestbakery.

Baby Kochamma îşi luă jurnalul cafeniu care venise însoţit de propriul pix. Deschise la data de 19 iunie şi făcu o însemnare. De rutină. Scrise: *Te iubesc te iubesc.*

Fiecare pagină a jurnalului cuprindea o însemnare identică. Avea o cutie întreagă cu jurnale pline de însemnări identice. Unele spuneau mai mult decât atât. Relatările zilei, liste cu lucrurile care trebuiau făcute, fragmente din dialogurile favorite ale telenovelelor favorite. Dar chiar şi aceste însemnări începeau toate cu aceleaşi cuvinte: *Te*

iubesc te iubesc.

Părintele Mulligan murise în urmă cu patru ani de hepatită virală, într-un *ashram*[59] la nord de Rishikesh. Anii de contemplare a scrierilor sfinte hinduse treziseră iniţial în el o curiozitate teologică, pentru ca, în cele din urmă, să ducă la o schimbare de religie. Cu cincisprezece ani în urmă, părintele Mulligan devenise un Vaishnava. Un fidel al zeului Vishnu. Păstrase legătura cu Baby Kochamma chiar şi după ce intrase în *ashram.* Îi scria de fiecare Diwali[60] şi îi trimitea o felicitare la fiecare An Nou. Cu câţiva ani în urmă, îi trimisese o fotografie care îl înfăţişa adresându-se unei adunări de văduve Punjabi din casta de mijloc, într-o tabără spirituală. Femeile erau toate în alb cu *pallu*-urile sariurilor trase peste cap. Părintele Mulligan era într-unul de culoarea şofranului. Un gălbenuş adresându-se unei mări de ouă fierte. Barba şi părul lui alb erau lungi, dar pieptănate şi tunse îngrijit. Un Moş Crăciun de culoarea şofranului, cu cenuşă votivă pe frunte. Lui Baby Kochamma nu îi venise să creadă. Era singurul lucru pe care i-l trimisese el şi pe care ea nu îl păstrase. Fusese jignită de faptul că el renunţase în cele din urmă la jurământul de credinţă, dar nu pentru ea. Pentru alte jurăminte. Era ca şi cum ai întâmpina pe cineva cu braţele deschise, doar pentru ca acesta să meargă pe lângă tine drept în braţele altcuiva.

Moartea părintelui Mulligan nu modifică textul însemnărilor din jurnalul lui Baby Kochamma, din simplul motiv că, în ceea ce o privea, nu îi modificase disponibilitatea. Îl poseda măcar în moarte, într-un fel în care nu o făcuse niciodată cât timp fusese viu. Cel puţin amintirea pe care i-o păstra îi aparţinea *ei.* În totalitate. Sălbatic. Violent, a ei. Nu împărţită cu Credinţa, şi cu atât mai puţin cu măicuţele şi cerşetoarele ascete hinduse — sau cum s-or fi numit singure — concurente.

Faptul că o respinsese în viaţă (aşa blând, înţelegător, cum o făcuse) fusese neutralizat prin moarte. În amintirea pe care i-o purta, el o sărutase. Doar pe ea. Aşa cum un bărbat sărută o femeie. După moarte, Baby Kochamma îl dezbrăcase pe părintele Mulligan de ridicolele lui robe de culoarea şofranului şi îl îmbrăcase din nou în sutana Coca-Cola care îi plăcea ei. (Simţurile îi jubilaseră între schimbări, pe acel trup slab, cristic.) Îi smulsese bolul în care cerşea, făcuse pedichiura tălpilor lui hinduse şi îi înapoiase sandalele confortabile, îl transformase din nou în cămila cu mers ţanţoş care venea joia la prânz.

Şi, în fiecare noapte, noapte de noapte, an după an, în jurnal după jurnal după jurnal, scria: *Te iubesc te iubesc.*

Puse pixul înapoi în lăcaşul lui şi închise jurnalul. Îşi scoase ochelarii, îşi detaşă cu limba proteza dentară, separând firele de salivă care i-o ataşau de gingii ca nişte corzi oblice de harpă, şi îi dădu

drumul într-un pahar de *Listerine.* Proteza se duse la fund şi stârni bule mici, ca nişte rugăciuni. Boneta ei de noapte. O răcoritoare cu zâmbet încleştat. Dinţi picanţi dimineaţa.

Baby Kochamma se reinstală pe pernă şi aşteptă să o audă pe Rahel ieşind din camera lui Estha. Începuseră să o facă să se simtă stânjenită; amândoi. Cu câteva dimineţi în urmă, îşi deschisese fereastra (pentru o Gură de Aer Proaspăt) şi îi surprinsese cu mâinile roşii, în procesul Reîntoarcerii de Undeva. Evident petrecuseră toată noaptea afară. Împreună. Unde să fi fost? Ce şi cât îşi aminteau? Când urmau să plece? Ce făceau, stând împreună în întuneric atâta vreme? Adormi proptită în perne, gândindu-se că, poate, datorită sunetului ploii şi al televizorului, nu auzise uşa lui Estha deschizându-se. Că Rahel se culcase de mult.

Nu o făcuse.

Rahel era întinsă pe patul lui Estha. Părea şi mai zveltă aşa, întinsă. Mai tânără. Mai mică. Chipul îi era întors spre fereastra de lângă pat. Ploaia oblică lovea barele grilajului de la fereastră şi îi pulveriza cu un jet fin faţa şi braţele goale şi netede. Tricoul moale, fără mâneci, era de un galben strălucitor în întuneric. Partea de jos a trupului, în blugi, i se pierdea în noapte.

Era puţin răcoare. Puţin umed. Puţin linişte. Aerul.

Dar ce era de spus?

De acolo de unde stătea, la căpătâiul patului, Estha o putea vedea fără a întoarce capul. Abia conturată. Linia ascuţită a maxilarelor ei. Claviculele ei ca nişte aripi ce se întindeau de la baza gâtului până în capătul umerilor. O pasăre ţinută la sol de piele.

Rahel întoarse capul şi îl privi. El stătea foarte drept. Aşteptând inspecţia. Terminase de călcat.

O găsea adorabilă. Părul. Obrajii. Mâinile ei mici, agere.

Sora lui.

În capul lui se iscă un sunet sâcâitor. Sunetul trenurilor care trec. Lumina şi umbra şi lumina şi umbra care cad pe tine dacă ai un loc la fereastră.

Stătu şi mai drept. Nemişcat, o putea vedea. Crescând în pielea mamei lor. Licărul lichid al ochilor ei în întuneric.

Nasul ei mic şi drept. Gura, cu buze pline. Avea un aer rănit. De parcă ar fi suferit pentru ceva. De parcă, cu mult timp în urmă, cineva — un bărbat cu inele — ar fi lovit-o peste ea. O gură frumoasă, rănită.

Gura frumoasei lor mame, gândi Estha. Gura lui Ammu.

Care îi sărutase mâna prin fereastra zăbrelită a trenului. Clasa întâi, Trenul Poştal Madras spre Madras.

„La revedere, Estha. Domnul să te aibă-n pază", spusese gura lui Ammu. Gura încercând-să-nu-plângă a lui Ammu.

Ultima oară când o văzuse.

Stătea pe peronul Terminalului Port Cochin, cu faţa întoarsă spre fereastra trenului. Pielea ei cenuşie, palidă, pierzându-şi strălucirea limpede din pricina luminilor de neon ale gării. Lumina zilei era obturată din ambele părţi de trenuri, Dopuri lungi care ţineau întunericul îmbuteliat înăuntru. Trenul Poştal Madras. Prinţesa Zburătoare.

Rahel ţinută de mâna lui Ammu. Un ţânţar în lesă. O înţepătoare Insectă Refugiată cu sandale Bata. O Zână a Aeroportului într-o gară. Dând din picioare pe peron, stârnind nori de mizerie stătută de gară. Până ce Ammu o scutură şi îi spuse „Terminăodată" şi ea Terminăodată. În jurul lor, mulţimea îmbrâncindu-se de colo colo.

Gonind grăbindu-se cumpărând vânzând rostogolind bagaje plătind hamali copii făcându-şi nevoile oameni scuipând venind plecând cerşind târguindu-se verificându-şi rezervările.

Sunete de gară cu ecou.

Vânzători ambulanţi vânzând cafea. Ceai.

Copii costelivi, palizi datorită alimentaţiei proaste, vânzând reviste obscene şi hrană pe care nu îşi permiteau să o mănânce ei înşişi.

Ciocolate topite. Dulciuri în formă de ţigară.

Oranjade.

Limonade.

CocaColaFantaîngheţatălaptedetrandafiri.

Păpuşi cu pielea roz. Zornăitori. *Dragoste-în-Tokio*-uri.

Papagali din plastic umpluţi cu dulciuri cu capete pe care le puteai deşuruba.

Ochelari de soare roşii cu rama galbenă.

Ceasuri de jucărie cu ora pictată pe ele.

Un car plin cu periuţe de dinţi defecte.

Terminalul Port Cochin.

Cenuşiu în lumina gării. Oameni goi pe dinăuntru. Fără adăpost. Flămânzi. Marcaţi încă de foametea din anul precedent. Revoluţia lor amânată Pentru Moment de Tovarăşul E. M. S. Namboodiripad *(Trepăduşul Sovietic, Câine Gonaci)*. Fostul om al Pekinului.

Aerul era îngroşat de muşte.

Un orb fără pleoape şi cu ochii la fel de albaştri ca blugii decoloraţi, cu pielea ciupită de vărsat, pălăvrăgea cu un lepros fără degete, care trăgea cu dexteritate din chiştoace de ţigară adunate de prin gunoaie într-un morman ce trona lângă el.

— Dar tu? Când te-ai mutat *tu* aici?

De parcă ar fi avut de ales. De parcă ei ar fi ales locul acela drept cămin dintr-o gamă largă de vile elegante prezentate într-un pliant lucios.

Un bărbat aşezat pe un cântar roşu îşi detaşă piciorul de lemn (de

la genunchi în jos) cu o cizmă neagră şi şosete albe, frumoase, pictate pe el. Glezna goală, osoasă era roz, aşa cum trebuie să fie o gleznă normală. (Când recreezi imaginea omului, de ce să repeţi greşelile lui Dumnezeu?) Îşi ţinea biletul în interiorul ei. Prosopul. Paharul din inox. Mirosurile. Secretele. Iubirea. Nebunia. Speranţa. Bucuria lui nemărginită. Piciorul lui cel bun era gol.

Cumpără nişte ceai pentru paharul lui din inox.

O bătrână vomită. Un lac de cocoloaşe. Şi îşi continuă viaţa.

Lumeagării. Circul societăţii. Unde, cu graba comerţului, disperarea venea acasă să îşi afle adăpost şi se solidifica încet în resemnare.

Însă de această dată pentru Ammu şi cei doi gemeni bivitelini ai ei nu mai era nici o fereastră de Plymouth prin care să o privească. Nici o plasă care să îi salveze când făceau salturi prin aerul circului.

Împachetaţi-vă lucrurile şi plecaţi, spusese Chacko. Păşind peste o uşă făcută bucăţi. Cu o clanţă în mână. Iar Ammu, deşi îi tremurau mâinile, nu îşi ridicase ochii din tivitul ei inutil. O cutie cu panglici îi zăcea deschisă în poală.

Rahel însă o făcuse. Privise în sus. Şi văzuse că Chacko dispăruse şi lăsase în locul lui un monstru.

Un bărbat cu buze groase şi cu inele, plin de prestanţă în alb, cumpără ţigarete Scissors de la un vânzător de peron. Trei pachete. Ca să le fumeze pe culoarul trenului.

Pentru bărbaţii de Acţiune
„SatisfAcţiune".

Era escorta lui Estha. Un Prieten de Familie care mergea întâmplător la Madras. Dl Kurien Maathen.

Întrucât oricum urma să fie un adult cu Estha, Mammachi spusese că nu era nevoie să se mai arunce banii pe un alt bilet. Baba cumpăra Madras-Calcutta. Ammu cumpăra Timp. Şi ea trebuia să îşi facă bagajul şi să plece. Să înceapă o viaţă nouă, în care să îşi poată permite să îşi ţină copiii cu ea. Până atunci, se decisese că unul dintre gemeni putea rămâne la Ayemenem. Nu amândoi. Amândoi însemnau necazuri. *amtaS nâ iihco rol.* Trebuiau despărţiţi.

Poate că au dreptate, spuse şoapta lui Ammu în timp ce îşi pregătea cufărul şi sacul de voiaj. *Poate că un băiat are nevoie de un Baba.*

Bărbatul cu buze groase era în compartimentul de lângă acela al lui Estha. Spuse că avea să încerce să schimbe locul cu cineva după plecarea trenului.

Până una alta, lăsă mica familie singură.

Ştia că un înger diabolic le dădea târcoale. Mergea acolo unde mergeau şi ei. Se oprea acolo unde se opreau ei. Picurând ceară dintr-o lumânare aplecată.

Toţi ştiau.

Scrisese în ziare. Vestea morţii lui Sophie Mol, a „întâlnirii" poliţiei cu un Paravan acuzat de răpire şi crimă. Din viitorul sediu al Partidului Comunist de la Murături & Conserve Paradis, condus de propriul Cruciat pentru Dreptate şi Purtător de Cuvânt al celor Oprimaţi. Tovarăşul K. N. M. Pillai susţinuse că Paravanul fusese implicat de Conducere într-o înscenare de competenţa poliţiei, deoarece era membru activ al Partidului Comunist. Că doriseră să îl elimine pentru că se implicase în „Activităţi Sindicale Legale".

Toate acestea apăruseră în ziare. Versiunea Oficială.

Desigur, bărbatul cu buze groase şi inele habar nu avea de cealaltă versiune.

Cea în care un detaşament de Poliţişti Tangibili traversase râul Meenachal, leneş şi umflat de ploile recente, şi îşi croise drum prin pădurea tânără, umedă, tropăind în Inima Întunericului.

Un detaşament de Poliţişti Tangibili traversase râul Meenachal, leneş şi umflat de ploile recente, şi îşi croise drum prin pădurea tânără, umedă, cu clinchetul cătuşelor în buzunarul greu al cuiva.

Şorturile lor kaki, largi, erau ţepene de apret şi se legănau deasupra ierbii înalte ca un şir de fuste băţoase, oarecum independente de membrele care se mişcau în interiorul lor.

Erau şapte. Slujitori ai Statului.

Politeţe
Obedienţă
Loialitate
Inteligenţă
Ţinută
Informare
Eficienţă.

Poliţia din Kottayam. Un pluton-de-desene-animate. Prinţi New-Age cu căşti ascuţite, caraghioase. Carton tivit cu bumbac. Pătat cu ulei de păr. Coroanele lor kaki ponosite.

Întunericul Inimii.

Cugânduridemoarte.

Îşi ridicau sus picioarele subţiri, tropăind prin iarba înaltă. Gângăniile li se împiedicau în părul, umed de rouă, de pe picioare. Scaieţi şi flori de iarbă scoteau în evidenţă şosetele lor mohorâte. Miriapozi cafenii dormeau în tălpile cizmelor lor Tangibile, cu vârfuri de oţel. Iarba aspră le făcea să sângereze pielea de pe picioare, brăzdată de tăieturi. Noroiul ud plescăia sub tălpi când lipăiau prin mlaştină.

Îşi târau picioarele pe lângă bâtlanii din vârful copacilor, uscându-şi aripile ude întinse ca nişte rufe de-a curmezişul cerului. Pe lângă egrete. Cormorani. Berze indiene. Cocori mari căutând loc pentru a dansa. Bâtlani mov cu ochi cruzi. Asurzitoare *craarc craarc craarc*-urile lor. Mame păsări şi ouăle lor.

Căldura de dis-de-dimineaţă era plină de promisiunea mai răului ce urma să vină.

Dincolo de mlaştina care mirosea a apă stătută, trecură pe Lângă copaci bătrâni înveşmântaţi în viţă. Gigantice plante *mani.* Piper sălbatic. Lacrima-văduvei mov căzând în valuri.

Pe lângă un cărăbuş albastru-închis, în echilibru pe lama băţoasă a unui fir de iarbă.

Pe lângă plase uriaşe de păianjen care rezistaseră ploii şi se întindeau ca bârfele şoptite de la un copac la altul.

O floare de banan, învăluită în bractee bordo, atârna dintr-un copac îmbâcsit, cu frunze rupte. O nestemată în mâna unui şcolar neglijent. O bijuterie în jungla de catifea.

Libelule stacojii se împerecheau în aer. Cu etaj. Rapid. Un poliţist în admiraţie privi şi se minună scurt pe tema dinamicii sexului libelulelor şi a ce intra în ce. Apoi reveni cu picioarele pe pământ şi i se întoarseră Gândurile Poliţieneşti.

Înainte.

Pe lângă muşuroaiele înalte coagulate în ploaie. Prăvălite ca santinelele drogate de la porţile Paradisului.

Pe lângă fluturi plutind prin aer ca nişte mesaje fericite.

Ferigi uriaşe.

O ciuboţica-cucului surprinzătoare.

Agitaţia cenuşie a păsărilor sure din junglă alergând să se ascundă.

Arborele de nucşoară pe care nu îl găsise Vellya Paapen.

Un canal bifurcat. Liniştit. Astupat de lintiţă. Ca un şarpe verde mort. Un trunchi de copac căzuse peste el. Poliţiştii Tangibili păşiră atent peste el. Învârtind bastoane din bambus lustruit.

Zâne păroase cu baghete mortale.

Apoi lumina soarelui fu fragmentată de trunchiurile subţiri ale copacilor înclinaţi. Întunericul Inimii se strecură în vârful picioarelor în Inima Întunericului. Sunetul strident al greierilor se amplifică.

Veveriţe cenuşii se prelinseră în josul trunchiurilor marmorate ale arborilor de cauciuc care se întindeau după soare. Cicatrice vechi le brăzdau scoarţa. Închise. Vindecate. Nefolosite.

Pogoane întregi, iar după aceea un luminiş invadat de iarbă. O casă.

Casa Istoriei.

Ale cărei uşi fuseseră încuiate şi ferestrele deschise.

Cu pardoseli din piatră rece şi umbre în formă de vapor profilându-se pe pereţi.

Unde strămoşi furioşi cu unghii tari la picioare şi respiraţie mirosind a hărţi galbene murmurau şoapte transparente ca foiţa de hârtie.

Unde şopârle translucide locuiau în spatele picturilor vechi.

Unde visele erau prinse şi revisate.

Unde fantoma unui englez bătrân, ţintuit de un copac, era

desfiinţată de o pereche de gemeni bivitelini — o Republică Mobilă cu un Moţ care plantase un steag marxist în pământul de alături. Când plutonul de poliţişti trecu în pas mărunt pe lângă ei, nu-l auziră implorând. Cu vocea lui blândă de misionar. *Iertaţi-mă, vreţi, mmm... nu cumva mmm... Presupun că nu aveţi o ţigară la dumneavoastră? Nu?... Nu, nu cred.*

Casa Istoriei.

Unde, în anii care au urmat, Teroarea (ne-venită-încă) avea să fie îngropată într-un mormânt puţin adânc. Ascunsă sub zumzetul fericit al bucătarilor de hotel. Umilirea foştilor comunişti. Moartea lentă a dansatorilor. Jucăriile istoriei cu care veneau să se joace turiştii bogaţi.

Era o casă frumoasă.

Cu ziduri cândva albe. Cu acoperişul roşu. Dar vopsită acum în culorile vremii. Cu pensule înmuiate în paleta cromatică a naturii. Verde-muşchi. Brun-pământ. Negru-pulbere. Făcând-o să pară mai veche decât era în realitate. Aidoma comorii scufundate, scoasă de pe fundul oceanului. Sărutată de balene şi plină de scoici. înfăşurată în tăcere. Scoţând bule de aer prin ferestrele sparte.

O verandă adâncă înconjura casa. Camerele în sine erau retrase înspre interior, îngropate în umbră. Acoperişul de ţiglă cobora ca lateralele unei bărci imense, răsturnate. Bârne putrezinde susţinute pe stâlpi cândva albi se umflaseră la centru, lăsând o gaură căscată, largă. O gaură a Istoriei. O gaură de forma Istoriei în Univers prin care, în amurg, nori deşi de lilieci tăcuţi se ridicau precum fumul unei fabrici şi planau în noapte.

Se întorceau în zori cu veşti despre lume. O pâclă cenuşie în depărtările trandafirii care se condensa brusc şi se înnegrea deasupra casei, înainte de-a se scurge prin gaura Istoriei precum fumul într-un film rulând în sens invers.

Dormeau toată ziua, liliecii. Acoperind acoperişul ca o blană. Împroşcând pardoselile cu fecale.

Poliţiştii se opriră şi se răsfirară. Nu era neapărată nevoie, dar le plăceau aceste jocuri Tangibile.

Se poziţionară strategic. Ghemuindu-se lângă zidurile limitrofe din piatră, joase şi sparte.

Urinat rapid.

Spumăfierbinte pe pintrăcaldă. Pipi-poliţienesc.

Furnici înecate în spumă galbenă.

Respiraţii profunde.

Apoi toţi se târâra spre casă, în patru labe. Ca poliţiştii-de-Film. încet, încet prin iarbă. Cu bastoanele în mâini. Cu mitralierele în

minte. Responsabilitatea pentru viitorul Tangibil pe umerii lor firavi, dar capabili.

Îşi găsiră prada pe veranda din spate. Un Moţ Ciufulit. O Fântână într-o *Dragastc-în-Tokio*. Iar în alt colţ (la fel de singuratic ca un lup) — un tâmplar cu unghii roşii ca sângele.

Adormit. Făcând ridicol tot acest vicleşug Tangibil.

Atacul surpriză.

Titlurile în mâinile lor.

CRIMINALUL PRINS ÎN PLASA POLIŢIEI.

Pentru această insolenţă, această stricare-a-hazului, prada lor plăti. Şi încă cum.

Îl treziră pe Velutha cu cizmele.

Esthappen şi Rahel se treziră la strigătul somnului surprins de rotulele zdrobite.

Ţipetele se stinseră în ei şi plutiră cu burta în sus, ca nişte peşti morţi. Ghemuindu-se pe pardoseală, pendulând între groază şi nedumerire, îşi dădură seama că omul bătut era Velutha. De unde apăruse? Ce făcuse? De ce îl aduseseră poliţiştii aici?

Auziră bufnitura lemnului în carne. Cizma în os. În dinţi. Icnetul înăbuşit atunci când este lovit stomacul. Scrâşnetul surd al craniului pe ciment. Gâlgâitul sângelui din respiraţia unui om atunci când plămânul îi este străpuns de o coastă ruptă.

Cu buzele vinete şi ochii cât cepele, priviră, hipnotizaţi de ceva ce simţeau, dar nu înţelegeau: absenţa toanelor în ceea ce făceau poliţiştii. Abisul în care ar fi trebuit să se regăsească furia. Brutalitatea calmă, fermă, economia întregii acţiuni.

Ei deschideau o sticlă.

Sau închideau un robinet.

Spărgeau un ou să facă o omletă.

Gemenii erau prea mici pentru a şti că aceştia nu erau decât slugile istoriei. Trimişi să împartă cărţile şi să colecteze taxele de la aceia care îi încălcau legile. Mânaţi de sentimente primare şi, totodată, în mod paradoxal, întru totul impersonale. Sentimente de dispreţ născut din teama incipientă, nerecunoscută — teama civilizaţiei de natură, teama bărbatului de femeie, teama puterii de cei lipsiţi de putere.

Nevoia subliminală a omului de-a distruge ceea ce nu putea nici să supună, nici să divinizeze.

Nevoile Omului.

Faptul la care asistau în dimineaţa aceea Esthappen şi Rahel, deşi atunci nu au ştiut-o, era o demonstraţie clinică în condiţii controlate (la urma urmei, nu era război, nici genocid) a căutării ascendentului naturii umane. Structură. Ordine. Monopol total. Era istorie umană, dându-se drept Scop Divin, înfăţişându-se unei asistenţe minore.

Nu era nimic accidental în cele întâmplate în dimineaţa aceea.

Nimic *incidental.* Nu era o agresare ocazională sau o reglare personală de conturi. Era o epocă ce îşi punea amprenta asupra celor care o trăiau.

Istoria într-o reprezentaţie pe viu.

Dacă i-au făcut lui Velutha mai mult rău decât intenţionaseră era numai pentru că orice înrudire, orice legătură între ei şi el, fie şi simpla sugestie că, cel puţin biologic, el era un semen fuseseră respinse cu mult timp în urmă. Nu arestau un om, exorcizau teama. Nu aveau nici un instrument pentru a aprecia câtă pedeapsă putea el să suporte. Nici un mijloc de-a măsura cât de mult sau cât de definitiv îl afectaseră.

Spre deosebire de practicile bandelor religioase exaltate sau ale armatelor cuceritoare dezlănţuite, în acea dimineaţă, în Inima Întunericului, detaşamentul de Poliţişti Tangibili acţiona cu economie, nu cu frenezie. Cu eficienţă, nu cu anarhie. Cu responsabilitate, nu cu isterie. Nu i-au smuls părul, nici nu l-au ars de viu. Nu i-au tăiat organele genitale pentru a i le îndesa în gură. Nu l-au violat. Nici nu l-au decapitat.

În fond, nu combateau o epidemie. Nu făceau decât să vaccineze o comunitate împotriva unei transcenderi.

Pe veranda din spatele Casei Istoriei, când omul pe care îl iubeau era zdrobit şi făcut bucăţi, doamna Eapen şi doamna Rajagopalan, Ambasadorii Gemeni ai Dumnezeu-ştie-ce, învăţară două lecţii noi.

Lecţia Numărul Unu:

Sângele abia dacă se vede pe un Om Negru. (Dum dum)

Şi

Lecţia Numărul Doi:

Miroase, totuşi.

Dulceag-greţos.

Ca trandafirii vechi în adierea vântului. (Dum dum)

— *Madiyo?* întrebă unul dintre Agenţii Istoriei.

— *Madi aayirikkum,* răspunse un altul.

Destul?

Destul.

Se îndepărtară de el. Artizani apreciindu-şi lucrarea. Căutând distanţarea estetică.

Lucrarea lor, abandonată de Dumnezeu şi de Istorie, de Marx, de Bărbat, de Femeie şi (în orele ce aveau să vină) de Copii, zăcea ghemuită pe jos. Era semiconştient, dar nu mişca.

Craniul îi era fracturat în trei locuri. Nasul şi ambii pomeţi îi fuseseră zdrobiţi, lăsându-i faţa tumefiată, nedefinită. Lovitura în gură îi despicase buza superioară şi îi spărsese şase dinţi, dintre care trei

erau înfipţi în buza inferioară, inversându-i în mod hidos zâmbetul frumos. Patru coaste îi erau despicate, una îi străpunsese plămânul stâng şi făcea să îi curgă sângele pe gură. Sângele roşu-aprins al respiraţiei sale. Proaspăt. Spumos. Intestinul gros îi era rupt şi sângera, sângele colectându-i-se în cavitatea abdominală. Coloana îi fusese atinsă în două locuri, lovitura parailizându-i braţul drept şi ducând la o pierdere a controlului vezicii şi rectului. Ambele rotule îi erau zdrobite.

Şi totuşi ei scoaseră cătuşele.

Reci.

Cu miros acru de metal. Ca barele de autobuz şi ca mâna taxatorului de la contactul cu ele. Abia atunci îi observară unghiile vopsite. Unul dintre ei îi ridică mâna şi flutură cochet degetele înspre ceilalţi. Râseră.

— Ce-i asta? într-un falset pe tonuri înalte. AC-DC?

Unul dintre ei îi şfichiui penisul cu băţul.

— Haide, arată-ne secretul tău excepţional. Arată-ne cât de mare devine când îl umfli.

Apoi îşi ridică cizma (cu miriapozii încovrigaţi în talpă) şi o coborî cu o bufnitură uşoară.

Îi încrucişară braţele la spate.

Clic.

Şi clic.

Sub o Frunză Norocoasă. O frunză de toamnă în noapte. Care făcea musonii să vină la timp.

Avea pielea de găină acolo unde i-o atingeau cătuşele.

—Nu e el, şopti Rahel către Estha. Îţi spun eu. Este fratele lui geamăn. Urumban. Din Kochi.

Nevoind să îşi caute refugiu în ficţiune, Estha nu spuse nimic.

Cineva le vorbea. Un poliţist Tangibil amabil. Amabil cu cei asemenea lui.

— Mon, Mol, totul e în regulă? V-a făcut vreun rău?

Şi nu împreună, dar aproape, gemenii răspunseră în şoaptă.

— Da. Nu.

— Nu vă faceţi griji. Lângă noi sunteţi în siguranţă. Apoi poliţiştii priviră împrejur şi zăriră covorul de iarbă. Vasele şi tigăile.

Gâscă gonflabilă.

Koala cu ochii lui din nasturi slăbiţi.

Pixurile cu străzi londoneze în ele.

Ciorapi cu degete colorate.

Ochelari roşii din plastic, cu rame galbene.

Un ceas de mână cu ora pictată pe el.

— Ale cui sunt astea? De unde au apărut? Cine le-a adus? Cu o undă de îngrijorare în glas.

Estha şi Rahel, sătui de peşte, se holbară la el.

Poliţiştii se uitară unul la altul. Ştiau ce aveau de făcut. Ursul koala îl luară pentru copiii lor.

Şi pixurile, şi ciorapii. Copii de poliţişti cu degete de la picioare multicolore.

Arseră gâscă cu o ţigară. *Bang.* Şi îngropară resturile de cauciuc.

Iiinutilă gâscă. Prea uşor de recunoscut.

Ochelarii şi-i puse unul dintre ei. Ceilalţi râseră, aşa că el îi păstră o vreme la ochi. De ceas uitară toţi. Rămase în urmă, la Casa Istoriei. Pe veranda din spate. O mărturie incorectă a orei. Două fără zece.

Plecară.

Şapte prinţi, cu buzunarele doldora de jucării.

Un cuplu de gemeni bivitelini.

Şi Dumnezeul Pierderii.

El nu putea merge. Aşa că îl târâră.

Nimeni nu îi văzuse.

Liliecii, desigur, sunt orbi.

Salvând-o pe Ammu

La secţia de poliţie, inspectorul Thomas Matthew trimise să i se aducă două Coca-Cola. Cu două paie. Un poliţist servil le aduse pe o tavă de plastic şi le oferi celor doi copii bruni aflaţi la masă faţă în faţă cu inspectorul, capetele fiindu-le doar cu puţin mai înalte decât vraful de dosare şi de hârtii de pe ea.

Deci, o dată în plus, în decursul a două săptămâni, Teamă îmbuteliată pentru Estha. Răcită. Acidulată. Unele Lucruri mergeau mai rău cu Coca-Cola.

Acidul îi ieşi pe nas. Râgâi. Rahel chicoti. Suflă prin pai până ce sucul făcu spumă şi i se revărsă pe rochie. Şi pe pardoseală. Estha citea cu glas tare de pe tabla de pe perete.

— eţetilo**P**, spuse el. eţetilo**P**, ăţneideb**O**,

— etatilaio**L**, ăţnegiletn**I**, zise Rahel.

— ătuni**Ţ**.

— eramrofn**I**.

— ăţneicif**E**.

Spre lauda lui, inspectorul Thomas Mathew rămase calm. Simţi incoerenţa crescândă a copiilor. Remarcă pupilele dilatate. Mai văzuse asta... supapele de scăpare ale minţii omeneşti. Felul acesteia de a-şi gestiona trauma. Se gândise la asta şi îşi concepu foarte inteligent întrebarea. Inofensiv. Între „Când e ziua ta de naştere, Mon?" şi „Care este culoarea ta preferată, Mol?"

Treptat, într-un mod fragmentar, dezlânat, lucrurile începură să se lege. Oamenii săi îl informaseră în privinţa vaselor şi a tigăilor. A covorului de iarbă. A jucăriilor imposi

bil-de-uitat. Acum toate acestea începeau să capete un sens. Inspectorul Thomas Mathew nu era amuzat. Trimise un Jeep după Baby Kochamma. Se asigură ca la sosirea ei cei doi copii să nu fie în încăpere. Nu o salută.

— Luaţi loc, spuse el.

Baby Kochamma simţi că ceva nu mergea.

— I-aţi găsit? Totul este în regulă?

— Nimic nu este în regulă, o asigură inspectorul.

Din privirea ochilor lui şi din tonul vocii, Baby Kochamma îşi dădu seama că de această dată acesta avea de-a face cu o altă persoană. Nu cu ofiţerul de poliţie curtenitor din cadrul întâlnirii precedente. Se ghemui în scaun. Inspectorul Thomas Mathew îi vorbi deschis.

Poliţia din Kottayam acţionase pe baza unei plângeri depuse de *ea.* Paravanul fusese prins. Din păcate, fusese grav rănit în timpul altercaţiei şi, după toate probabilităţile, nu avea să apuce dimineaţa. Acum însă copiii spuseseră că s-au dus de bunăvoie. Barca lor se răsturnase, iar copilul englez se înecase accidental. Ceea ce lăsa poliţia împovărată cu Moartea în Custodie a unui om practic nevinovat. Este adevărat, era un Paravan. Este drept, nu se comportase cum se cuvine. Dar erau vremuri tulburi şi, din punct de vedere tehnic, conform legii, era un om nevinovat. Nu exista nici un *caz.*

— Tentativă de viol? sugeră slab Baby Kochamma.

— *Unde* este plângerea victimei violului? A fost depusă? A făcut ea vreo declaraţie? Aţi adus-o cu dumneavoastră?

Tonul inspectorului era beligerant. Aproape ostil.

Baby Kochamma arăta de parcă ar fi intrat la apă.

În dreptul ochilor şi al fălcilor îi atârnau pungi de carne. Teama mustea în ea, iar saliva îi devenise acră. Inspectorul împinse spre ea un pahar cu apă.

— Chestiunea este foarte simplă. Sau victima violului trebuie să depună o plângere, sau copiii trebuie să îl identifice pe Paravan ca fiind răpitorul lor, în prezenţa unui martor al poliţiei. Sau...

Aşteptă ca Baby Kochamma să se uite la el.

— Sau trebuie să vă acuz de depunerea unei plângeri false. Delict penal.

Sudoarea pătă cu albastru-închis bluza bleu a lui Baby Kochamma. Inspectorul Thomas Mathew nu o zori. Ştia că, dat fiind climatul politic, putea da el însuşi de necazuri serioase. Era conştient că Tovarăşul K. N. M. Pillai nu avea să lase să îi scape o asemenea ocazie. Se condamna singur pentru că acţionase atât de impulsiv. Îşi folosi prosopul imprimat pentru a-şi şterge, pe sub cămaşă, subsuorile şi pieptul. Era linişte în biroul lui. Sunetele activităţii din secţia de poliţie, bocănitul cizmelor, urletul ocazional de durere al vreunei persoane interogate păreau îndepărtate, de parcă veneau de

altundeva.

— Copiii vor face ce li se va spune, zise Baby Kochamma. Aş putea rămâne câteva minute singură cu ei?

Cum doriţi. Inspectorul se ridică pentru a ieşi din birou.

— Daţi-mi, vă rog, cinci minute înainte de a-i trimite aici.

Baby Kochamma îşi şterse faţa lucioasă, transpirată. Îşi întinse gâtul, privind în tavan pentru a-şi şterge cu capătul *pallu*-ului sudoarea din cutele de grăsime ale gâtului. Îşi sărută crucifixul.

Ave Maria, grazia plena...

Cuvintele rugăciunii o părăsiră.

Uşa se deschise. Fură introduşi Estha şi Rahel. Plini de noroi. înmuiaţi în Coca-Cola.

La vederea lui Baby Kochamma, se liniştiră brusc. Molia cu smocuri dorsale neobişnuit de dese îşi întinse aripile peste inimile amândurora. *De ce venise ea? Unde era Ammu? Mai era închisă?*

Baby Kochamma îi privi cu severitate. Multă vreme nu scoase un cuvânt. Când vorbi, glasul îi era răguşit şi de nerecunoscut.

— A cui era barca? De unde aţi luat-o?

— A noastră. Pe care am găsit-o. Velutha ne-a reparat-o, şopti Rahel.

— De când o aveaţi?

— Am găsit-o în ziua în care a venit Sophie Mol.

— Şi aţi furat lucruri din casă şi le-aţi traversat dincolo de râu cu barca?

— Ne jucam doar...

— *Vă jucaţi?* Aşa îi spuneţi voi?

Baby Kochamma îi fixă mult înainte de-a vorbi din nou.

— Corpul drăguţei voastre verişoare zace în sufragerie. Peştii i-au mâncat ochii. Mama ei nu se poate opri din plâns. Asta numiţi voi *joacă*?

O adiere bruscă făcu să se umfle perdeaua înflorată de la fereastră. Rahel putea să vadă Jeepul parcat afară. Şi oamenii mergând. Un bărbat încerca să îşi pornească motocicleta. De fiecare dată când sărea pe pedala de start, casca îi aluneca pe o parte.

În biroul inspectorului, Molia lui Pappachi era în mişcare.

— A lua viaţa unui om este un lucru îngrozitor, zise Baby Kochamma. Cel mai cumplit lucru pe care îl poate face vreodată un om. Nici măcar *Dumnezeu* nu iartă una ca asta. Ştiţi, nu-i aşa?

Două capete încuviinţară.

— Şi totuşi... îi privi cu tristeţe, aţi făcut-o.

Îi privi în ochi.

— Sunteţi nişte criminali.

Aşteptă ca vorbele să-şi facă efectul.

— Voi ştiţi că eu ştiu că nu a fost un accident. Ştiu cât eraţi de

geloşi pe ea. Şi dacă judecătorul mă întreabă la proces trebuie să îi spun, nu-i aşa? Nu pot să mint, nu?

Lovi uşor scaunul de lângă ea.

— Veniţi aici şi aşezaţi-vă...

Patru fese a două funduleţe obediente se înghesuiră pe scaun.

— Trebuie să le spun că era contrar Regulilor să mergeţi singuri la râu. Cum aţi silit-o să meargă cu voi, deşi ştiaţi că nu înoată. Cum aţi împins-o din barcă în mijlocul râului. Nu a fost un accident, nu-i aşa?

Patru cepe se holbară la ea. Fascinate de povestea pe care le-o spunea. *Ce s-a întâmplat după aceea*?

— Aşa că acum va trebui să mergeţi la închisoare, spuse Baby Kochamma blând. Şi mama voastră va ajunge la închisoare din cauza voastră. Vreţi asta?

Ochi speriaţi şi o fântână o priviră.

— Voi trei în trei închisori diferite. Ştiţi cum sunt închisorile din India?

Două capete se clătinară de două ori.

Baby Kochamma îşi ţinu pledoaria. Creionă (din imaginaţie) tablouri vii ale vieţii din închisoare. Mâncarea crocantă de câţi gândaci avea în ea. Mormanele de *câh-câh* adunate la toaletă sub forma unor munţi cafenii moi. Gângăniile din pat. Bătăile. Insistă asupra anilor lungi pe care Ammu urma să îi petreacă închisă din cauza lor. Cum avea ea să fie o femeie bătrână, bolnavă, cu păduchi în păr atunci când avea să iasă — dacă nu cumva avea să moară în închisoare. Sistematic, cu un ton blând, îngrijorat, invoca viitorul macabru care îi aştepta. Când stinse orice rază de speranţă, le oferi, ca o zână bună, o soluţie. Dumnezeu nu avea să îi ierte niciodată pentru ceea ce făcuseră, dar aici, pe Pământ, exista o cale de-a răscumpăra parţial răul făcut. Salvându-şi mama de umilinţă şi suferind pe cont propriu. Cu condiţia să fie dispuşi să se dovedească practici.

— Din fericire, zise Baby Kochamma, din fericire pentru voi, poliţia a făcut o greşeală. O greşeală *fericită*.

Făcu o pauză.

— Ştiţi despre ce vorbesc, nu-i aşa?

În prespapierul de sticlă de pe biroul poliţistului erau oameni. Estha putea să îi vadă. Un bărbat care valsa şi o femeie care valsa. Ea avea o rochie albă, cu picioare dedesubt.

— Nu-i aşa?

Se auzea muzica de vals din prespapier. Mammachi o cânta la vioara ei.

Ra-ra-ra-ra-rum.

Parum-parum.

— Treaba este că ceea ce s-a făcut, zise din nou vocea lui Baby Kochamma, este bun făcut. Inspectorul spune că, oricum, o să moară.

Aşa că pentru el nu mai contează ce crede poliţia. Contează dacă voi vreţi să ajungeţi la închisoare şi să o faceţi şi pe Ammu să ajungă acolo din cauza *voastră.* Voi hotărâţi asta.

În prespapier erau bule de aer care făceau ca bărbatul şi femeia să pară că valsează sub apă. Păreau fericiţi. Poate că se căsătoreau. Ea în rochia ei albă. El în costumul lui negru cu papion. Priveau adânc unul în ochii celuilalt.

— Dacă vreţi să o salvaţi, nu trebuie decât să mergeţi cu Unchiul cu *meeshas*[61] mari. O să vă pună o întrebare Tot ceea ce trebuie să faceţi este să spuneţi „Da". După aceea vom putea merge toţi acasă. Este atât de uşor. Scăpaţi ieftin.

Baby Kochamma urmări privirea lui Estha. Era singurul lucru pe care îl putea face pentru a nu lua prespapierul să îl arunce pe fereastră. Inima îi batea să îi spargă pieptul.

— Deci?! zise ea cu un zâmbet larg, tensiunea începând să i se citească în glas. Ce să îi spun Unchiului Inspector? Ce aţi hotărât? Vreţi să o salvaţi pe Ammu sau o trimitem la închisoare?

De parcă le-ar fi dat de ales între două tentaţii. Pescuit sau îmbăiatul porcilor? Îmbăiatul porcilor sau pescuit?

Gemenii o priviră. Nu împreună (dar aproape) două glasuri speriate şoptiră „Să o salvăm pe Ammu".

În anii ce urmau să vină, ei aveau să retrăiască această scenă în gând. Copii fiind. Adolescenţi fiind. Adulţi fiind. Fuseseră minţiţi pentru a face ceea ce făcuseră? Fuseseră păcăliţi să condamne?

Într -un fel, da. Dar nu era chiar atât de simplu. Ştiau amândoi că avuseseră de ales. Şi cât de rapizi fuseseră în a alege! Nu se gândiseră mai mult de o secundă înainte de a ridica privirea şi a spune (nu împreună, dar aproape) — „Să o salvăm pe Ammu". Să ne salvăm pe noi. Să ne salvăm mama.

Baby Kochamma radia. Uşurarea avea asupra ei efectul unui laxativ. Avu neapărată nevoie să meargă la baie. Urgent. Deschise uşa şi îl chemă pe inspector.

— Sunt nişte copilaşi buni, îi spuse ea atunci când el apăru. Vor merge cu dumneavoastră.

— Nu este nevoie de amândoi. Pentru ceea ce ne trebuie nouă, ajunge unul, spuse inspectorul Thomas Mathew. Oricare. Mon. Mol. Cine vrea să vină cu mine?

— Estha.

Baby Kochamma alese. Ştiind că el era cel mai practic dintre ei doi. Cel mai maleabil. Cel mai clarvăzător. Cel mai responsabil.

—Du-te tu. Bunbăiat.

Omuleţul. Locuia într-o rulotă. Dum dum.

Estha se duse.

Ambasadorul E. Pelvis. Cu ochii cât cepele şi un moţ ciufulit. Un

ambasador scund, flancat de poliţişti înalţi, într-o misiune îngrozitoare, adânc în măruntaiele secţiei de poliţie din Kottayam. Paşii răsunându-le pe pardoseala din dale.

Rahel rămăsese în urmă în biroul inspectorului şi asculta sunetele brute ale uşurării lui Baby Kochamma scurgându-se în vasul de toaletă al inspectorului aflat în incinta alăturată.

— Nu merge apa, zise ea atunci când ieşi. Este atât de stânjenitor.

Jenată că inspectorul avea să vadă culoarea şi consistenţa scaunului ei.

Arestul era întunecos ca un puţ. Estha nu distingea nimic, dar auzea sunetul respiraţiei şuierătoare, gâfâite. Mirosul de fecale îi făcu greaţă. Cineva aprinse lumina. Strălucitoare. Orbitoare. Velutha apăru pe pardoseala murdară, alunecoasă. Un duh diform invocat de o lampă modernă. Era gol, *mundu*-ul pătat i se desfăcuse. Sângele i se răspândea din craniu ca un secret. Faţa îi era tumefiată, iar capul semăna cu un dovleac, prea mare şi greu pentru tulpina subţire pe care creştea. Un dovleac cu un surâs monstruos, răsturnat. Cizmele de poliţie se feriră de o baltă de urină ce se întindea dinspre el, în care se reflecta becul strălucitor, fără abajur.

Peşti morţi plutiră în Estha. Unul dintre poliţişti îl împunse pe Velutha cu piciorul. Nici o reacţie. Inspectorul Thomas Mathew se lăsă pe vine şi râcâi cu cheia de la Jeep talpa lui Velutha. Ochii umflaţi se deschiseră. Rătăciră. Apoi se fixară printr-o peliculă de sânge asupra unui copil iubit. Estha îşi închipui că ceva în el zâmbea. Nu gura, ci o parte neatinsă din el. Poate cotul. Sau umărul.

Inspectorul puse întrebarea. Gura lui Estha spuse Da.

Copilăria se strecură afară în vârful picioarelor.

Tăcerea se strecură înăuntru ca un trăsnet.

Cineva stinse lumina şi Velutha dispăru.

Pe drumul de întoarcere în Jeepul poliţiei, Baby Kochamma opri la Reliable Medicos să ia un calmant. Le dădu câte două pastile fiecăruia. Până să ajungă la Podul Chungam, pleoapele începuseră să li se lipească. Estha şopti ceva la urechea lui Rahel.

— Aveai dreptate. Nu era el. Era Urumban.

— Slavă Domnului, şopti la rândul ei Rahel.

— Unde crezi tu că este?

— A fugit în Africa.

Fură predaţi mamei lor dormind buştean, plutind în această ficţiune.

Până a doua zi dimineaţă, când Ammu o scutură din ei. Dar atunci era deja prea târziu.

Inspectorul Thomas Mathew, om cu experienţă în asemenea

chestiuni, avea dreptate. Velutha nu supravieţui acelei nopţi.

Jumătate de oră după miezul nopţii, Moartea veni după el.

Iar pentru mica familie ghemuită şi adormită pe o cuvertură brodată „în cruciuliţe"? Pentru ei ce venea?

Nu moartea. Ci doar sfârşitul vieţii.

După înmormântarea lui Sophie Mol, când Ammu îi duse înapoi la secţia de poliţie şi inspectorul îşi alese fructele de mango (*tap, tap),* trupul fusese deja dus de acolo. Aruncat în *themmady kuzhy* — groapa săracilor —, unde poliţia obişnuia să îşi arunce morţii.

Când Baby Kochamma află de vizita lui Ammu la secţia de poliţie, se îngrozi. Tot ceea ce făcuse ea, Baby Kochamma, se bazase pe presupuneri. Mizase pe faptul că Ammu, orice altceva ar fi făcut, oricât de furioasă ar fi fost, nu şi-ar fi recunoscut niciodată în mod public relaţia cu Velutha. Pentru că, după Baby Kochamma, asta ar fi dus la distrugerea ei şi a copiilor. Pentru totdeauna. Dar Baby Kochamma pierduse din vedere Latura Iraţională a lui Ammu. Amestecul Imposibil — tandreţea infinită a maternităţii, furia temerară a unui terorist sinucigaş.

Reacţia lui Ammu o ului. Pământul îi fugi de sub picioare. Ştia că avea un aliat în inspectorul Thomas Mathew. Dar cât avea să dureze lucrul acesta? Dacă îl transferau şi redeschideau cazul? Era posibil — ţinând cont de mulţimea zgomotoasă, lozincardă, a lucrătorilor Partidului pe care Tovarăşul K. N. M. Pillai reuşise să îi adune dincolo de poartă. Asta îi împiedica pe lucrători să vină la muncă şi lăsa să putrezească lent cantităţi mari de mango, banane, ananas, usturoi şi ghimbir pe terenul de la Murături Paradis.

Baby Kochamma ştia că trebuia să o îndepărteze cât mai repede pe Ammu din Ayemenem.

Reuşi aceasta făcând lucrul în care excela: irigându-şi câmpurile, hrănindu-şi recoltele cu patimile celorlalţi.

Roase ca un şobolan în depozitul suferinţei lui Chacko. Între zidurile lui, ea implanta o ţintă uşor accesibilă furiei lui nebuneşti. Nu îi fu greu să o prezinte pe Ammu drept persoana răspunzătoare în fapt de moartea lui Sophie Mol. Ammu şi gemenii ei bivitelini.

Chacko sfărâmând uşile nu era decât taurul îndurerat, zbătându-se la capătul lesei lui Baby Kochamma. Fu ideea *ei* ca Ammu să fie silită să îşi facă bagajele şi să plece. Ca Estha să fie Returnat.

Trenul poştal spre Madras

Şi astfel, în Terminalul Port Cochin, Estha Singur şedea la fereastra zăbrelită a trenului. Ambasadorul E. Pelvis. O piatră de moară cu un moţ. Şi un sentiment vălurit-verzui, vâscos, algos, cu noduri, abisal-de-abisuri-plin. Cufărul cu numele lui scris pe el se afla sub scaun. Cutia lui de alimente cu sandvişuri cu roşii şi termosul Vultur cu un vultur se aflau pe măsuţa pliantă din faţa lui.

Lângă el, o doamnă care mânca, într-un sari Kanjeevaram verde cu violet şi cu diamante grupate ca nişte albine sclipitoare pe fiecare nară, îi oferi dintr-o cutie *laddoo*[62] galben. Estha clătină din cap. Ea zâmbi şi îl mângâie, iar ochii amabili îi dispărură în nişte fante, în spatele ochelarilor. Făcea din gură sunetul de sărut.

— Încearcă unul. Foarrrrte dulce, zise ea în limba tamil[63]. *Romba maduram.*

— Dulce, spuse în engleză fiica ei cea mai mare, care era cam de vârsta lui Estha.

Estha clătină iarăşi din cap. Femeia îi ciufuli părul şi îi strică moţul. Familia ei (soţul şi cei trei copii) mânca deja. Fărâmituri mari, galbene şi rotunde de *laddoo* pe scaun. Huruitul trenului sub picioarele lor. Lumina albastră de noapte nu ardea încă.

Fiul cel mic al doamnei care mânca o aprinse. Doamna care mânca o stinse. Îi explică micuţului că era o lumină de veghe. Nu una pentru oamenii treji.

Toate obiectele din vagonul de Clasa întâi erau verzi. Scaunele erau verzi. Cuşetele verzi. Pardoseala verde. Lanţurile verzi. Verde-închis Verde-Deschis.

PENTRU A OPRI TRENUL TRAGEŢI LANŢUL, scria cu litere verzi.

URTNEP A IKPO LUNERT IŢEGART LUŢNAL, gândi în verde Estha.

Printre gratiile de la fereastră, Ammu îl ţinea de mână.

— Păstrează cu grijă biletul, rosti gura lui Ammu. Gura-încercând-să-nu-plângă a lui Ammu. O să ţi-l controleze.

Estha încuviinţă înspre chipul lui Ammu ridicat către fereastra trenului. Înspre Rahel, mică şi mânjită de mizeria gării. Uniţi toţi trei de convingerea fermă, individuală, că iubiseră până la moarte un bărbat.

Asta nu scria în ziare.

Gemenilor le trebuiră ani şi ani de zile pentru a înţelege rolul lui Ammu în cele întâmplate. La înmormântarea lui Sophie Mol şi în zilele ce au precedat Returnarea lui Estha, îi văzuseră ochii umflaţi şi, cu egocentrismul copiilor, se consideraseră întru totul răspunzători pentru suferinţa ei.

—Mănâncă-ţi sandvişurile înainte să se umezească, spuse Ammu. Şi nu uita să scrii.

Cercetă unghiile mânuţei pe care o ţinea şi scoase o semilună neagră de murdărie de sub unghia degetului mare.

— Şi ai grijă de iubitul meu pentru mine. Până vin să îl iau.

— Când, Ammu? Când o să vii după el?

— Curând.

— Dar când? Când eggzact?

— Curând, dragule. De îndată ce pot.

— Luna-ce-vine-după-următoarea? Ammu?

Lungind intenţionat intervalul de timp, pentru ca Ammu să spună *Înainte Estha. Fii practic. Şi studiile tale?*

— De îndată ce îmi găsesc de lucru. De cum reuşesc să plec de aici şi să îmi găsesc de lucru, spuse Ammu.

— Dar asta nu va fi niciodată!

Un val de panică. Un sentiment abisal-de-abisuri-plin.

Doamna care mânca şopti cu îngăduinţă.

— Vedeţi ce frumos vorbeşte engleza, le zise în tamil copiilor ei.

— Dar asta nu va fi niciodată, spuse combativ fiica ei cea mai mare. Nnnii Ciood Daa Taa. Niciodată.

Prin „niciodată" Estha voise să spună doar că avea să fie mult prea târziu. Că nu avea să fie *acum,* nu avea să fie *curând.*

Prin „niciodată" el nu intenţionase să spună Nici O Dată.

Dar aşa au ieşit cuvintele.

Dar asta nu va fi niciodată!

Pentru Niciodată ei renunţaseră pur şi simplu la spaţiile dintre Nici O Dată.

Ei?

Guvernul.

Unde erau trimişi oamenii să se Comporte Al Naibii de Bine.

Şi aşa a şi fost.

Niciodată. Nici O Dată.

Era vina *lui* că bărbatul îndepărtat din pieptul lui Ammu încetase să strige. Vina *lui* că ea murise singură în pavilion fără cineva care să se întindă în spatele ei şi să îi vorbească.

Pentru că el era acela care o *spusese*. *Dar Ammu, asta nu va fi niciodată!*

— Nu fi prostuţ, Estha. Va fi curând, zise gura lui Ammu. Voi fi profesoară. Voi întemeia o şcoală. Iar tu şi Rahel veţi merge la această şcoală.

— Şi vom putea să ne-o permitem, pentru că va fi a noastră! spuse Estha cu pragmatismul lui solid. Cu ochii la avantajul principal. Călătorii gratuite cu autobuzul. Înmormântări gratuite. Învăţământ gratuit. Omuleţul cel Mic. Locuia într-o rulotă. Dum dum.

— Vom avea propria noastră casă, spuse Ammu.

— O casă mică, zise Rahel.

— Şi în şcoala noastră vom avea săli de clasă şi table, zise Estha.

— Şi cretă.

— Şi Profesori Adevăraţi care să predea.

— Şi pedepse cum se cuvine, zise Rahel.

Acesta era materialul din care erau plămădite visele lor. În ziua în care Estha a fost Returnat. Cretă. Table. Pedepse cum se cuvine.

Nu ceruseră să scape uşor. Ceruseră doar pedepse pe măsura delictelor lor. Nu unele care veneau ca dulapurile cu dormitoare închise în ele. Nu unele în care să îţi petreci toată viaţa, rătăcind prin labirintul lor de rafturi.

Fără nici un semn, trenul se puse în mişcare. Foarte lent.

Pupilele lui Estha se dilatară. Unghiile i se înfipseră în mâna lui Ammu care mergea de-a lungul peronului. Mersul transformându-i-se în fugă, pe măsură ce Trenul poştal cu destinaţia Madras prindea viteză.

Domnul să te aibă în pază, copilul meu. Iubirea mea. Voi veni curând după tine!

— Ammu! spuse Estha când ea îşi eliberă mâna.

Eliberând degeţel după degeţel.

— Ammu! îmi vine să vărs!

Glasul lui Estha se înălţă într-un vaiet.

Micul Elvis Pelvis cu un moţ ciufulit, în călătorie specială. Şi pantofi bej, cu vârful ascuţit. Îşi lăsă glasul în urmă.

Pe peronul gării, Rahel i-l preluă îndoit şi ţipă, şi ţipă...

Trenul plecă. Lumina sosi în loc.

DOUĂZECI ŞI TREÎ DE ANI MAI TÂRZIU, Rahel, femeie brună în tricou galben, se întoarce spre Estha în întuneric.

—Esthapappychachen Kuttappen Peter Mon, spune ea.

Şopteşte.

Îşi mişcă gura.

Gura frumoasei lor mame.

Estha, stând foarte drept, aşteptând să fie arestat, îşi duce degetele spre ea. Să atingă cuvintele pe care le scoate. Să păstreze şoapta. Degetele lui îi urmăresc conturul. Atingerea dinţilor. Mâna îi este apucată şi sărutată.

Apăsată de răceala unui obraz, ud de ploaie, zguduit.

Apoi se ridică şi îl prinse în braţe. Îl trase în jos lângă ea. Stătură aşa vreme îndelungată. Treji în întuneric. Linişte şi Vid.

Nu bătrâni. Nu tineri.

Ci o vârstă numai bună de trăit-murit.

Erau nişte străini ce se întâlniseră din întâmplare.

Se cunoscuseră înainte ca Viaţa să fi început.

Sunt puţine de spus pentru a clarifica cele întâmplate după aceea. Nimic care (în concepţia lui Mammachi) să separe Sexul de Dragoste. Sau Nevoia de Sentimente.

Exceptând, poate, că nici un Privitor n-a privit prin ochii lui Rahel. Nimeni nu s-a uitat pe fereastră la mare. Sau la o barcă, pe râu. Sau la un trecător cu pălărie, în ceaţă.

Exceptând, poate, că era cam frig. Cam umezeală. Dar foarte linişte. Aerul.

Dar ce era de spus?

Doar că au fost lacrimi. Doar că Liniştea şi Vidul se potriveau ca lingurile puse una peste alta. Doar că era un adulmecat în adânciturile de la baza unui gât frumos. Doar că un umăr tare, de culoarea mierii, avea pe el o urmă semicirculară de dinţi. Doar că se ţineau strâns unul pe celălalt, mult după ce se terminase. Doar că ceea ce împărtăşiră ei în noaptea aceea nu fusese fericire, ci suferinţă hâdă.

Doar că, încă o dată, încălcaseră Legile Iubirii. Care stabileau cine trebuia iubit. Şi cum. Şi cât.

Pe acoperişul fabricii abandonate, toboşarul singuratic bătea toba. O uşă din plasă se trânti. Un şoarece traversă în fugă pardoseala fabricii. Pânze de păianjen sigilau vechi cazane de făcut conserve. Goale, cu excepţia unuia — în care zăcea o grămăjoară de praf alb, conglomerat. Praf de oase de la o Buhaham Barului. Moartă de mult. Buhamurată.

Drept răspuns la întrebarea lui Sophie Mol: *Chacko, unde se duc să moară păsările bătrâne? De ce nu cad păsările moarte ca pietrele din cer?*

Întrebare pusă în seara în care venise. Stătea pe marginea iazului decorativ al lui Baby Kochamma, privind în sus la zmeii învârtindu-se pe cer.

Sophie Mol. Cu pălărie, pantaloni evazaţi şi Iubită de la Început.

Margaret Kochamma (pentru că ştia că atunci când călătoreşti în Inima Întunericului (b) Oricui i se poate întâmpla Orice) o strigase să îşi ia mormanul de pastile. Malaria. Diareea. Din păcate, nu avea nimic profilactic contra Morţii prin înec.

Apoi veni vremea cinei.

— Supeu, caraghios, spuse Sophie Mol atunci când Estha fu trimis să o cheme.

La *supeu caraghios,* copiii stătură la o masă separată, mai mică. Sophie Mol, cu spatele la adulţi, făcea grimase înfiorătoare. Fiecare îmbucătură luată era afişată verilor ei mai mici, plini de admiraţie, pe jumătate mestecată, învăluită în salivă, stându-i pe limbă ca o vomă proaspătă.

Când Rahel făcu acelaşi lucru, Ammu o observă şi o duse la culcare.

Ammu o înveli pe fetiţa ei cea obraznică şi stinse lumina. Sărutul ei de noapte bună nu lăsă nici o urmă de salivă pe obrazul lui Rahel şi Rahel înţelese că ea nu era supărată de-a- devăratelea.

— Nu eşti supărată, Ammu. Într-o şoaptă veselă. *Mama o iubea puţin mai mult.*

— Nu.

Ammu o sărută din nou.

— Noapte bună, draga mea. Domnul să te aibă în pază.

— Noapte bună, Ammu. Trimite-l repede pe Estha.

Când Ammu se îndepărtă, îşi auzi fiica şoptind:

— Ammu!

— Ce este?

— *Suntem de-un sânge, tu şi eu.*

Ammu se sprijini în întuneric de uşa dormitorului, ezitând să revină la cină, unde conversaţia se învârtea ca o molie în jurul copilului alb şi al mamei sale, de parcă ele erau singura sursă de lumină. Ammu avu sentimentul că avea să moară, să se veştejească şi să moară, dacă mai auzea un singur cuvânt. Dacă trebuia să suporte încă un minut zâmbetul mândru, de învingător, al lui Chacko. Sau gelozia sexuală subterană ce emana dinspre Mammachi. Sau conversaţia lui Baby Kochamma, menită s-o excludă pe Ammu şi pe copiii ei, să-i informeze asupra locului lor în ordinea lucrurilor.

Pe când se proptea de uşă în întuneric, îşi simţi visul, coşmarul de după-amiază, mişcându-se în ea ca o creastă de apă ce se ridică din ocean şi se adună într-un val. Bărbatul vesel cu un braţ, cu pielea sărată şi un umăr ce se termina brusc, ca o stâncă, ieşi din umbra

plajei zimţate şi se îndreptă spre ea.

Cine era?

Cine putea să fie?

Dumnezeul Pierderii.

Dumnezeul Lucrurilor Mărunte.

Dumnezeul Pielii de Găină şi al Zâmbetelor Subite.

El nu putea face decât un singur lucru o dată.

Dacă o atingea, nu putea să îi vorbească, dacă o iubea, nu putea să plece, dacă vorbea, nu putea să asculte, dacă lupta, nu putea să învingă.

Ammu îl dorea. Tânjea după el cu întreaga ei făptură biologică.

Reveni la cină.

Costul vieţii

Când casa cea veche îşi închise ochii înceţoşaţi şi adormi, Ammu, îmbrăcată într-una din cămăşile vechi ale lui Chacko, trasă peste un jupon alb, ieşi pe veranda din faţă. Se plimbă o vreme încoace şi încolo. Neliniştită. Sălbatică. Apoi se aşeză pe scaunul de răchită, sub capul vechi de bizon cu ochi din nasturi, încadrat de-o parte şi de alta de portretele Celui Mic şi Binecuvântat şi al lui Aleyooty Ammachi. Gemenii ei dormeau aşa cum obişnuiau să facă atunci când erau epuizaţi — cu ochii pe jumătate deschişi, doi mici monştri. Moşteniseră asta de la tatăl lor.

Ammu îşi porni radioul ca o mandarină. Din el răzbătu o voce bărbătească. Un cântec englezesc pe care nu îl mai auzise până atunci.

Stătea acolo, în întuneric. O femeie singuratică, strălucitoare, privind grădina decorativă a mătuşii ei, ascultând o mandarină. O voce din depărtare. Adiind prin noapte. Plutind peste lacuri şi fluvii. Peste coroanele stufoase ale copacilor. Peste biserica cea galbenă. Peste şcoală. Stârnind praful de pe drum. În sus pe treptele verandei. Spre ea.

Abia ascultând muzica, Ammu privea frenezia insectelor ce se învârteau în jurul luminii, luptându-se să piară.

Cuvintele cântecului îi explodară în cap.

Nu-i timp de pierdut,
Am auzit-o spunând,
Profită acum de vise
Până să treacă tăcute,
Murind mereu, în neant.
Pierde-ţi visele şi atunci
Şi minţile-ţi vei pierde.

Ammu îşi adună genunchii şi îi cuprinse cu braţele. Nu îi venea să creadă. Coincidenţa ieftină a acelor cuvinte. Privi cu aviditate grădina. Ousa Buham Barului trecu în zbor, într-o patrulare nocturnă tăcută. Anthuriumul cărnos avea un luciu metalic rece.

Rămase aşezată o vreme. Mult după ce cântecul încetase. Apoi se ridică brusc de pe scaun şi, ca o vrăjitoare, se rupse din lumea ei.

Îndreptându-se spre un loc mai bun, mai fericit.

Se mişca repede în întuneric, ca o insectă urmând o dâră de feromoni. Ştia drumul spre râu la fel de bine ca şi copiii ei şi l-ar fi putut găsi chiar şi legată la ochi. Nu ştia ce anume o făcea să se grăbească spre pădurea tânără. Ce îi transforma mersul în fugă. Ce o făcea să ajungă la Meenachal cu răsuflarea întretăiată. Gâfâind. De parcă ar fi întârziat undeva. De parcă viaţa ei ar fi depins de faptul de-a ajunge acolo la timp. De parcă ar fi ştiut că el avea să fie acolo. De parcă *el* ar fi ştiut că ea avea să vină.

Aşa era.

Ştia.

Conştiinţa acelui fapt îl pătrunsese în după-amiaza aceea. Limpede. Ca lama ascuţită a unui cuţit. Când istoria greşise. În timp ce îi ţinuse fetiţa în braţe. Când ochii ei îi spuseseră că nu era singurul care oferea daruri. Că şi ea avea daruri pe care să i le ofere, că, în schimbul bărcuţelor, cutiilor şi micuţelor lui mori de vânt, ea avea să îi dea gropiţele adânci pe care le făcea atunci când zâmbea. Pielea ei netedă şi arămie. Umerii ei sclipitori. Ochii ei care erau mereu în altă parte.

El nu era acolo.

Ammu se aşeză pe treptele de piatră ce coborau spre apă. Îşi îngropă capul în braţe, simţindu-se ridicolă, pentru că fusese atât de convinsă. Atât de *sigură*.

Ceva mai în josul curentului, în mijlocul râului, Velutha plutea pe spate, privind în sus, la stele. Fratele lui paralizat şi tatăl lui cu un singur ochi mâncaseră cina pe care le-o pregătise şi dormeau. Aşa că era liber să zacă în apa râului, plutind lent, o dată cu curentul. Un buştean. Un crocodil senin. Cocotieri se aplecau spre râu, privindu-l cum trece plutind. Bambusul galben plângea. Peştii mici îşi permiteau cu el libertăţi cochete. Îl ciuguleau.

Se întoarse şi începu să înoate. În amonte. Contra curentului. Se întoarse spre mal pentru o ultimă privire, călcând apa, simţindu-se ridicol pentru că fusese atât de convins. Atât de sigur.

Când o zări, şocul aproape că îl înecă. Trebui să îşi adune toate forţele ca să rămână la suprafaţă. Călcă apa, stând în mijlocul unui râu întunecat.

Ea nu-i zări creştetul capului profilându-se deasupra râului întunecat. Ar fi putut fi orice. O nucă de cocos plutind pe apă. Dar ea nu privea într-acolo. Capul îi era îngropat în braţe.

El o privi. În voie.

Dacă ar fi ştiut că era pe punctul de-a pătrunde într-un tunel a cărui unică ieşire era propria lui anihilare, ar fi plecat de acolo?

Poate.

Poate nu.

Cine ştie?

Începu să înoate spre ea. În linişte. Tăind apa fără zgomot. Aproape că atinsese malul, când ea îşi ridică privirea şi îl zări. Picioarele lui atinseră mâlul malului. În timp ce se ridica din râul întunecat şi păşea pe treptele de piatră, ea văzu că lumea în care stăteau era a lui. Că el îi aparţinea. Că, la rândul ei, acea lume era a lui. Apa. Mâlul. Copacii. Peştii. Stelele. Se mişca atât de uşor printre ele. Privindu-l, înţelese calitatea frumuseţii lui. Cum îl formase munca. Cum îl prelucrase lemnul pe care îl prelucra. Fiecare scândura pe care o şlefuise, fiecare cui pe care îl bătuse, fiecare lucru făcut, toate îl modelaseră. Îşi lăsaseră amprenta asupra lui. Îi dăduseră puterea, graţia suplă.

Purta o pânză subţire, albă, în jurul şalelor, înfăşurată printre picioarele închise la culoare. Îşi scutură apa din păr. Ea îi putea distinge zâmbetul în întuneric. Zâmbetul lui alb, neaşteptat, pe care îl luase cu el de la băiatul ce fusese la bărbatul ce era. Singurul lui bagaj.

Se priviră unul pe celălalt. Nu mai gândeau. Momentul pentru aşa ceva sosise şi trecuse. Zâmbete zdrobite le stăteau în faţă. Dar asta avea să se întâmple mai târziu.

Mai Târziu.

Stătea în faţa ei, cu râul prelingându-se de pe el. Ea şedea pe trepte, privindu-l. Chipul ei palid în lumina lunii. Un fior rece îl străbătu brusc. Inima îi bătu nebuneşte. Era o greşeală cumplită. O înţelesese greşit. Totul nu era decât o plăsmuire a imaginaţiei lui. Era o capcană. Erau oameni în tufişuri. Privind. Ea era momeala ispititoare. Cum ar fi putut fi altfel? Ei îl văzuseră la marş. Încercă să îşi facă vocea indiferentă. Normală. Ieşi însă un soi de croncănit.

— Ammukutty... ce este?

Ea se apropie de el şi se lipi cu tot trupul de al lui. El nu făcu decât să stea acolo. Nu o atinse. Tremura. În parte de frig. În parte de spaimă. În parte de dorinţă chinuitoare. În ciuda fricii, trupul lui era pregătit să apuce momeala. O dorea. Cu patimă. Umezeala lui o umezi. Îl cuprinse în braţe.

El încercă să fie raţional: *Care este cel mai rău lucru care s-ar putea întâmpla?*

Aş putea pierde totul. Slujba. Familia. Mijloacele de trai. Totul.

Ea putea să îi audă bătăile sălbatice ale inimii.

Îl ţinu în braţe până i se linişti inima. Oarecum.

Ea îşi descheie cămaşa. Statură acolo. Piele lângă piele. Arămiul ei lângă tuciuriul lui. Moliciunea ei lângă soliditatea lui. Sânii ei de culoarea alunei (care nu ar putea susţine o periuţă de dinţi) lipiţi de pieptul lui neted de abanos. Ea mirosi râul pe ei. Mirosul lui Specific de Paravan care o dezgusta într-atât pe Baby Kochamma. Ammu

scoase limba şi îl gustă, în adâncitura gâtului. Pe lobul urechii. Îi trase capul înspre ea şi îi sărută buzele. Un sărut înceţoşat. Un sărut care cerea un sărut de răspuns. O sărută la rândul lui. Mai întâi prudent. Apoi pătimaş. Lent, mâinile lui o înlănţuiră. Îi mângâie spatele. Foarte blând. Ea îi putea simţi pielea palmelor. Aspră. Bătucită. Ca un şmirghel. Era atent să nu o rănească. Ea simţea cât îi părea de delicată. Se putea simţi pe ea însăşi prin el. Pielea ei. Felul în care trupul ei exista numai acolo unde o atingea el. Restul corpului ei era fum. Îl simţi tremurând lipit de ea. Mâinile lui erau pe fesele ei (care puteau susţine un şir întreg de periuţe de dinţi), tră gându-i şoldurile spre ale lui, pentru ca ea să ştie cât de mult o dorea.

Biologia concepu dansul. Spaima îl ritmă. Dictă ritmul cu care trupurile lor îşi răspundeau unul altuia. De parcă ar fi ştiut deja că pentru fiecare tremur de plăcere aveau să plătească o doză egală de suferinţă. De parcă ar fi ştiut că, pe cât de departe aveau să meargă, pe atât de departe aveau să fie duşi. Aşa că se abţinură. Se aţâţară unul pe celălalt. Cedară încetul cu încetul. Dar asta nu făcu decât să înrăutăţească lucrurile. Nu făcu decât să crească miza. Să îi coste şi mai mult. Pentru că netezi drumul, le înlesni ezitările şi graba iubirii necunoscute şi îi înălţă pe culmile pasiunii.

În spatele lor, râul pulsa prin întuneric, strălucind ca mătasea sălbatică. Bambusul galben plângea.

Coatele nopţii se odihneau pe apă şi îi priveau.

Stătură întinşi sub mangostan, unde o Republică Mobilă dezrădăcinase recent o plantă-barcă cenuşie veche, cu flori-barcă şi fructe-barcă. O viespe. Un steag. Un ciuf surprins. O fântână într-o *Dragoste-în-Tokio*.

Lumea bărcii gonind grăbită dispăruse deja.

Termitele Albe în drumul lor spre muncă.

Buburuzele Albe în drumul lor spre casă.

Cărăbuşii Albi ascunzându-se în vizuini, departe de lumină.

Lăcustele Albe cu viori din lemn alb.

Muzica albă tristă.

Toate duse.

Lăsând o pată de pământ uscat, golaş, de forma unei bărci, curăţat şi gata pentru dragoste. De parcă Esthappen şi Rahel ar fi pregătit terenul pentru ei. De parcă ar fi ursit ca aceasta să se întâmple. Moaşele gemene din visul lui Ammu.

Ammu, goală acum, ghemuită peste Velutha, cu gura peste a lui. Aşa cum au făcut şi copiii ei atunci când au vrut să excludă lumea din afară. Alunecă tot mai adânc, înfăţişându-se restului făpturii lui. Gâtului lui. Sfârcurilor lui. Abdomenului lui ciocolatiu. Sorbi ultimele picături ale râului din adâncitura ombilicului lui. Îşi presă de pleoape căldura erecţiei lui. Îl simţi, sărat, în gură. El se ridică şi o trase înapoi

spre sine. Ea îi simţi abdomenul întărindu-se sub ea, la fel de dur ca o scândură. Îşi simţi umezeala alunecând pe pielea lui. El îi luă sfârcul în gură şi îi legănă celălalt sân în palma bătătorită. Catifea învăluită în şmirghel.

În clipa în care ea îl călăuzi înăuntrul ei, surprinse o licărire trecătoare a adolescenţei lui, a *tinereţii* lui, mirarea din ochii lui faţă de secretul pe care îl dezgropase, iar ea îi zâmbi de parcă ar fi fost copilul ei.

Atunci când fu înăuntrul ei, teama fu deturnată şi biologicul îşi intră în drepturi. Preţul vieţii se ridică pe înălţimi nepermise; deşi, mai târziu, Baby Kochamma avea să spună că era un Preţ Mic de Plătit.

Oare?

Două vieţi. Copilăria a doi copii.

Şi o lecţie de istorie pentru viitorii delincvenţi.

Ochi împăienjeniţi susţineau ochi împăienjeniţi într-o privire fermă, şi o femeie luminoasă se deschise unui bărbat luminos. Ea era la fel de profundă şi de largă ca un râu în revărsare. El naviga pe apele ei. Ea îl putea simţi mişcându-se tot mai adânc şi mai adânc înăuntrul ei. Nebuneşte. Frenetic. Cerând să fie lăsat mai departe. Mai departe. Oprit doar de forma ei. Forma lui. Iar când fu refuzat, când atinsese profunzimile ei cele mai adânci, oftând hohotit, cutremurător, se înecă.

Ea se întinse lângă el. Trupurile lucindu-le de sudoare. Îi simţi trupul desprinzându-i-se de al ei. Respiraţia lui deveni mai regulată. Îi văzu ochii limpezi. El o mângâie pe par, simţind că nodul care se slăbise în el era încă strâns şi tremura în ea. Blând, o răsuci pe spate. Şterse sudoarea şi nisipul de pe ea cu pânza lui udă. Se întinse peste ea, atent să nu o preseze sub greutatea lui. Pietre mici i se imprimau în pielea antebraţelor. Îi sărută ochii. Urechile. Sânii. Abdomenul. Cele şapte vergeturi argintii de pe urma gemenilor ei. Dâra de puf ce ducea de la ombilic la triunghiul întunecat, care îi spunea unde dorea ea ca el să ajungă. Interiorul coapselor ei, unde pielea era cea mai fină. Apoi, mâini de dulgher îi ridicară şoldurile şi o limbă intangibilă atinse partea ei cea mai intimă. Sorbi îndelung şi adânc din cupa ei.

Ea dansă pentru el. Pe acea bucată de pământ în formă de barcă. Trăi.

El o ţinu lipită de el, odihnindu-şi spatele de mangostan, în timp ce ea plângea şi râdea în acelaşi timp. Apoi, pentru un timp ce păru o eternitate, dar nu dură în fapt decât cinci minute, ea dormi sprijinită de el, cu spatele proptit de pieptul lui. Şapte ani de uitare se ridicară de pe ea şi zburară în umbre pe aripi grave, înfiorate. Ca o păuniţă greoaie, de oţel. Şi în Calea lui Ammu (spre Vârsta înaintată şi Moarte) apăru o mică pajişte însorită. Iarbă arămie presărată cu

fluturi albaştri. Dincolo de ea, un abis.

Lent, spaima se prelinse înapoi în el. Spaima de ceea ce făcuse. De ceea ce ştia că avea să facă iar. Şi iar.

O trezire bătăile inimii lui lovindu-i pieptul. De parcă ar fi căutat să găsească o cale pentru a ieşi afară. Acea coastă mişcătoare. Un panou secret glisant-pliant. Braţele lui încă o mai înlănţuiau, îi putea simţi muşchii mişcându-se, în timp ce mâinile lui se jucau cu o ramură uscată de palmier. Ammu îşi zâmbi în întuneric, gândindu-se cât de mult îi iubea braţele — forma şi forţa lor, cât de în siguranţă se simţea abandonându-li-se când, de fapt, era locul cel mai periculos în care putea fi.

El îşi împături frica într-un trandafir perfect. I-l întinse în căuşul palmei. Ea îl luă şi şi-l puse în păr.

Se apropie de el, dorind să pătrundă înăuntrul lui, să atingă cât mai mult din făptura lui. El o adună în găoacea trupului său. O adiere venind dinspre râu le răcori trupurile înfierbântate.

Era puţin cam rece. Puţin cam umed. Puţin cam linişte. Aerul.

Dar ce era de spus?

O oră mai târziu, Ammu se desprinse delicat.

— Trebuie să plec.

El nu spuse nimic, nu se mişcă. O privi îmbrăcându-se.

Acum nu conta decât un singur lucru. Ştiau că era tot ce puteau cere unul de la celălalt. Singurul lucru. Pentru totdeauna. Amândoi ştiau asta.

Chiar şi mai târziu, în cea de-a treisprezecea noapte care urmă acesteia, aderară instinctiv la Lucrurile Mărunte. Lucrurile cu adevărat Importante zăceau înăuntru. Ştiau că nu aveau unde să se ducă. Nu aveau nimic. Nici un viitor. Aşa că se agăţau de lucrurile mărunte.

Râseră fiecare de pişcăturile de furnici de pe fundul celuilalt. De omizile prostuţe alunecând de pe marginea frunzelor, de cărăbuşii răsturnaţi care nu se puteau îndrepta. De perechea de peştişori care îl căuta mereu pe Velutha în râu şi îl muşca. De o călugăriţă stranie, pioasă. De păianjenul minuscul care trăia într-o crăpătură a peretelui verandei negre a Casei Istoriei şi se camufla acoperindu-şi corpul cu resturi de gunoaie — o frântură de aripă de viespe. O parte dintr-o pânză de păianjen. Praf. Frunze uscate, putrede. Carcasa goală a unei albine moarte. *Chappu Thamburan,* îl numi Velutha. Lordul Gunoi. Într-o noapte, contribuiră la garderoba lui — o foiţă de usturoi — şi fură profund jigniţi când el o respinse laolaltă cu restul armurii sale din care ţâşni — prost dispus, gol, de culoarea mucusului. De parcă le-ar fi deplâns gustul vestimentar. Vreme de câteva zile, rămase în această stare suicidară de goliciune dispreţuitoare. Învelişul de gunoi

lepădat rămase în picioare, ca o perspectivă demodată asupra lumii. O filozofie învechită. Apoi se nărui. Treptat, *Chappu Thamburan* dobândi un nou înveliş.

Fără a o recunoaşte unul faţă de celălalt sau faţă de ei înşişi, îşi uniră soarta, viitorul (Dragostea, Nebunia, Speranţa, Bucuria Nemărginită) de ale lui. Îl căutau noapte de noapte (cu o teamă crescândă, o dată cu trecerea timpului), pentru a vedea dacă supravieţuise peste zi. Îşi făceau griji din cauza fragilităţii lui. A dimensiunii lui reduse. A adecvării camuflajului lui. A mândriei lui aparent autodistructive. Ajunseră să îi iubească gustul eclectic. Demnitatea târşâita.

Îl aleseră deoarece ştiau că trebuiau să se încreadă în fragilitate. În Micime. De fiecare dată când se despărţeau, smulgeau doar o mică promisiune de la celălalt.

— Mâine?

— Mâine.

Ştiau că lucrurile se puteau schimba peste noapte. Aveau dreptate în această privinţă.

Se înşelară însă în privinţa lui *Chappu Thamburan.* El îi supravieţui lui Velutha. Dădu naştere la generaţii ulterioare.

Muri din cauze naturale.

În acea primă noapte, în ziua în care a venit Sophie Mol, Velutha îşi privi iubita îmbrăcându-se. Când fu gata, ea se lăsă pe vine în faţa lui. Îl atinse uşor cu degetele şi lăsă în urmă o dâră de piele de găină. Ca o cretă netedă pe tabla neagră. Ca o adiere într-un câmp de orez. Ca dârele avioanelor cu reacţie pe un cer albastru de biserică. Îi luă faţa în mâini şi o trase spre a lui. Închise ochii şi îi mirosi pielea. Ammu râse.

Da, Margaret, gândi ea. *Şi noi ne-o facem unul altuia.*

Ammu îi sărută ochii închişi şi se ridică. Velutha, cu spatele sprijinit de mangostan, o privi îndepărtându-se.

Avea un trandafir uscat în păr.

Ea se întoarse să mai spună o dată:

— Naaley.

Mâine.

Mulţumiri

Pradip Krishen, cel mai exigent critic al meu, cel mai apropiat prieten, dragostea mea. Fără tine nu ar fi existat *această* carte.

Pia și Mithva, pentru că sunt ai mei.

Aradhana, Arjun, Bete, Chandu, Carlo, Golak, Indu, Joanna, Naheed, Philip, Sanju, Veena şi Viveka, pentru că mi-au fost alături de-a lungul anilor în care am scris această carte.

Pankaj Mishra, pentru că a lansat-o în călătoria ei prin lume.

Alok Rai şi Shomit Mitter, pentru că au fost genul de cititori la care visează scriitorii.

David Godwin, agent de zbor, ghid şi prieten. Pentru că a făcut acea călătorie impulsivă în India. Pentru că a făcut apele să se desfacă.

Neelu, Sushma & Krishnan, pentru că mi-au menţinut moralul ridicat şi forţele proaspete în stare de funcţionare.

Şi, în sfârşit, dar enorm, Dadi şi Dada. Pentru dragostea şi sprijinul lor.

Vă mulţumesc.

Observații

[←1]

Genul Calliphora (în lb. engleză *bluebottle fly)*. (*N.t.)*

[←2]

Baby (lb. engleză) — 1. (subst.) copil mic, bebe; 2. (subst.) pui; 3. (adj.) cel mai mic/tânăr. în context, un posibil echivalent în limba română ar fi Puiu/Puica. Optăm însă pentru păstrarea termenului englezesc folosit. (N.f.)

[←3]

Limbă vorbită în kerala; împreună cu tamila, telugu şi kanna da formează categoria limbilor dravidice. (N.f.)

[←4]

Femei de moravuri ușoare (în India). (N.t.)

[←5]

Din necesitatea acordării cu cele şapte litere ale cuvântului *poliţie,* „şase" (corespunzând celor şase litere din *police)* a fost tradus prin „şapte". (*N.t.*)

[←6]

În contextul societăţii indiene, organizată pe caste, *tangibilii* îi reprezintă generic pe cei care aparţin castei hinduşilor şi castei creştinilor, în contrast cu *intangibilii* (paria, cei fără de castă), care se ocupă de munci considerate impure. *Intangibilii* sunt şi ei împărţiţi în numeroase subcaste. (*N.t.*)

[←7]

Piesă vestimentară a portului-traditional sud-indian,asemanatoare unei fuste-pantalon ale cărei poale se pot ridica şi prinde în talie cînd e prea cald. (*N.t.)*

[←8]

La indieni, vaca este un animal sacru. (Nt.)

[←9]

Plantă de grădină, fam. *Polemoniaceae. (N.t.)*

[←10]

Cercei specifici Kealei, foarte vechi, purtaţi de creştini, dar şi de paria; constau într-un lănţişor (de aur sau, în cazul intangibililor, de fier) la capătul căruia atârnă o biluţă. *(N.t.)*

[←11]

Proprietari de pământuri. (N.t.)

[←12]

Important dans clasic indian care a înflorit în Kerala dintr-un vechi dans de templu; dansatorii care interpretează acest dans-dramă foarte masculin inspirat din mitologia indiană (Ramayana, Mahabharata, Purane) au chipul puternic machiat (în locul măştilor de odinioară) şi mişcări pline de forţă şi ritm. Dat fiind caracterul puternic al dansului, chiar şi rolurile feminine sunt, prin tradiţie, interpretate de bărbaţi. (Nt.)

[←13]

Verb ales oarecum forţat, pentru a reda jocul de cuvinte din limba engleză, unde aveam *cuff-links* = butoni de manşetă, *cuff-* manşetă, şi *link* = a uni, a pune laolaltă, a face legătura. De unde, *link cuffs together* (lb. engleză în textul original), care înseamnă textual „a uni manşetele între ele" — privit ca termen compus *cuff* + *link*. (N.t.)

[←14]

Partenerul inactiv din cadrul unei asocieri. (N.t.)

[←15]

Descendenţi ai persanilor stabiliţi în India, unde şi-au putut menţine propria religie (zoroastrismul). *(N.t.)*

[←16]

Preparat culinar specific indian. *(N.t.)*

[←17]

Marcă înregistrată pentru un material plastic laminat dur, rezistent la căldură şi uşor de curăţat, folosit pentru tejghele etc. (de genul melaminei). (N.t.)

[←18]

Piesă de vestimentaţie tradiţională masculină constând într-o bucată de pânză de 4—5 metri lungime şi un metru lăţime purtată din talie în jos, de obicei cu unul din capete trecut printre picioare şi prins în talie. *(N.t.)*

[←19]

Un fel de lipie nedospită, gătită cu unt, adesea condimentată şi umplută cu legume. *(N.t.)*

[←20]

Specialitate culinară indiană din pomfret (peşte marin de formă turtită foarte apreciat in meniul indian) întreg, marinat în sos condimentat şi ținut mult timp la ***tandoor*** (cuptor specific indian, din argilă). (N.t.)

[←21]

Grafie alternativă, justificată de specificul personajului. Ortografierea aparţine autoarei, ca de altfel multe alte licenţe poetice întâlnite pe parcursul cărţii. (N.t.)

[←22]

Urmează un joc de cuvinte pornind de la ortografierea cuvântului ***divorced*** („divorţat") sub forma ***die-vorced*** (unde ***die*** înseamnă „a muri"). (N.t.)

[←23]

Un fel de gem de ***jackfruit (Artocarpus heterophyllus).*** (***N.t.***)

[←24]

Bunică. *(N.t.)*

[←25]

Bunic. (N.t.)

[←26]

O rădăcină folosită în bucătăria indiană. (N.t)

[←27]

Specialitate culinară din Kerala, din peşte gătit cu ulei de cocos, turmeric, usturoi, seminţe de muştar, praf de chilii şi extract din pulpă de ***kodam puli.*** (N.t.)

[←28]

Joc de cuvinte generat de sensul „pui" al termenului englezesc *baby*. *(N.t.)*

[←29]

Smochin mare. (***N.t.***)

[←30]

Este vorba despre ***Lepisma Saccharina*** (ord. Thysanura), insectă fără aripi, care distruge hârtia şi hainele apretate. (N.t.)

[←31]

Doică, la indieni. (***N.t.***)

[←32]

Băutură populară ieftină din suc fermentat de cocos, numită şi „vin de palmier". *(N.t.)*

[←33]

Un fel de bluză la baza gâtului, până la talie, purtată sub sari. (N.t.)

[←34]

Specie de *puli* (tamarind, în limbile malazam şi tamil) cu fructe în formă de vas rotund (kodam). În unele părţi ale Indiei, să dormi la umbra tamarindului este considerat periculos, căci acesta este refugiul spiritelor rele (explicaţia ştiinţifică a acestei superstiţii poate fi faptul că acidul din frunze face **ca** nici o plantă să nu înflorească la umbra tamarindului). (N.t.)

[←35]

Numită şi *henna, Lawsonia inermis,* un arbust tropical cu flori alb-verzui foarte parfumate, folosit în alcătuirea gardurilor vii; frunzele sunt întrebuinţate în mod tradiţional în produse cosmetice pentru vopsirea părului sau în paste pentru tratarea unor desene complicate pe palme şi pe picioare, considerate de bun augur la ocazii, cum ar fi căsătoria. Aceste modele foarte decorative rezistă timp de o săptămână. Ceremonia respectivă poartă numele Mehendi. Surplusul uscat de pastă desprins de pe mâna miresei este corespondentul buchetului miresei de la noi. Cea care primeşte acest surplus se va mărita în curând. (N.t.)

[←36]

Capătul liber al sari-ului, partea lui cea mai decorativă, bogat împodobită cu motive foarte frumoase, adesea în fir de aur; de obicei drapat şi trecut peste umăr sau acoperind creştetul capului, în semn de timiditate şi respect. *(N.t.)*

[←37]

Semnul roşu trasat pe fruntea unei femei, între sprâncene, considerat simbol al zeiţei Parvati şi al căsătoriei. Astăzi poate fi şi de alte culori sau forme, purtat şi de fetele tinere, în scop pur decorativ. *(N.t.)*

[←38]

Instrument muzical cilindric din lemn, asemănător tobei, originar din Kerala, folosit de obicei pentru a acompania dansul *kathakali. (N.t.)*

[←39]

Substanţă răşinoasă fetidă produsă de diverse plante orientale (genul *Ferale)* din familia carotelor, folosită la conservare. (*N.t.*)

[←40]

Vas de lut pentru apă. (N.t.)

[←41]

Ortografiere voit greşită a apelativului englezesc *Sir*. (N.t.)

[←42]

Specialitate culinară foarte apreciată în Kerala, din orez,năut, cocos și schinduf. (N.t.)

[←43]

Supă de orez. *(N.t.)*

[←44]

Peşte. *(N.t.)*

[←45]

Curte (N.t)

[←46]

Un fel de “sală de spectacol” a templelor mari din Kerala, unde se desfășoară dansuri, pantomimă și dansuri-dramă precum, *kathakali*. (N.t.)

[←47]

Demon la indieni. (N.t.)

[←48]

Pantalon strâmt pe picior, mai lung decât lungimea piciorului, fapt pentru care se creează *churi* sau creţuri la gleznă. *(N.t.)*

[←49]

Supranumită “jacheta Nehru”, haină lungă de origine musulmană din mătase, brocart sau materiale obișnuite, cu guler tare și ridicat, prinsă în nasturi de la gât până în talie, purtată de obicei peste churidar pyjama. Vestimentația favorită a mirelui. (N.t.)

[←50]

Băutură alcoolică din orez. (N.t.)

[←51]

Partea de sus a sari-ului, purtat de creştinii din Kerala peste *chatta,* drapat peste tors şi umeri. (N.t.)

[←52]

Specialitate culinară indiană. *(N.t.)*

[←53]

W. Shakespeare, *Iuliu Cezar*, traducere de Tudor Vianu, vol. 5,Univers, București, 1986, p. 52. (N. t.)

[←54]

Conservanţi. (N.t.)

[←55]

Garanţie de calitate. (N.t.)

[←56]

Să-ți spun ceva? (N.t.)

[←57]

Koo-koo vuieşte trenul/Cântă şi vuieşte trenuI/Neobosit călătoreşte trenul/istovit se-opreşte trenul. (N.t.)

[←58]

Specie de copac întâlnit pe teritoriul indian. (N.t.)

[←59]

Loc în care oamenii se întâlnesc pentru instrucţia religioasă sau exerciţii în comun (în hinduism). ***(N.t.)***

[←60]

Mare sărbătoare indiană a luminii, care cade în octombrie sau noiembrie, sărbătorită cu mare pompă în toată India, cu lămpi, lumânări şi artificii, celebrând întoarcea lui Rama dintr-un exil de 14 ani în capitala Ayodhya, după ce l-a ucis pe regele demonilor. ***(N.t.)***

[←61]

Mustăți. (N.t.)

[←62]

Specialitate culinară servită ca desert, din făina de linte, cu legume, nuci, stafide, mărunțite şi condimentate, prăjite în ***ghee*** (unt indian). (N.t.)

[←63]

Limbă dravidianâ vorbită în sud-estul Indiei şi în Sri Lanka de nord, est şi centru. (N.t.)